

श्री संभवनाथाय नमः
लब्धि-भुवनतिलक-भद्रंकरसूरीश्वरेभ्यो नमः

श्री उत्तराध्ययन सूत्र

भाग- १

संस्कृत छाया- गुजराती भावार्थ सांक्षे

ॐ

भावांनुवादक :-

पूज्य धर्मोत्तर स्व. आचार्यदेव

श्रीमद् विजयभुवनतिलकसूरीश्वरः म.सा.ना पट्टालंकार

पूज्य कर्नाटककेसरी, श्रावस्तिनीश्रीद्वारक स्व. आचार्यदेव

श्रीमद् विजयभद्रंकरसूरीश्वरः मडाराजा

श्री शंभेश्वर पार्श्वनाथाय नमः
लब्धि-भुवनतिलक-भद्रंकरसूरीश्वरेभ्यो नमः

(श्री विजयभुवनतिलकसूरीश्वर जैन ग्रंथमाला)

श्री उत्तराध्ययनसूत्र

भाग-१

(संस्कृत छाया गुजराती भावार्थ साथे)

-: भा...वा...नु...वा...ए...क :-

पूज्यपाद धर्मद्विवाकर स्व. आचार्यदेवेश श्रीमद्विजय
भुवनतिलकसूरीश्वरज्ज म. सा.ना पट्टधर
पूज्यपाद संस्कृतविशारद, कर्नाटककेशरी, श्रावस्तीतीर्थोद्धारक
स्व. आचार्यदेवश्री भद्रंकरसूरीश्वरज्ज महाराज

-: सं...पा...ए...क :-

मुनिवर्यश्री विक्रमसेनविजयज्ज म॥

-: प्र...क...श...क :-

भुवन-भद्रंकर साहित्य प्रचार केन्द्र
वी.वी.वोरा-मद्रास

પ્રકાશક
ભુવનભદ્રંકર સાહિત્ય
પ્રચાર કેન્દ્ર
વી.વી.વોરા-મદ્રાસ.

પૂ. સાધુ-સાધ્વી મ.ને પ્રાપ્તિસ્થાનનાં
સરનામે રૂ.૩-૦૦ ની પોસ્ટ સ્ટેમ્પ
મોકલવાથી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના બે
ભાગ ભેટ મળશે.

-: પ્રા...પિ...સ્થા...ન :-
લબ્ધિ-ભુવન જૈન સાહિત્ય સદન
રાજેશ નટવરલાલ શાહ
કપડાના વેપારી, બજારમાં,
પો. છાણી-૩૯૧ ૭૪૦, જી. વડોદરા. (ગુજરાત)

મૂલ્ય : રૂ. ૧૦-૦૦

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર ભાગ-૨ જો મૂલ્ય રૂ. ૨૦-૦૦

વિ. સં. ૨૦૪૯ વીર સં. ૨૫૧૯
લબ્ધિ સં. ૩૧ ભદ્ર સં. ૧
ઈસ્વીસન : ૧૯૯૩

મુદ્રક : કાન્તિલાલ ડી. શાહ
' ભરત પ્રિન્ટરી ',
ન્યુ માર્કેટ, પાંજરાપોળ, રીલીફ રોડ,
અમદાવાદ-૧. ફોન : ૩૮ ૭૯ ૬૪.

પ્રકાશકીય.....

આજે આપની સમક્ષ શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર ભાગ-૧ પુનરાવૃત્તિરૂપે પ્રકાશિત કરતાં અતીવ હર્ષ થાય છે.

આજથી લગભગ ૧૬ વર્ષ પહેલાં અમોએ શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રને બે ભાગરૂપે સંસ્કૃત છાયા ગુજરાતી ભાવાર્થ સાથે ૩૬ અધ્યયનોથી સંપૂર્ણ ગ્રંથ પ્રકાશિત કર્યો હતો.

સાધુ-સાધ્વીઓને અભ્યાસ માટે આ ગ્રંથ એટલો ઉપયોગી બની ગયો કે, તેની નકલો થોડા જ સમયમાં ખલાસ થઈ ગઈ. તો પણ સાધુ-સાધ્વીઓની માંગણી એટલી બધી આવી કે જેના માટે જલ્દી ત્રીજી આવૃત્તિ પ્રકાશિત કરવાની ફરજ થઈ પડી. આ ગ્રંથ બુકાકારે હોવાથી વિહારમાં પણ સાથે રાખવામાં ઘણી સુગમતા રહે છે.

ઘણા સાધુ-સાધ્વીજી મ.આદિની આવી જ રીતે આવશ્યક ક્રિયાના સૂત્રોને પણ ભાવાર્થ સાથે બુક પ્રકાશિત કરવાની વિનંતી આવી છે. જેને અવસરે સ્થાન આપવાનું સંસ્થા વિચારી રહી છે.

અમારી સંસ્થાના સદા ઉત્કર્ષને યાદતા પરમોપકારી સ્વ. ભદ્રપ્રકૃતિ પરમ પૂ. આ. શ્રીમદ્ વિજયભદ્રંકરસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીના ઉપકારના શા વર્ણન કરીયે..! તેઓશ્રીની અમીદષ્ટિ સંસ્થા પર વર્ષતી રહે , એજ વંદના સાથે અર્જ કરીયે છીએ.

પુસ્તક પ્રકાશન આદિ કાર્યમાં સહયોગ અર્પનાર પૂ. આ. શ્રી પુષ્પાનંદસૂરીશ્વરજી મ. સા. તથા પૂ. આ. શ્રી વીરસેનસૂરીશ્વરજી મ.સા., મુનિવર્ય શ્રીવિક્રમસેન વિ.મ.આદિને કેમ વિસરાય..... તેઓશ્રી સંસ્થાના પ્રકાશનો પ્રત્યે આત્મિયભાવે સુંદર સહકાર આપતા જ રહે છે. તેઓશ્રીને વંદના કરી આનંદ અનુભવીયે છીએ. પુસ્તક પ્રકાશનમાં આર્થિક સહયોગ-દાતા શ્રુતપ્રેમી મહાનુભાવો તથા શ્રુતધર્મરસીક સંધની સહર્ષ નોંધ લેતાં તેમની શ્રુતધર્મપ્રતિ ભક્તિની અનુમોદના કરી આભાર માનીએ છીએ . જેઓ આવી રીતે સમ્યગ્જ્ઞાનની ભક્તિ કરતા રહી આત્માની સાચી લક્ષ્મી કેવલ્યલક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરે.

પુસ્તકને શુદ્ધ અને સ્વચ્છ રીતે પ્રકાશન કરવામાં ભરત પ્રિન્ટરીના સહયોગને આ તકે કેમ ભૂલાય ! તેમની મહેનત વગર આવું સુંદર પ્રકાશન ન જ થાત.....!

અંતમાં સૂત્રના અધિકારી સાધુ-સાધ્વી આ અધ્યયનોને ભણી-ભણાવી કર્મ નિર્જરા કરી આત્મકલ્યાણ સાથે એજ શુભ પ્રાર્થના.

પ્રાકૃવચન

સંસારની સપાટી ઉપર જીવ અનાદિકાળથી વિવિધ સ્વાંગો સજીને નાટકીયાની જેમ નાટક કરી રહ્યો છે. કર્મ સૂત્રધાર છે. જીવને તે આદેશ-ઈસારા કરીને નાનાવિધ નાય નયાવી રહ્યો છે. પૂજ્ય° ઉપાધ્યાયજી મહારજ શ્રી વીતરાગદેવની સ્તવના કરતાં મુક્તકંઠે લલકારે છે કે- “ કર્મ નયાવે તિમહી નાયત.” અનાદિનો નાટારંભ સંસારની રંગભૂમિ ઉપર સતત ચાલ્યા કરે છે. આ જીવ પ્રબલ પુણ્યના પ્રતાપે માનવજન્મને મેળવે છે અને તેમાંય નાય તો નાયવો જ પડે છે. માનવની બુદ્ધિ જરા સ્વસ્થ થાય, શાસ્ત્રાધ્યયન કે શ્રવણથી બુદ્ધિમાં સંસ્કાર સિંચાય અને સ્વભાવને દેખી પરભાવનો પરિત્યાગ કરીને સ્વરમણતા મેળવે, તો જીવને કર્મજનિત નાય ઓછો થાય અને બાહ્ય રંગ ઉડી જાય છે. આથી તે અંતર્મુખ બને છે અને અત્યંતરના ઉત્થાનમાં ડોકીયું કરે છે. પછી તો કર્મ ગુન્હેગારની જેમ લાચાર બને છે. કર્મનો જંગ જીતાતાં જીવાત્મા કર્મ ઉપર વિજય મેળવે છે-સાયો વિજેતા બને છે.

પ્રાણી માત્રને સંસારનિવાસ એ પરવશતાનો-પરાકાષ્ઠાનો દારૂણ પાશ છે. સંસારને શાસ્ત્રકાર મહારાજાઓ સાગરની, દાવાનળની અને કેદખાનાની ઉપમાઓ અર્પે છે, તેમ જ પ્રાણીઓને એ ભયંકર સ્થાનમાંથી મુક્ત થવાની પ્રેરણા આપે છે. તેઓશ્રી સંસારની દારૂણ-દુઃખ દાવાનળથી બળેલા જીવને પૂર્ણ શીતલતાભર્યું જો કોઈ સ્થાન હોય, તો તે અગ્નિ અને અવ્યાબાધ એક મોક્ષ જ છે-એમ પોકારી પોકારીને પ્રદર્શિત કરે છે. સંસારસાગરમાં બૂડતા પ્રાણીઓને તરવાનું સ્થિર અને શાશ્વત સ્થલ મુક્તિ જ છે-એય નિશ્ચિત વિદિત કરે છે : સંસારરૂપી કેદખાનામાં-પરતંત્ર દેહમાં માત્ર દુઃખ, દુઃખ અને દુઃખને જ અનુભવતા જીવોને માત્ર સુખ, સુખ અને સુખમય સ્થાન મોક્ષ જ છે-એવું પ્રતિપાદન કરે છે.

માનવજન્મ મેળવ્યો અને સાથે સાથે જન્મ પણ જૈનધર્મીના ધરમાં પુણ્યપ્રભાવે થયો. વળી શ્રી જિનશાસનની ઓળખ થઈ, તેમજ તે પ્રત્યે અવિચલ શ્રદ્ધા જન્મી અને પાપસ્થાનકોનો પરિત્યાગ કરીને વ્રતધારી બનવાની સુભાવના-લતા વિકસી. વ્રતગ્રહણ કર્યા પછી સંયમી જીવોને પુષ્ટ કરવાનું, સંયમી જીવનને સાર્થક બનાવવાનું અને સંયમીજીવનની ઉચ્ચ કક્ષાએ પહોંચવાનું રસાયણ કહો કે પ્રબલ અવલંબન કહો તો તે સ્વાધ્યાય જ છે. માનવોને જીવવા માટે જેમ પાણી, પ્રકાશ અને પવનની આવશ્યકતા રહે છે. તેમ સંસારત્યાગી સંયમધરોને સંયમજીવનને જીવંત અને મનને ઉજ્જવલ રાખવા માટે આહાર કહો કે જડીબુટ્ટી કહો, તો તે આત્મકલ્યાણ સાધનારા શ્રી વીતરાગદેવની વાણીથી ઓતપ્રોત સુશાસ્ત્રોનો સ્વાધ્યાય જ આધાર છે. એક ઉક્તિ છે કે-“ સ્વાધ્યાયહીનો યતિ: ” જેમ વસ્ત્ર વગરનો માનવ નગ્નાટી જેવો કહેવાય છે. તેમ સ્વાધ્યયવિહુણો યતિ-સંયમી પણ સંયમજીવનને બદતર બનાવી દે છે, પતનના પંથે પરવરે છે. ઈન્દ્રિયોના ચંચલ તુરંગોના લગામ, મનમર્કટને સ્વેચ્છાનું ફૂલ વર્તાવવાની શૃંખલા, વચનબળને નિરવદ્ય અને પુણ્યરૂપ સિદ્ધ બનાવવાનું યંત્ર અને કાયાની કંપનીનો ભરચક નફો મેળવવાની સુંદર સીઝન જો કોઈ હોય, તો શાસ્ત્રકારો સ્વાધ્યાયને જ ઉત્તમ અને અનુપમ ઉપાય રૂપે દર્શાવે છે. મનને કાંઈ ને કાંઈ મનન જોઈએ છીએ. પછી ભલે એને દુર્ભાવનાનું મેદાન મળે કે સુભાવનાનું સુરદ્રુમ મળે કે મન દુર્ભાવનાના દુર્દાંત દાવાનલમાં દગ્ધ બને, એટલે એની આજ્ઞાવર્તી પાંચેય ઈન્દ્રિયો કૂદાકૂદ કરી મૂકે છે. વાસનાના વિરાટ વનમાં પાંચેય ઈન્દ્રિયો છુટી થયા પછી ત્રેવીશ વિષયોના વિવરોમાં તે વિલસ્યા કરે છે. આ તો તોફાન એવું જામે છે કે-તેનો કાબુ તો દૂર રહ્યો, પણ તેનાથી જીવ હેરાન-પરેશાન થઈને “ પતતિ નરકેઽશુચૌ ” અથવા નરકની અશુચિમાં જીવ બીયારો સીધો ગબડી જ પડે છે.

આ જીવાત્માને જો ઉર્ધ્વીકરણ કરવું હોય, મનને સ્વવશ રાખવું

હોય, પાંચેય ઈન્દ્રિયોથી પેદા થતી વાસનાને બાળીને ખાખ બનાવવી હોય, તો પ્રતિદિન મનને સ્વાધ્યાય-સુધાના પાનથી તરબતર-તરબોળ રાખવું એ જ ઉચિત છે.

શાસ્ત્રોમાં પૂર્વમહર્ષિઓના આયુષ્યો કોડો વર્ષોનાં દર્શાવ્યા છે. રાજાઓ-મહારાજાઓ રાજ્યને તૃણની જેમ અસાર સમજીને ત્યાગ કરતાં હતાં, ધનાઢ્યો અઢળક ઋદ્ધિ-સિદ્ધિનો બળતા ધરની જેમ ત્યાગ કરીને સંયમ-પંથના પ્રવાસી બનતા હતા, અન્યો સ્વમાનેલી સર્વ વ્યામોહજનક વસ્તુઓને તરછોડીને નિર્ઝન્ય બનતા હતા એ અબ્જો વર્ષો પર્યંત સંયમને શુદ્ધ પાલન કરતા હતા. એટલો દીર્ઘકાલ તેઓના પરિણામની વિશુદ્ધિ, મનની દૃઢતા અને ભાવોલ્લાસની પવિત્રતા માત્ર સ્વાધ્યાય જ ટકાવી રાખતો હતો, -એમ શાસ્ત્રાભ્યાસના અનુભવથી સ્પષ્ટ જણાય છે. સંસાર તરવાની ભાવનાવાળા ભવ્ય જીવોએ સ્વાધ્યાયનો રસ લખલૂટ લુંટવો જ જોઈએ. અતૂટ ભાવનાથી સંયમ સ્થિરીકરણ કરવા માટે સ્વાધ્યાય-સુધાસાગરમાં મગ્ન-લીન રહેવું જ જોઈએ. જેમ નવપરણિત તરૂણને

નવવધૂનું સૌન્દર્ય-લાવણ્ય-વચન-વિલાસો રૂપ અને રંગ પ્રતિક્ષા ચિત્તભુમિ ઉપર સ્મરણ થયા જ કરે છે, તેમ સંયમ પામનાર પવિત્ર ત્યાગી પુરુષોના હૃદયપટ ઉપર શાસ્ત્રસ્વાધ્યાય, તેના વિષયો, તેનું પરિણામ અને ચિંત્વન પ્રતિક્ષણ રમતું રહેવું જ જોઈએ. પરિણામે તે સંયમી નિરતિચાર સંયમનું પવિત્ર પાલન કરીને, કર્મવનને બાળીને અને મોક્ષ-પદને જલ્દી મેળવીને, આત્યંતિક અને એકાન્તિક સુખનો શાશ્વત ભોક્તા બને છે.

શ્રી સર્વજ્ઞભગવંતોએ નિર્મલ કેવલજ્ઞાન દ્વારા વિશ્વરભરના જંતુ ઓને સત્ય પરિપૂર્ણ અને અનંત જ્ઞાન દર્શાવ્યું છે, તેમ જ તે જ્ઞાન શ્રી ગણધર ભગવંતોએ સ્વસ્મૃતિમાં અંકિત કરીને સૂત્ર-આગમરૂપે ગુંથ્યું છે. ચરમ તીર્થપતિ શ્રી મહાવીર ભગવાનનું અગાધજ્ઞાન આજે જે આગમોમાં મળે છે, તે શ્રી ગણધર ભગવાનોએ પરમ કૃપાથી શાસ્ત્રોમાં યોજેલું તે જ છે. શ્રી

વીતરાગદેવનું જ્ઞાન જે કોઈ પણ આગમમાં ગુંથેલું હોય, તે સર્વ સ્વાધ્યાય યોગ્ય જ છે. તે જ્ઞાનનું ચિંતન અને પરિશીલન આત્માને સ્થિર-સ્વભાવી બનાવે જ છે. આત્માનું સાચું દર્શન કરાવવાને એ સમર્થ જ હોય છે.

સર્વ જીવોને સરલતાથી સ્વાધ્યાય યોગ્ય અને રસભરપૂર તેમજ વૈરાગ્ય, અધ્યાત્મ તથા ત્યાગથી તરબોળ વર્તમાનકાળમાં ‘ શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર ’ ઘણું જ પ્રચલિત અને પ્રસિદ્ધ છે. શ્રી વીર ભગવંતના પવિત્ર શાસનમાં નવદીક્ષિત સંયમીને જીવનની સ્થિરતા, દૃઢતા તથા રસમયતા અર્થે શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર જ પ્રથમ ભણાવવામાં આવતું હતું. સૂત્રાધ્યયનના નિમિત્તને મેળવીને ભવ્યાત્માઓ અણીશુદ્ધ ચારિત્રનું પાલન કરી સ્વશુદ્ધિ મેળવતા હતા. શ્રી વીર પ્રભુની અંતિમ વાણી રૂપ આ છત્રીશ અધ્યયનોથી શોભિત શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર અનેકોને સ્વાધ્યાયથી ઉપકારજનક બની રહ્યું છે. પ્રત્યેક અધ્યયનોમાં આધ્યાત્મિક જીવનની રસધારા સમા રસિક બોધોત્પાદક અનેક વિષયોનું વિશદ વિવેચન છે. મૂલ પ્રાકૃત ભાષામાં સંકલિત છે. અને એ સૂત્ર ઉપર અનેક મહાપુરુષોની વિદ્વદ્ભોગ્ય અનેક ટીકાઓ રચાયેલી છે. તેમાં વાદિવેતાલ પૂ. શ્રી શાંતિસૂરિજી મહારાજની ટીકા તો સર્વશ્રેષ્ઠ સર્વ દર્શનોના જ્ઞાનની સાથે જૈનદર્શનનું દૃઢીકરણ કરવા માટે અમોઘ શસ્ત્ર જેવી છે. આમતો આ ગ્રંથ કથાનુયોગમાં પ્રવિષ્ટ છે. પરન્તુ અનેક રસભર્યા વિષયોની વાણી તે પીરસી જાય છે. એ તો એના અધ્યયનશીલોને વિદિત જ છે.

“ સજ્ઞાય સમો તવો નત્થિ ” શ્રી જૈનશાસનમાં સ્વાધ્યાયને તપ કહ્યો છે. સ્વાધ્યાય સમાન અન્ય તપ નથી. તેમાં શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનો સ્વાધ્યાય સર્વમુખ્ય છે. તમ થયેલા પ્રાણીગણને આ સ્વાધ્યાય શીતલ ચંદન જેવો અનુપમ છે. સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનના દેવોને સાગરોપમોનો કાળ તત્ત્વ-દ્રવ્યાનુયોગના સ્વાધ્યાયમાં વ્યતીત થાય છે. એ દેવનું સુખ પણ સર્વદેવાધિક્તમ કહેલું છે. એનું કારણ સ્વાધ્યાય-રસાનંદનું જ છે. આ ગ્રંથને વર્તમાનમાં આત્માર્થી અને ખપી સાધુ-સાધ્વી મહારાજો જીવનસાથી જેવો

માનીને તેનો સ્વાધ્યાયમાં ઉપયોગ કરી રહ્યા છે. મૂલ ગ્રંથને જ સ્વાધ્યાય તરીકે કરતાં અર્થવિહીનતા જોઈએ તેવો રસ નથી જન્માવતી. એ હેતુને લક્ષ્યમાં રાખીને સાર્થ-મૂલ શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર છપાવવાનો શુભાશય થયો અને એ સ્વપ્ન, આ ગ્રંથના પ્રથમ ભાગ તરીકે પ્રગટ થતાં આકાર લઈ રહ્યું છે-એમ કેમ ન મનાય ?

આ સ્વાધ્યાય-ઉચિત સાર્થ-મૂલ શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર પ્રગટ થઈ રહ્યું છે. આશા છે કે-સ્વાધ્યાયરસિક પુણ્યાત્માઓ એનો સ્વાધ્યાયમાં અર્થ-જ્ઞાન સાથે ઉપયોગ કરશે અને પ્રસ્તુત પ્રયાસને સાર્થક બનાવશે જ.

શાસનરક્ષક, સૂરિસાર્વભૌમ, કવિકુલકિરીટ, પૂં આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયલબ્ધિસૂરીશ્વરજી મહારાજાએ, સ્વ-વૃદ્ધાવસ્થામાં પ્રતિદિન આત્માને શમ-પ્રશમ-શાન્તરસમાં તરબોળ બનાવવા માટે આ જ શ્રી ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રને સ્વ-સ્વાધ્યયનું એક મુખ્ય અંગ બનાવ્યું હતું, એટલુંજ નહિ પણ મૂલ સૂત્રને કંઠસ્થ કર્યું હતું અને દિવસે કે રાત્રિના વેદનાના અવસરે તેઓશ્રીએ પોતાના આત્માને આ જ સૂત્રના રટણથી સ્થિર પ્રશાન્ત રાખ્યો હતો, -એમ અનુભવસિદ્ધો જણાવી રહ્યા છે. એટલે આ ગ્રંથનું શુભાભિધાન જ્યારે મુખથી નીકળે છે. ત્યારે એ પૂજ્યપુરુષનું સ્મરણ સહજ જ થઈ આવે છે.

આ ગ્રંથનો અનુવાદ ગુર્જરગિરામાં પૂ. સ્વ. આચાર્ય શ્રી ભદ્રંકરસૂરીશ્વરજી મ. સા. એ કર્યો છે. તેઓશ્રી આ ગ્રંથની શુદ્ધિ અને સરલતા માટે ખૂબ જ લક્ષ્ય રાખવા ઉપરાન્ત વાચકોને તે સમજવામાં કિલ્લિયાની નજરે તેની ખાસ કાળજી રાખેલ છે.

આ ગ્રંથની પ્રસ્તાવના જો કે અહીં સંપૂર્ણ થાય છે, પરંતુ ગ્રંથ જ એવો છે કે-એની પ્રસ્તાવના માટે સોના ઉપર ઢોળ ચઢાવવા જેવું છે, છતાં પણ શિષ્ટાચાર સચવાય તે હેતુથી ટૂંકું ગ્રંથબોધન કરવામાં આવ્યું છે.

આ ગ્રંથ મુદ્રણમાં જે મહાશયોએ જ્ઞાનભક્તિ અર્થે સ્વદ્રવ્યવ્યય કરીને પોતાની ઉદારતા દાખવી છે, તે અનુમોદનાને પાત્ર છે.

-અતિથિ.

विषयानुक्रमसिका

१. श्री विनयश्रुत अध्ययन....	१-१८
२. श्री परीषदाध्ययन...	१८-४०
३. श्री यतुरंगीय अध्ययन...	४१-४८
४. श्री प्रमादाप्रमादाध्ययन....	५०-५६
५. श्री अकाममरणीयअध्ययन....	५७-७०
६. श्री सुल्लकनिग्रन्थीयाध्ययन....	७१-७७
७. श्री उरुव्रीयाध्ययन....	७८-८८
८. श्री कापिलीयाध्ययन....	८०-८८
९. श्री नमिप्रव्रज्याध्ययन....	८८-१२१
१०. श्री द्रुमपत्रकाध्ययन....	१२२-१३६
११. श्री बहुश्रुतपूजाध्ययन....	१३७-१५१
१२. श्री हरिकेशीयाध्ययन....	१५२-१७८
१३. श्री चित्रसंबुताध्ययन....	१७८-१८६
१४. श्री धनुकारयाध्ययन....	१८७-२२२
१५. श्री सविष्णु अध्ययन....	२२३-२३२
१६. श्री ब्रह्मचर्य समाधिस्थानाध्ययन....	२३३-२५३
१७. श्री पापश्रमणीयाध्ययन....	२५४-२६२
१८. श्री संयताध्ययन....	२६३-२८५

श्री सुपार्श्वनाथाय नमः
लब्धि-लुवनतिलक-लङ्करसूरीश्वरेभ्यो नमः

“ज्ञानद्रव्यं कीदृं दान
आत्माने तारवामां जनशो मडान.....”

पू. प्रवर्तिनी साध्वीवर्या सुप्रताश्री म. सा.ना सुशिष्या
तपस्वी साध्वी जितेन्द्रश्री म.सा.नी शुल प्रेरणाथी

७००१=०० रुपिया
श्री सुपार्श्वनाथ जैन श्वेताम्बर मूर्तिपूजक संघ
योकीपेठ, दावणगिरि (कर्णाटक)

परम पूज्य सरलस्वभावी जिनलङ्कितरसिक
आचार्यदेव श्रीअरुणप्रभसूरीश्वरज्ज म. सा.ना संयमनी
अनुमोदनार्थे साध्वीवर्या जयवंताश्री म. सा. तथा साध्वी
उर्धकांताश्री म. सा. नी शुल प्रेरणाथी

२००१=०० रुपिया
श्री आमोद जैन संघ तरङ्गी
सुथारङ्गीयुं, मुं. आमोद (गुजरात)

शुद्धिदर्शन

पेञ्च	पंक्ति	शुद्ध
४	६	निरर्थकानि
५	७	निह्नुवीत
५	८	अकृतं नो
६	१	चण्डं
६	४	चित्तानुगा
६	११	कुव्विजा
१२	३	निष्क्रामेद्
१२	१०	पाट्यां
१५	५	ज्ञातिरितिः
१७	७	मेधावी
१७	१६	पूर्वसंस्तुताः
१८	३	संशयः
२०	१	भाटे
२५	७	उष्णा
३१	२१	प्रदूषयेत्
३३	२	भिक्षुर्न
३३	१०	एषयत्
३३	१८	तर्जयेत्
३५	२०	परसेवाथी
३६	१९	अल्पेच्छः
३७	११	नूनं
३७	१४	विपाकम्
४१	४	संयमे

पेञ्च	पंक्ति	शुद्ध
४३	१	किल्बिषाः
४३	१२	संगैः
४३	१३	योनिषु
४६	५	उड्ढं
४८	१९	बुद्धवा
४८	२०	दुर्लभं
५०	१	असंख्यं
५०	१७	वेराणुबध्धा
५३	१७	चरेऽपमत्तो
५४	१७	प्रहाय
५५	१४	बहु
५८	२२	चक्षु
६०	१७	मन्यते
६३	२०	मरणंतम्मि
६३	२१	धुत्ते
६४	१६	श्रुतम्
६५	१८	अगार
६६	९	२१
६८	३	विमोहाइं
७६	२३	निरपेक्षः
७८	४	पोषयेदपि
८०	१८	१८३

पेञ्च	पंक्ति	शुद्ध
८३	७	च त्रयो
८३	८	लाभं
८६	३	एवम
८६	५	दैन्यवन्तं
८६	६	जीयमानो
८८	८	मनुष्यकुलोभां
८८	१९	सक्व
९०	१७	सक्वजीवाणं
९३	१७	स्थावरेषु
८५	उपरनी लाईन अर्थ :- जे	
	साधुओ पुष्ट आलंबन वगर	
	सामुद्रिक	
९५	८	कामभोग
९६	११	लोहो
९६	१३	प्रवर्धते
१००	१८	राजषौ
१०३	१५	१३
१०७	१२	नमीं रायरिसीं
११६	५	भेडुपर्वत
१२३	४	गौतम !
१२३	११	कम्मुणो
१२३	१९	गओ
१२४	१०	संवसेत्
१२७	२	जीवो

पेञ्च	पंक्ति	शुद्ध
१२७	१४	गौतम !
१२९	१०	दुर्लभकाः
१३३	२२	असंभवित
१३४	३	भोक्षभार्गभा
१३४	११	प्रवेश
१३५	१७	शिवमणुत्तरं
१३७	२	पाउक्करिस्सामि
१४१	९	श्रुतं
१४५	१९	जोहे
१४५	९	दुष्प्रधर्षकः
१५४	६	फोक्कनासः
१५६	२०	ठिओ
१६०	८	हिअस्स
१६०	१३	जितेन्द्रियाय
१६३	१५	यो
१६३	१६	कोसलिकेन
१६४	६	मैनं
१६५	१७	हन्यथ
१६६	३	उग्रतपा
१६७	८	उध्वर्द
१७१	२	दुन्दुभिमयः
१७३	२	पावाइं
१७३	१८	स्त्रियो
१७७	१८	निकाय

पेज	पंक्ति	शुद्ध
१७४	७	पञ्चभिः
१७५	२	सुचो
१७६	१	सुथाना
१८१	१	भ्रातरौ
१८३	१२	फलोववेअं
१८९	११	नरं
१९०	१७	अवशो
१९७	८	समृद्धे
२०१	८	धनेन
२०९	१५	मुलतवी
२११	१९	अग्र
२१७	६	मनोरमान्
२१७	१६	उज्जुकडा
२२०	१४	यतन्
२२१	१२	एवं
२२५	१	भक्त्वा
२२५	१३	भिक्षु
२२७	३	शास्त्र
२३०	२२	लोए
२३३	२१	पण्णत्ता

पेज	पंक्ति	शुद्ध
२३४	२१	प्रज्ञप्तानि
२३७	३	कथयित्वा
२३८	१	पण्णत्ताओ
२३८	१	धम्माओ
२३८	१	नो
२४०	८	दूसं
२४०	११	कंखा
२४०	१३	पन्नत्ताओ
२४२	१०	पन्नत्ताओ
२४५	११	पन्नत्ताओ
२४७	९	श्लोक
२५२	११	धृतिमान्
२५३	१०	त्वविध्यमां
२५५	११	भुक्त्वा
२५७	९	दुतं
२५७	१३	८-५२६
२५७	२०	उपधिने
२५८	५	वातो
२५९	१३	समणेत्ति
२६१	१९	अस्मिन्

અભિપ્રાય

સદ્ગત પૂ. આ. મ. ના લખેલ લલિતવિસ્તરા વૃત્તિનું વિવેચન મલ્યું. જોતાં જ આનંદ થયો. તેઓના જીવનમાં જ્ઞાનોપાસનાનું લક્ષ્ય કેટલું સુંદર હતું તે તેમના પ્રકાશિત થયેલા ગ્રંથો જોઈને સમજાય છે. અમે તો એઓશ્રી ના પરિચયથી બહુ દૂર જ રહ્યા છીએ પણ પુસ્તકો વગેરે તેમની અખંડ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રની આરાધના જોઈ-જાણી ખૂબ અહોભાવ પ્રગટે છે. એક ગુપ્તરત્ન હતા બહારની પ્રસિદ્ધીની કોઈ અપેક્ષા વિના જ માત્ર સ્વ-પર આત્મકલ્યાણમાં રક્ત રહેનાર તેઓશ્રીના ચરણમાં અમારી કોટીશ વંદના

પૂ. ભદ્રંકરસૂરિ-બાપજી મ.ના

લલિતવિસ્તરાખ્યા ચૈત્યસ્તવવૃત્તિ

(ભદ્રંકરીટીકા) હરિભદ્રસૂરિજીમ.એ રચેલ લલિતવિસ્તરા. જેમાં ચૈત્યવંદનસૂત્રોનું વર્ણન આવે છે. જેને વિશદ રીતે સંસ્કૃતજ્ઞો સરળ રીતે સમજી શકે તે માટે કર્ણાટકકેસરી આચાર્ય ભગવંતશ્રી ભદ્રંકરસૂરિજીમ. એ ભદ્રંકરી ટીકા લખી પદાર્થોને વધુ સ્ફુટ કરવાના પ્રયત્ન કર્યો છે. વૃદ્ધાવસ્થાએ પણ સંસ્કૃત સાહિત્યનું છેલ્લા શ્વાસ સુધી સર્જન કરતા પૂજ્યશ્રીના ચરણે માથું ઝૂક્યા વિના રહેતું નથી

(શાંતિ સૌરભ-માસિક)

અરિહંત વંદના

રચિયતા:- પૂજ્ય આચાર્ય ભદ્રંકરસૂરીશ્વરજી મ.સા.

(સં. ૧૯૯૫)

પૂજે છે સુરનાથ રાજવિજનો, જેને વળી શ્રીધણી,
જેની દિવ્ય ચમત્કૃતિ પ્રસરતી, ત્રૈલોક્યમાં નામની;
જે છે ભક્ત મનોડભિલાષ વિષયે પ્રત્યક્ષ ચિન્તામણી,
એવા કેશરિયા જિનેશ ચરણે, હો વન્દનાઓ ઘણી. ૧

સ્વામીજી સુણજો સખા મમ બની, મારી વિનંતિ તમે,
મારું તો મનડું રસાદિ વિષયે લોભી બની ત્યાં ભમે;
હંમેશાં વનિતા વિલાસ વિકથા, રંગો મને તો ગમે,
દેખાડો પથને પ્રભો...! ભટકવું, જેથી હવેથી શમે. ૨

ક્રોધી છું મદમત્ત લોભવશ છું, કામાન્ધ પૂરો ખરો,
અન્યાયી કપટી કલંકયુક્ત છું, માયી ઘણો આકરો;
દાની છું ન સુશીલતા તપ ધરો, જ્ઞાનીક્રિયાવાન્ નહીં,
કેવી રીત વડે તરીશ જિનજી!, સંસારને હું અહીં. ૩

તારી મૂર્તિ નવીન મેઘમલતી, કાંઠી કસોટી ખરી,
 જાણે શ્યામરસે સદૈવ મુલતી, સાક્ષાત્ સુધાની ભરી;
 ભભોના શિવશર્મને વિતરતી, કર્મો જુના કાતરી,
 ત્રેલોક્ય જય પામતી વિચરતી, કારુણ્ય ભાવો ધરી. ૪
 શું કર્તવ્ય ? જિનાદિ પૂજન સદા, સંસારી પૂજા નહીં,
 શું ધ્યાતવ્ય ? જિનાદિનાથ ચરણે, સ્ત્રીના વિલાસો નહીં;
 શું મન્તવ્ય ? જિનાદિનાથ વચનો, દુર્ભાષિવાણી નહીં,
 શું શ્રોતવ્ય ? જિનાદિનાથ મહિમા, સ્ત્રીની કથાઓ નહીં. ૫
 જે કેવલ્ય સુખોપલોગ યુત છે, જેને બુધો પૂજતાં,
 ચાલ્યું શાસન જે વડે જગતમાં જિન તણું જેથી સુખો સાંપડે;
 જે માટે વિબુધો સદૈવ તલસે, જેનું મહાન્ નામ છે;
 જેમાં શક્તિ અનન્ત છે ચમકતી, તે કેસરીયાની જય . ૬

वर्तमानशासननामक श्रीमदीश्वरीसर्वनाम

सूरि आत्म-कमल-लब्धि-भुवनतिलक-भद्रकर सद्गुरुभ्यो नमः

श्री

उत्तराध्ययनसूत्र

(भाग-१)

मूल-भाषा, संस्कृत-छाया, गुजराती-भाषार्थसहित

श्री विनयश्रुतअध्ययन-१

संजोगा विप्रमुक्तस्य, अणगारस्य भिक्खुणो ।
विणयं पाउकरिस्सामि, आणुपुब्बि सुणेह मे ॥१॥
संयोगाद् विप्रमुक्तस्य, अनगारस्य भिक्षोः ।
विनयं प्रादुष्करिष्यामि, आनुपूर्वीं शृणुत मे ॥१॥

द्रव्य लावसंयोगथी सर्वथा रडित अने द्रव्य लाव
धरथी रडित अेवा साधुना विनयने प्रगट करीश. कभसर
भारा तरइथी छडेवाता विनयने तमे सांलणे ! १.

आणाणिहेसकरे, गुरुणमुववायकारए ।
इंगियागारसंपण्णे, से विणीए त्ति वुच्चइ ॥२॥

આજ્ઞા નિર્દેશકરઃ. ગુરૂણામુપપાતકારકઃ ।

હજિતાકારસમ્પન્નઃ, સ વિનીત ઇત્યુચ્યતે ॥૨॥

આચાર્ય વિગેરેની આજ્ઞાના પાલન કરનારા, ગુરુની પાસે રહેનારા, આંખનો ઇશારો આદિ, દિશાનું અવલોકન આદિ આકારરૂપ ચેષ્ટાના જ્ઞાતા જે શિષ્ય આદિ હોય છે. તેને તીર્થંકર આદિ વિનીત કહે છે. ૨.

આણાઽણિદેસકરે, ગુરૂળમણુવવાયકારણ ।

પઢિણીણ અસંબુદ્ધે, અવિણીણ ત્તિ બુચ્ચઈ ॥૩॥

આજ્ઞાઽનિર્દેશકરો, ગુરૂળામનુપપાતકારકઃ ।

પ્રત્યનીકોઽસંબુદ્ધઃ, અવિનીત ઇત્યુચ્યતે ॥૩॥

ગુરુની આજ્ઞાનું પાલન નહીં કરનારા, ગુરુની પાસે નહીં રહેનારા, ગુરુથી સદા પ્રતિકૂલ વર્તનારા, તત્ત્વના અજ્ઞાતા, જે શિષ્યાદિ હોય છે. તેને તીર્થંકર આદિ, અવિનીત કહે છે. ૩.

જહા સુળી પૂઙ્કળ્ણી, નિક્કસિજ્જઈ સવ્વસો ।

ઁવં દુસ્સીલ પઢિણીણ મુહરી નિક્કસિજ્જઈ ॥૪॥

યથા શુની પૂતિક્કળ્ણી, નિષ્કાસ્યતે સર્વંતઃ ।

ઁવં દુઃશીલઃ પ્રત્યનીકઃ મુસ્રરી નિષ્કાસ્યતે ॥૪॥

જેમ સડેલા કાનોવાળી કુતરી સઘળા સ્થાનોથી હાંકી કાઢવામાં આવે છે. તેમ કુશીલ, પ્રતિકૂલવર્તી, વાચાલ, અવિનીત શિષ્યાદિ કુલ-ગણુ-સંઘ વિ. માંથી બહિષ્કૃત કરવામાં આવે છે. ૪.

કળકુંડલં ચહત્તાણં, વિટ્ઠં શુંજહ સ્વયરો ।

एवं सीलं चहत्ताणं, दुस्सीले रमह मिए ॥५॥

કળકુળ્લકં ત્યક્ત્વા સ્વલ્લ, વિષ્ટાં મુઙ્કતે સૂકરઃ ।

एवं शीलं त्यक्त्वा स्वल्ल, दुःशीले रमते मृगः ॥५॥

જેમ ભુંડ, ચોખા વિ. ના ઉત્તમ લોજનથી ભરપૂર થાળને છોડી વિષ્ટા ખાય છે તેમ અવિનીત, શીલને છોડી દુઃશીલમાં રમે છે. જેમ ગીતપ્રેમી હરણુ શિકારીનો શિકાર થાય છે તેમ આ અવિનીત, અધોગતિને નહીં જોતો અવિવેકી થઈ દુરાચારનું સેવન કરે છે. ૫.

सुणियाऽभावं साणस्स, स्वयस्स नरस्स य ।

विणए ठविज्ज अप्पाणं, इच्छंतो हियमप्पणो ॥६॥

શ્રુત્વાઽભાવં શુન્યાઃ, સૂકરસ્ય નરસ્ય ચ ।

વિનયે સ્થાપયેદ્ આત્માનં, ઇચ્છન્ હિતમાત્મનઃ ॥૬॥

ફતરી, સૂકરરૂપ દષ્ટાંત અને દાષ્ટાંતિકરૂપ અવિનીત શિષ્યના સર્વથી હાંકી કાઢવારૂપ અશોભન દશાને સાંભળી, સર્વથા હિતૈષી શિષ્યે, પોતાના આત્માને વિનયધર્મમાં સ્થાપિત કરવો જોઈએ. ૬.

तम्हा विणयमेसिज्जा, सीलं पडिलभेज्जओ ।

बुद्धपुत्ते नियागट्ठी न, निकसिज्जह कण्हुइं ॥७॥

તસ્માદ વિનયમેષયેત્, શીલં પ્રતિલભેત યતઃ ।

बुद्धपुत्रो नियागार्थी न, निष्कास्यते कुतश्चित् ॥७॥

તેથી વિનયધર્મનું પાલન કરવું. જેથી શીલધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે. આ શીલવાળો, આચાર્ય વિ. નો પુત્ર જેવો-

गुरुकृपापात्र भवेदो, भोक्षार्थी विनीत, गच्छाद्विधी अल्लिभृत
भनतो नथी. परंतु सर्वत्र मुभ्य न कराय छे. ७.

निसंते सियाऽमुहरी, बुद्धाणं अंतिए सया ।

अद्वजुत्ताणि सिक्खिज्जा, निरट्टाणि उवज्जए ॥८॥

निशान्तः स्यात् अमुखरः बुद्धानाम् अन्तिके सदा ।

अर्थ युक्तानि शिक्षेत निरर्थानि तु वर्जयेत् ॥८॥

उपशान्त भनी प्रियभाषी भनवुं जेधये, आचार्या-
द्विनी पासेथी सूत्र-अर्थरूप जिनागभनो अल्यास करवो
जेधये. निरर्थक-अन्य शास्त्रनो अल्यास न करवो जेधये,
जेथी विनयनी साधना थाय छे. ८.

अणुसासिओ न कुप्पिज्जा खंति सेविज्ज पंडिए ।

खुड्ढेहि सह संसंगं, हासं क्रीडं च वज्जए ॥९॥

अनुशिष्टो न कुप्येत्, क्षान्ति सेवेत पण्डितः ।

क्षुद्रैः सह संसर्गं, हासं क्रीडां च वर्जयेत् ॥९॥

गुरुओ द्वारा कठोर वचनोथी पणु शिक्षा भेणवनारे,
शिक्षा आपनारा उपर केध न करवो जेधये. पणु
भुद्धिमाने ते सडन करवां, स्वच्छंदी-क्षुद्र साधुओनी सोभत
छोडवी. तथा हास्य-क्रीडानो त्याग करवो, जेथी शिक्षणुनी
साधना सधाय छे. ९.

मा य चण्डालियं कासी, बहुयं मा य आलवे ।

कालेण य अहिज्जित्ता, तओ झाइज्ज एगओ ॥१०॥

मा च चण्डालीकं कार्षीद्, बहुकं मा च आलपेत् ।

कालेन चाधीत्य, ततो ध्यायेत् एककः ॥१०॥

હે શિષ્યો ! તમે કોઈ વિ. થી બોલાયેલા અસત્ય-
વચનને કદી પણ છુપાવો નહીં ! પરંતુ યથાકાલ, અધ્યયન
કરી, શુદ્ધ પ્રદેશમાં એકલા, ધ્યાન-ચિંતન કરો ! આ પ્રમાણે
કર્તવ્યની વિધિ, અકર્તવ્યનો નિષેધ કહેલો છે. ૧૦.

આહચ્ચ ચણ્ડાલિયં કટ્ઠુ, ન નિન્હુવિજ્જ કયાઈવિ ।
કહં કહેત્તિ માસેજ્જા, અકહં નો કહેત્તિય ॥૧૧॥

કદાચિત્ ચણ્ડાલીકં કૃત્વા, ન નિહનુવીત કદાચિદપિ ।
કૃતં કૃતમિતિ માષેત, અકૃતંનો કૃતમિતિ ચ ॥૧૧॥

કહાચ કોઈ વિ. થી બોલાયેલા અસત્યવચનને કદી
પણ છુપાવો નહીં ! હું ભૂટું નથી બોલ્યો એમ ન બોલો !
હું ભુટું બોલ્યો છું એમ બોલો ! અસત્ય ન બોલ્યા હોય
તો હું ભુટું બોલ્યો છું એમ ન બોલો. ૧૧.

મા ગલિયસ્સેવ કસં, વયણમિચ્છે પુણો પુણો ।
કસં વ દટ્ટુમાઈને, પાવગં પરિવજ્જણ ॥૧૨॥

મા ગર્યસ્વ ઇવ કશાં, વચનમ્ ઇચ્છેત્ પુનઃ પુનઃ ।

કશામ્ ઇવ દટ્ટા આકીર્ણઃ, પાપકં પરિવર્જયેત્ ॥૧૨॥

જેમ અવિનીત ઘોડો ચાખુકના પ્રહાર સિવાય
પ્રવૃત્તિ કે નિવૃત્તિ કરતો નથી, તેમ સુશિષ્યે પ્રવૃત્તિ-
નિવૃત્તિની બાબતમાં વારંવાર ગુરુવચનની અપેક્ષા નહીં
કરવી. જેમ ભાતવાન ઘોડો ચાખુકને જોતાંવેંત અવિનયને
છોડે છે તેમ વિનીત શિષ્યે, ગુરુના આદાર જોઈ પાપરૂપ
અનુષ્ઠાન છોડી દેવું. ૧૨.

અળાસવા થૂલવયા કુસીલા, મિડંપિ ચ્વંડં પકરપ્તિ સીસા ।
 ચિત્તાણુયા લહુ દક્ષોવવેયા, પસાયણ તે હુ દુરાસયંપિ ॥૧૩॥
 અનાશ્રવાઃસ્થૂલવચસઃકુશીલાઃમૃદુમપિ ચ્વંડં પ્રકુર્વન્તિ શિષ્યાઃ ।
 ચિતાનુગા લઘુ દાક્ષ્યોપપેતાઃ, પ્રસાદયેયુઃ તે હુ દુરાશયમપિ ॥૧૩॥

ગુરુવચનને નહીં માનનારા, વિચાર્યા વગર બોલનારા
 સ્વચ્છંદાચારી શિષ્યો, શાન્ત ગુરુને કોપવાળા બનાવે છે.
 ગુરુની આજ્ઞામાં રહેલા ગુરુની સમાધિને ચાહનારા હોઈ-
 ચતુર હોઈ વિદાંબ વગર કાર્ય કરનારા શિષ્યોએ કોપવાળા
 ગુરુને પણ પ્રસન્ન-શાન્ત કરવા બેઠાં. ૧૩.

નાપુટ્ટો વાગરે કિંચિ, પુટ્ટો વા નાલિયં વણ ।

કોહં અસચ્ચં કુન્વિજ્જા, ધારિજ્જા પિયમપ્પિયં ॥૧૪॥

નાપૃષ્ઠો વ્યાગૃણીયાત્ કિંચિત્, પૃષ્ઠોવા નાલીકં વદેત્ ।

ક્રોધમ્ અસત્યં કુર્વીત, ધારયેત્ પ્રિયમપ્રિયમ્ ॥૧૪॥

ગુરુના પૂછ્યા સિવાય કાંઈ બોલે નહીં. ગુરુ પૂછે તો
 જુદું બોલે નહીં, પેઠા થયેલ ક્રોધને દબાવી દેવો બેઠાં.
 નિંદા કે સ્તુતિવાળા વચનમાં રાગ-દ્રેષ ન કરવો બેઠાં. ૧૪.

અપ્પા ચેવ દમેયવ્વો, અપ્પા હુ સ્વલ્લુ દુદ્દમો ।

અપ્પા દન્તો સુહી હોહ, અસ્સિં લોણ પરત્થ ય ॥૧૫॥

આત્મા એવ દમિતવ્યઃ આત્મા હુ સ્વલ્લુ દુર્દમઃ ।

આત્મા દાન્તઃ સુખી ભવતિ, અસ્મિન્ લોકે પરત્ર ચ ॥૧૫॥

આત્માનો-મનનો રાગ-દ્રેષના ત્યાગપૂર્વક વિજય
 કરવો બેઠાં. કેમકે આત્મવિજય દુષ્કર છે. મનોવિજેતા
 આલોકમાં, પરલોકમાં સુખી થાય છે. ૧૫.

वरं मे अप्पा दंतो, संजमेण तवेण य ।

माऽहं परेहिं दम्मंतो, बंधणेहिं वहेहि य ॥१६॥

वरं मे आत्मा दान्तः संयमेन तपसा च ।

माऽहं परैर्दमितः बन्धनैः वधैश्च ॥१६॥

संयम, तप द्वारा भारे शरीर-भननो विजय करवो सर्वश्रेष्ठ छे. तेम करवाथी हुं भील्लओो द्वारा अंधनो, वधोथी दुःखित न अनी शकुं. १६.

पडीणीयं च बुद्धाणं, वाया अदुव कम्मणा ।

आवी वा जइ वा रहस्से, नेव कुज्जा कयाइ वि ॥१७॥

प्रत्यनीकं च बुद्धानां, वाचा अथवा कर्मणा ।

आविर्वा यदि वा रहसि, नैव कुर्यात् कदाचिदपि ॥१७॥

वचनथी के कर्मथी जन समक्ष के अेकांतमां कही पछु आचार्य वि.ना प्रति प्रतिकूल करणी नडीं करवी जेधअे. १७.

न पक्खओ न पुरओ, नेव किच्चाण पिट्ठओ ।

न जुंजे ऊरुणा ऊरुं, सयणे नो पडिस्सुणे ॥१८॥

न पक्षतो न पुरतो, नैव कृत्यानां पृष्ठतः ।

न युज्जाद् ऊरुणा ऊरुं, शयने नो प्रतिशुणुयात् ॥१८॥

वंदनीय गुरु आदि प्रति पडअे, आगण के पाछण, साथणथी साथण लगाडीने न अेसवु जेधअे. शयनासनमां सुतां के अेकां जवाअ न आपवो जेधअे. १८.

नेव पल्हत्थियं कुज्जा, पक्खपिंडं च संजए ।

पाए पसारिए वावि, न चिट्ठे गुरुणंतिए ॥१९॥

नैव पर्यस्तिकां कुर्यात्, पक्षपिण्डं च संयतः ।

पादौ पसार्य वापि, न तिष्ठेद् गुरूणामन्तिके ॥१९॥

साधु, गुरु आदिनी पासे पग उपर पग न बढावे.
पडणे, गोठणु वि. पर ये हाथ न लगावे. पग लांभा न
करे, अर्थात् विनयपूर्वक उलो रडे के भेसे. १९.

आयरिण्दि वाहितो, तुसिणीओ न कयाइ वि ।

पसायपेही नियागट्टी, उवचिद्वे गुरुं सया ॥२०॥

आचार्यैर्व्याहृतः तूष्णीको न कदाचिदपि ।

प्रसादप्रेक्षी नियागार्थी, उपतिष्ठेत् गुरुं सदा ॥२०॥

आचार्य वि. न्यारे भोलावे त्यारे कही पणु चुपचाप
न रडी, गुरुना प्रसादने नोनारे भनी, भोक्षार्थी शिष्ये,
भत्यभेणु वंदामि वि. भोलता, विनयपूर्वक आचार्यादि
गुरुनी पासे उभेशां नुवुं न्नेधये. २०.

आलवंते लवंते वा, न निसिज्ज कयाइ वि ।

चइऊण आसणं धीरो, जओ जत्तं पडिस्सुणे ॥२१॥

आलपति लपति वा, न निषीदेत् कदाचिदपि ।

त्यक्त्वा आसनं धीरो, यतो यत्त प्रतिशणुयात् ॥२१॥

न्यारे गुरु, येकवार, अनेकवार कांठ काम करवानुं
कडे ते वभते कही पणु भेसी न रडेवुं, परंतु आसन
छोडी बुद्धिमान-यत्नवान शिष्ये, गुरुनुं ने कांठ हाथ ते
करवुं न्नेधये. २१.

आसणगओ न पुच्छिज्जा, नेव सेज्जागओ कयाइवि ।

आगम्भुक्कुडुओ सतो, पुच्छिज्जा, पंजली उडो ॥२२॥

आसनगतो न पृच्छेत्, नैव शय्यागतः कदाचिदपि ।
आगम्योत्कुटुकः सन्, पृच्छेत् प्राञ्जलिपुटः ॥२२॥

आसन के शय्यामां जेठां जेठां के सुतां सुतां, सूत्र वि.नो प्रश्न न करवो. परंतु गुरुनी पासे आवीने आसन उपर जेसीने के जेठा वगर डाय जेडी विनयपूर्वक प्रश्न करवो. २२.

एवं विणयजुत्तस्स, सुत्तं अत्थं च तदुभयं ।
पुच्छमाणस्स सीसस्स, वागरिज्ज जहासुयं ॥२३॥
एवं विनय युक्तस्य, सूत्रम् अर्थं च तदुभयम् ।
पृच्छतः शिष्यस्य, गृणीयात् यथाश्रुतम् ॥२३॥

पूर्वोक्त प्रकारथी विनयवाजा, सूत्र, अर्थ के तदुभयने पूछनारा शिष्यने गुरु संप्रदायथी प्राप्त सूत्र वि.नो गुरु भडाराजे जवाज आपवो जेठजे. २३.

मुसं परिहरे भिक्खू, न य ओहारणि वए ।
भासादोसं परिहरे, मायं च वज्जए सया ॥२४॥
मृषां परिहरेद् भिक्षुः, न चावधारणीं वदेत् ।
भाषादोषं परिहरेत्, मायां च वर्जयेत् सदा ॥२४॥

साधुजे सर्वथा असत्यनो परिहार करवो, निश्चयात्मक लाषा न जेठवी, लाषाना दोषनो त्याग करवो, असत्यना क्षरषुभूत भाया वि.नुं वर्जन करवुं. २४.

न लवेज्ज पुट्ठो सावज्जं, न निरट्ठं न मम्मयं ।
अप्पणट्ठठा परट्ठठा वा, उभयस्संतरेण वा ॥२५॥

न लपेत् पृष्ठः सावद्यं, न निरर्थं न मर्मगम् ।

आत्मार्थं परार्थं वा, उभयस्य अन्तरेण वा ॥२५॥

कोई पूछे तो सावद्य वचन नहीं ओलवुं, निरर्थक तेमज्ज भर्मावाच्यक वचन न ओलवुं तथा पोताना, परना के उलयना निमित्ते प्रयोजन वगर न ओलवुं. २५

समरेसु अगारेसु, संधीसु य महापहे ।

एगो एगित्थिए सद्धिं, नेव चिट्ठे न संलवे ॥२६॥

समरेषु अगारेषु, संधिषु च महापथे ।

एकः एकस्त्रिया सार्थं, नैव तिष्ठेत् न संलपेत् ॥२६॥

लुडारनी कोड वि. समस्त नीच स्थानोभां, जे धरोना अंतराणभां, राजभार्गभां, जेकलां साधुजे, जेकली खीनी साथे उला न रडेवुं तथा तेनी साथे ओलवुं नहीं. २६.

जं मे बुद्धाणुसांसति, सीएण फरसेण वा ।

मम लाभो त्ति पेहाए, पयओ तं पडिस्सुणे ॥२७॥

यन्मां बुद्धा अनुशासति, शीतेन परूपेण वा ।

मम लाभ इति प्रेक्षया, प्रयतस्तत् प्रतिशृणुयात् ॥२७॥

जे मने गुरु भडाराज, आडडादक के कठोर वचनथी शिक्षणु आये छे, ते भारा छितभां ज छे. आवी विशिष्ट बुद्धि राभी प्रयत्नवान शिष्ये, ते शिक्षानो स्वीकार करवे जेधजे. २७.

अणुसासणमोवायं, दुक्कडरस य चोयणं ।

हियं तं मन्नए पन्नो, वेरसं होइ असाहुणो ॥२८॥

અનુશાસનમૌપાયં, દુષ્કૃતસ્ય ચ ચોદનમ્ ।

હિતં તત્ મન્યતે પ્રાજ્ઞઃ, દ્વેષ્યં ભવતિ અસાધોઃ ॥૨૮॥

કેામલ, કઠોર લાષણ્યુક્ત, ગુરુનું શિક્ષાવાક્ય દુષ્કૃતના નિવારણાર્થે કરેલી ગુરુની પ્રેરણાને, ખુદ્ધિમાન શિષ્ય, હિતકારી તરીકે સ્વીકારે છે. પણ અવિનીત શિષ્ય અહિતકારી માને છે. ૨૮.

હિયં વિગયમયા બુદ્ધા, ફરુસં પિ અણુસાસણં ।

વેસસં તં હોઙ્ મૂઢાણં, સ્વંતિસોહિકરં પયં ॥૨૯॥

હિતં વિગતમયા બુદ્ધાઃ, પરુષમપિ અનુશાસનમ્ ।

દ્વેષ્યં તત્ ભવતિ મૂઢાનાં, ક્ષાન્તિશોધિકરં પદમ્ ॥૨૯॥

નિર્ભય તત્વજ્ઞાની શિષ્યો, ગુરુના કઠોર શિક્ષા-વચનને પણ હિત કરનારૂં માને છે. ક્ષમા અને શુદ્ધિકારક, જ્ઞાનાદિ ગુણોના સ્થાનરૂપ ગુરુનું તે જ શિક્ષાવચન, અવિવેકી શિષ્ય માટે દ્વેષકારી બને છે. ૨૯.

આસણે ઉવચિદ્વિજ્ઞા અણુચ્ચે અકુણ ચિરે ।

અપ્પુટ્ઠાઈ નિરુટ્ઠાઈ નિસીણ્જ્જપ્પકુવકુણ ॥૩૦॥

આસને ઉપતિષ્ઠેત્ અણુચ્ચે અકુચ્ચે સ્થિરે ।

અલ્પોત્થાયિ નિરૂત્થાયી, નિષીદેત્ અરુપકૌકુચ્યઃ ॥૩૦॥

સરખા પાયાવાળા, નહીં હાલવાવાળા, ચટચટ વિ. શબ્દ નહીં કરતાં એવા વર્ષાકાલમાં પાટ વિ. રૂપ તથા ઋતુબદ્ધકાલમાં પાદપુછનરૂપ આસનથી નીચા આસનમાં બેસવું બેઠએ, પરંતુ વારંવાર કે કારણ વગર ન ઉઠવું. તથા હાથ, પગ, બ્ર, વિ. નું અશુભ સંચાલન ન કરવું. ૩૦.

कालेण निक्खमे भिक्खू, कालेण य पडिक्कमे ।
 अकालं च विवज्जिता, काले कालं समायरे ॥३१॥
 कालेन निष्कामेद् भिक्षुः, कालेन च प्रतिक्रामेत् ।
 अकालं च विवर्ज्य, काले कालं समाचरेत् ॥३१॥

साधु, ऋक्षमां गोचरी माटे जय अने पाछे आवे.
 ते-ते क्रियाना असमयने छोडी, ऋक्ष वपते ते-ते ऋक्षमां
 उचित पडिक्केडिष्ठा वि. क्रियाने करे. ३१.

परिवाडीए न चिट्ठेज्जा, भिक्खू दत्तेसणं चरे ।
 पडिरूवेण एसित्ता, मियं कालेण भक्खए ॥ ३२॥
 परिपाटयां न तिष्ठेत्, भिक्षुः दत्तेषणां चरेत् ।
 प्रतिरूपेण एषित्वा, मितं कालेन भक्षयेत् ॥३२॥

मुनि, जमता बोडोनी पंगतमां न उलो रडे, तथा
 चिरंतन मुनिना प्रतीकूप मुनिवेशना धारणु करवापुर्वक
 अर्थात् अणुषणुनुं ध्यान राणी, शुद्ध गोचरी लावी
 आगममां ऋक्ष समयानुसारे परिमित लोजन करे. ३२.

नाइदूरमणासन्ने नन्नेसिं चक्खुफासओ ।
 एगो चिट्ठेज्ज भत्तट्टं, लंघिआ तं नाइक्कमे ॥३३॥
 नातिदूरमनासन्ने, नान्येषां चक्षुःस्पर्शतः ।
 एकरित्तिष्ठेद् भक्तार्थं, उरुलंघ्य तं नातिक्रमेत् ॥३३॥

गोचरी माटे गयेद साधु, धणु हूर के अति समीपमां,
 गृहस्थनी नजर पडे अे रीते न उलो रडे. परंतु अेकदो
 अेकांतमां उलो रडे, पडेदा लिक्खा माटे गयेद लिक्खु न्यां

सुधी अडार न नीकणे त्यां सुधी लिक्षा भाटे गृहस्थना
धरमां प्रवेश न करे. ३३.

नाइउच्चे न नीए वा, नासण्णे नाइदूरओ ।

फासुयं परकडं पिंडं, पडिगाहिज्ज संजए ॥३४॥

नात्युच्चे न नीचे वा, नासन्ने नातिदूरतः ।

प्रासुकं परकृतं पिण्डं, प्रतिगृहणीयात् संयतः ॥३४॥

धरनी उपरनी भूमि उपर यडी, के बोयरा वि.मां
रही. तथा अति नलुक के अति दूर रही, साधु निर्दोष तथा
गृहस्थे पोताना निमित्ते अनावेद आडार न स्वीकारे. आ
अडल्लेषणानी विधि लक्ष्मी. ३४.

अप्पपाणेऽप्पवीयम्मि, पडिच्छन्नम्मि संवुडे ।

समयं संजए भुंजे, जयं अपरिसाडियं ॥३५॥

अल्पप्राणेऽल्पबीजे, प्रतिच्छन्ने संवृत्ते ।

समकं संयतो भुज्जीत, यतमानोऽपरिशाटितम् ॥३५॥

त्रस, स्थावर रडित, उपर आच्छादित, चारे आनुथी
सादडी, लीत वि.थी आवृत्त स्थानमां अन्य मुनिओनी
साथे अथअथ आदि अवाजने नलीं करतो, हाथ के सुभथी
ओक पक्ष अन्ननेा कषु नीचे न पडे ते रीते आडार करे.
आ अडल्लेषणानी विधि लक्ष्मी. ३५.

सुकडेत्ति सुपक्वेत्ति, सुच्छिन्ने सुहडे मडे ।

सुनिट्टिए सुलट्ठेत्ति, सावज्जं वज्जए सुणी ॥३६॥

सुकृतमिति सुपक्वमिति, सुच्छिन्नं सुहृतं मृतम् ।

सुनिष्ठितं सुलष्टमिति, सावद्यं वर्जयेन्मुनिः ॥३६॥

અન્ન વિ. સાઈં બનાવ્યું છે, ઘેબર વિ. ધીમાં સારી રીતે પકવવામાં આવ્યા છે, શાક વિ. સારા સુધાર્યા છે, શાક વિ. માંથી કડવાશ આદિ સારી રીતે દૂર કરેલ છે, લાડવા વિ.માં સારું ધી સમાવ્યું છે, સરસ સ્વાદિષ્ટ રસોઈ બનાવી છે, આલ્હાદક બનાવી છે, ઈત્યાદિ સાવધ વચનને મુનિ ન બોલે ! ૩૬.

રમણ પંડિણ સાસં, હયં મદં વ વાહણ ।

બાલં સમ્મહ સાસંતો, ગલિયસ્સં વ વાહણ ॥૩૭॥

રમતે પण्डितान् शासत्, हय भद्रमिव वाहकः ।

बालं श्राम्यति शासत्, गल्यश्वमिव वाहकः ॥३७॥

વિનીત શિષ્યોને શિક્ષણ આપતાં ગુરુ ખુશ થાય છે. ઠા.ત. જેમ કલ્યાણકારી ઘોડાનો શિક્ષક ઘોડેસ્વાર ખુશ થાય છે.

અવિનીત શિષ્યને શિક્ષણ આપતાં ગુરુ ખિન્ન બને છે. ઠા.ત. જેમ અવિનીત ઘોડાનો શિક્ષક ઘોડેસ્વાર ખિન્ન થાય છે. ૩૭.

खड्गुया मे चवेडा मे, अक्रोसा य वहा य मे ।

कल्याणमणुसासंतो, पावदिद्विति मन्त्रई ॥३८॥

खड्गुका मे चपेटा मे, आक्रोशाश्च वधाश्च मे ।

कल्याणमनुशासतं पापदृष्टिरिति मन्यते ॥३८॥

ટકોર, થપ્પડ, કઠોર વચનો, ઠંડાના ઘા વિ. મને જ ગુરુ મહારાજ આપે છે. આમ અવિનીત શિષ્ય, હિતકારી

શિક્ષણ આપનાર ગુરુને પાપ બુદ્ધિવાળા તરીકે માને છે. અથવા કુશિષ્ય, ગુરુવચનને ખરડુક આદિરૂપ માને છે. ૩૮.

પુત્રો મે ભાયણાહત્તિ, સાહુ કલ્લાણ મન્નહ ।

પાવદિદ્ધિ ઉ અપ્પાણં, સાસં દાસેતિ મન્નહ ॥૩૯॥

પુત્રો મે ભ્રાતા જ્ઞાતિ રિતિઃ, સાધુ કલ્યાણં મન્યતે

પાપદષ્ટિસ્તુ આત્માનં, શાસ્યમાનં દાસ ઇતિ મન્યતે ॥૩૯॥

મને પુત્ર, ભાઈ, સ્વજનની માફક માની ગુરુ સાડું શિક્ષણ આપે છે એમ વિનીત શિષ્ય માને છે. બ્યારે અવિનીત-પાપદષ્ટિ, આ ગુરુ શિક્ષા આપતાં મને દાસ ગણે છે એમ માને છે. ૩૯.

ન કોપણ આયરિયં, અપ્પાણં પિ ન કોવણ ।

બુદ્ધોવઘાઈ ન સિયા, ન સિયા તોત્તગવેસણ ॥૪૦॥

ન કોપયેત્ આચાર્યમ્, આત્માનમપિ ન કોપયેત્ ।

બુદ્ધોપઘાતી ન સ્યાત્, ન સ્યાત્ તોત્રગવેષકઃ ॥૪૦॥

વિનીત, આચાર્ય વિ. ને કોપિત ન કરે, શિક્ષા લેતાં પોતે કોપિત ન થાય, કદાચ ક્રોધાવેશ આવે તો પણ આચાર્ય વિ. નો ઉપઘાતી ન થાય. બત્યાદિ દૂષણગર્ભિત વચનો, શું આ ગુરુને કહું એવો વિચાર સરખો ન કરે. ૪૦.

આયરિયં કુવિયં નચ્ચા, પત્તિણ પસાયણ ।

વિજ્ઞવિજ્ઞ પંજલીઉહો, વજ્જણ ન પુણુત્તિય ॥૪૧॥

આચાર્ય કુપિતં જ્ઞાત્વા, પ્રીતિકેન પ્રસાદયેત્ ।

વિધ્યાપયેત્ પ્રાઙ્જલિપુટઃ, વદેત્ ન પુનરિતિ ચ ॥૪૧॥

आचार्यं वि. कुपितं तथा छे अमं नष्टया भावः,
 प्रीति-प्रतीतिकारकं वाक्यं आचार्यं वि.ने प्रसन्नं करे.
 ये उाथ जेडी, छे स्वाभिन् ! उवे पछी आवी लूल नडीं
 करं अमं जेडी गुरुने शांत करे. ४१.

धम्मज्जियं च व्यवहारं, बुद्धेहायरियं सया ।
 तमायरंतो व्यवहारं, गरहं नाभिगच्छइ ॥४२॥
 धर्माजितश्च व्यवहारः, बुद्धैः आचरितः सदा ।

तमाचरन् व्यवहारं, गर्हा नाभिगच्छति ॥४२॥

क्षमा वि. धर्म द्वारा उपार्जित, तत्त्वज्ञानी द्वारा
 सदासेवित, साधुव्यवहारने आचरनार साधु, 'आ अविनीत
 छे' अवी निदाने करी पाभते। नथी जेथी गुरुना कोपने
 करणु नथी भणतुं. ४२.

मनोगयं वक्कगयं, जाणित्तायरियस्स उ ।

तं परिगिज्झ वायाए, कम्मणा उववायए ॥४३॥

मनोगतं वाक्यगतं, ज्ञात्वा आचार्यस्य तु ।

तत् परिगृह्य वाचा, कर्मणा उपपादयेत् ॥४३॥

बुद्धिद्वारा पडेलां मन-वचन-कायागत, गुरुना
 कार्यने नष्टी, हुं कार्यं करं छुं अमं वाणीथी जेडी कार्यं
 करे, जेथी गुरुनी सेवा भजवी कडेवाय. ४३.

वित्ते अचोइए निच्चं, खिप्यं हवइ सुचोइए ।

जहोवइहं सुकयं, किच्चार्इ कुव्वइ सया ॥४४॥

वित्तः अनोदितः नित्यं, क्षिप्रं भवति सुनोदितः ।

यथोपदिष्टं सुकृतं, कृत्यानि करोति सदा ॥४४॥

વિનયથી પ્રસિદ્ધ શિષ્ય, પ્રેરણા વગર જ દરેક સમયે ગુરુકાર્યોમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે. જે પ્રેરણા થાય તો તરત જ યથોચિત કાર્ય અને છે. ગુરુના ઉપદેશ મુજબ, હંમેશાં સારી રીતે કાર્યો બબલે છે ૪૪

નચ્ચા નમઈ મેઘાવી, લોણ કિત્તી સે જાયણ ।
 હવઈ કિચ્ચાણ સરણં, મ્હુયાણં જગઈ જહા ॥૪૫॥
 જ્ઞાત્વા નમતિ મેઘાવી, લોકે કીર્તિસ્તસ્ય જાયતે ।
 ભવતિ કૃત્યાનાં શરણં, મૃતાનાં જગતી યથા ॥૪૫॥

જે ઉપરોક્ત અર્થ બાણી તે તે કાર્ય કરવામાં નમ્ર, ઉદત, મર્યાદાવર્તી થાય છે તેથી ‘આનો જન્મ સફલ છે.’ ‘આ સંસારસાગર તરી ગયો’ આવી કીર્તિ લોકમાં પ્રગટે છે. જેમ પૃથ્વી પ્રાણીઓના આધારભૂત છે તેમ આ પુણ્ય ક્રિયાઓનો આધાર અને છે. ૪૫.

પુજા જસ્સ પસીયંતિ, સંબુદ્ધા પુવ્વસંથુયા ।
 પસન્ના લાભઈસ્સંતિ, વિપુલં અઢ્ઢિયં સુયમ્ ॥૪૬॥
 પૂજ્યા યસ્ય પ્રસીદન્તિ, સંબુદ્ધા પૂવસંસ્તુતાઃ ।
 પ્રસન્ના લભ્યિષ્યન્તિ, વિપુલં આર્થિકં શ્રુતમ્ ॥૪૬॥

જે શિષ્યના ઉપર આચાર્ય વિ. પૂજ્યો પ્રસન્ન થાય છે. તેને સમ્યગ્ તત્ત્વજ્ઞાની, પૂર્વપરિચિત, પ્રસન્ન ગુરુઓ, તાત્કાલિક શ્રુતનો, પરંપરાએ મોક્ષનો લાભ કરાવનારા થાય છે. ૪૬.

સ પુજ્જસત્થે સુવિણીયસંસણ, મળોરુઈ ચિટ્ટુઈ કમ્મસંપયા ।
તવો સમાયારિ સમાહિસંવુડે, મહજ્જુઈ પંચવયાઈ પાલિયા ॥૪૭॥

સ પૂજ્યશાસ્ત્ર: સુવિનીતસંસ્તય:; મનોરુચિસ્તિષ્ઠત્તિ કર્મસંપદા ।

તપ:સમાચારી સમાધિસંવૃત્ત:; મહાદ્યુતિ: પચ્ચ વ્રતાનિ પાલયિત્વા

તે શિષ્ય, પૂજ્યશાસ્ત્રવાળો, સંશયવગરનો, ગુરુના મનને અનુસરનારો સાધુસમાચારીની સમૃદ્ધિથી સંપન્ન રહે છે. તથા તપનું આચરણ અને સમાધિથી સંવરવાળો બની, પાંચ મહાવ્રતો પાળી, મોટી તપસ્તેજમયી ક્ષાન્તિવાળો બને છે. ૪૭.

સ દેવગંધવ્વમણુસ્સપૂઙ્ગણ, ચહ્તુ દેહં મલપંકપૂઙ્ગયં ।

સિદ્ધે વા હવઈ સાસણ, દેવે વા અપ્પરણ મહિહ્હિદ્ધણ-
ત્તિ વેમિ ॥૪૮॥

સ દેવગન્ધર્વમણુપૂજિત:; ત્યક્ત્વા દેહં મલપક્કપૂતિકમ્ ।

સિદ્ધો વા ભવતિ શાશ્વત:; દેવો વા અરુપરજા મહર્હિક્કિત્તિ વ્રવીમિ

તે વિનીત શિષ્ય, વૈમાનિક-જ્યોતિષી ભવનપતિ-વ્યંતર વિ.થી તથા રાજા વિ. મનુષ્યોથી પૂજિત થયેલો, શુક્ર-શોણિતરૂપ પ્રથમ કારણજન્ય આ ઔદારિક શરીરને છોડી શાશ્વત સિદ્ધ બને છે. જો સિદ્ધ ન બને તો લઘુકર્મા મહર્હિક્ક વૈમાનિકદેવ બને છે.

આ પ્રમાણે વિનયશ્રુત નામનું અધ્યયન તીર્થંકર-ગણધર વિ. ના ઉપદેશથી મેં તારી આગળ કહ્યું. એમ સુધર્માસ્વામી જંબૂસ્વામીને કહે છે.

પહેલું વિનયશ્રુતાધ્યયન સંપૂર્ણ

શ્રી પરીષદોદ્યયન-૨

સુઅં મે આઁસં તેણં મગવયા ઁવમવસવાયં, ઇહ સ્વલુ
ઁાવીસં પરીસહા, સમણેણં મગવયા મહાવીરેણં કાસવેણં
પવેહા, જે મિવસૂ સોચ્ચા ણચ્ચા જિચ્ચા અમિમૂય મિવસા-
યરિઆઁ પરિવ્વયંતો પુટ્ઠો ણ વિહણેજ્ઞા ॥૧॥

શ્રુતં મે આયુષ્મન્ ! તેન મગવતા ઁવમાસ્વાતાં, ઇહ
સ્વલુદ્વાવિશતિઃ પરીષહાઃ શ્રમણેન મગવતા મહાવીરેણ કાશ્યપેન
પવેદિતાઃ; યાન્ મિશ્ચુઃ શ્રુત્વા જ્ઞાત્વા જિત્વા અમિમૂય
મિશ્ચાચર્યાયાં પરિવ્રજન્ સ્પૃષ્ઠઃ નો વિહન્યેત ॥૧॥

અર્થ—લગવાન સુધર્માસ્વામી જંપૂસ્વામીને કહે છે
કે, હે આયુષ્મન્ જંપૂ ! તે લગવાન મહાવીરસ્વામીએ
વક્ષ્યમાણ પ્રકારથી જે કહ્યું છે તે મેં સાંભળ્યું છે કે, આ
જિનપ્રવચનમાં શ્રમણ લગવાન મહાવીર કાશ્યપગોત્રીએ
ખાવીશ પરીષદો ઉપદેશ્યા છે. જે પરીષદોને સાધુ સાંભળીને,
સારી રીતે જાણીને, વારંવાર અભ્યાસથી પરિચિત કરીને,
જીતીને લિક્ષા માટે જતાં પરીષદોથી હંત-પ્રહંત ન બને
અર્થાત્ મોક્ષમાર્ગથી પાછો ન પડે. ૧.

કયરે તે સ્વલુ ઁાવીસં પરીસહા સમણેણં મગવયા
મહાવીરેણં કાસવેણં પવેહા જે મિવસૂ સોચ્ચા ણચ્ચા
જિચ્ચા અમિમૂય મિવસા્યરિઆઁ પરિવ્વયંતો પુટ્ઠો ણો
વિહણેજ્ઞા ॥૨॥

कतरे ते खलु द्वाविंशतिः परिषदाः श्रमणेन भगवता
महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिताः यान् भिक्षुः श्रुत्वा ज्ञात्वा
जित्वा अभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टः नो
विहन्येत ॥२॥

प्रश्न-श्रमणु भगवान् महावीर काश्यपगोत्रीये
दर्शावेला जे आवीश परीषडोने लिक्षु सांलणी, आणी,
परिचित ठरी, जतीने लिक्षा माटे जतां परिषडोथी
आकांत अनेदो संयममार्गथी चलित न अने, ते परिषडोना
नाम कया कया छे ? २.

इमे ते खलु बावीस परीसहा समणेणं भगवया महा-
वीरेणं कासवेणं पवेइआ, जे भिक्खू सोच्चा नच्चा
जिच्चा अभिभूय भिक्खायरिआए परिव्वयंतो पुट्ठो नो
विनिहन्नेज्जा ॥३॥

इमे ते खलु द्वाविंशतिः परिषदाः श्रमणेन भगवता
महावीरेण काश्यपेन प्रवेदिताः, यान् भिक्षुः श्रुत्वा ज्ञात्वा
जित्वा अभिभूय भिक्षाचर्यायां परिव्रजन् स्पृष्टो नो विनिहन्येत ।३।

उत्तर-जे आवीश परीषडो, श्रमणु भगवान् महावीर
काश्यपगोत्रीये दर्शाच्या छे. ते परीषडोने लिक्षु सांलणी,
आणी, परिचित ठरी, जतीने लिक्षा म टे जतां परीषडोथी
स्पृष्ट अनेदो भोक्षमार्गथी अच्युत अने. ३.

तं जहा दिगिच्छापरीसहे १, पिवासापरीसहे २, सीअपरी-
सहे ३, उसीणपरीसहे ४, दंसमसयपरीसहे ५, अचेलपरी-

सहे ६, अरहपरीसहे ७, इत्थीपरीसहे ८, चरिआपरीसहे ९, निसीहिआपरीसहे १०, सिज्जापरीसहे ११, अक्कोसपरीसहे १२, वहपरीसहे १३, जायणापरीसहे १४, अलाभपरीसहे १५, रोगपरीसहे १६, तणफासपरीसहे १७, जल्लपरीसहे १८, सत्कारपुरस्कारपरीसहे १९, पन्नापरीसहे २०, अन्नाण-परीसहे २१, दंसणपरीसहे २२ ॥४॥

तद् यथा-क्षुधापरीषहः १, पिपासापरीषहः २, शीत-परीषहः ३, उष्णपरीषहः ४, दंशमशकपरीषहः ५, अचैल-परीषहः ६, अरतिपरीषहः ७, स्त्रीपरीषहः ८, चर्यापरीषहः ९, नैषेधिकीपरीषहः १०, शय्यापरीषहः ११, आक्रोश-परीषहः १२, वधपरीषहः १३, याचनापरीषहः १४, अलाभपरीषहः १५, रोगपरीषहः १६, तृणस्पर्शपरीषहः १७, जल्लपरीषहः १८, सत्कारपुरस्कारपरीषहः १९, प्रज्ञापरीषहः २०, अज्ञानपरीषहः २१, दर्शनपरीषहः २२ ॥४॥

ते आ प्रमाणे-१. लूण परीषड्, २ तृषा परीषड्, ३. शीत परीषड्, ४. उष्ण परीषड्, ५. दंशमशक परीषड्, ६. अचैल परीषड्, ७. अरति परीषड्, ८. स्त्री परीषड्, ९. चर्या परीषड्, १०. नैषेधिकी परीषड्, ११. शय्या परीषड्, १२. आक्रोश परीषड्, १३. वध परीषड्, १४. याचना परीषड्, १५. अलाभ परीषड्, १६. रोग परीषड्, १७. वध परीषड्, १८. भल परीषड् १९. सत्कारपुरस्कार, परीषड्, २०. प्रज्ञा परीषड्, २१. अज्ञान परीषड्, २२. दर्शन परीषड्, ४.

પરીસહાણં પવિમત્તી, કાસવેણં પવેદ્દા ।

તં મે ઉદાહરિસ્સામિ, આણુપુલ્લિં સુણેહ મે ॥૧॥

પરીષહાણાં પ્રવિમત્તિઃ, કાશ્યપેન પ્રવેદિતા ।

તાં ભવતાં ઉદાહરિણ્યામિ, આનુપૂર્વ્યાં શૃણુત મે ॥૧॥

અર્થ-પૂર્વોક્ત પરીષહોનો વિભાગ, જે ભગવાન મહાવીરસ્વામી કાશ્યપગોત્રીએ દર્શાવ્યો છે, તે વિભાગને હે શિષ્યો! તમારી આગળ હું ક્રમસર બતાવું છું, માટે તમે સાંભળો. ૧-૪૬.

દિગ્ગિહા પરિગણ દેહે, તવસ્સી મિવસ્સુ થામવં ।

ન છિંદે ન છિંદાવણ, ન પણ ન પયાવણ ॥૨॥

ક્ષુધાપરિગતે દેહે, તપસ્વી મિક્ષુઃ સ્યામવાન્ ।

ન છિન્ધ્યાત્ ન હેદયેત્, ન પચેત્ ન પાચયેત્ ॥૨॥

અર્થ-ક્ષુધા સમાન કોઈ વેદના નથી, માટે પહેલાં ભૂખ પરીષહને કહે છે કે, તપસ્વી, સંયમબદ્ધી મુનિ, શરીરમાં ભૂખ લાગવા છતાંય, ફક્ત વિ.ને પોતે ન તોડે કે તોડાવે તથા પોતે ન પકાવે કે પકાવડાવે તથા તોડનાર કે પકાવનારની ન અનુમોદના કરે. એ પ્રમાણે ન ખરીદે, ખરીદાવે કે ખરીદનારની ન અનુમોદના કરે. અર્થાત્ ભુખ્યો સાધુ નવ કોટી શુદ્ધ જ આહારને સ્વીકારે. ૨-૫૦.

કાલીપવ્વંગસંકાસે, કિસે ધમણિસંતણ ।

માયન્ને અસણપાણસ્સ, અદીણમણસો ચરે ॥૩॥

કાલીપર્વસંકાશાઙ્ગઃ, કૃશઃ ઘમનીસંતતઃ ।
માત્રઙ્ગઃ અશનપાનસ્ય, અદીનમનાશ્ચરેદ્ ॥૩॥

અર્થ—કાકળ'ઘા નામની વનસ્પતિના પર્વ જેવા અંગવાળા અત એવ કૃશ શરીરવાળો, નસોથી વ્યાપ્ત, આવી દશાવાળો પણ અશન-પાનના પરિણામનો જ્ઞાતા, ચિત્તની આકુલતા વગરનો બની, સાધુ સંયમમાર્ગમાં વિચરે. ૩-૫૧.

તઓ પુટ્ટો પિવાસાઁ, દોગુંચ્છી લજ્જસંજઁ ।
સીઓદગં ન સેવિજ્જા, વિઅહસ્સેસણં ચરે ॥૪॥
તતઃ સ્પૃષ્ઠઃ પિપાસયા, જુગુપ્સી લજ્જા સંયતઃ ।
શીતોદકં ન સેવેત, વિકૃતસ્ય ણ્ણાં ચરેત્ ॥૪॥

અર્થ—ભૂખ પરીષદના બાદ તરસથી ઘેરાયેલો મુનિ, અનાચાર પ્રતિ તિરસ્કારવાળો, સંયમમાં સમ્યગ્ પ્રયત્ન-શીલ, સચિત્ત જલનું સેવન ન કરે, પરંતુ અગ્નિ વિ.થી અચિત્ત બનેલ જલની ગવેષણા કરે. ૪-૫૨.

છિન્નાવાણ્ણસુ પંથેસુ, આઝરે સુપિવાસિઁ ।
પરિસુક્કમુહાદીણે, તં તિતિક્ષ્ણે પરીસહં ॥૫॥
છિન્નાપાતેષુ, પથિષુ, આતુરઃ સુપિપાસિતઃ ।
પરિશુષ્કમુસ્વાદીનઃ, તં તિતિક્ષેત પરીષહમ્ ॥૫॥

અર્થ—જન વગરના માર્ગોમાં જતાં અત્યંત આકુલ શરીરવાળો, અત્યંત તરસ્યો, થુંક સુકાવાથી સુકા મુખવાળો અને અદીન બનેલો તૃષ્ણા પરીષદને સહન કરે. ૫-૫૩.

ચરંતં વિરયં લૂહં, સીઅં ફુસહ્ એગયા ।

નાહ્વેલં મુળી ગચ્છે, સોચ્ચા ણં જિણસાસણં । ૬॥

ચરન્તં વિરતં રૂક્ષં, શીતં સ્પૃશતિ એકદા ।

નાતિવેલં મુનિર્ગચ્છેત્, શ્રુત્વા સ્વલુ જિનશાસનમ્ ॥૬॥

અર્થ-મોક્ષમાર્ગમાં કે આમાનુઆમ વિચરનાર, સર્વવિરતિવાળા, લુપ્પા શરીરવાળા મુનિને, શીતકાલમાં ઠંડી લાગે ત્યારે જિનાગમને સાંભળી (જીવ અને શરીર બુદ્ધાં છે. વિ.) સ્વાધ્યાય વિ. સમયનું ઉલ્લાંઘન કરી, શીતભયથી ખીબા સ્થાનમાં ન જાય. ૬-૫૪.

ન મે નિવારણં અસ્થિ, છવિત્તાણં ન વિજ્ઞહ્ ।

અહં તુ અગ્નિ સેવામિ, હહ મિવસ્તુ ન ચિંતણ ॥૭॥

ન મે નિવારણં અસ્તિ, છવિત્રાણં ન વિદ્યતે ।

અહં તુ અગ્નિ સેવે, હિતિ મિક્ષુર્ન ચિન્તયેત્ ॥૭॥

અર્થ-ઠંડા પવન વિ.થી ખચાવી શકે તેવા મકાન વિ. નથી, શરીર ઉપર ઓઢવા ઠંબલ, વસ્ત્ર વિ. નથી, તેા હું ઠંડી દૂર કરવા અગ્નિ સેવું, એવો વિચાર પણ લિક્ષુ ન કરે. ૭-૫૫.

ઉસિણપ્પરિઆવેણં, પરિદાહેણ તજ્જિણ 。

ધિંસુ વા પરિઆવેણં, સાયં નો પરિદેવણ ॥૮॥

ઉષ્ણપરિતાપેન, પરિદાહેન તર્જિતઃ ।

ગ્રીષ્મે વા પરિતાપેન, સાતં નો પરિદેવેત ॥૮॥

અર્થ—ગરમ રેતી વિ.ના પરિતાપથી, પરસેવો મેલ રૂપ બહારના તથા અંદરના તરસથી થયેલ ઠાંડથી અત્યંત પીડિત તથા ગ્રીભ વિમાં સૂર્યકિરણોએ કરેલ તાપથી પીડિત મુનિ, સુખના પ્રતિ ‘હા! ક્યારે ચન્દ્ર, ચંદન વિ. સુખના હેતુઓ મળશે’ વિ. પ્રલાપ ન કરે.
૮-૫૬.

उण्हाहि तत्तो मेहावी, सिणाणं नो वि पत्थए ।
गायं नो परिसिंचेज्जा, न वीएज्जा य अप्पयं ॥९॥
उष्णाभितप्तः मेघावी, स्नानं नो अपि प्रार्थयेत् ।
गात्रं नो परिषिञ्चेत्, न वीजयेच्च आत्मानम् ॥९॥

અર્થ—ગરમીથી પીડાયેલો, મર્યાદાવર્તી મુનિ, સ્નાનની અભિલાષા ન કરે, પોતાના શરીર ઉપર થોડું પાણી છાંટી ભીનું ન કરે, વીજણા વિ.થી જરા પણ હવા ન નાંખે. ૯-૫૭

पुट्टो य दंसमसएहि, सम एव महामुणी ।
नागो संगामसीसे वा, स्ररो अभिहणे परं ॥१०॥
सृष्टश्च दंशमशकैः सम एव महामुनिः ।
नागः संग्रामशीर्षे वा, शूरोऽभिहन्यात् परम् ॥१०॥

અર્થ—શત્રુ-મિત્ર પ્રત્યે સમાન ચિત્તવાળો મહામુનિ, ડાંસ-મચ્છર-જી-માંકડ વિ.થી પીડિત થવા છતાં યુદ્ધના મોખરે પરાક્રમી હાથીની માફક ક્રોધ વિ. શત્રુ પર વિજય મેળવે. ૧૦-૫૮.

न संतसे न वारेज्जा, मणंपि न पओसए ।
उवेह न हणे पाणे, भुंजंते मंससोणियं ॥११॥

न संत्रसेत् न वारयेत्, मनोऽपि न प्रदूषयेत् ।
उपेक्षेत न हन्यात् प्राणिनः, भुञ्जानान् मांसशोणितम् ॥११॥

अर्थ-मुनि, डांस वि.थी उद्वेग न पाभे, डांस वि.ने न उटावे, मनने दुष्ट न करे, मध्यस्थ लावथी णुअे. तेथी न मांस-ढोढीने भानारा णुवोने न उण्णे. ११-५६.

परिजुञ्जेहिं वत्थेहिं, होक्खामि त्ति अचेलए ।
अदुवा सचेलए होक्खं, इति भिक्खू न चित्तए ॥१२॥

परिर्जाणैर्वस्त्रैः, भविष्यामि इति अचेलकः ।
अथवा सचेलको भविष्यामि, इति भिक्षुः न चिन्तयेत् ॥१२॥

अर्थ-णुनां वस्त्रोथी अल्प दिन रडेनार डोर्ध, हुं अचेलक थर्धश, अवेा विचार न करे. अथवा णुणुं वस्त्रवाणेा भने ळेर्ध, डोर्ध अेक श्रावक सुंदर वस्त्रो आपशे अेटवे हुं सचेलक थर्धश, अवेा विचार न करे. १२-६०.

एगया अचेलओ होइ, सचेले आवि एगया ।
एअं धम्महिअं नच्चा, नाणी नो परिदेवए ॥१३॥

एकदा अचेलको भवति, सचेलश्चापि एकदा ।
एतद् धर्महितं ज्ञात्वा, ज्ञानी नो परिदेवेत् ॥१३॥

अर्थ-अेक वषते-जिनकल्पादि अवस्थाभां सर्वथा वस्त्रना अलावथी डे णुनां वस्त्रथी अचेलक थाय छे. अेक

वपते-स्थविरकृपादि अवस्थाभां सयेलक पणु थाय छे.
आ जे अवस्थाभां अयेलकत्व तथा सयेलकत्व, धर्मभां
उपकारक जाली, ज्ञानी केरि पणु अवस्थाभां विषाह न
करे. १३-६१.

गामाणुगामं रीअंतं, अणगारं अकिंचणं ।

अरई अणुपविसे, तं तितिकखे परीसहं ॥१४॥

ग्रामानुग्रामं रीयमाणं, अनगारम् अकिञ्चनम् ।

अरतिः अनुप्रविशेत्, तं तितिक्षेत परीषहम् ॥१४॥

अर्थ-ग्रामानुग्राम विचरता अपरिअही साधुने जे
मनभां संयमनी अरुचि पेढा थाय. तो आ अरतिरूप
परीषड सडन करीने संयमनी अरुचिने मनभांथी उटाववी.
१४-६२.

अइं पिड्डओ किञ्चा, विरए आयरक्खिए ।

धम्मारामे निरारम्भे, उवसंते मुणी चरे ॥१५॥

अरतिं पृष्ठतः कृत्वा, विरतः आत्मरक्षितः ।

धर्मारामे निरारम्भः, उपशान्तः मुनिश्चरेत् ॥१५॥

अर्थ-विरतिवाणे, अपध्यान विथी आत्मानो
रक्षक, 'आ धर्मभां विघ्नरूप छे'-आवी रीते अरतिने
तिरस्कार करी धर्मभां रतिवाणे जने; निरारंली उपशांत
जनी मुनि तरीके धर्मना जगीयाभां विचरे. १५-६३.

संगो एस मणुस्साणं, जाओ लोगंमि इत्थिओ ।

जस्स एआ परिण्णाया, सुकडं तस्स सामणं ॥१६॥

સંગ ઇષ મનુષ્યાણાં, યા લોકે સ્ત્રિયઃ ।

યસ્ય ઇતાઃ પરિજ્ઞાતાઃ, સુકૃતં તસ્ય શ્રામણ્યમ્ ॥૧૬॥

અર્થ—જેમ માખીઓને પ્રવેળમ, લેપ બંધન છે, તેમ જગતમાં મનુષ્યોને યુવતિઓ લેપ રૂપ છે. જે સાધુએ “આ લોક કે પરલોકમાં બલવાન અનર્થના હેતુ રૂપ સ્ત્રીઓ છે”—એમ જાણી તેના ત્યાગ કર્યો છે, તે સાધુનું શ્રમણપણું સફળ છે. ૧૬-૧૪.

ઐવમાદાય મેઘાવી, પંકમૂઆ ડા ઇત્થિઓ ।

નો તાહિં વિણિહન્નેજા, ચરેજ્જત્તગવેસણ ॥૧૭॥

ઐવમાદાય મેઘાવી, પઙ્કમૂતાઃ સ્ત્રિયઃ ।

નો તામિર્વિનિહન્યાત્, ચરેદાત્મગવેષકઃ ॥૧૭॥

અર્થ—પૂર્વે ઠહેલી બાબતને બુદ્ધિપૂર્વક સ્વીકારી, મુક્તિપંથગામી મુનિઓને માટે વિઘ્નકર કે મલિનતાનો હેતુ હોઈ, ‘આ સ્ત્રીઓ કાઠવ સરખી છે’ એવો નિશ્ચય કરી, આ સ્ત્રીઓ મારફત સંયમજીવનધ્વંસ દ્વારા આત્માની હિંસાથી બચે; આત્મચિંતનપરાયણ બની ધર્માનુષ્ઠાનનું સેવન કરે. ૧૭-૧૫.

ઐણ ઐવ ચરે લાઢે, અમિમૂઅ પરીસહે ।

ગામે વા નગરે વાઢિ, નિગમે વા રાયહાણિણ ॥૧૮॥

ઐક ઐવ ચરેત્ લાઢઃ, અમિમૂય પરીષહાન્ ।

ગામે વા નગરે વાઢપિ, નિગમે વા રાજધાન્યામ્ ॥૧૮॥

अर्थ—शुद्ध आहारथी पोतानो निर्वाह करनार मुनि, राग वि.थी रचित अनी, भूष वि. परीषडोने जतीने, गाम अगरे नगरे, वेपारी जनोना वास-निगममां, राजधानी वि. मां अप्रतिपद्ध विहार करे. १८-६६.

असमाणो चरे भिक्षू, नैव कुज्जा परिग्गहं ।

असंसक्तो गिहत्थेहिं, अणिकेओ परिव्वए ॥१९॥

असमानश्चरेद् भिक्षुः, नैव कुर्यात् परिग्रहम् ।

असंसक्तो गृहस्थैः, अनिकेतः परिव्रजेत् ॥१९॥

अर्थ—धर वि. के तेनी भूछीथी रचित होवाथी गृहस्थोथी, अनियत विहार वि.थी अन्य तीर्थीओथी विलक्षण साधु, गाम वि.मां भमतारूप परिग्रह न करे; गृहस्थोनी साथे संबंध वगरनो, धर वगरनो आरे आणु विहार करे. १९-६७.

सुसाणे सुन्नगारे वा, रुक्खमूले व एगओ ।

अकुक्कुओ निसीएज्जा, न य वित्तासए परं ॥२०॥

श्मशाने शून्यागारे वा, वृक्षमूले वा एककः ।

अकुत्कुचो निषीदेत्, न च वित्रासयेत् परम् ॥२०॥

अर्थ—मुनि श्मशानमां, सूना धरमां, वृक्ष नीनीये, द्रव्यलावथी ओठलो, दुष्ट येष्टा वगरनो अनीने ओसे तथा मनुष्य वि.ने लय न उपजवे. २०-६८.

तत्थ से चिद्धमाणस्स, उवसग्गाभिधारए ।

संकाभीओ न गच्छेज्जा, उट्टित्ता अन्नमासणं ॥२१॥

तत्र तस्य तिष्ठतः, उपसर्गानभिधारयेत् ।

शङ्कामीतः न गच्छेत्, उत्थायान्यदासनम् ॥२१॥

अर्थ-त्यां रङेनार साधु पोताना उपर आवता द्विधादि उपसर्गोने सङ्गन करे, शंकात्रस्त ञनी, उठी षीज् स्थानमां न ञय. २१-६६.

उच्चावयाहिं सिज्जाहिं, तवस्सी भिक्खु थामवं ।

नाइवेलं विहन्नेज्जा, पावदिट्ठी विहन्नई ॥२२॥

उच्चावचाभिः शय्याभिः, तपस्वी भिक्षुः स्थामवान् ।

नातिवेलं विहन्यात्, पापदृष्टिर्विहन्यते ॥२२॥

अर्थ-उपसर्गादि सङ्गन प्रति सामर्थ्यवाणो, तपस्वी मुनि, उंचा-नीचा स्थानो भणवा छतां वेदानुं उल्लंघन करी, अर्धी हुं शीतादिथी घेरायो छुं-अभ विचारी षीज् स्थानमां न ञय; करणु के पापपुद्धिवाणो उंचुं स्थान भणता राग तथा नीचुं स्थान भणतां द्वेष नर्धी करवानी सभता ३५ भयोदानुं उल्लंघन करे छे. अर्थात् मुनि सभतापूर्वक शय्या परीषडने सङ्गन करे. २२-७०.

पइरिक्कमुवस्सयं लद्धं, कल्लाणं अदुव पावगं ।

किमेगराइं करिस्सइ, एवं तत्थऽहियासए ॥२३॥

प्रतिरिक्तमुपाश्रयं लब्ध्वा, कल्याणं अथवा पापकम् ।

किमेकरात्रं करिष्यति, एवं तत्राध्यासीत् ॥२३॥

अर्थ-श्री वि.थी रङित सुभद के दुःखद उपाश्रय भणवीने अेक रात्रि सुधी के केटलीक रात्रि सुधी रङेनार,

समतापूर्वकं उषं के चेद धारण्य कथां सिवाय ते वसतिमां
रडे. २३-७१.

अक्रोसिज्ज परो भिक्खू, न तेसिं पडिसंजले ।
सरिसो होइ बालाणं, तम्हा भिक्खू न संजले ॥२४॥
आक्रोशेत् परो भिक्षुं, न तस्मै प्रतिसंज्वलेत् ।
सदृशो भवति बालानां, तस्माद् भिक्षुर्न संज्वलेत् ॥२४॥

अर्थ-जे कोर्ध भीजे, साधुनुं पराज्य वचनोथी
अपमान करे, तो साधु तेना उपर क्रोधवाणो तेना जेवो
न अने; केम के ते अज्ञानी सरणो अने छे. तेथी बिक्षु
नवदित न अने. २४-७२.

सोच्चा णं फरुसा भासा, दारूणा गामकंटया ।
तुसिणीओ उवेहेज्जा, न ताओ मणसी करे ॥२५॥

श्रुत्वा खलु परुषा भाषाः, दारूणा ग्रामकण्टकाः ।

तूष्णीकः उपेक्षेत, न ता मनसि कुर्यात् ॥२५॥

अर्थ-अत्यंत दुःखकारी, भर्भवेधी कठोर वचनोने
सांलणी, मुनि मौन धारी तेनी उपेक्षा करे ते वचनोने
मनमां अवकाश न आपे, अर्थात् ते ओलनार प्रत्ये द्वेष
न करे. (२५ ७३)

हओ न संजले भिक्खु, मणंपि न पओसए ।
तित्तिक्खं परमं नच्चा, भिक्खुधम्मं विचितए ॥२६॥

हतो न संज्वलेद् भिक्षुः, मनोऽपि न प्रदूषयेत् ।

तितिक्षां परमां ज्ञात्वा, भिक्षुधर्मं विचिन्तयेत् ॥२६॥

અર્થ-લાકડી વિ.થી તાડિત થતાં ક્રોધથી ન ધમધમે, મનને દ્રેષવાળું ન કરે, ક્ષમાને ધર્મનું ઉત્કૃષ્ટ સાધન તરીકે બાણી ક્ષમામૂલક સિક્ષુધર્મનું ચિંતન કરે (૨૬-૭૪)

સમણં સંજયં દંતં, હણેજ્જા કોવિ કત્થઈ ।
નત્થિ જીવસ્પ નાસેત્તિ, એવં પેહેજ્જ સંજણ ॥૨૭॥

શ્રમણં સંયતં દાન્તં, હન્યાત્ કોડપિ કુત્રચિત્ ।

નાસ્તિ જીવસ્ય નાશ ઇતિ, એવં પ્રેક્ષેન સંયતઃ ॥૨૭॥

અર્થ-ઇન્દ્રિય-મનોવિજેતા, તપસ્વી, સંયમીને બે કોઈ એક દુષ્ટ. કોઈ ગામ વિ.માં તાડન કરે, તે સાધુએ એવી ભાવના કરવી કે, 'ચૈતન્યસ્વરૂપી આત્માનો નાશ નથી, પરંતુ શરીરનો જ નાશ થાય છે.' (૨૭-૭૫)

દુક્કરં खलु भो निच्चं, अणगारस्स भिक्खुणो ।
सच्चं से जाइअं होइ, नत्थि किंचि अजाइअं ॥२८॥

दुष्करं खलु भो! नित्यं, अणगारस्य भिक्षोः ।

सर्वं तस्य याचितं भवति, नास्ति किंचिद् अयाचितम् ॥२८॥

અર્થ-હે જ'બૂ ! ચોક્કસ અનગારી સિક્ષુને જીવે ત્યાં સુધી આહાર-ઉપકરણ વિ. સમસ્ત વસ્તુ યાચિત જ હોય છે. કોઈ પણ ચીજ અયાચિત નથી હોતી. અતએવ નિરુપકારી મુનિને વસ્તુની યાચના કરવી કઠિન હોઈયાચના પણ એક પરીષદ છે. (૨૮-૭૬)

गोअरगपविट्ठस्स, पाणी नो सुप्पसारण ।
सेओ अगारवासोत्ति, इइ भिक्खू न चितण ॥२९॥

गोचराग्रप्रविष्टस्य, पाणिः नो सुप्रसारकः ।
श्रेयान् अगारवासः इति, इति मिक्षर्न चिन्तयेत् ॥२९॥

अर्थ-गोचरी वडोरवा नीकणेला मुनिअे 'हुं गृडस्थी
उपर कांठ उपकार करतो नथी, तो तेनी आगण हाथ केवी
रीते प्रसाड् ? अेना करतां गृडस्थाश्रम स्वीकारवो उचित
छे'- आवो विचार नडीं करवो, केम के गृडवास षडु
सावध छे. अेटवे गृडवास श्रेयस्कर केवी रीते ? (२६-७७)

परेसु घासमेसेज्जा, भोयणे परिनिड्डिए ।
लद्धे पिण्डे अलद्धे वा, नाणुतप्पेज्ज पंडिए ॥३०॥

परेषु घासं एषयत्, भोजने परिनिष्ठिते ।
लब्धे पिण्डे अलब्धे वा, नानुत्प्येत संयतः ॥३०॥

अर्थ-अमरनी पद्धतिथी लोअनवेलाभां आडारनी
गवेषणु करे. अनिष्ट के स्वल्प आडारनो लाल अथवा
अप्राप्ति थतां साधुअे पश्चात्ताप न करवो. (३०-७८)

अज्जेवाहं न लब्भामि, अवि लाभो सुवे सिआ ।
जो एवं पडिसंचिक्खे, अलाभो तं न तज्जए ॥ ३१ ॥

अद्यवाहं न लभे, अपि लाभः श्वः स्यात् ।
य एवं प्रतिसमीक्षते, अलाभस्तं न तर्जयेत् ॥ ३१ ॥

अर्थ-लवे आने आडारनो लाल नथी थथे। पणु
आवती हावे थथे, आ प्रमाणे ने विचारे छे तेने अलाल
परिषडु संतापित करतो नथी. (३१-७६)

નચ્ચા ઉપ્પદ્યં દુઃખં, વેયણાણ દુહટ્ટિણ ।

અદીણો ઠાવણ પન્નં, પુટ્ટો તત્થઅહિયાસણ ॥ ૩૨ ॥

જ્ઞાત્વા ઉત્પત્તિં દુઃખં, વેદનયા દુઃસ્વાર્તિતઃ ।

અદીનઃ સ્થાપયેત્ પ્રજ્ઞાં, સ્પૃષ્ટસ્તત્ર અધિસહેત ॥ ૩૨ ॥

અર્થ-ઉત્પન્ન જ્વર વગેરે રોગવાળો, વેદનાથી પીડિત થવા છતાંય દીનતા વગરનો બની, દુઃખના કારણે ચલિત થતી બુદ્ધિને સ્વકર્મનું જ આ ફલ છે, એમ ચિંતવી સ્થિર બનાવે. આવી પ્રજ્ઞાની પ્રતિષ્ઠાવાળો રોગજન્ય દુઃખને સહન કરે. (૩૨-૮૦)

તેગિચ્છં નામિનંદિજ્જા, સંચિક્ખત્તગવેસણ ।

एअं खु तस्स सामन्नं, जं न कुज्जा न कारण ॥ ३३ ॥

ચિકિત્સાં નામિનન્દેત્, સંતિષ્ઠેત આત્મગવેષકઃ ।

एतत् खु तस्य श्रामण्यं, यन्न कुर्यात् न कारयेत् ॥ ३३ ॥

અર્થ-જિનકલ્પકે મુનિની અપેક્ષાએ-ચારિત્ર રૂપ આત્માની, તેના વિરોધી-વિદ્વેનોના રક્ષણ દ્વારા ગવેષણા કરનાર રોગ પ્રતિકારરૂપ ચિકિત્સા ન કરે, કરાવે કે અનુભોદે, પરંતુ સમાધિપૂર્વક રહે. આ શ્રમણપણું તેને હોય છે. સ્થવીર-કલ્પકે મુનિઓ તો પુષ્ટ આલંબનને ધ્યાનમાં રાખી જયણાથી ચિકિત્સા કરે, કરાવે પણ છે. (૩૩-૮૧)

अचेलगस्स लूहस्स, संजयस्स तवस्सिणो ।

तणेषु सयमाणस्स, होज्जा गायविराहणा ॥ ३४ ॥

अचेलकस्स रुक्षस्य, संयतस्य तपस्विनः ।

तृणेषु शयानस्य, भवति गात्रविराधना ॥ ३४ ॥

अर्थ-लुष्णा-कृश शरीरवाणा तपस्वी, हर्ष वजरेभां सुनार के जेसनार, अचेलक संयतने शरीरभां तृणरुपर्शजन्य पीडाना सडन द्वारा तृणरुपर्श परीषदविजय प्राप्त थाय छे. (३४-८२)

आयवस्स निवाणं, अउला हवइ वेयणा ।

एअं नच्चा न सेवन्ति, तंतुजं तणतज्जिआ ॥ ३५ ॥

आतपस्य निपातेन, अतुला भवति वेदना ।

एवं ज्ञात्वा न सेवन्ते, तन्तुजं तृणतर्जिताः ॥ ३५ ॥

अर्थ-घास-तडकाना पडवाथी मोटी वेदना थाय तो पणु, कर्मक्षयना अर्थी, हर्ष वजरेथी पीडित मुनि, वस्त्र-कंभलने नडीं स्वीकारी, आर्त्तध्यानने नडीं करतां तृणरुपर्श परिषदने जते छे. (३५-८३)

किलिण्णगाए मेहावि, पंकेण व रणण वा ।

घिसु वा परितावेण, सायं नो परिदेवए ॥ ३६ ॥

क्लिन्नगात्रः मेधावी, पङ्केन वा रजसा वा ।

श्रीष्मे वा परितापेन, सातं नो परिदेवेत ॥ ३६ ॥

अर्थ-स्नानना त्यागइप मर्यादावाणो मुनि, श्रीष्म वजरेभां तापथी परसेवो ने परसेवावी पत्रणेला भेदथी व्याप्त शरीर अनवा छतां, 'डेवी रीते डे क्यारे भेद हूर थवाथी सुभ थशे' जेवो प्रलाप-विलाप न करे. (३६-८४)

વેણ્જ નિજ્જરાપેહી, આરિયં ધમ્મણુત્તરં ।

જાવ સરિરભેઓત્તિ, જલ્લં કાણ ધારણ ॥ ૩૭ ॥

વેદ્યેત્ નિર્જરાપેક્ષી, આર્યં ધર્મં અનુત્તરમ્ ।

યાવત્ શરીરભેદઃ इति जल्लं कायेन धारयेत् ॥ ૩૭ ॥

અર્થ- આત્યંતિક કર્મક્ષયનો અભિલાષી, શુભ આચારમય સર્વોત્તમ શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મને પામેલો મુનિ, દેહના અવસાન સુધી શરીર દ્વારા મેલને ધારી તેના પરીષ્કાંડને ભૂતે. (૩૭-૮૫)

અભિધાયણમઘ્નુક્રુણં, સામી કુજ્જા નિમંતણં ।

જે તાઈં પહિસેવંતિ, ન તેસિં પિહણ મુણી ॥ ૩૮ ॥

અભિવાદનમઘ્નુત્થાનં, સ્વામી કુર્યાત્ નિમન્ત્રણમ્ ।

યે તાનિ પ્રતિસેવન્તે, ન તેભ્યઃ સ્પૃહ્યેત્ મુનિઃ ॥ ૩૮ ॥

અર્થ- રાજા વગેરે વંદન-સ્તવન-અભ્યુત્થાન કે આહાર વગેરે માટેનું આમંત્રણ કરે. તે પછુ મુનિ બીજાઓની માફક અભિવાદન વગેરેની સ્પૃહા ન કરે, અર્થાત્ સત્કાર વગેરેનો વિચાર મનમાં ન કરે. (૩૮-૮૬)

અણુક્કસાઈ અપ્પિચ્છે, અન્નાણેસિ અલોલુણ ।

રસેસુ નાણુગિજ્ઞજ્જા, નાણુતપ્પેજ્જ પણ્ણવં ॥ ૩૯ ॥

અણુકષાયી અલ્પેચ્છઃ, અજ્ઞાતૈષી અલોલુપઃ ।

રસેષુ નાનુગૃધ્યેત્, નાનુતપ્યેત્ પ્રજ્ઞાવાન્ ॥ ૩૯ ॥

અર્થ- નમસ્કાર વગેરે નહીં કરનાર પ્રત્યે ક્રોધ ન કરે અથવા સત્કાર વગેરે થતાં અહંકારી ન બને, તેમજ

તે માટે માયા કે તેમાં આસક્તિ ન કરે; ધર્મોપકરણની જ માત્ર ઈચ્છાવાળો, ભક્તિ વગેરેથી અજ્ઞાત બની આહારનો ગવેષક. રસના રસમાં લાંપટતા વગરનો બની, મધુર વગેરે રસોની આશા ન સેવે તથા વિવેકવાળી બુદ્ધિનો ધણી બનેલો બીજાઓને સત્કારાતા બેઠ પશ્ચાત્તાપ ન કરે.
(૩૬-૮૭)

સે અ ણૂં મઘ પુવ્વં, કમ્માઽગ્ગાળફલા કઢા ।

જેનાહં નામિજાનામિ, પુટ્ટો કેળઈ કળ્હુઈ ॥ ૪૦ ॥

અહ પચ્છા ડહ્જંતિ, કમ્માઽગ્ગાળફલા કઢા ।

ઘવમસ્સાસિ અપ્પાણં, ણચ્ચા કમ્મવિવાગયં ॥ ૪૧ ॥

અથ નૂનં મયા પૂર્વં, કર્માણિ અજ્ઞાનફલાનિ કૃતાનિ ।

યેનાહં નામિજાનામિ, પૃષ્ઠઃ કેનચિત્ કર્સિમશ્ચિત્ ॥ ૪૦ ॥

અથ પશ્ચાદ્ ડરીન્તે, કર્માણિ અજ્ઞાનફલાનિ કૃતાનિ ।

ઘવમાશ્વાસયાત્માનં, જ્ઞાત્વા કર્મવિપાકકમ્ ॥૪૧॥ યુગ્મમ્ ॥

અર્થ-ચોક્કસ મેં પહેલાં જ્ઞાનનિંદા વગેરે કારણોથી અજ્ઞાનફલક જ્ઞાનાવરણીય કર્મો કર્યાં છે, કે જેથી કોઈએ મને જીવાદિ સુગમ વસ્તુનો પ્રશ્ન કર્યો હોવા છતાં હું બાણી જવાબ આપી શકતો નથી. આંધેલાં જ્ઞાનાવરણીય કર્મો અબાધાકાલ પછી દ્રવ્ય વગેરે નિમિત્તથી ઉદયમાં આવે છે-અજ્ઞાનરૂપી ફલ આપે છે, માટે તેના નાશ માટે પ્રયત્ન કરવો બેઠએ, ન કે વિષાદ. આ પ્રમાણે કર્મોનો વિચિત્ર વિપાક બાણી આત્માને સ્વસ્થ કરે, મુઝવણમાં ન

भूके अर्थात् ज्ञानावरणीय कर्मोना क्षयोपशमथी उत्कृष्ट
ज्ञानसंपत्तिमां गर्व न करे. (४०-४१) (८८-८९)

निरद्वयं मि विरओ, मेहुणाओ सुसंवुडो ।

जो सकरं नाभिजाणामि, धम्मं कल्लण पावगं ॥४२॥

निरर्थकं अहं विरतः, मैथुनात् सुसंवृत्तः ।

यः साक्षात् नाभिजानामि, धर्मं कल्याणं पापकम् ॥४२॥

अर्थ-क्षेपट हुं अहंकारि. धन्द्रय-भनना संवरवाणो
अन्यो छुं, केम के हुं साक्षात् रूपे वस्तुस्वभाव शुभ-
अशुभने ज्ञानी शकतो नथी. आ प्रमाणेनो अज्ञानता-
गर्हित विचार लिखु न करे. (४२-६०)

तवोवहाणमादाय, पडिमं पडिवज्जओ ।

एवं पि विहरओ मे, छउमं न नियदुइ ॥४३॥

तवउपधानमादाय, प्रतिमां प्रतिपद्यमानस्य ।

एवमपि विहरतो मे, छद्मं न निवर्तते ॥ ४३ ॥

अर्थ-लद्र, भडालद्र वगेरे तप, आगमना आराधन-
रूप आयणीत वगेरे उपधान आचरी, अलिअडविशेषरूप
मासिकी वगेरे प्रतिमानो स्वीकार करनारने, विशिष्ट चर्याथी
अप्रतिबंधरूपे विचरवा छतां ज्ञानावरणीय वगेरे कर्म
दूर न थाय, तो पणु आ 'कष्टक्रियाथी शु' ?' आवो संकल्प
न करे. (४३-६१)

नत्थि नृणं परे लोए, इड्ढी वा वि तवस्सिणो ।

अदुवा वंचिओमिहत्ति, इइ भिक्खु न चित्तए ॥४४॥

નાસ્તિ નૂનં પરો લોકઃ, ઋદ્ધિર્વાઽપિ તપસ્વિનઃ ।
અથવા વચ્ચિતોઽસ્મીતિ, ઇતિ મિશ્કુર્ન ચિન્તયેત્ ॥ ૪૪ ॥

અર્થ-ચોક્કસ પરલોક નથી અથવા તપસ્વી એવા
મને તપોમાહાત્મ્યરૂપ ઋદ્ધિ નથી કે હું ભોગોથી ઠગાયો
છું, એવો સાધુ વિચાર ન કરે. (૪૪-૯૨)

અમ્ભૂ જિના અત્થિ જિના, અદુવા વિ મવિસ્સઈ ।
મુસં તે એવ માહંસુ, ઇઈ મિવ્સૂ ન ચિંતણ ॥ ૪૫ ॥

અમ્ભૂવન્ જિનાઃ સન્તિ જિનાઃ, અથવાઽપિ મવિવ્યન્તિ ।
મૃષા તે એવમાહુઃ, ઇતિ મિશ્કુર્ન ચિન્તયેત્ ॥ ૪૫ ॥

અર્થ- કેવલીઓ ભૂતકાલમાં થયા છે, વર્તમાન-
કાલમાં મહાવિદેહમાં છે અથવા ભવિષ્યકાલમાં ભરત
વગેરેમાં થશે, એવું પણ તે યથાર્થવાદીઓ, પૂર્વોક્ત પ્રકારથી
અસત્ય કહે છે, એવો વિચાર ભિક્ષુ ન કરે; કેમકે અનુ-
માન વગેરે પ્રમાણોથી સર્વજ્ઞની સિદ્ધિ સિદ્ધ છે. અથવા
કેવલીઓએ જે પરલોક વગેરે કહ્યું છે, તે અસત્ય છે
એવો વિચાર ન કરે અર્થાત્ જિન કે જિનકથિત વસ્તુ
ત્રૈકાલિક સત્ય છે એમ વિચારે. (૪૫-૯૩)

एए परीसहा सव्वे, कासवेणं पवेइआ ।

जे भिवसू ण विहण्णेज्जा, पुट्ठो केणइ कण्हुइ ॥४६॥त्तिबेमि॥

एते परीषहाः सर्वे काश्यपेन प्रवेदिताः ।

यान् भिक्षुर्न विहन्येत, स्पृष्टः केनाऽपि कस्मिंश्चित् ॥ ४६ ॥

इति ब्रवीमि ॥

અર્થ-આ પૂર્વોક્ત તમામ પરિષદો કાશ્યપગોત્રી
 લગવાન શ્રી મહાવીરસ્વામીએ કહેલ છે. જે આ પરિષદો
 જાણી, બાવીશમાંથી કેઇ એક પરિષદથી બાધિત થયા
 છતાં, સાધુ ગમે તે દેશ-કાલમાં પરિષદોથી હારે નહીં.
 પરંતુ તેઓને જીતે. આ પ્રમાણે હે જ'બૂ ! હું કહું છું
 (૪૬-૬૪)

॥ બીજું શ્રી પરીષદાદ્યયન સંપૂર્ણ ॥

શ્રી ચતુરંગીય અધ્યયન-૩

ચત્તારિ પરમંગાણિ, દુલ્લહાણીહ જંતુણો ।

માણુસત્તં સુહ સદ્ધા, સંજમમ્મિ અ વીરિઅં ॥ ૧ ॥

ચત્તારિ પરમાજ્ઞાણિ, દુર્લભાણિ હહ જન્તોઃ ।

માણુષત્વં શ્રુતિઃ શ્રદ્ધા, સયમે ચ વીર્યમ્ ॥ ૧ ॥

અર્થ-આ સંસારમાં પ્રાણીને, ધર્મના ચાર મુખ્ય કારણો-જેમ કે ૧. મનુષ્યજન્મ, ૨. ધર્મનું શ્રવણ, ૩. ધર્મની શ્રદ્ધા, ૪. સંયમના વિષે સામર્થ્ય દુર્લભ છે. (૧-૯૫)

સમાવન્ના ણ સંસારે, નાણાગુત્તાસુ જાહસુ ।

કમ્મા નાણાવિહા કટ્ટુ, પુઢો વિસ્સંમઆ પયા ॥૨॥

સમાપન્નાઃ સ્વલુ સંસારે, નાનાગોત્રાસુ જાતિષુ ।

કર્માણિ નાનાવિધાણિ કૃત્વા, પૃથક્ વિશ્વમૃતઃ પ્રજાઃ ॥ ૨ ॥

અર્થ-સંસારમાં નાનાવિધ નામવાળી ક્ષત્રિય વગેરે જાતિઓમાં જન્મેલ જનસમૂહ, નાનાવિધ કર્મો કરી-કર્મો-ધીન બની જુદા જુદા આકાશના પ્રત્યેક પ્રદેશોમાં જન્માદિ દ્વારા ફરે છે. અર્થાત્ મનુષ્યજન્મ મેળવીને પણ પોતે કરેલ કર્મના પ્રભાવથી ખીલુ ગતિઓમાં ભટકનાર જનસમૂહને ફરીથી મનુષ્યજન્મ દુર્લભ બની ભર્ય છે. (૨-૯૬)

एगया देवलोएसु, नरएसुवि एगया ।

एगया आसुरं कायं, अहाकम्मेहिं गच्छइ ॥ ३ ॥

एकदा देवलोकेषु, नरकेष्वपि एकदा ।

एकदा आसुरं कायं, यथाकर्मभिः गच्छति ॥ ३ ॥

અર્થ—પુણ્યના ઉદયકાલે સૌધર્મ વગેરે દેવલોકોમાં, પાપના ઉદયના કાલમાં રત્નપ્રલા વગેરે નરકોમાં, કોઈ વખત અસુરનિકાયમાં કર્મના અનુસારે અર્થાત્ દેવલોકાનુકૂલ સરાગ સંયમ, નરકગતિ—અનુકૂલ મહારંભ, અસુર નિકાયગતિ—અનુકૂલ ખાલતપ વગેરે ક્રિયાઓના અનુસારે પ્રાણિઓ, તે તે ગતિમાં જાય છે. (૩-૯૭)

एगया खत्तिओ होइ, तओ चंडाल बुक्सो ।

तओ कीड पयंगो अ, तओ कुंथु पिपीलिआ ॥४॥

एकदा क्षत्रियो भवति, ततश्चण्डालः बुक्सः ।

ततः कीटः पतङ्गश्च, ततः कुन्धुः पिपीलिका ॥ ४ ॥

અર્થ—કદી જીવ રાજા બને છે, ત્યારબાદ ચંડાલ, વર્ણાન્તર સંકર રૂપે જન્મેલ થાય છે. કદી કીડો પતંગીયું બને છે. ત્યાંથી કદી કંથવા- કીડી રૂપે જન્મે છે. અર્થાત્ ક્રમસર સઘળી જીવ-નીચ સંકીર્ણ જાતિઓ તથા સકલ તિર્યચના લેદો અહીં સમજવા. (૪-૯૮)

एवमावट्टजोणीसु, पाणिणो कम्मकिव्विसा ।

न निविज्जंति संसारे, सव्वट्ठेसु व खत्तिआ ॥५॥

एवं आवर्तयोनिषु, प्राणिनः कर्मकिल्बिषाः ।

न निर्विद्यन्ते संसारे, सर्वार्थेषु इव क्षत्रियाः ॥ ५ ॥

अर्थ—जेम सधणा सुवर्ण वगेरे वैलवो रान्ज्योने
 लागववा छतां कंटाणे उपजतो नथी, तेम विमलरूप
 चोराशी लाभ लुवायेनिओमां झिलष्ट कर्मथी अधम
 जनेला लुवोने वारंवार लटकवा छतां, 'आ संसारभ्रमलुथी
 क्यारे छूटकारे थशे' जेवो उद्वेग जगतो नथी. परोपर
 छे जेटले ज संसारकर्मनो क्षय करवा माटे लुवो उचम
 करता नथी. (५-६६)

कम्मसंगेहिं समूढा, दुक्खिआ बहुवेअणा ।

अमाणुसासु जोणीसु, विणिहम्मंति पाणिणो ॥ ६ ॥

कर्मसंगैः समूढाः, दुःखिता बहुवेदनाः ।

अमानुषीषु यानिषु, विनिहन्यन्ते प्राणिनः ॥ ६ ॥

अर्थ—कर्मना संजघोथी अविवेकी, दुःखवाणा
 धर्मी शारीरिक पीडावाणा, नरक-तिर्थंय-आलियोगिक
 वगेरे देव दुर्गति संजघी येनिओमां लुवो पडे छे,
 परंतु तेनाथी उगरी शकता नही' डोवाथी मनुष्यजन्म
 दुर्लभ छे. (६-१००)

कम्माणं तु पहाणाए, आणुपुण्वि कयाइ उ ।

जीवा सोहिमणुप्पत्ता, आययंति मणुस्सयं ॥ ७ ॥

कर्मणां तु प्रहाण्या, आनुपूर्व्या कदाचित्तु ।

जीवाः शुद्धिमनुप्राप्ताः, आददते मनुष्यताम् ॥ ७ ॥

અર્થ-નરકગતિ વગેરેમાં લઈ જનાર અનંતાનુબંધી વગેરે કર્મોનો ક્રમથી નાશ થવાથી, કઠાચિત્ ક્ષિણ કર્મોથી વિનાશ રૂપ શુદ્ધિને પામેલા જીવો મનુષ્યજન્મને પામે છે. (૭-૧૦૧)

માણુસં વિગ્ગહં લદ્ધું, સુદ્ધ ધમ્મસ્સ દુલ્લહા ।
જં સુચ્ચા પડિવજ્જંતિ, તથં સંતિમહિસયં ॥ ૮ ॥

માનુષ્ય વિગ્રહં લઘ્વા, શ્રુતિધર્મસ્ય દુર્લભા ।
યં શ્રુત્વા પ્રતિપચન્તે, તપઃ ક્ષાન્તિં અહિંસ્રતામ્ ॥ ૮ ॥

અર્થ-મનુષ્યના શરીરને મેળવવા છતાં આગસ વગેરે કારણોથી ધર્મનું શ્રવણ દુર્લભ છે. જે ધર્મને સાંભળી, ભયે તપ, ક્રોધ વગેરે કષાયનો વિન્ય, અહિંસા વગેરે મતોને પામે છે. (૮-૧૦૨)

આહચ્ચ સવળં લદ્ધું, સદ્ધા પરમદુલ્લહા ।
સોચ્ચા નેઆઝયં મગ્ગં, બહવે પરિમસ્સઈ ॥ ૯ ॥

કદાચિત્ શ્રવળં લઘ્વા, શ્રદ્ધા પરમદુર્લભા ।
શ્રુત્વા નૈયાયિકં માર્ગં, બહવઃ પરિભ્રજન્તિ ॥ ૯ ॥

અર્થ-કઠાચ મનુષ્યજન્મ, ધર્મનું શ્રવણ થવા છતાં ધર્મરુચિરૂપ શ્રદ્ધા અત્યંત દુર્લભ છે, કેમ કે ન્યાયસંપન્ન, સમ્યગ્દર્શન વગેરે મોક્ષમાર્ગને સાંભળવા છતાં ઘણા જીવો મોક્ષમાર્ગથી પડી ભય છે. (૯-૧૦૩)

સુદ્ધં ચ લદ્ધું સદ્ધં ચ, વીરિઅં પુણ દુલ્લહં ।
બહવે રોઅમાણાવિ, નો ય ણં પડિવજ્જણ ॥ ૧૦ ॥

શ્રુતિં ચ લઙ્ઘ્વા શ્રદ્ધાં ચ, વીર્યં પુનર્દુર્લભમ્ ।

બહવઃ રોચમાના અપિ, નો ઇનં પ્રતિપચન્તે ॥ ૧૦ ॥

અર્થ—મનુષ્યજન્મ, ધર્મનું શ્રવણ ધર્મની શ્રદ્ધા થવા છતાં સંયમપાલનમાં વીર્યવિશેષ દુર્લભ છે, કેમ કે ઘણા, ધર્મશ્રદ્ધાલુ હોવા છતાં ચારિત્રમોહનીય કર્મના ઉદયથી શ્રેણીક વગેરેની માફક સંયમને સ્વીકારી શકતા નથી. (૧૦-૧૦૪)

માણુસત્તમ્મિ આયાઓ, જો ધમ્મં સોચ્ચ સદ્દહે ।

તવસ્સિ વીરિઅં લદ્ધું, સંવુદે ણિધ્ધુણે રયં ॥ ૧૧ ॥

માનુષત્વે આયાતો, યો ધર્મં શ્રુત્વા શ્રદ્ધત્તે ।

તપસ્વી વીર્યં લઙ્ઘ્વા, સંવૃતઃ નિર્ધુનોતિ રજઃ ॥ ૧૧ ॥

અર્થ—મનુષ્યના શરીરમાં આવેલો જે જીવ ધર્મ ઉદ્યમરૂપ વીર્ય મેળવી, આશ્રવદ્વારોને બંધ કરનારો, બંધાયેલ અને બંધાતા કર્મરૂપ રજને સાફ કરી મુક્તિકમલાને વરે છે. (૧૧-૧૦૫)

સોહી ઉજ્જુયમ્મુઅસ્સ, ધમ્મો સુદ્ધસ્સ ચિદ્દહ ।

નિવ્વાણં પરમં જાહ, ઘયસિત્તિવ્વ પાવણ ॥ ૧૨ ॥

શુદ્ધિઃ ઋજુમૂતસ્ય, ધર્મઃ શુદ્ધસ્ય તિષ્ઠતિ ।

નિર્વાણં પરમં યાતિ, ઘૃતસિક્ત ઇવ પાવકઃ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ—મનુષ્યજન્મ વિગેરે મેળવી મુક્તિ તરફ પ્રગતિ કરનાર સરલ આત્માને કષાયની કાલિમાના નાશરૂપ શુદ્ધિ હોય છે, શુદ્ધ ક્ષમાદિ ધર્મ નિશ્ચલરૂપે રહે છે. તે આત્મા

અહીં ધીથી સીંચાયેલ અગ્નિની માફક તપસ્તેજથી જાળવવ્યમાન બનેલો, ઉત્કૃષ્ટ જીવ-મુક્તિરૂપ નિર્વાણુનો અનુભવ કરે છે. (૧૨-૧૦૬)

વિગિંચ કમ્મુણો હેઉં, જસં સંચિણુ સ્વંતિણ ।

પાઢવં સરીરં હિચ્ચા, ઉહ્હં પક્કમહ્ દિસં ॥ ૧૩ ॥

વિવેચય કર્મણઃ હેતુ, યશઃ સંચિનુ ક્ષાન્ત્યા ।

પાર્થિવં શરીરં હિત્વા, ઝર્ધ્વાં પ્રકામતિ દિશમ્ ॥ ૧૩ ॥

અર્થ—હે શિષ્ય ! મનુષ્યજન્મ વગેરેના રોકનાર કર્મના હેતુરૂપ મિથ્યાત્વ વગેરેને દૂર કરો ! તથા ક્ષમા વગેરેથી યશસ્કર સંયમ કે વિનયને પુષ્ટ કરો ! આમ કરવાથી પાર્થિવ-ઔદારિક શરીર છોડી અપુનઃ આવૃત્તિરૂપે ઉર્ધ્વ-દિશા-મોક્ષ તરફ પ્રસ્થાન કરે છે. (૧૩-૧૦૭)

વિસાલિસેહિં સીલેહિં, જક્ખા ઉત્તર-ઉત્તરા ।

મહાસુક્કા વ દિપ્પંતા, મન્નંતા અપુણચ્ચવં ॥ ૧૪ ॥

અપ્પિયા દેવકામાણં, કામરૂવવિઉચ્ચિણો ।

ઉહ્હં કપ્પેસુ ચિટ્ઠંતિ, પુઠ્ઠા વાસસયા બહુ ॥ ૧૫ ॥ યુગમ્

વિસદ્દશૈઃ શીલૈઃ, યક્ષાઃ ઉત્તરોત્તરાઃ ।

મહાશુક્લૈવ દીપ્યમાનાઃ, મન્યમાના અપુનચ્ચયવમ્ ॥ ૧૪ ॥

અર્પિતા દેવકામેશ્યઃ, નામરૂપવિકુર્વાણાઃ ।

ઉર્ધ્વં કલ્પેષુ તિષ્ઠન્તિ, પૂર્વાણિ વર્ષશતાતિ બહૂનિ ॥ ૧૫ ॥

યુગમ્ ॥

અર્થ—આગળ આગળ શ્રેષ્ઠ, અત્યંત ઉજ્જવલતાએ ચંદ્ર-સૂર્ય જેવા પ્રકાશતા, વિશિષ્ટ કામ વગેરેના પ્રાપ્તિજન્ય

સુખ સાગરમાં ડુબેલા અને લાંબી સ્થિતિ હોઈ મનમાં તિર્યંચ આદિમાં ઉત્પત્તિના અભાવને માનતા, પૂર્વકૃત પુણ્યે જાણે, દિવ્ય અંગના સ્પર્શ વગેરે દેવલોગોને સમર્પિત કરેલા, ઇચ્છા પ્રમાણે રૂપ વગેરે કરવાની શક્તિવાળા દેવો, પોતા-પોતાના ચારિત્રમોહનીય કર્મક્ષયોપશમના અનુસારે અસ-માન-લિન્ન લિન્ન વ્રતપાલનરૂપ વિશિષ્ટ અનુષ્ઠાનો દ્વારા ક્રમસર સૌધર્મ વગેરે બાર દેવલોક, નવગ્રંથેયક, પાંચ અનુત્તર કલ્પોમાં સ્વ-સ્વ આયુષ્યની સ્થિતિનો અનુભવ કરે છે. (૧૪-૧૫) (૧૦૮-૧૦૯)

તત્થ ઠિચ્ચા જહાઠાણં, જક્ષ્વા આઝક્ષ્વયે ચુયા ।

ઉવેતિ માણુસં જોણિં, સે દસંગેઅમિજાયઈ ॥ ૧૬ ॥

તત્ર સ્થિત્વા યથાસ્થાનં, યક્ષા આયુઃક્ષયે ચ્યુતાઃ ।

ઉપયાન્તિ માનુષીં ચોનિં, સ દશાઙ્ગોઽમિજાયતે ॥ ૧૬ ॥

અર્થ-સૌધર્મ વગેરે દેવલોકમાં સ્વ-અનુષ્ઠાનના અનુસારે મળેલ ઇન્દ્ર વગેરે સ્થાનમાં રહી, દેવો આયુષ્યના ક્ષય બાદ ત્યાંથી ચ્યવીને મનુષ્યજન્મમાં આવે છે. ત્યાં અવશિષ્ટ પુણ્યના અનુસારે દશ જાતના લોગના ઉપકરણો મેળવે છે. (૧૬-૧૧૦)

સ્વેત્તં વત્થું હિરણ્ણં ચ, પસવો દાસ-પોરુસં ।

ચત્તારિ કામસ્વંધાણિ, તત્થ સે ઉવવજ્જઈ ॥ ૧૭ ॥

ક્ષેત્રં વાસ્તુ હિરણ્યં ચ, પશવો દાસપૌરુષેયં ।

ચત્વારઃ કામસ્કન્ધાઃ, તત્ર સ ઉપપદ્ધતે ॥ ૧૭ ॥

અર્થ-ક્ષેત્ર, મકાનો, સોનું વગેરે ધાતુઓ, પશુઓ, નોકરો, ચતુરંગી સેના તથા શબ્દ વગેરે મનોહર કામલોગના ઉત્તર પુદ્ગલસમુદાય જે કુલમાં હોય તે 'કુલમાં દેવ ઉત્પન્ન થાય છે. (૧૭-૧૧૧)

મિત્તવં નાહવં હોઈ, ઉચ્ચાગોષ્ટ ય વર્ણવં ।

અપ્પાયંકે મહાપણ્ણે, અભિજાણ જસો વલે ॥ ૧૮ ॥

મિત્રવાન્ જ્ઞાતિમાન્ ભવતિ, ઉચ્ચૈર્ગોત્રશ્ચ વર્ણવાન્ ।

અરૂપાતક્ક મહાપણ્ણઃ અભિજાતઃ યશસ્વી વલે ॥ ૧૮ ॥

અર્થ-^૨મિત્રવાળો, ^૩સ્વજનવાળો ^૪ઉંચા ગોત્રવાળો, ^૫પ્રશસ્ત શરીરની કાન્તિવાળો, ^૬નિરોગી, ^૭મહાન પ્રતિભાવાળો ^૮વિનીત, ^૯યશસ્વી અને ^{૧૦}કાર્ય કરવામાં સામર્થ્યવાળો થાય છે આ પ્રમાણે દેવ, દશ અંગવાળો મનુષ્ય બને છે. (૧૮-૧૧૨)

મુચ્ચા માણુસસણ મોણ, અપ્પહિરુવે અહાઉયં ।

પુવ્વં વિસુદ્ધસદ્ધમ્મે, કેવલં બોહિવુજ્જિણયા ॥ ૧૯ ॥

ચરુરંગં દુલ્લહં ણચ્ચા, સંજમં પહિવજ્જિણયા ।

તવસા ધુઅકમ્મંસે, સિદ્ધે હવઈ સાસણ ત્તિ વેમિ ॥૨૦॥ યુગ્ગમ્

મુક્ત્વા માનુષ્યકાન્ ભોગાન્, અપ્રતિરૂપઃ યથાયુષ્કમ્ ।

પૂર્વં વિશુદ્ધસદ્ધર્મઃ, કેવલ બોધિં બુદ્ધવા ॥ ૧૯ ॥

ચતુરજ્ઞં દુર્લભ જ્ઞાત્વા, સંયમં પ્રતિપદ્ય ।

તપસા ધુતકર્માશઃ, સિદ્ધો ભવતિ શાશ્વતઃ ઇતિ

બ્રવીમિ ॥ ૨૦ ॥ યુગ્ગમ્ ॥

અર્થ—આયુષ્ય પ્રમાણે મનુષ્યના અનુપમ—મનોહર શબ્દ વગેરે લોગો લોગવીને, પૂર્વજન્મમાં નિદાન વગેરે વગરનો હોઈ સમ્યગ્ ધર્મવાળો, નિષ્કલંક જિનકથિતધર્મ-પ્રાપ્તિરૂપ યોધિનો અનુભવ કરીને, પૂર્વોક્ત મનુષ્યત્વ વગેરે ચાર અંગોને દુર્લભ જાણી, સર્વ સાવધ વિરતિરૂપ સંયમ આચરી, બાહ્ય-અભ્યંતર તપથી સકલ કર્મના અંશોનો ક્ષય કરી શાશ્વત સિદ્ધ બને છે. હે જંબૂ ! આ પ્રમાણે હું કહું છું. (૧૬-૨૦) (૧૧૩-૧૧૪)

॥ ત્રીભુ શ્રી ચતુરંગીય અધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

શ્રી પ્રમાદા પ્રમાદાધ્યયન-૪

અસંખયયં જીવિય મા પમાયણ, જરોવળી અસ્સ હુ નત્થિ તાણા
એવં વિઆણાહિ જણે પમત્તે, કિં નુ વિહિંસા અજયા
ગહિતિ ॥૧॥

અસંસ્કૃતં જીવિતં મા પ્રમાદીઃ, જરોપનીત્સ્ય હુ નાસ્તિ દ્રાણમ્ ।
એતં વિજાનીહિ જનાઃ પ્રમત્તાઃ, કિં નુ વિહિંસા અયતાઃ
પ્રહીષ્યન્તિ ॥ ૧ ॥

અર્થ—આ આયુષ્ય, સેંઠડો પ્રયત્નોથી વધારી કે તૂટેલું
તે સાંધી શકાતું નથી. તેથી ચાર અંગો મેળવ્યા પછી
પ્રમાદ ન કરો ! જો પ્રમાદ કરશો તો ફરીથી ચાર અંગો
દુર્લભ છે. વળી ઘરડાને ઘડપણુ દૂર કરનાર શરણુ નથી
અથવા ઘરડો ધર્મ કરી શકતો નથી, માટે ઘડપણુ આવ્યા
પહેલાં ધર્મ કરવામાં પ્રમાદ ન કરો. પ્રમાદી, પાપસ્થાનોને
સેવનારા, વિવિધ હિંસા કરનારા જીવો, દુઃખસ્થાન નરક
વગેરેના મહેમાન બને છે. કોઈ તેઓને બચાવી શકતું નથી,
માટે ધર્મમાં પ્રમાદ ન કરો. (૧-૧૧૫)

જે પાવકમ્મેહિ ધણં મણૂસા, સમાયયંતિ અમહં ગહાય ।
પહાય તે પાસપયટ્ટિય નરે, વેશણુવદ્ધા નરયં ઉવિતિ ॥૨॥

જે પાપકર્મમિઃ ધનં મનુષ્યાઃ, સમાદદતે અમતિં ગૃહીત્વા ।
પ્રહાય તે પાશપ્રવૃત્તાઃ નરાઃ, વૈરાનબદ્ધાઃ નરકં અપયાન્તિ ॥૨ ॥

અર્થ-જે મનુષ્યેા ધનની મહત્તાનો નિર્ણય કરી પાપકર્મો કરી ધન કમાય છે, તે સ્ત્રીપાશમાં બંધાયેલા પુરુષો ધનને છોડી, વૈરની પરંપરાવાળા રત્નપ્રલા વગેરે નરકના પ્રતિ પ્રસ્થાન કરે છે. (૨-૧૧૬)

તેણે જહાસંધિમુહે ગહીં, સ કમ્મુણા કિચ્ચહ પાવકારી ।
 એવં પયા પેચ્ચ હંં ચ લોએ, કહાણ કમ્માણ ન મુચ્ચ અત્થિા ॥૩॥

સ્તેનો યથા સન્ધિમુલ્હે ગૃહીતઃ, સ્વકર્મણા કૃત્યતે પાપકારી ।
 એવં પ્રજા પ્રેત્ય હહ ચ લોકે, કૃતાનાં કર્મણાં ન મોક્ષોઽસ્તિ ॥૩॥

અર્થ-જેમ પાપ કરનાર ચોર, ખાતર પાડતાં-ચોરી કરતાં પકડાઈ જતાં તેને પકડનારાઓ કાપી-મારી નાખે છે. તેમ જીવ, આ લોક-પરલોકમાં પોતે કરેલ-કર્મ અને એ કર્મો કરેલ વિવિધ બાધાઓથી પીડાય છે; કેમ કે, કરેલા કર્મોને લોગવ્યા સિવાય છુટકો નથી. (૩-૧૧૭)

સંસારમાવણ્ણ પરસ્સ અહ્ઠ્ઠા, સાહારણં જં ચ કરેહ્ કમ્મં ।
 કમ્મસ્સ તે તસ્સ ઉ વેઅકાલે, ન બંધવા બંધવયં ઉવિત્તિ ॥૪॥

સંસારમાવણ્ણઃ પરસ્ય અર્થાય, સાધારણં યચ્ચ કરોતિ કર્મ ।
 કર્મણસ્તે તસ્ય તુ વેદકાલે, ન બાન્ધવાઃ બાન્ધવતાં ઉપયન્તિ ॥૪॥

અર્થ-જિંચ-નીચ જીવાયોનિમાં બ્રમણ્ણરૂપ સંસારને પામેલો જીવ, 'પુત્ર, સ્ત્રી વગેરે બીજાઓ માટે અથવા સ્વ-પર નિમિત્તે જે ખેતી વગેરે કર્મ કરે છે, પણ તે કર્મના ઉદ્ધયકાલમાં સ્વજનો બંધુતા બતલાવતા નથી. અર્થાત્ તે કર્મો તો પોતાને એકલાને જ લોગવવાં પડે છે. (૪-૧૧૮)

વિત્તેણ તાણં ન લભે પમત્તે, ઇમમ્મિ લોણ અદુવા પરત્થા ।
દીવપ્પણટ્ઠે વ અણંતમોહે, ણેઆણંતયં દટ્ટુમદટ્ટુમેવ ॥૫॥

વિત્તેણ ત્રાણં ન લભતે પ્રમત્તઃ, અસ્મિલ્લોકે અથવા પરત્ર ।
દીવપ્રનષ્ટ ઇવ અનન્તમોહઃ, નૈયાયિકં દષ્ટ્વા અદષ્ટ્વૈવ ॥૫॥

અર્થ-પ્રમાદમાં ક્ષેલા જીવને આ જન્મમાં કે
પરભવમાં ધન, પોતે કરેલ કર્મોથી રક્ષણ આપતું નથી. જેમ
દીવાના બૂઝાઈ જવાથી જેયેલી વસ્તુ નહીં જેયેલી જ બની
બચ છે; તેમ મિથ્યાજ્ઞાનરૂપ કે દ્રવ્યાદિ-મોહરૂપ અનંત-
મોહવાળો, સમ્યક્દર્શનાદિરૂપ મોક્ષમાર્ગ મેળવનારો છતાં
નહીં મેળવનારો જ બની બચ છે. અર્થાત્ ક્રૂર ધન
સ્વરક્ષક નથી બનતું; એટલું જ નહીં પણ મુશ્કેલીથી
મેળવેલ રક્ષણ હેતુ સમ્યક્દર્શન વગેરેનો પણ વિનાશ
કરે છે. (૫-૧૧૯)

સુત્તેસુ યાવી પલ્લિબુદ્ધજીવી, ન વીસસે પંડિણ આસુપન્ને ।
ઘોરા મુહુત્તા અબલં શરીરં, મારંડપક્કવી વ ચરેપ્પમત્તો ॥૬॥

સુત્તેષુ ચાપિ પ્રતિબુદ્ધજીવી, ન વિશ્વસેત્ પણ્ડિત આશુપ્રજ્ઞઃ ।
ઘોરા મુહૂર્તા અબલં શરીરં, મારણ્ડપક્ષીવ ચરેદપ્રમત્તઃ ॥ ૬ ॥

અર્થ-ઘણા લોકો દ્રવ્યભાવથી સુખી છતાં, વિવેકી
જીવ ત્યાં સુધી દ્રવ્યભાવથી ભગૃતિવાળો રહે છે કે-
મુહૂર્ત, દિવસ વગેરે કાલવિશેષો; નિરંતર પણ પ્રાણાપહારી
હોઈ ભયંકર છે. વળી મૃત્યુદાયી મુહૂર્ત વગેરેને દૂર કરવાને કે
સહવાને શરીર અસમર્થ છે. માટે શીઘ્ર પ્રજ્ઞાવાળા પંડિતે,

‘બહુજનના આદરલાવને પામેલા પ્રમાદો અનર્થકારી નથી.’
—એમ માની પ્રમાદોમાં વિશ્વાસ ન રાખવો જોઈએ.
માટે જ ભારંડપંખીની માફક અપ્રમત્ત બની વિચરવું
જોઈએ. (૬-૧૨૦)

ચરે પયાઈં પરિસંક્રમાણો, જં કિંચિ પાસં इह मन्नमाणो ।
લામંતરે જીવિય બૂહરૂતા, પચ્છા પરિન્નાય મલાવધંસી ॥૭॥
ચરેત્ પદાનિ પરિશક્કમાનઃ, યત્ કિંચિત્ પાશં इह मन्यमानः
લામાન્તરે જીવિતં વૃંહયિત્વા, પશ્ચાત્ પરિજ્ઞાય મલાપધ્વંસિ ॥૭॥

અર્થ—જે કાંઈ દુર્ધ્યાન વગેરે પ્રમાદસ્થાનને પાશની
માફક બંધ હેતુરૂપે માનતા, સંયમની વિરાધના ન થાય
એ રીતે મુનિએ ચાલવું જોઈએ. સમ્યગ્દર્શન વગેરે ગુણોના
લાભ સુધી જીવનનું રક્ષણ-સંવર્ધન કરી, હવે વિશિષ્ટ
ગુણ નિર્જરા, ધર્મધ્યાન વગેરે લાભ થવો અશક્ય છે,
એમ જાણી ભક્તપ્રત્યાખ્યાનપૂર્વક સર્વથા જીવનનિરપેક્ષ
થઈ કર્મભલનો નાશ કરનાર થવું જોઈએ. (૭-૧૨૧)

छंदं निरोहेण उवेइ मोक्खं, आसे जहा सिक्खिअवम्मधारी।
પુવ્વાઈં વાસાઈં ચરડપમત્તો, તમ્હા મુણી સ્વિપ્પમુવેइ मोक्खं॥૮॥
छन्दोनिरोधेन उपैति मोक्षं, अश्वो यथा शिक्षितवर्मधारी ।
पूर्वाणि वर्षाणि चरेदप्रमत्तः, तस्माद् मुनिः क्षिप्रमुपैति मोक्षम् ॥८॥

અર્થ—જેમ ઘોડો કેળવાયેલો ઠવચ્ચધારી વિજેતા બને
છે, તેમ મુનિ ગુરુપારતંત્ર્ય સ્વીકારી, નિરાગ્રહી બની નિષ્ક-
પાથી સંપૂર્ણ સંયમધારી હોઈ મોક્ષ પામે છે. તેથી સ્વચ્છંદતા
છોડી પ્રમાદ વગરના આચરણથી મુનિ મુક્તિને મેળવે છે.

વાસ્તે હે મુનિ ! પૂર્વ વર્ષો સુધી પણ અપ્રમત્ત બની વિચરજે. (૮-૧૨૨)

સ પુવ્વમેવં ન લભેજ્જ પન્હા, एसोवमा सामयवाइआणं ।

विसीअइ सीढिले आउअम्मि, कालोवणीए सरीरस्स भेए॥९॥

સ પૂર્વમેવં ન લભેત પન્નાત્, एषोपमा शाश्वतवादिनाम् ।

विषीइति शिथिले आयुषि, कालोपनीते शरीरस्य भेदे ॥९॥

અર્થ—જે પહેલેથી જ અપ્રમત્ત ન હોય તે અંત્ય-કાલે પણ પૂર્વની જેમ અપ્રમાદને ન પામી શકે. ‘અમે પછીથી ધર્મ કરીશું.’-આવી ધારણા, કદાચ નિરુપક્રમ આયુષ્યવાળા હોઈ પોતાને શાશ્વત તરીકે માન્યતાવાળાઓને યુક્ત થાય, પણ પાણીના પરપોટા જેવા આયુષ્યવાળાઓ તો ઉત્તરકાલમાં ખેદ પામે છે. આત્મપ્રદેશોને છોડનાર, આયુષ્ય થાય કે મૃત્યુના આવ્યા પહેલાં, શરીરથી છૂટા થતાં પહેલાં આત્માએ પ્રમાદનો પરિહાર કરવો જોઈએ. (૯-૧૨૩)

खिप्यं न सकंइ विवेगमेउ', तम्हा समुट्ठाय पहाय कामे ।

समेच्च लोणं समया महेसी, अप्पाणरक्खी व चरऽपमत्तो

॥१०॥

ક્ષિપ્યં ન શક્નોતિ વિવેકમેતું, તસ્માત્ત સમુત્થાય પ્રહાય કામાન્ ।

समेत्य लोकं समतया महर्षिः, आत्मरक्षीव चराप्रमत्तः ॥१०॥

અર્થ—તત્કાલ સર્વ સંગત્યાગ કે કષાયત્યાગરૂપ વિવેક પામી શકતો નથી, માટે ‘હું પછીથી ધર્મ કરીશ.’-આવા આલસના ત્યાગપૂર્વક ઉદ્યમ કરી, કામલોગોને છોડી, પ્રાણી-સમૂહરૂપ લોકના તરફ સમદષ્ટિ રાખી, ભોક્ષાસિલાથી

अनी कुगतिगमन वगेरेथी आत्माने अथावी, अप्रमत्तपणु
प्रगति साधवी जेधये (१०-१२४)

मुहुं मुहुं मोहगुणे जयंतं, अणेगरुवा समणं चरंतं ।
फासा फुसन्ती असमंजसं च, न तेसु भिक्षु मणसा

पउस्से ॥११॥

मुहुमुहुः मोहगुणान् जयन्तं, अनेकरूपाः श्रमणं चरन्तम् ।
स्पर्शाः स्पृशन्ति असमंजसं च,

न तेषु भिक्षुर्मनसा प्रद्विष्यात् ॥११॥

अर्थ-वारंवार मोहक शब्द वगेरेने अतनार
संयममार्गमां विचरनार मुनि, विविध प्रकारवाणा प्रति-
कूल शब्द वगेरे विषयोनी उपस्थितिमां मनथी पणु द्वेष
न करे अर्थात् जेम अनुकूल विषयोमां राग न करे तेम
अनिष्ट विषयोमां द्वेष न करे. (११-१२५)

मंदा य फासा बहुलोहणिज्जा, तहप्पगारेसु मणं न कुज्जा
रक्खिज्ज कोहं विणइज्ज माणं,

मायं न सेवेज्ज पयहिज्ज लोहं ॥१२॥

मन्दाश्च स्पर्शा बहुलोभनीयाः, तथाप्रकारेषु मनो न कुर्यात् ।
रक्षेत् क्रोधं विनयेत् मानं,

मायां न सेवेत प्रजह्यात् लोभम् ॥१२॥

अर्थ-विवेकीने अविवेकी अनावनार, चित्ताकर्षक
केमल स्पर्श-मधुर रस वगेरेमां मुनि मन भूके नडीं :
तथा केधने वारे, अहंकारने द्वर करे, माया न सेवे अने
आसक्ताने छोडे. (१२-१२६)

જે સંખયા તુચ્છ પરપ્પવાહ, તે પિઞ્જદોસાણુગયા પરજ્ઞા ।
 એ ઉહ્મમેત્તિ દુગુંછમાણો,

કંચે ગુણે જાવ સરીરભેઓ ત્તિ વેમિ ॥૧૩॥

યે સંસ્કૃતાઃ તુચ્છાઃ પરપ્રવાદિનઃ, તે પ્રેમદ્વેષાનુગતા પરવશાઃ ।
 એતે અધર્મા इति जुगुप्समानः,

काङ्क्षेद् गुणान् यावत् शरीरभेदः इति ब्रवीमि ॥१३॥

અર્થ-જે બાહ્ય શુદ્ધિવાળાઓ, તત્ત્વને નહીં જાણુ-
 નારા અને યથેચ્છ બોલનારા હોઈ તુચ્છ પરતીર્થિકો છે,
 તે અનંતાનુબંધી રાગ-દ્વેષવાળા જાણુવા. આ તથાવિધ રાગ-
 દ્વેષવાળા, અધર્મના હેતુ હોઈ અધર્મ છે એમ તેના
 સ્વરૂપને સમજી, તેઓની નિંદાના પરિહારપૂર્વક, મરણ
 સુધી, જિન-આગમમાં કહેલ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર વગેરે
 ગુણોની અભિલાષા મુનિ કરે. આ પ્રમાણે હે જંબૂ ! હું
 કહું છું. (૧૩-૧૨૭)

॥ એથુ' શ્રી પ્રમાદાપ્રમાદાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

શ્રી અકામમરણીયાધ્યયન-૫

અળવંસિ મહોહંસિ, એગે તિળ્ણે દુરુત્તરે ।

તત્થ એગે મહાપન્ને, ઇમં પળ્હમુદાહરે ॥ ૧ ॥

અર્ણવે મહૌઘે, એકસ્તીર્ણઃ દુરુત્તરે ।

તત્ર એકો મહાપ્રજ્ઞઃ, ઇમં પ્રશ્નમ્ ઉદાહરત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ-જન્મપરંપરાના પ્રવાહવાળા, દુઃખે ઉતરી શકાય-દુસ્તર, સમુદ્ર જેવા અપાર સંસારમાં રાગ વગેરે રહિત એકલો કાંઠે આવી પહોંચેલો થાય છે. અન્નેડ પરમૈશ્વર્યાવાળા-કેવલજ્ઞાનવાળા પરમાત્માએ એકલાએ, દુરુત્તર સંસારમાં, વિશિષ્ટ સલામાં, આ હવે પછી કહેવાતા પૂછવા યોગ્ય વિષયના પ્રશ્નનું સમાધાન કરેલ છે. (૧-૧૨૮)

સંતિમે ય દુવે ઠાળા, અઘ્વાયા મરણંતિયા ।

અકામમરણં ચૈવ, સકામમરણં તદ્વા ॥ ૨ ॥

સ્તઃ ઇમે ચ દ્વે સ્થાને, આઘ્યાત્તે મારણાન્તિકે ।

અકામમરણં ચૈવ, સકામમરણં તથા ॥ ૨ ॥

અર્થ-મરણુ સમયે થયેલ (મારણાંતિક) આ બે સ્થાનો ભગવંતોએ કહેલ છે. (૧) અકામમરણુ, (૨) સકામમરણુ. (૨-૧૨૯)

બાલાળં અકામં તુ, મરણં અસહં ભવે ।

પંડિયાળં સકામં તુ, ઉકોસેળ સહં ભવે ॥ ૩ ॥

બાલાનાં અકામં તુ, મરણં અસકૃદ્ ભવેત્ ।

પણ્ડિતાનાં સકામં તુ, ઉત્કર્ષેણ સકૃદ્ ભવેત્ ॥ ૩ ॥

અર્થ-સત્-અસત્ વિવેક વગરના બાલ જીવોને સકામમરણ વારંવાર થાય છે. પાંડિત-ચારિત્રવંતોને સકામમરણ હોય છે. ઉત્કૃષ્ટ રીતે કેવલીને સકામમરણ એક વાર અને જવન્ય અપેક્ષાએ બાકીના ચારિત્રવંતોને સાત કે આઠ વાર હોય છે. (૩-૧૩૦)

તત્થિમં પદમં ઠાણં, મહાવીરેણ દેસિયં ।

કામગિદ્ધે જહાવાલે, મિસં કૂરાઈં કુવ્વઈં ॥ ૪ ॥

તત્રૈદં પ્રથમં સ્થાનં, મહાવીરેણ દેશિતમ્ ।

કામગૃહ્ધો યથા બાલઃ, મૃશં કૂરાણિ કરોતિ ॥ ૪ ॥

અર્થ-ત્યાં મરણના બે સ્થાનો પૈકી આ કહેવાતું પહેલું સ્થાન, ચરમ તીર્થંકર શ્રી મહાવીર પ્રભુએ કહ્યું છે કે-ધર્યાવાળો કે વિષયાસક્ત અવિવેકી બાલ જીવ, અત્યંત જીવડિંસા વગેરે કૂર કર્મો, શરીરાદિની શક્તિ હોય તો શક્તિથી કરે છે, અશક્તિ હોય તો મનથી પણ તંદુલમત્સ્યની માફક કરે છે. તે કૂર કર્મો કરી મરવાની ધર્યા વગર જ મરે છે. (૪-૧૩૧)

જે ગિદ્ધે કામમોણુ, એગે કૂડાય ગચ્છઈ ।

ન મે દિદ્ધે પરે લોણ, ચક્ષુદિદ્ધા ઇમા રઈં ॥ ૫ ॥

યો ગૃહ્ધઃ કામમોણુષુ, એકઃ કૂડાય ગચ્છતિ ।

ન મયા દૃષ્ટઃ પરો લોકઃ, ચષુદૃષ્ટા ઇયં રતિઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ—જે કામલોગોમાં લંપટ કોઈ અત્યંત કુર કર્મો કરનાર, અસત્ય લાષણુ વગેરે લાવ-અંધનમાં આવેલો બોલે છે કે—“ ગત-આગામી જન્મરૂપ પરલોક મેં જોયો નથી, વિષયોની આનંદકારી મોજ નજરે જોયેલ છે. તો જોયેલાનો ત્યાગ અને નહીં જોયેલાની યાચના કરી મારી જાતને કેમ ઠગું ? ” (૫-૧૩૨)

હસ્તાગયા इमे कामा, कालिया जे अणागया ।
को जाणइ परे लोए, अत्थि वा नत्थि वा पुणो ॥ ६ ॥

हस्तागता इमे कामाः, कालिका ये अनागताः ।
को जानाति परो लोकः, अस्ति वा नास्ति वा पुनः ॥ ६ ॥

અર્થ — આ પ્રત્યક્ષરૂપે અનુભવાતા સ્વાધીન ઉસ્તગત થયેલ કામલોગો છે, પરંતુ ભવિષ્યમાં થનારા કામલોગો અનિશ્ચિત લાભવાળા છે. કોણુ જાણુ પરલોક છે કે નહિ ? અર્થાત્ સંદેહવાળો પરલોક, હોવા છતાં કોણુ પ્રત્યક્ષ કામલોગોને છોડી ભવિષ્યના કામલોગો માટે પ્રયત્ન કરે ? આવો અકામમરણુવાળા બાલ જીવોનો અભિપ્રાય હોય છે. (૬-૧૩૩)

जणेण सद्धिं होक्खामि, इइ बाले पगग्ग्मई ।
कामभोगाणुराएणं, केसं संपडिवज्जई ॥ ७ ॥

जनेन सार्धं भविष्यामि, इति बालः प्रगल्भते ।
कामभोगानुरागेण, क्लेशं संप्रतिपद्यते ॥ ७ ॥

અર્થ— ‘ઘણા લોકો ભોગાસક્ત છે તો હું પણ તે

જ રસ્તે ચાલીશ.'—આવા અભિપ્રાયવાળો બાલ જીવ આવી ધીટકાઈ ધારણુ કરે છે. અસત્ય બોલી સ્વયં નષ્ટ થયેલ, ખીબાઓનો નાશ કરનાર, કામલોગના પ્રચંડ અનુરાગથી આલોક-પરલોકમાં અનંત દુઃખોને પામે છે. (૭-૧૩૪)

તઓ સે દંડં સમારભદ્, તસેસુ થાવરેસુ ય ।

અદ્વાઘ ય અણદ્વાઘ, ભૂયગ્ગામં વિહિંસઈ ॥ ૮ ॥

તતઃ સ દણ્ડં સમારભતે, ત્રસેષુ સ્થાવરેષુ ચ ।

અર્થાય ચ અનર્થાય, ભૂતગ્રામં વિહિનસ્તિ ॥ ૮ ॥

અર્થ—તે બાલ જીવ, કામલોગના તીવ્ર અનુરાગથી ધીટકો બનેલો, બેઇન્દ્રિય વગેરે ત્રસ જીવો, પૃથ્વી વગેરે સ્થાવર જીવો પ્રત્યે સાર્થક-નરર્થક મન-વચન-ક્રિયાથી દુઃખદાયી અશુભ પ્રયોગો કરે છે; એટલું જ નહીં પરંતુ પ્રાણીસમુદાયની અનેક પ્રકારે હિંસા કરે છે. (૮-૧૩૫)

હિંસે બાલે મુસાવાઈ, માહલ્લે પિસુણે સદે ।

શ્વંજમાણે સુરં મંસં, સેયમેયંતિ મન્નઈ ॥ ૯ ॥

હિંસ્રઃ બાલો મૃષાવાદી, માયાવી પિશુનઃ શઠઃ ।

મુજ્જાનઃ સુરાં માંસં શ્રેયઃ, ઇતદિત્તિ મયન્તે ॥૯॥

અર્થ—વળી આ બાલ જીવ હિંસક, મૂર્ખ, અસત્યવાદી, કપટી, ખીબાના દોષોને પ્રગટ કરનાર, વેષપલ્ટો કરી પોતાને જીદા સ્વરૂપમાં દર્શાવનાર, દારૂડીયો અને માંસલોલ બની પાછો માને છે કે—‘હું બહુ સાડું કરી રહ્યો છું.’—તેવું બોલે છે. (૯-૧૩૬)

કાયસા વયસા મત્તે, વિત્તે ગિદ્ધે ય ઇત્થિસુ ।
દુહ્મો મલં સંચિણ્ઠ, સિસુણાગુન્વ મઢ્ઢિયં ॥ ૧૦ ॥

કાયેન વચસા મત્તો, વિત્તે ગૃહ્ધશ્ચ સ્ત્રીષુ ।
દ્વિધા મલં સંચિનેતિ, શિશુનાગ ઇવ મૃત્તિકામ્ ॥ ૧૦ ॥

અર્થ-મન-વચન-કાયાથી મદોન્મત્ત, ધન તેમજ સ્ત્રીજનમાં આસક્ત બની તીવ્ર રાગ-દ્વેષથી આઠ પ્રકારના ચીકણાં કર્મ બાંધે છે. જે શિશુનાગ માટીને ખાય છે એટલે અંદર માટીથી અને ચીકણું શરીર હોવાથી બહારથી પણ માટીથી રગદોળાયેલ હોય છે તથા તેના ઉપર સૂર્યના કિરણો પડવાથી માટી સુકાતાં આ જન્મમાં દુઃખી થાય છે. તેમ બાલજીવ ચીકણાં કર્મ બાંધી અંતે દુઃખી થાય છે. (૧૦-૧૩૭)

તઓ પુઢ્ઢો આયંકેણં, ગિલાણો પરિતપ્પઈ ।
પમીઓ પરલોગસસ, કમ્માણુપ્પેહી અપ્પણો ॥ ૧૧ ॥

તતઃ સ્પૃષ્ટઃ આતઙ્કેન, ગ્લાનઃ પરિતપ્યતે ।
પ્રમીતઃ પરલોકસ્ય, કર્માનુપ્રેક્ષી આત્મનઃ ॥૧૧॥

અર્થ-પાપકર્મોનો સંચય કર્યા બાદ જ્યારે બાલ જીવ, જીવલેણુ શૂલ, વિસૂચિકા વગેરે રોગથી ઘેરાયેલો, માંદો પડેલો ખેદ કરે છે. પોતે કરેલી હિંસા વગેરે ચેષ્ટાનો વિચાર કરતાં પરલોકથી અત્યંત ડરેલો પસ્તાવો કરે છે કે-“મેં જરાય પણ શુભકાર્ય નથી કર્યું”, હંમેશાં પોતાને અમર માની કુચેષ્ટા કરવામાં બાકી નથી રાખ્યું,

હવે પરલોકમાં મૃત્યુ બાદ કુકર્મોત્તુ' પરિણામ ભોગવવું જ પડશે." (૧૧-૧૩૮)

સુયા મે નરણ ઠાણા, અસીલાણં ચ જા ગઈ ।

બાલાણં કૂરકર્મણં, પગાઢા જત્થ વેયણા ॥ ૧૨ ॥

શ્રુતાનિ મે નરકે સ્થાનાનિ, અશીલાનાં ચ યા ગતિઃ ।

બાલાનાં કૂરકર્મણાં, પ્રગાઢાઃ યત્ર વેદનાઃ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ-મે' નરકમાં કુંભી, વૈતરણી વગેરે સ્થાનો સાંભળ્યાં છે; વળી દુરાચારી જીવોની નરક વગેરે ગતિ થાય છે એ પણ સાંભળ્યું છે; તથા જે નરકાદિ ગતિમાં કુરે કર્મવાળા અજ્ઞાની જીવોને ઉત્કૃષ્ટ શીત-ઉષ્ણ વગેરે વેદનાઓ થાય છે એ પણ સાંભળ્યું છે. તથાવિધ ક્રિયા-વાળા મારી તેવી જ ગતિ થશે એમ પરિતાપ કરે છે. (૧૨-૧૩૯)

તત્થોવવાઈયં ઠાણં, જહા મે તમણુસ્સુયં ।

અહાકર્મમેહિં ગચ્છન્તો, સો પચ્છા પરિતપ્પઈ ॥ ૧૩ ॥

તત્રૌપપાતિકં સ્થાનં, યથા મે તદ્દનુશ્રુતમ્ ।

યથાકર્મભિર્ગચ્છન્ સ પશ્ચાત્ પરિતપ્પયતે ॥ ૧૩ ॥

અર્થ-તે નરકોમાં ઔપપાતિક જન્મ હોવાથી અંતર્મુહૂર્ત પછી તરત જ મહાવેદનાનો ઉદય ચાલુ થાય છે. અવિરત વેદના પદ્યોપમ-સાગરોપમ કે જેટલું આયુષ્ય હોય તેના છેડા સુધી રહે છે, અહીં અકાલમૃત્યુ નથી. આવું આવું ગુરુ પાસેથી સાંભળેલું વિચારતો તે બાલ જીવ, કર્મના અનુસારે તે પ્રકારના સ્થાનમાં જતો પસ્તાવો કરે

છે કે- 'દુષ્ટકર્મકારી મને ધિક્કાર હો ! હવે હું કમનશીબ શું કરું ?' (૧૩-૧૪૦)

જહા સાગડિઓ જાણું, સમં હિચ્ચા મહાપહં ।
વિસમં મગ્ગમોહ્ણો, અક્ષે મગ્ગમિ સોયહ્ ॥ ૧૪ ॥

એવં ધમ્મં વિચક્કમ્મ, અહમ્મ પહિવજ્જિયા ।
બાલે મચ્ચુમુહં પત્તે, અક્ષે મગ્ગે વ સોયહ્ ॥ ૧૫ ॥ યુગ્મમ્ ॥

યથા શાકટિકો જાનન્, સમં હિત્વા મહાપથમ્ ।
વિષમં માર્ગમવતીર્ણઃ, અક્ષે મગ્ને શોચતિ ॥ ૧૪ ॥

એવં ધર્મ વ્યુત્ક્રમ્ય, અધર્મ પ્રતિપદ્ય ।

બાલઃ મૃત્યુમુખં પ્રાપ્તઃ, અક્ષે મગ્ન ઇવ શોચતિ ॥ ૧૫ ॥ યુગ્મમ્ ॥

અર્થ—જેમ ગાડાવાળો, ઠાંકરા વગેરે વગરના સમમાર્ગને જાણવા છતાં રાજમાર્ગને છોડી, ખાડા-ટેકરાવાળા વિષમ માર્ગે જાય છે. તેા ખાડા વગેરેમાં પડવાને કારણે ધરી તૂટી જતાં શોક કરે છે કે- 'મને ધિક્કાર છે, કેમ કે જાણીને હું કષ્ટ પામ્યો છું.' તેમ ગાડા હાંકનારની માફક સદાચારરૂપ ધર્મનું ઉલ્લંઘન કરી હિંસા વગેરે અધર્મને સ્વીકારી ખાલ જીવ, મૃત્યુમુખમાં આવેલો આયુની ધરી તૂટી જતાં ગાડાવાળાની માફક પસ્તાવો કરે છે કે- 'હા મેં શું કર્યું ?' (૧૪+૧૫, ૧૪૦+૧૪૧)

તઓ સે મરણંતમ્મિ, બાલે સંતસ્સઈ મયા ।

અકામમરણં મરહ્, ઘુત્તે વા કલિણા જિણ ॥ ૧૬ ॥

તતઃ સ મરણાન્તે, બાલઃ સંત્રસ્યતિ ભયાત્ ।

અકામમરણેન મ્રિયતે, ધૂર્ત ઇવ કલિના જિતઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ—અસાધ્યરોગની ઉત્પત્તિમાં પસ્તાવા બાદ મરણનો છેડો ઉપસ્થિત થતાં બાલ જીવ, નરકગતિમાં જવાના ભયથી ડરે છે. (૧૬-૧૪૨)

एयं अकाममरणं, बालाणं तु पवेइयं ।

एत्तो सकाममरणं, पंडिआणं सुणेह मे ॥ १७ ॥

एतद् अकाममरणं, बालानां तु प्रवेदितम् ।

इतः सकाममरणं, पंडितानां शृणुत मे ॥ ૧૭ ॥

અર્થ—આ અકામમરણ બાલ જીવોને હોય છે, એમ શ્રી તીર્થંકર વગેરે ભગવંતોએ કહેલ છે. હવે પછી પંડિતોને સકામમરણ હોય છે, આ વિષયને મારી પાસેથી તમે સાંભળો. (૧૭-૧૪૩)

मरणं पि सपुण्याणं, जहा मे तमणुस्सयं ।

विप्पसण्ण-मणाघायं, संजयाण वुसीमओ ॥ ૧૮ ॥

मरणमपि सपुण्यानां, यथा मे यदनुश्रुतम् ।

विप्रसन्नमनाघातं, संयतानां वश्यवताम् ॥ ૧૮ ॥

અર્થ—પુણ્યશાલી, ચારિત્રધારી અને ઈન્દ્રિયવિન્યેતા જીવોનું મરણ પણ જે પૂર્વોક્ત પંડિતમરણ છે, તે વિવિધ ભાવના વગેરે પ્રકારેથી પ્રસન્ન ચિત્ત સંબંધી મરણ પણ વિપ્રસન્ન તથા વિશિષ્ટ ચતના હોવાથી પર પ્રાણીઓને પીડા નહીં હોવાથી તથા વિધિપૂર્વક શરીરની

સંલેખના કરેલ હોઈ આત્માનો આઘાત નહીં હોવાથી
આઘાત વગરનું હોય છે. (૧૮-૧૪૪)

ण इमं सव्वेसु भिक्खुसु, न इमं सव्वेसु गारिसु ।

નાણાસીલા અગારત્યા, વિસમસીલા ય ભિક્ખુણો ॥ ૧૯ ॥

નેદં સર્વેષુ ભિક્ષુષુ, નેદં સર્વેષુ અગારિષુ ।

નાનાશીલા અગારસ્થાઃ, વિષમશીલાશ્ચ ભિક્ષવઃ ॥ ૧૯ ॥

અર્થ-આ પંડિતમરણ્યુ, સમસ્ત સાધુઓમાં કે
સમસ્ત ગૃહસ્થોમાં સંલવતું નથી, પરંતુ કેટલાક પુણ્ય-
શાલી ભાવસાધુઓ તથા સર્વવિરતિના પરિણામવાળા ગૃહ-
સ્થોને સંલવે છે. અર્થાત્ અનેક પ્રકારના ભાંગાવાળી
દેશવિરતિ હોવાથી નાનાશીલ ગૃહસ્થો કહેવાય છે અને
નિહાન વગરના, પૂર્ણ શુદ્ધ ચારિત્રવાળા સર્વ સાધુઓ
નથી હોતા એટલે વિષમ આચારવાળા સાધુઓ હોય છે,
એથી તમામનું એક સરખું મરણ્યુ નથી કહેવાતું. (૧૯-૧૪૫)

संति एगेहिं भिक्खूहिं, गारत्या संजमुत्तरा ।

ગારત્યેહિ અ સવ્વેહિં, સાહવો સંજમુત્તરા ॥ ૨૦ ॥

सन्ति एकेभ्यः अगारस्थाः संयमोत्तराः

અગારસ્થેભ્યશ્ચ સર્વેભ્યઃ, સાધવઃ સંયમોત્તરાઃ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ-કૃતીર્થિક ભિક્ષુઓ કરતાં સમ્યગ્દર્શનવાળા
દેશવિરતિધર ગૃહસ્થો પ્રધાન છે. સઘળાય સમ્યગ્દષ્ટિ
દેશવિરતિધર કરતાં સંપૂર્ણ સંયમવાળા સાધુઓ ઉત્તમ
છે. (૨૦-૧૪૬)

ચીરાજિનં નગિણિનં, જડી સંઘાડી મુંડિણં ।

एयाइं वि न ताइंति, दुस्सीलं परियागयं ॥ २१ ॥

ચીરાજિનં નાગ્ન્યં, જટિત્વં સંઘાટી મુણ્ડત્વમ્ ।

एतान्यपि न त्रायन्ते, दुःशीलं पर्यायागतम् ॥ २१ ॥

અર્થ-વસ્ત્રો, મૃગ વગેરેના ચર્મ, નગ્નપણું, જટા-ધારીપણું, કંથા, મુંડન કરાવવું વગેરે પોતપોતાની પ્રક્રિયા પ્રમાણે કલ્પેલા લિક્ષુના વેષો, લિક્ષુપણાના પર્યાયને પામેલ દુષ્ટ આચારવાળાને નરક વગેરે દુર્ગતિથી બચાવી શકતા નથી. (૨૨-૧૪૭)

पिंडोलएव्व दुस्सीले, नरगाओ न मुच्चई ।

मिक्खाए वा गिहत्थे वा, सुव्वए कम्मई दिवं ॥ २२ ॥

પિણ્ડાવલગો વા દુઃશીલઃ, નરકાત્ ન મુચ્યતે ।

मिक्षादो वा गृहस्थो वा, सुव्रतः क्रामति दिवम् ॥ २२ ॥

અર્થ-લિક્ષાવૃત્તિથી નિર્વાહ કરનાર પણુ દુષ્ટ આચરણવાળો નરકગમનથી બચી શકતો નથી. લિક્ષુક હોય કે ગૃહસ્થ, પણુ શુદ્ધ ભાવપૂર્વક શીલપાલનરૂપ વ્રતનો ધારક સુવ્રતી દેવલાકમાં જાય છે. જો કે મુખ્ય-વૃત્તિથી વ્રતપાલન મુક્તિનું કારણ છે, પણુ જઘન્યની અપેક્ષાએ દેવલોકની પ્રાપ્તિ કહેલ છે. (૨૨-૧૪૮)

अगारि सामाइयंगाइं, सड्ढी काएण फासए ।

पोसहं दुहओ पक्खं, एगरायं न हावए ॥ २३ ॥

અગારી સામાયિકાઙ્ગાનિ, શ્રદ્ધી કાયેન મ્પૃશતિ ।

पौषधं द्वयोरपि पक्षयोः, एकरात्रि न हापयेत् ॥ २३ ॥

અર્થ—ગૃહસ્થના સમ્યક્ત્વરૂપ સામાયિકતા નિઃશંકતા વગેરે, શ્રુતરૂપ સામાયિકતા કાલમાં અધ્યયન વગેરે અને દેશ વિરતિરૂપ સામાયિકતા અભુવતો વગેરે અંગોને શ્રદ્ધાવાળો મન-વચન-ક્રિયાથી આરાધે છે તથા બંને પક્ષની ચૌદશ-પૂનમ વગેરે તિથિઓમાં આહાર વગેરેરૂપ પૌષધ, ક્રૂર રાતનો પણ ન છોડે અર્થાત્ દિવસ અને રાતનો કરે; પણ વ્યાકુલતાને લીધે દિવસના ન બની શકે તો રાત્રિના અવશ્ય પૌષધ કરે. (૨૩-૧૪૯)

एवं सिक्खासमावण्णे, गिहवासे वि सुव्रए ।
मुच्चई छविपव्वाओ, गच्छे जक्खसलोगयं ॥ २४ ॥

एवं शिक्षासमापन्नः गृहवासेऽपि सुव्रतः ।
मुच्यते छविपर्वतः गच्छेत् यक्षसलोकताम् ॥ २४ ॥

અર્થ—આ પ્રમાણે વ્રતરૂપ શિક્ષાથી યુક્ત ગૃહ વાસમાં પણ સુવ્રતસંપન્ન, ઔદારિક શરીરથી છૂટી જઈ વૈમાનિક દેવ થાય છે. અહીં પંડિતમરણના અવસરે બાલપંડિત મરણ પણ કહેલ છે. (૨૪-૧૫૦)

अह जे संवुडे भिक्खू , दुण्हमन्नयरे सिया ।
सव्वदुक्खप्पहिणे वा, देवे वावि महिड्ढिए ॥ २५ ॥

अथ यः संवृतः भिक्षुः, द्वयोरन्यतरः स्यात् ।
सर्वदुःखप्रहीणो वा, देवो वाऽपि महर्द्धिकः ॥ २५ ॥

અર્થ—જે કોઈ સર્વ આશ્રવદ્વારોને બંધ કરનારો ભાવસાધુ, (૧) પહેલાં સંપૂર્ણ દુઃખરહિત-સિદ્ધ ભગવાન

બને છે: અને સંહનન વગેરેના અભાવે સિદ્ધ ન બને તો
અવશ્ય (૨) મહર્દિક વૈમાનિકદેવ બને છે. (૨૫-૧૫૧)

ઉત્તરાઈં વિમોહાઈં, જુહમંતાણુપુવ્વસો ।

સમાઈ્ણાઈં જક્ષેહિં, આવાસાઈં જસંસિણો ॥ ૨૬ ॥

ઉત્તરા: વિમોહા:, ઘૃત્તિમન્ત: અનુપૂર્વત: ।

સમાકીર્ણા: યક્ષૈ:, આવાસા: યશસ્વિન: ॥ ૨૬ ॥

અર્થ-ઉપરવર્તી અનુત્તરવિમાન નામવાળા, અદ્ય
વેદ વગેરે મોહનીય હોવાથી વિમોહ, દીપ્તિમાન સૌધર્મ
વગેરે ક્રમથી ઉત્કૃષ્ટ વિમોહ વગેરે વિશેષણવાળા દેવોથી
ભરચક આવાસો છે. જ્યાં પુણ્યપ્રલોક યશસ્વી દેવો વસે
છે. (૨૬-૧૫૨)

દીહાડયા ઈડ્ઢિમંતા, સમિદ્ધા કામરૂવિણો ।

અહુણોવવન્નસંકાસા, મુજ્જો અચ્ચિમાલિપ્પમા ॥ ૨૭ ॥

દીર્ઘાયુષ: ઋદ્ધિમન્ત:, સમિદ્ધા: કામરૂપિણ: ।

અધુનોપપન્નસંકાશા:, મૂયોડર્ચિર્માલિપ્રમા: ॥ ૨૭ ॥

અર્થ-લાંબા આયુષ્યવાળા, રત્નાદિ સંપત્તિસંપન્ન
અત્યંત દીપ્તિમાન, ઈચ્છા પ્રમાણે રૂપ બનાવનારા અને
અનુત્તરમાં આયુષ્ય પર્યંત વર્ષ-કાન્તિ વગેરે સમાન જ
રહે છે એટલે તત્કાલ ઉત્પન્ન દેવ સરખા અને ઘણા
સૂર્યોની સરખી પ્રભાવાળા દેવો અનુત્તર વિમાનમાં હોય
છે. (૨૭-૧૫૩)

તાણિ ઠાણાણિ ગચ્છંતિ, સિવિસ્વત્તા સંજમં તવં ।

મિક્ષાણ વા ગિહત્થે વા, જે સંતિ પરિનિવ્વુઆ ॥ ૨૮ ॥

तानि स्थानानि गच्छन्ति, शिक्षित्वा संयमं तपः ।

मिक्षादा वा गृहस्था वा, ये सन्ति परिनिर्वृत्ताः ॥ २८ ॥

अर्थ-संयम अने तपनुं आराधन करी, कषायनी आगने भूळवी, परम शांतरसने पाभनारा साधु के गृहस्थ पूर्वोक्त आवासरूप स्थानने पाभे छे. (२८-१५४) तेसिं सोच्चा सपुज्जाणं, संजयाणं वुसीमओ ।

न संतंसंति मरणंते, शीलवंता बहुसुआ ॥ २९ ॥

तेषां श्रुत्वा सत्पूज्यानां, संयतानां वश्यवताम् ।

न सन्त्रस्यन्ति मरणान्ते, शीलवन्तो बहुश्रुताः ॥ २९ ॥

अर्थ-धन्द्र वगेरेना पूज्य, धन्द्रियोना विजेता, संयमधारी पूर्वोक्त स्वरूपवाणा साधुओनी पूर्वोक्त स्थाननी प्राप्ति सांभणी, भरषुनो अंत आच्ये छते आरित्र-वंत, आगभवयनश्रवणुथी शुद्ध बुद्धिवाणओ उद्वेग पाभता नथी. (२९-१५५)

तुलिआ विसेसमादाय, दयाधम्मस्स खंतिए ।

विप्पसीएज्ज मेहावी, तथाभूएण अप्पणा ॥ ३० ॥

तोलयित्वा विशेषमादाय, दयाधर्मस्य क्षान्त्या ।

विप्रसीदेत् मेधावी, तथाभूतेन आत्मना ३० ॥

अर्थ-आलभरषु अने पंडितभरषुनी परीक्षा करीने पंडितभरषुनी अने दयाधर्मनी क्षमापूर्वक विशिष्टता करी, भरषुकाद पडेलां जेम अनाकुल मनवाणो उतो, तेम अंतकालमां पषु तेवो पोते ञनी भयांहावर्ती मुनि प्रसन्नताने लज्जाशे थाय. (३०-१५६)

તઓ કાલે અભિપ્પેઐ, સડ્ઢી તાલિસમંતિઐ ।

વિણઙ્ઙ લોમહરિસં મેઑં દેહસ્સ કંઝવઐ ॥ ૩૧ ॥

તતઃ કાલે અમિપ્રેતે, શ્રઢ્ઢી તાદ્દશમન્તિકે ।

વિનયેત્ત રોમહર્ષં, મેઑં દેહસ્ય કાઙ્ઙ્કેત્ત ॥ ૩૧ ॥

અર્થ-કષાયના ઉપશમ બાદ બ્યારે યોગે કામ નથી આપતા, તે વખતે ઇચ્છેલ મરણકાલ આવ્યે છતે, શ્રઢ્ઢાવાળેા ગુરુઓની પાસે મરણુભયથી પેઢા થયેલ રોમાંચને દૂર કરે, વળી મરણુની ઇચ્છાથી દેહના વિનાશની ઇચ્છા ન કરે. (૩૧-૧૫૭)

અહ કાલમ્મિ સંપત્તે, આઘાયાય સમુસ્સયં ।

સકામમરણં મરઙ્ઙ, તિણ્ઢમણ્ણયરં મુણિ ત્તિ વેમિ ॥ ૩૨ ॥

અથ કાલે સંપ્રાપ્તે, આઘાતાય સમુચ્છયમ્ ।

સકામમરણં ત્ત્રિયતે,

ત્રયાળામન્યતરં મુનિરિતિ ત્રવીમિ ॥ ૩૨ ॥

અર્થ-મરણુકાલ પ્રાપ્ત થયે છતે, અભ્યંતર કાર્મણુ અને બાહ્ય ઔદ્ઢારિક શરીરનેા સંલેખના વગેરે કુમથી વિનાશ માટે ૧ લક્તપરિજ્ઞા, ૨ ઇંઙિની, ૩ પાદપોપગમન ૩૫ એ ત્રણુમાંથી ગમે તે એક સકામમરણુ મુનિ અંતિમ મરણુ પામે છે. (૩૨-૧૫૮)

॥ પાંચમું અકામમરણુીયાદ્યયન સંપૂર્ણ ॥

શ્રી ક્ષુલ્લકનિર્ગ્ન-થીયાધ્યયન-૬

જાવંતવિજ્ઞા પુરિસા, સવ્વે તે દુઃખસંભવા ।

લુપ્પન્તિ बहुसो मूढा, संसारंमि अगंतए ॥ १ ॥

યાવન્તોઽવિજ્ઞાઃ પુરુષાઃ, સર્વે તે દુઃખસમ્ભવાઃ ।

લુપ્યન્તે बहुशो मूढाः, संसारे अनन्तके ॥ १ ॥

અર્થ-તત્ત્વજ્ઞાન વગરના જેટલાં પુરુષો છે, તે બધાય દુઃખની ઉત્પત્તિવાળા, વિવેક વગરના અનંત સંસારમાં ઘણીવાર દરિદ્રતા વગેરેથી પીડિત થાય છે. (૧-૧૫૯)

સમિક્લં પંડિણ તમ્હા, પાસજાઈપહે બહુ ।

अप्पणा सच्चमेसिज्जा, मिच्छि भूएसु कप्पए ॥ २ ॥

સમીક્ષ્ય પઠ્ઠિતસ્તસ્માત્ પાશજાતિપથાન્ બહૂન્ ।

આત્મના સત્યમેષયેત્, મૈત્રીં ભૂતેષુ કલ્પયેત્ ॥ ૨ ॥

અર્થ-તેથી એકેન્દ્રિય વગેરે બલિઓને આપનાર ઘણા સ્ત્રી વગેરે સંબંધરૂપી પાશોની આલોચના કરી તત્ત્વજ્ઞાની પોતાની ભરજીથી સંયમને ધારણ કરે! અને પૃથ્વીકાય વગેરે જીવમાત્રમાં મિત્રતા કરે. (૨-૧૬૦)

માયાપિઆ ણહુસા માયા, મજ્ઞા પુત્તા ય ઔરસા ।

नालं ते मम ताणाय, लुपंतस्स सकम्मुणा ॥ ३ ॥

માતા પિતા સ્તુષા ભ્રાતા, માર્યા પુત્રાશ્ચ ઔરસાઃ ।

नालं ते मम त्राणाय, लुप्यमानस्य स्वकर्मणा ॥३॥

अर्थ-स्वकर्मथी पीडाता मने माता-पिता-पुत्रवधु-
भाध-भार्या-पोतानाथी पेहा थयेद पुत्रो वगेरे संभंधीओ
अयाववा समर्थ थतां नथी. (३-१६१)

एअमट्ठं संपेहाए, पासे समिअदंसणे ।

छिंद गेहिं सिणेहं च, न कंखे पुव्वसंथवं ॥ ४ ॥

एतमर्थं स्वप्रेक्षया, पश्येत् समितदर्शनः ।

छिन्द्यात् गृद्धि स्नेहं च, न काङ्क्षेत् पूर्वसंस्तवम् ॥४॥

अर्थ-सभ्यगृह्णति विवेकी, पूर्वोक्त अर्थने स्व-
पुद्धिमां धारणु करे ! विषयोनी आसक्ति अने स्नेहारागने
छेदी हे ! पूर्वना संभंधतुं स्मरणु न करे ! केम के-
अडीं के परलोकां दुःखना टाणु धर्म सिवाय कोररक्षक
नथी. (४-१६२)

गवासं मणिकुंडलं, पशवो दासपौरुसं ।

सव्वमेअं चइत्ता णं, कामरूपी भविस्ससि ॥ ५ ॥

गवाश्वं मणिकुंडलं, पशवो दासपौरुषम् ।

सर्वमेतत् त्यक्त्वा खलु, कामरूपी भविष्यसि ॥५॥

अर्थ-गाय, घोडा, सुवर्ण वगेरेना भूषणो, घेटा वगेरे
पशुधन, नोकर वगेरे पुरुषनो समुदाय. तेमज पूर्वोक्त
सधणुंय छोडी, संथम स्वीकारी तुं धिछा मुज्जअइप
करनारो वैमानिकडेव थधिश. (५-१६३)

थावरं जंगमं चेव, धणं धनं उव्वखरं ।

पच्चमाणस्स कम्मोहिं, नालं दुवखाओ मोअणे ॥ ६ ॥

સ્થાવરં જઙ્ગમં ચૈવ, ધનં ધાન્યં ઉપસ્કરઃ ।

પચ્યમાનસ્ય કર્મભિઃ, નાલં દુઃખાદ્ મોચને ॥૬॥

અર્થ-ધર વગેરે સ્થાવર, સ્ત્રી વગેરે જંગમ, ધન-
ધાન્ય-રાચરચીતું વગેરે આ બધું કર્મથી પીડાતા જીવને
દુઃખથી છોડાવવા સમર્થ થતું નથી. (૬-૧૬૪)

અજ્ઞત્યં સન્વઓ સન્વં, દિસ્સં પાણે પિઆયણ ।

ન હણે પાણિણો પાણે, મયવૈરાઓ ઉવરણ ॥ ૭ ॥

અધ્યાત્મં સર્વતઃ સર્વં, દૃષ્ટ્વા પ્રાણાન્ પ્રિયાત્મકાન્ ।

ન હન્યાત્ પ્રાણિનઃ પ્રાણાન્, મયવૈરાદ્ ઉપરતઃ ॥૭॥

અર્થ-મનોગત, ઈષ્ટ સંયોગ વગેરે હેતુએથી થયેલ
સુખ વગેરે સઘળું પ્રિય વગેરે સ્વરૂપે જાણી, સર્વને
પોતાના પ્રાણો અત્યંત પ્રિય હોય છે. એમ જોઈ, અવૈર
અને ભય વગરના મુનિએ પ્રાણિઓના પ્રાણો નહિ
હણવા જોઈએ. (૭-૧૬૫)

આદાણં નરયં દિસ્સ, નાયજ્જ તણામવિ ।

દોગુંછી અપ્પણો પાણ, દિન્નં મુંજિજ્જ મોઅણં ॥ ૮ ॥

આદાનં નરકં દૃષ્ટ્વા, નાદદીત ત્વળમપિ ।

જુગુપ્સી આત્મનઃ પાત્રે, દત્તં મુજ્જીત મોજનમ્ ॥૮॥

અર્થ-ધન વગેરે પરિગ્રહને, નરકતું કારણ હોઈ નરક
તરીકે માની તણખલાને પણ ગ્રહણ ન કરે ! આહાર
વગેરે ધર્મની ધુરા ધારણ કરવી મુશ્કેલ છે, એમ માનવા-
વાળો પોતાના પાત્રમાં ગૃહસ્થોએ વહોરાવેલ લોજન
કરે. (૮-૧૬૬)

इहमेगे उ मन्त्रंति, अपच्चक्खाय पावगं ।

आचरिअं विदिता णं, सव्वदुक्खा विमुच्चइ ॥ ९ ॥

इह एके तु मन्यन्ते, अप्रत्याख्याय पापकम् ।

आचारिकं विदित्वा खलु, सर्वदुःखेभ्यो विमुच्यते ॥९॥

અર્થ-આ જગતમાં કેટલાક જૈનેતરે માને છે કે પેાતપોતાના આચારના અનુષ્ઠાનમાત્રનું જ્ઞાન ખરેખર કરી, તે જ્ઞાનમાત્રથી જીવ સર્વ દુઃખથી મુક્ત થાય છે. (૯-૧૬૭)

भणता अकरिता य, बंधमोक्षपइण्णिणो ।

वायाविरिअमेत्तेणं, समासासंति अप्पयं ॥ १० ॥

भणन्तः अकुर्वन्तश्च, बन्धमोक्षप्रतिज्ञिनः ।

वाग्वीर्यमात्रेण, समाश्वासयन्ति आत्मानम् ॥१०॥

અર્થ-ફક્ત જ્ઞાન જ મુક્તિનું કારણ છે એમ યોદનાર અને મુક્તિના ઉપાયને અમલી નહિ કરનારા બંધ-મોક્ષ છે-એમ યોદનારા જ છે, પરંતુ મોક્ષના કારણભૂત પરચક્ષાણુ-તપ-વ્રત વગેરેને ઉડાવનારા 'જ્ઞાનથી જ અમે મુક્તિમાં જઈશું.' -એમ ફક્ત યોદીને આત્માને આશ્વાસન આપે છે. (૧૦-૧૬૮)

ण चित्ता तायए भासा, कओ विज्जाणुसासणं ।

विसण्णा पावकम्मेहिं, बाला पंडिअमाणिणो ॥ ११ ॥

न चित्रा त्रायते भाषा, कुतो विद्यानुशासनम् ।

विषण्णाः पापकर्मभिः, बालाः पण्डितमानिनः ॥११॥

અર્થ-નાના પ્રકારની, વચનરૂપ પ્રાકૃત-સંસ્કૃત

વગેરે લાષા પાપોથી બચાવનાર થતી નથી. તો વિચિત્ર મંત્રરૂપ વિદ્યાનું શિક્ષણ તો ક્યાંથી બચાવી શકે ? જે બાલો પંડિતમાનીઓ હોય છે, તે જ્ઞાનના ગર્વથી અન્ય જ્ઞાનીનો આશ્રય નહિ કરનારા, પાપકર્મોથી આખરે ખેદ-વાળા થાય છે. (૧૧-૧૬૯)

જે કેહ સરીરે સત્તા, વર્ણે રૂવે અ સવ્વસો ।

મણસા કાયવક્કેણં, સવ્વે તે દુક્ખસંભવા ॥ ૧૨ ॥

યે કેચિત્ શરીરે સત્તાઃ, વર્ણે રૂપે ચ સર્વશઃ ।

મનસા કાયવાક્યેન, સર્વે તે દુઃખસમ્ભવાઃ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ-જે કોઈ શરીરના વિષે અને રૂપ-રંગ-સ્પર્શ-શબ્દ વગેરે વિષયોમાં સર્વથા મન-વચન-ક્રિયાથી આસક્ત હોય છે, તે સર્વે 'જ્ઞાનથી મુક્તિ છે' -એમ બોલનારા અહીં, પરલોકમાં દુઃખી થાય છે. (૧૨-૧૭૦)

આવણ્ણા દીહમદ્ધાણં, સંસારંમિ અણંતણ ।

તમ્હા સવ્વદિસં પસસ, અપ્પમત્તો પરિવ્વણ ॥ ૧૩ ॥

આપન્નાઃ દીર્ઘમધ્વાનં, સંસારે અનન્તકે ।

તસ્માત્ સર્વદિશઃ પશ્યન્, અપ્રમત્તઃ પરિવ્રજે ॥ ૧૩ ॥

અર્થ-આ પ્રમાણે આ મોક્ષમાર્ગના શત્રુઓ અનંત, સંસારમાં લાંબા-અન્ય અન્ય લવબ્રમણરૂપ માર્ગને પામેલા દુઃખી થાય છે. તેથી પૃથ્વીકાય વગેરે અઠાર લેહ-વાળી લાવહિશાઓને જ્ઞેનારો બની, જેમ એકેન્દ્રિય વગેરેની વિરાધના ન થાય અને તેમાં જન્મ ન થાય તેવી

रीते अप्रभक्त षनी संयमभार्गमां छे सुशिष्य ! तुं
विचरन्ते ! (१३-१७१)

बहिआ उड्डमादाय, नावकंखे कयाइवि ।

पुव्वकम्मक्खयट्ठाए, इमं देहं समुद्धरे ॥ १४ ॥

बहिः ऊर्ध्वमादाय, नावकाङ्क्षत् कदाचिदपि ।

पूर्वकर्मक्षयार्थं, इमं देहं समुद्धरेत् ॥१४॥

अर्थ—संसारथी पर मोक्षना उद्देशेनो निश्चय करी
कदाचित् पणु विषयवांछा न करे ! पूर्वकृत कर्मोना क्षय
भाटे उचित आहार वगेरेथी आ देउनुं पालन करे !
(१४-१७२)

विगिंच कम्मगो हेउं, कालकंखी परिव्वए ।

मायं पिण्डस्स पाणस्स, कडं लद्धूण भक्खए ॥ १५ ॥

विविच्य कर्मणो हेतुं, कालकाङ्क्षी परिव्रजेत् ।

मात्रां पिण्डस्य पानस्य, कृतां लब्ध्वा भक्षयेत् ॥१५॥

अर्थ—कर्मना उपादान कारणे भिष्यात्व वगेरेने
त्याग करी, अनुष्ठानना कालनी धर्खावाणे संयममां
विचरे ! नेटलाथी संयमने निर्वाड थाय, तेटले गृहस्थेओ
पोताना भाटे करेत् आहार-पाणी भेणवी अनासक्तिपूर्वक
आहार करे ! (१५-१७३)

सन्निहिं च न कुव्विज्जा, लेवमायाइ संजए ।

पक्खी पचं समादाय, निरक्खो परिव्वए ॥ १६ ॥

सन्निधिं च न कुर्यात्, लेपमात्रया संयतः ।

पक्षी पत्रं समादाय, निरपेक्षः परिव्रजेत् ॥१६॥

अर्थ-साधु पात्राभां क्षेप दागेदो रडे तेटलुं पषु
भीजे द्विवसे लोअन भाटे आडार वि.नी स्थापना न करे !
पंभीनी भाइक पात्रां, उपकरणेा वगेरेनुं अडषु करनारो
अपेक्षा वगरनो संयभमां विचरे. (१६-१७४)

एसणासमिओ लज्जू, गामे अनियओ चरे ।

अप्पमत्तो पमत्तेहिं, पिंडवायं गवेसए ॥ १७ ॥

एषणासमितो लज्जालुः, प्रामे अनियतश्चरेत् ।

अप्रमत्तः प्रमत्तेभ्यः, पिण्डपातं गवेषयेत् ॥१७॥

अर्थ-गोचरीनी शुद्धिमां उपयोगवाणेा संयभी
आभ वगेरेमां क्षयभ वास नडि करनारो विडार करे !
तथा अप्रभादी षनी गृडस्थेाना धरोमां लिक्षानी गवेषषु
करे. (१७-१७५)

एवं से उदाहु अणुत्तरनाणी, अणुत्तरदंसी अणुत्तरनाणदंसणधरे ।

अरहा णायपुत्ते भगवं वेसालिए, विआहिए त्ति बेमि ॥१८॥

एवं स उदाहृतवान्, अनुत्तरज्ञानी ,

अनुत्तरदर्शी, अनुत्तरज्ञानदर्शनधरः ।

अहंन् ज्ञातपुत्रः भगवान् वैशालिकः,

व्यारव्याता इति ब्रवीमि ॥१८॥

अर्थ-सर्वज्ञ, सर्वदर्शी, लज्जिनी अपेक्षाये ओडी
साथे सर्वोत्कृष्ट ज्ञान-दर्शनधारी, तीर्थंकर वैशालिक
लगवान सिद्धार्थनंदन ते श्री वर्धमान जिनेश्वरस्वामीये
आ प्रकारे समवसरषुमां धर्मनुं कथन करेस छे; ओम डे
जंभू ! हुं कहुं छुं. (१८-१७६)

॥ छट्ठुं श्री क्षुद्रकानिर्ग्रन्थीयाध्ययन संपूर्ण ॥

श्री उरुब्रीयाध्ययन-७

जहाऽऽसं समुद्दिस्स, कोइ पोसिज्ज एलयं ।
ओअणं जवसं दिज्जा, पोसिज्जावि सयंगणे ॥ १ ॥

यथाऽऽदेशं समुद्दिश्य कोऽपि पोषयेत् एडकम् ।
ओदनं यवसं दद्यात्, पोषयेदपि स्वकाङ्गणे ॥१॥

अर्थ—कोइ ओक भारेकर्मी, जेम मडेमानने
उदेशीने पोताना धरने आंगणे घेताने भाधेलामाथी आकी
रहेल लोअन भग, अउठ वगे रे धान्य अवरावीने पोषे छे.
(१-१७७)

तओ से पुट्ठे परिवृढे, जायमेए महोदरे ।
पीणिणं विउले देहे, आएसं परिकंखण ॥ २ ॥

ततः स पुष्टः परिवृढः, जातमेदाः महोदरः ।
प्रीणितः विपुले देहे, आदेशं परिकङ्क्षति ॥२॥

अर्थ—सात वगेरेना लोअनथी ते घेदुं मांसनी
वृद्धिवाणुं—समर्थ—भूम अरणीवाणुं—भोटा पेटवाणुं—भुश—
भुशाळ अने शरीर विशाल थवाथी लणु मडेमाननी
धच्छा करतुं छाय, तेम लोकोथी छडेवाय छे. (२-१७८)

जाव न इए आएसे, ताव जीवइ सेऽदुहि ।
अह पत्तमि आएसे, सीसं छित्तूण भुज्जइ ॥ ३ ॥

यावन्न एति आदेशः, तावज्जीवति सोऽदुःखी ।

अथ प्राप्ते आदेशे, शिरश्छित्त्वा भुज्यते ॥३॥

अर्थ—ज्यां सुधी मडेमान घेर आवतो नथी त्यां सुधी ते घेटुं दुःख वगरनुं (अथवा आगामी दुःखी दुःखी) एवे छे. ज्यारे मडेमान घेर आवे छे त्यारे तेनुं मस्तक छेदी, तेनुं तैयार करेखुं मांस मडेमान साथे धरना मासिक वडे भवाय छे. (३-१७६)

जहा खलु से उरब्भे, आएसाए समीहिए ।

एवं बाले अहम्मिद्वे, ईहए नरयाउयं ॥ ४ ॥

यथा खलु स उरभ्रः, आदेशाय समीहितः ।

एवं बालः अधर्मिष्ठः ईहते नरकायुष्कम् ॥४॥

अर्थ—जेम पूर्वोक्त स्वप्नवाणे घेटो मडेमान माटे निर्धारित करायेवो मडेमानने खाडे छे, तेवी रीते अत्यंत अधर्मी जाल एव नरकना अनुकूल आचरण करी नरकना एवनने खाडे छे. (४-१८०)

हिंसे बाले मुसावाई, अद्धानंमि विलोवए ।

अन्न दत्तहरे तेणे, माई कन्नु हरे सढो ॥ ५ ॥

इत्थी विसयगिद्वे अ, महारंभपरिग्गहे ।

भुंजमाणे सुरं मंसं, परिवूढे परं दमे ॥ ६ ॥

अयककरभोई अ, तुंदिल्ले चिअलोहिए ।

आउअं नरण कंखे, जहाएसं य एलए ॥७॥

त्रिभिर्विशेषकम् ॥

હિંસ્રઃ બાલઃ મૃષાવાદી, અધ્વનિ વિલોપકઃ ।
 અન્યાદત્તહરસ્તેનઃ, માયી કન્નુહરઃ શઠઃ ॥૫॥
 સ્ત્રી-વિષયગૃહ્ણ, મહારુખપરિગ્રહઃ ।
 મુજ્જાનઃ સુરાં માંસં, પરિઘૃઢઃ પરં દમઃ ॥૬॥
 અજકર્કરભોજી ચ, તુન્દિલો વીત્તલોહિતઃ ।
 આયુષ્કં નરકે કાંક્ષતિ, યથાડડદેશમિત્ર ઇડકઃ ॥૭॥
 ત્રિભિર્વિશંષકમ્ ॥

અર્થ-સ્વભાવથી હિંસક, અજ્ઞાની, અસત્યભાષી,
 માર્ગમાં જતાં જનોને ઢૂંટનારા, ખીભએ નહિ આપેલી
 થીએને ચોરનારો, ચોરી કરીને જીવનારો ચોર, માયાવાળો,
 સઘળી વસ્તુએને હરવા સામર્થ્યવાળો હું છું-એવો
 વિચારક, વાંકા આચારવાળો, સ્ત્રી અને વિષયોમાં આસક્ત,
 મોટા આરંભ અને પરિગ્રહવાળો, ઠાડ અને માંસને ખાવા-
 વાળો, ખૂબ તગડો બનેલો, ખીભને દમનારો, બકરાના
 અત્યંત પકાવેલ માંસને ખાનારો, ફાંદવાળો, લોહીની
 વૃદ્ધિવાળો, જેમ પૂવોક્ત ઘેટો બણે મહેમાનને ચાહે છે,
 તેમ નરકયોગ્ય કર્મ કરનાર હોઈ બણે નરકના આયુષ્યને
 ચાહે છે. (૫ થી ૭, ૧૮૧ થી ૧૮૩)

આસળં સયળં જાળં, વીત્તં કામે અ મુંજિયા ।
 દુસ્સાહલં ધળં હિચ્છા, વહુ સંચિણિઆ રયં ॥૮॥
 તઓ કમ્મગુરૂ જંતૂ, પચ્ચુપ્પન્નપરાયણે ।
 અણ્વ આગયાણ્સે, મરણંતંમિ સોઝઈ ॥૯॥ યુગ્મમ્ ॥

આસનં શયનં યાનં, વિત્તં કામાન્ મુક્ત્વા ।
દુઃસંહૃતં ધનં ત્યક્ત્વા, બહુ સંચિત્ય રજઃ ॥૮૮॥

તતઃ કર્મગુરુર્જન્તુઃ, પ્રત્યુત્પન્નપરાયણઃ ।
અજવત્ આગતે આદેશે, મરણાન્તે શોચતિ ॥૯૧॥ યુગમ્ ॥

અર્થ—સિંહાસન વિ. આસન, પદાંગ વિ. શયન,
રથ વિ. વાહન, સોનું વિ. ધન, શબ્દ વિ. કામલોગોને
લોગવી, દુઃખે લેશું કરેલું ધન, જુગાર વિ.માં વાપરીને,
આઠ પ્રકારનું કર્મ ઉપાર્જીને, ભારેકર્મી જીવ, નાસ્તિક
મતના અનુસારે પરલોકનિરપેક્ષ માત્ર વર્તમાનમાં પરાયણ
જેમ ઘેટો મહેમાન આવતાં શોક કરે છે, તેમ અવસાનના
અવસરે શોક કરે છે. (૮+૬, ૧૮૪+૧૮૫)

તથો આઝ પરિક્ષીણે, તુઞ્ઞા દેહા વિહિંસગા ।
આસુરિંદિશં બાલા, ગચ્છન્તિ અવસા તમં ॥૧૦॥

તતઃ આયુષિ પરિક્ષીણે, ચ્યુતા દેહાન્ત વિહિંસકાઃ ।
આસુરીંદિશં બાલાઃ ગચ્છન્તિ અવશાસ્તમામ્ ॥૧૦॥

અર્થ—શોક કર્યા બાદ વિવિધ પ્રકારેથી પ્રાણિ-
હિંસક શરીરથી છૂટો થયેલ બાલ જીવ, આયુષ્યનો નાશ
થતે છતે પરવશ બનેલો, અધકારવાળી નરકગતિમાં જાય
છે. (૧૦-૧૮૬)

જહા કાગણિણે હેઝં, સહસ્સં હારણે નરો ।
અપત્યં અંબગં મુચ્ચા, રાયા રજ્જં તુ હારણે ॥૧૧॥

યથા કાકિણ્યા હેતોઃ સહસ્રં હારયેત્ નરઃ ।

અપથ્યં આમ્રકં મુક્ત્વા, રાજા રાજ્યં તુ હારયેત્ ॥૧૧॥

અર્થ-જેમ એક રૂપિયાના એંશીમા ભાગ રૂપ કાકિણીને ખાતર, એક હજાર સોનામહોરોને અજ્ઞાની માણસ હારી ભય છે તથા જેમ અપથ્ય કેરીને ખાઈ રાજ રાજ્યને હારી ભય છે. (૧૧-૧૮૭)

एवं माणुस्सगा कामा, देवकामाणमंति ।

સહસ્સગુણિઆ મુજ્જો, આઝ કામા ય દિવ્વિઆ ॥૧૨॥

एवं मानुष्यकाः कामाः, देवकामानामन्तिके ।

સહસ્રગુણિતાઃ મૂયઃ, આયુઃકામાશ્ચ દિવ્યકાઃ ॥૧૨॥

અર્થ-આ મનુષ્યના કામલોગો, દેવોના કામલોગોની આગળ કાકિણી અને કેરી જેવા છે. મનુષ્યના આયુષ્ય અને લોગોની અપેક્ષાએ અનેકવાર હજારના શુભાકારે શુભેલા-હજારોશુભા દિવ્ય કામલોગો છે. અર્થાત્ હજાર સોનામહોર અને રાજ્ય જેવાં દેવલોકનાં આયુષ્ય અને કામલોગો છે. (૧૨-૧૮૮)

अणोगवासानउआ, जा सा पन्नवओ ठिई ।

जाणि जीअंति दुम्मेहा, ऊणे वाससयाउए ॥१३॥

अनेकवर्षनयुतानि, या सा प्रज्ञावतः स्थितिः ।

यानि जीयन्ते दुर्मेघसः, ऊने वर्षशतायुषि ॥१३॥

અર્થ-જ્ઞાનક્રિયાવિભૂષિત મુનિને દેવલોકમાં પદ્યો-પમ-સાગરોપમ સુધી સ્થિતિ અને સર્વોત્કૃષ્ટ કામલોગો હોય છે. અજ્ઞાનીઓ અહીંના સ્વલ્પ આયુષ્ય દરમ્યાન

તુચ્છ કામલોગોમાં લુપ્થ બની, ધર્મ નહિ કરવાથી દિવ્ય સ્થિતિ અને કામલોગોને હારી જાય છે. (૧૩-૧૮૯)

જહા ય તિન્નિ વણિઆ, મૂલં ધિન્નૂણ નિગ્ગયા ।

એગોત્થ લહઈ લામં, એગો મૂલેણ આગઓ ॥૧૪॥

એગો મૂલંપિ હારિત્તા, આગઓ તત્થ વાણિઓ ।

વવહારે ઉવમા એસા, એવં ધમ્મે વિઆણહ ॥૧૫॥ યુગમ્ ॥

યથા ચત્રયો વાણિજા, મૂલં ગૃહીત્વા નિર્ગતાઃ ।

એકોઽત્ર લભતે લામં, એકો મૂલેનાગતઃ ॥૧૪॥

એકો મૂલમપિ હારયિત્વા, આગતસ્તત્ર વાણિજઃ ।

વ્યવહારે ઉપમા એસા, એવં ધર્મે વિજાનિત ॥૧૫॥ યુગમ્ ॥

અર્થ-જેમ ત્રણ વેપારીઓ, મૂલ ધન લઈને વેપાર માટે પરદેશ ગયા. તેમાં પહેલો જે વ્યાપારકલામાં કુશલ હતો તે ખૂબ નફો મેળવી, બીજો વ્યાપારમાં મધ્યમ હતો તે ઘરેથી જેટલું લાવેલો તેટલું જ મૂલ ધન લઈ, ત્રીજો જુગાર વિ.નો વ્યસની-પ્રમાદી હતો તે મૂલ ધન હારી પોતાને ઘેર પાછા આવ્યા. (૧૪+૧૫, ૧૯૦+૧૯૧)

માણુસત્તં ભવે મૂલં, લામો દેવગઈ ભવે ।

મૂલચ્છેણ જીવાણં, નરગતિરિક્ખત્તણં ધુવં ॥૧૬॥

માનુષત્વં ભવેત્ મૂલં, લામો દેવગતિર્ભવેત્ ।

મૂલચ્છેદેન જીવાનાં, નરકતિર્યક્ત્વં ધ્રુવમ્ ॥૧૬॥

અર્થ-તેવી રીતે જીવવ્યાપારીને સ્વર્ગાદિ ઉત્તરોત્તર લાભનું કારણ મૂલ ધન સમાન મનુષ્યપણું છે. લાભના સ્થાનમાં દેવપણાની પ્રાપ્તિ સમજવી તથા મનુષ્ય-

ગતિના હાનિરૂપ મૂલના છેદના સ્થાનમાં નરક-તિર્યંચ-
ગતિની પ્રાપ્તિ સમજવી. (૧૬-૧૯૨)

દુહઓ ગઈ બાલસ્સ, આવઈ વદમૂલિજા ।

દેવત્તં માણુસત્તં ચ, જંજિણ લોલયા સદે ॥૧૭॥

દ્વિધા ગતિર્બાલસ્ય, આપદ્ વધમૂલિકા ।

દેવત્વં માનુષત્વં ચ, યજ્જિતો લોલતા શઠઃ ॥૧૭॥

અર્થ-બાલ જીવને નરક અને તિર્યંચરૂપ બે ગતિ
હોય છે. ત્યાં ગયેલાને વધ વિ. આપત્તિઓ હોય છે.
કેમ કે-માંસ વિ.માં લંપટ અને વિશ્વાસુ જનને ઠગનારો
બની, દેવ અને મનુષ્યપણું હારી જઈ લંપટતાથી નરક-
ગતિ અને શઠતાથી તિર્યંચગતિ બાલ જીવ પામે છે.
(૧૭-૧૯૩)

તઓ જિણ સઈ હોઈ, દુવિહ દુગ્ગઈ ગણ ।

દુલ્લહા તસ્સ ઉમ્મગ્ગા, અદ્ધાણ સુચિરાદવિ ॥૧૮॥

તતો જિતઃ સદા ભવતિ, દ્વિવિધાં દુર્ગતિં ગતઃ ।

દુર્લભા તસ્ય ઉન્મજ્જા, અદ્ધાયાં સુચિરાદપિ ॥૧૮॥

અર્થ-દેવ અને મનુષ્યપણાનો અભાવ થવાથી અને
નરક કે તિર્યંચગતિમાં ગયેલો બાલ જીવ હંમેશાં હારેલો
જ થાય છે, કારણ કે-આગામી ઘણા લાંબા કાળમાં પણ
નરક કે તિર્યંચગતિરૂપ દુર્ગતિમાંથી તેનું નીકળવું દુર્લભ
બને છે. (૧૮-૧૯૪)

एवं जिअं सपेहाए, तुलिआ बालं च पंडिअं ।

मूलिअं ते पवेसंति, माणुसिं जोणिमिति जे ॥१९॥

एवं जितं संप्रेक्ष्य, तोलयित्वा बालं च पण्डितम् ।
मौलिकं ते प्रविशन्ति, मानुषीं योनिमायान्ति ये ॥१९॥

અર્થ-પૂર્વોક્ત પ્રકારવાળા બાલ જીવને જોઈ ગુણ-
દોષનો તથા બાલ અને પંડિતનો વિચાર કરી, મૂલ-
ધનરક્ષક વેપારી જેવા જીવો મનુષ્યાયુષ્ય બાંધીને મનુષ્ય-
ગતિમાં જન્મ લે છે. (૧૯-૧૯૫)

वेमायाहिं सिक्खाहिं, जे नरा गिहिसुव्रया ।
उर्विति माणुसं जोणिं, कम्मसच्चा हु पाणिणो ॥२०॥

विमात्रामिः शिक्षामिः, ये नरा गृहिसुव्रताः ।
उपयान्ति मानुषीं योनिं, कर्मसत्याः खलु प्राणिनः ॥२०॥

અર્થ-જે જીવો, ગૃહસ્થી હોવા છતાં સત્પુરુષના
વ્રતવાળાઓ, વિવિધ પરિણામવાળું ભદ્રકપણું, વિનીતપણું,
દયા-ઈર્ષ્યારહિતપણું વિ. શિક્ષાઓથી મનુષ્યયોનિને પામે
છે; કેમ કે-અવશ્ય રૂળ દેનાર કર્મવાળા પ્રાણીઓ હોય
છે. (૨૦-૧૯૬)

जसिं तु विउला सिक्खा, मूलिअं ते अइत्थिआ ।
शीलवंता सविसेसा, अदीणा जंति देवयं ॥२१॥

येषां तु विपुला शिक्षा, मौलिकं ते अतिक्रम्य ।
शीलवन्तः सविशेषाः, अदीना यान्ति देवताम् ॥२१॥

અર્થ-જેઓની પાસે વિશાલ શ્રદ્ધા અને આસેવન
રૂપ શિક્ષા છે, તેઓ મૂલ ધનરૂપ મનુષ્યપણું ઉલ્લંઘી,
સમ્યક્દષ્ટિ વિ. રૂપ શીલવંતો અને ઉત્તરોત્તર ગુણપ્રાપ્તિ

રૂપ વિશેષવાળાઓ બની દીનતા વગરના દેવલોકને પામે છે. (૨૧-૧૯૭)

एममदीणवं भिक्खुं, आगारिं च विआणिआ ।

कहं नु जिच्च मे लिक्खं, जिच्चमाणो न संविदे ॥२२॥

एवमदेन्यवन्तं भिक्षुं, अगारिणं च विज्ञाय ।

कथं नु जेयं ईदृक्षं, जीयमानो न संवित्ते ॥२२॥

અર્થ-પૂર્વોક્ત લાલવાળા, દીનતા વગરના ગૃહસ્થી અને સાધુને વિશેષરૂપે બાણી, આવો દેવપણા વિ. રૂપ લાલ શા માટે ખોવો ? શું આવા લાલને હારતો બાણુતો નથી ? બાણુ જ છે. માટે એવો પ્રયત્ન કરવો બેઈ એ કે બેથી લાલ હારી ન જવાય. (૨૨-૧૯૮)

जहा कुसुगे उदगं, समुद्रेण समं मिणे ।

एवं माणुस्सगा कामा देवकामाण अंतिए ॥२३॥

यथा कुशाग्रे उदकं, समुद्रेण समं मिनुयात् ।

एवं मानुष्यकाः कामाः, देवकामानामन्तिके ॥२३॥

અર્થ-જેમ કોઈ જીવ, દાલના અગ્રભાગ ઉપર રહેલ જલખિંદુને સમુદ્રના જલ સાથે સરખાવે છે, તેમ અજ્ઞાની જીવ મનુષ્યના લોગોની સાથે દેવના કામલોગોને સરખાવે છે. (૨૩-૧૯૯)

कुसुगमिक्ता इमे कामा, संनिरुद्धमि आउए ।

कस्स हेउं पुरा काउं, जोगक्खेमं न संविदे ॥२४॥

कुशाग्रमात्रा इमे कामाः, सन्निरुद्धे आयुषि ।

कं हेतुं पुरस्कृत्य, योगक्षेमं न संवित्ते ॥२४॥

અર્થ—મનુષ્યના અદ્વિપાયુષ્યમાં લોગો અત્યંત અદ્વિ
હોઈ દાલના અગ્રભાગ ઉપર રહેલ જલખિંદુ જેવા છે
અને દિવ્ય કામલોગો સમુદ્ર જલ જેવાં છે, તો કયા
કારણસર જીવ, નહિ પ્રાપ્ત થયેલ ધર્મની પ્રાપ્તિરૂપ
યોગને તથા પ્રાપ્ત થયેલ ધર્મના પાલનરૂપ ક્ષેમને
જાણતો નથી? અર્થાત્ લોગાસક્રિતથી યોગ-ક્ષેમને જાણતો
નથી. (૨૪-૨૦૦)

इह कामा निअट्टस्स, अत्तट्ठे अवरज्झई ।

सोच्चा नेआउयं मगं, जं भुज्जो परिभस्सइ ॥२५॥

इह कामानिवृत्तस्य, आत्मार्थः अपराध्यति ।

श्रुत्वा नैयायिकं मार्गं, यद् भूयः परिभ्रश्यति ॥२५॥

અર્થ—મનુષ્યપણું કે જૈનધર્મ મળવા છતાં કામ
લોગોથી નહિ અટકનારને સ્વર્ગ વિ. આત્માર્થ નષ્ટ થાય
છે, કેમ કે-જીવ રતનત્રયીરૂપ મોક્ષમાર્ગ સાંભળવા કે
મેળવવા છતાં ગુરુકર્મના કારણે આત્માર્થથી કે મુક્તિ-
માર્ગથી પડે છે. (૨૫-૨૦૧)

इह कामनिअट्टस्स, अत्तट्ठे नावरज्झई ।

पूर्इदेहनिरोहेणं, भवे देवेत्ति मे सुअं ॥२६॥

इह कामनिवृत्तस्य, आत्मार्थः नापराध्यति ।

पूतिदेहनिरोधेन, भवति देवः इति मे श्रुतम् ॥२६॥

અર્થ—મનુષ્યપણું કે જૈનશાસન પ્રાપ્ત થયે છતે
જે કામલોગોથી અટકે છે તેનો સ્વર્ગ વિ. આત્માર્થ નાશ
થતો નથી, કારણ કે-લઘુકર્મી જીવ ઔદારિક શરીર છૂટી

જતાં મરણ બાદ વૈમાનિક દેવ અથવા સિદ્ધ બને છે.
આ મેં પરમગુરુ ભગવાનથી સાંભળેલ છે. (૨૬-૨૦૨)

इङ्दी जुई जसो वण्णो, आउं सुहमणुत्तरं ।
भुज्जो जत्थ मणुस्सेसु, तत्थ से उववज्जई ॥२७॥

ऋद्धिर्द्युतिर्यशोवर्णः, आयुः सुखमनुत्तरम् ।
भूयो यत्र मनुष्येसु, तत्र स उपपद्यते ॥२७ ॥

અર્થ-સર્વોત્કૃષ્ટ ઋદ્ધિ-શરીરકાન્તિ-પ્રસિદ્ધિ-ગંભી-
રતા-ગૌરત્વ વિ. વર્ણ-આયુષ્ય અને ઈષ્ટ વિષયોની પ્રાપ્તિ
રૂપ સુખ જે મનુષ્યકુલોમાં હોય છે, ત્યાં ચ્યવીને તેઓ
(ધર્મીષ્ઠ) જન્મ લે છે. (૨૭-૨૦૩)

बालस्य पश्य बालत्वं, अधर्मं प्रतिपद्य ।
चिच्चा धम्मं जहम्मिङ्गे, नरएसु उववज्जई ॥२८॥
बालस्य पश्य बालत्वं, अधर्मं प्रतिपद्य ।
त्यक्त्वा धर्मं अधर्मिष्ठः नरके उपपद्यते ॥२८॥

અર્થ-મૂઠનું અજ્ઞાનપણું જીવો કે-વિષયની આસક્તિ
રૂપ અધર્મને સ્વીકારી તથા લોગના ત્યાગરૂપ ધર્મને
છોડી, અધર્મીષ્ઠ, નરક વિ. દુર્ગતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે.
(૨૮-૨૦૪)

धीरस्य पश्य धीरत्वं, सर्वधर्मानुवर्तिनो ।
चिच्चा अधम्मं धम्मिङ्गे, देवेषु उववज्जई ॥२९॥
धीरस्य पश्य धीरत्वं, सर्वधर्मानुवर्तिनः ।
त्यक्त्वा अधर्मं धर्मिष्ठः देवेषु उपपद्यते ॥२९॥

અર્થ-પંડિતની ધીરતા જુઓ કે-ક્ષમા વિ. સર્વ ધર્મોને અનુકૂલ આચરણ કરનારો, લોગાસક્તિ રૂપ અધર્મને છોડી, ધર્મોષ્ટ જીવ, દેવલોકોમાં ઉત્પન્ન થાય છે. (૨૯-૨૦૫)

તુલિઆ ણં બાલભાવં, અબાલં ચેવ પંડિણ ।

ચઙ્ગણ બાલભાવં, અબાલં સેવણ મુણિ ત્તિબેમિ ॥૩૦॥

તોલયિત્વા બાલભાવં, અબાલં ચવ પઙ્ગિડતઃ ।

ત્યક્ત્વા બાલભાવં, સેવતે મુનિરિતિ બ્રવીમિ । ૩૦॥

અર્થ-પૂર્વોક્ત તત્ત્વજ્ઞાની મુનિ, બાલપણાની અને પંડિતપણાની તુલના કરી, બાલભાવને છોડી પંડિતપણાનું સેવન કરે છે. હે જંપૂ ! આ પ્રમાણે હું કહું છું. (૩૦-૨૦૬)

॥ સાતમું શ્રી ઉરબ્રીયાધ્યયન સંપૂર્ણ ॥

श्री आप्तिसीयाध्ययन-८

अधुवे असासयम्मि, संसारम्मि दुक्खपउराए ।

किं नाम होज्जतं कम्मयं, जेणाहं दुग्गहं न गच्छेज्जा ॥१॥

अधुवे अशाश्वते, संसारे तु दुःखप्रचुरके ।

किं नाम भवेत् तत् कर्मकं, येनाहं दुर्गतिं न गच्छेयम् ॥१॥

अर्थ-अस्थिर, अनित्य, तेमज धणा शारीरिक-
मानसिक दुःखोष्ठी भरयक संसारमां, जे अनुष्ठानथी हुं
दुर्गतिगाभी न अनुं अेवुं कोथ अनुष्ठान छे ? (१-२०७)

विजहित्तु पुव्वसंजोगं, न सिणेहं कहिंचि कुव्विज्जा ।

असिणेह सिणेहकरेहिं, दोसपओसेहिं मुच्चए भिक्खू ॥२॥

विहाय पूर्वसंयोगं, न स्नेहं क्वचित् कुर्वीत ।

अस्नेहः स्नेहकरेषु, दोषप्रदोषैर्मुच्यते मिश्रुः ॥२॥

अर्थ-भाता वि. स्वजन अने धनना संभंधने
छोडी, साधु आद्य-अभ्यंतर परिश्रुमां आसक्ति न करे !
स्नेह करनाराओ उपर भमता वगरनो मुनि, मनना ताप
वि. दोषो तथा परलोकां नरकप्राप्ति वि. प्रदोषोष्ठी मुक्त
थाथ छे. (२-२०८)

तो नाणदंसणसमग्गो, हिअनिस्सेअसाए सव्वजीवाणं ।

तेसिं विमोक्खणट्ठाए, भासइ मुणिवरो विमयमोहो ॥३॥

ततः ज्ञानदर्शनसमग्रः, हितनिःश्रेयसाय सर्वजीवानाम् ।
तेषां विमोक्षणार्थाय, भाषते मुनिवरो विगतमोहः ॥३॥

अर्थ-डेवलज्ञान-दर्शनथी युक्त अने मोहउद्धित
मुनिवर लगवान कपिल, सर्व ज्ञानेना तथा तत्काल
पांयसे योरोना उदितकारी भोक्ष भाटे उडे छे. (३-२०६)

सर्वं गंधं कलहं च, विष्वज्जहे तद्वाविहं भिक्खु ।
सर्व्वेसु कामजाएसु, पासमाणो न लिप्यई ताई ॥४॥
सर्वं ग्रन्थं कलहं च, विप्रजह्यात् तथाविधं भिक्षुः ।
सर्वेषु कामजातेषु, पश्यन् न लिप्यते त्रायी ॥४॥

अर्थ-कर्मअंध करनारा सधनां परिशुद्ध-कषायोने
साधु छोडी दे ! शुद्ध वि. विषयोने दोषदृष्टिती जेतो,
कर्मोथी आत्मरक्षक मुनि लेपातो नथी. (४-२१०)

भोगामिसदोसविसन्ने, हियनिस्सेअसबुद्धिविवज्जत्थे ।
बाले य मंदिए मूढे, बज्झई मच्छिआ व खेलम्मि ॥५॥
भोगामिषदोषविषण्णः हितनिःश्रेयसबुद्धिविपर्यस्तः ।
बालश्च मन्दः मूढः, बध्यते मक्षिकेव खेले ॥५॥

अर्थ-लोगोमां डूणेलो, भोक्षनी बुद्धि वगरनो,
अज्ञानी, धर्मकरणी करवाभां आणसु अने मोहथी आकुल
मनवाणो ज्ञान, कर्मभां भाषीनी ज्ञान कर्मथी लेपाय छे.
(५-२११)

दुष्परिच्यया इमे कामा, नो सुजहा अधीरपुरिसेहिं ।
अह संति सुव्वया साहू, जे तिरंति अतरं वणिआ वा ॥६॥

દુષ્પરિત્યજા હમે કામાઃ, નો સુહાના અધીરપુરુષૈઃ ।
અથ સન્તિ સુવ્રતાઃ સાધવઃ, યે તરન્તિ અતરં વણિજ ઇવ ॥૬॥

અર્થ—મુશ્કેલીથી છોડી શકાય એવા કામલોગો કાયર પુરુષોથી સુખપૂર્વક છોડી શકાય તેમ નથી. અર્થાત્ સાત્ત્વિક પુરુષો તે સુખેથી છોડી શકે છે. જેમ વેપારીઓ જહાજ વિ. સાધનોથી તરવાને અશક્ય એવા સમુદ્રને તરી જાય છે, તેમ નિષ્કલંક વ્રત વિ. સાધનોથી તરવાને અશક્ય એવા સંસારને તરી જાય છે. (૬-૨૧૨)

સમણા મુ એગે વયમાણા, પાણવહં મિયા અયાગંતા ।
મંદા નિરયં ગચ્છન્તિ, બાલા પાવિયાહિં દિટ્ઠીહિં ॥૭॥
શ્રમણાઃ સ્મઃ એકે વદન્તઃ, પ્રાણવધં મૃગા અજાનન્તઃ ।
મન્દા નિરયં ગચ્છન્તિ, બાલાઃ પાપિકામિર્દષ્ટિમિઃ ॥૭॥

અર્થ—‘અમે શ્રમણો છીએ.’—એમ કેટલાક જૈનેતર લિક્ષુઓ બોલે છે, પરંતુ મૂઢતાના કારણે હરણની માફક પ્રાણીહિંસાને નહિ જાણતા, મિથ્યાત્વના મહારોગથી વ્યાકુલ અનેલા તેમજ વિવેક વગરના બાલજીવો પાપજનક દષ્ટિઓથી નરકમાં જાય છે. (૭-૨૧૩)

ન હુ પાણવહં અણુજાણે, મુચ્ચેજ્જ કયાહ સવ્વદુઃખાણં ।
એવં આરિએહિં અવ્વયાયં, જેહિં હમો સાહુધમ્મો પન્નત્તો ॥૮॥
નૈવ પ્રાણવધં અનુજાનન્ ; મુચ્ચેત કદાચિત્ સર્વદુઃખાનામ્ ।
એવમાયૈરાહ્યાતં યૈઃ, અયં સાધુધર્મઃ પ્રજ્ઞપ્તઃ ॥૮॥

અર્થ—પ્રાણીહિંસા વિ. પાપોને કરનાર, કરાવનાર

કે અનુમોદનાર તેઓ કોઈ પણ કાળમાં સર્વ દુઃખોથી મુક્ત થતા નથી. અહિંસા વિ. ધર્મવાળા શ્રમણો જ સંસારને તરી જાય છે. આમ તીર્થંકર વિ. આર્યોએ કથન કરેલ છે. કેમ કે-આ આર્યો જ અહિંસા વિ. ધર્મની પ્રપ્તિ કરનાર છે. (૮-૨૧૪)

પાળે અ નાહવાણજ્ઞા, સે સમિણ ત્તિ વુચ્ચઈ તાહ ।
તઓ સે પાવયં કમ્મં, નિજ્ઞાહ ઉદગં વ થલાઓ ॥૯॥

પ્રાણાંશ્ચ નાતિપાતયેત્, સ સમિત इत्युच्यते त्रायी ।
ततोऽथ पापकं कर्मः, निर्याति उदकमिव स्थलात् ॥૯॥

અર્થ-હિંસા વિ.ને સર્વથા નહિ કરનાર, કરાવનાર કે અનુમોદનાર જૈન શ્રમણો જ પાંચ સમિતિથી મુક્ત પણ્વનિકાયના રક્ષક હોય છે. તેથી જ જેમ ઊંચી-મજબુત જમીન ઉપરથી પાણી એકદમ ઢળી જાય છે, તેમ તેઓમાંથી અશુભ કર્મ નીકળી જાય છે. (૯-૨૧૫)

जगनिस्सिहिं भूएहिं, तसनामेहिं थावरेहिं च ।
नो तेसिमारभे दंडं, मणसा वयसा कायसा चैव ॥१०॥

जगन्निश्रितेषु भूतेषु, त्रसनामसु स्यावरेषु च ।
ना तेषु आरभेत दण्डं, मनसा वचसा कायेन चैव ॥१०॥

અર્થ-લોકમાં રહેલ સમસ્ત પ્રાણીઓમાં ત્રસનામ-કર્મના ઉદયવાળા બેઈન્દ્રિય વિ. જીવોની તથા પૃથ્વીકાય વિ. સ્થાવર જીવોની મન-વચન-કાયાથી હિંસા ન કરે ! (૧૦-૨૧૬)

સુદ્વેસનાઓ નચ્ચા ણં, તત્થ ઠવિજ્જ મિક્ખુ અપ્પાણં ।
જાયણ ઘાસમેસિજ્જા, રસગિદ્દે ન સિયા મિક્ખવાણ ॥૧૧॥

શુદ્ધૈષણાઃ જ્ઞાત્વા સ્વલુ, તત્ર સ્થાપયેદ્ મિક્ષુરાત્માનમ્ ।
યાત્રાયૈ ગ્રાસમેષયેત, રસગૃહ્થો ન સ્યાદ્ મિક્ષાદઃ ॥૧૧॥

અર્થ—સાધુ, સંયમનિર્વાહ રૂપ યાત્રા માટે અશુદ્ધ
આહારના ત્યાગપૂર્વક શુદ્ધ આહારનું જ શ્રદ્ધા ઠરે !
અને રાગ-દ્વેષના ત્યાગપૂર્વક આહાર ઠરે ! (૧૧-૨૧૭)

પંતાણિ ચેવ સેવિજ્જા, સીયપિંદં પુરાણકુમ્માસં ।
અદુ બુક્કસં પુલાગં વા, જવણદ્વાણ નિસેવણ મંથુ ॥૧૨॥

પ્રાન્તાનિ ચૈવ સેવેત, શીતપિણ્ડં પુરાણકુલમાષાન્ ।
અથવા બુક્કસં પુલાકં વા, યાપનાર્થં નિષેવેત મન્થુમ્ ॥૧૨॥

અર્થ—સાધુ, જુના મગ વિ. શીત આહાર રૂપ
અથવા વાલ વિ ના તુષ રૂપ નીરસ પદાર્થોનું લોબન
ઠરે. જિનકલ્પિક વિ. મુનિ જે ગચ્છનિર્ગત છે તે તે
નિયમા પ્રાન્ત આહાર ઠરે. પરંતુ ગચ્છસ્થ મુનિને તે
જ્યાં સુધી શરીરનિર્વાહ થાય ત્યાં સુધી પ્રાન્ત લોબન
ઠરે અને તેમાં જો વાતપ્રક્રોપ વિ. આપત્તિ આવે તે
સરસ આહાર પણ ઠરી શકે છે. (૧૨-૨૧૮)

જે લક્ષણં ચ સુવિણં ચ, અંગવિજ્જં ચ જે પડંજંતિ ।
ન હુ તે સમણા વુચ્ચંતિ, एवं આયરિણ્હિં અક્ખવાયં ॥૧૩॥

યે લક્ષણ ચ સ્વપ્નં ચ, અજ્ઞવિદ્યાં ચ યે પ્રયુબ્જતે ।
ન હુ તે શ્રમણા ઉચ્ચન્તે, એવમાચાર્યૈરાહ્યાતમ્ ॥૧૩॥

કે સ્વપ્નશાસ્ત્ર, અંગસ્કુરણરૂપ અથવા ઐ હ્રી વિ. અક્ષરોની સ્થાપના રૂપ અંગવિદ્યા વિ. મિથ્યા શ્રુતનો ગમે તે એક કે સમસ્તનો પ્રયોગ કરે છે, તે સાધુઓ કહેવાતા નથી-એમ આચાર્યોએ કહેલ છે. (૧૩-૨૧૯)

इह जीविअं अनिअमेत्ता, पव्वढ्ढा समाहिजोएहिं ।
ते कामभोगरसगिद्धा, उववज्जंति आसुरे काए ॥१४॥

इह जीवितमनियम्य, प्रभ्रष्टाः समाधियोगेभ्यः ।
ते कामभोगरसगृद्धाः उपपद्यन्ते आसुरे काये ॥१४॥

અર્થ-આ જન્મમાં જીવનને તપ વિ.થી નિયંત્રિત નહિ કરવાથી, શુભ મન-વચન-કાયાના યોગથી અત્યંત બ્રહ્મ થયેલા અને કામભોગો તેમજ રસોમાં આસક્ત બનેલા, તે લક્ષણાદિ શાસ્ત્રોનો દુરપ્રયોગ કરનારા, કાંઈક કષ્ટાનુક્રમ કરતા હોવા છતાં સંયમવિરાધનાથી અસુરોમાં જ પેદા થાય છે. (૧૪-૨૨૦)

ततोऽपि उव्वट्ठित्ता, संसारं बहुं अणु परिअटंति ।
बहुकम्मलेवलित्ताणं, बोही होई सुदुल्लहो तेसिं ॥१५॥

ततोऽपि उद्धृत्य, संसारं बहु अनु पर्यटन्ति ।
बहुकर्मलेपलिप्तानां, बोधिर्भवति सुदुर्लभः तेषाम् ॥१५॥

અર્થ-અસુર નિકાયમાંથી ચ્યવીને તેઓ, સંસારમાં ઘણા કાળ સુધી પર્યટન કરશે. વળી ઘણા કર્મના લેપથી લેપાયેલા તે જીવોને બોધિની પ્રાપ્તિ અત્યંત દુર્લભ થઈ

બય છે, માટે સાધુઓએ ઉત્તરગુણની વિરાધનાથી બચવું
બેધએ. (૧૫-૨૨૧)

કસિંગંપિ જો इमं लोगं, पडिपुणं दलेज्ज इकस्स ।

तेणावि से न संतुस्से, इह दुष्पूरण इमे आया ॥१६॥

कृत्स्नमपि य इमं लोकं, परिपूर्णं दद्यात् एकस्मै ।

तेनापि स न संतुष्येत्, इति दुष्पूरकोऽयमात्मा ॥१६॥

અર્થ-જે સુરેન્દ્ર વિ. ધન-ધાન્યથી ભરેલ સકલ
લોકને પોતાના ભક્તને આપે, તે પછી લોભી ભક્ત
સંતુષ્ટ ન થાય ! આ આત્માની અનંત આશાઓ પૂરી
શકાય એમ નહિ હોવાથી આ જીવ દુષ્પૂરક છે. (૧૬-૨૨૨)

जहा लाहो तहा लोहो, लाहा लोहो पवड्ढइ ।

दो मासकयं कज्जं, कोडीए वि न निद्धिअं ॥१७॥

यथा लाभो तथा लोभो, लाभालोभः प्रवधते ।

द्विमाषकृतं कार्यं, कोट्यापि न निष्ठितम् ॥१७॥

અર્થ-જેમ જેમ દ્રવ્યલાભ થાય તેમ તેમ દ્રવ્ય-
ભૂચ્છા થાય છે, કારણ કે-લાભ લોભવૃદ્ધિનું કારણ છે.
આ વિષયમાં કપિલ કેવલી પોતે પોતાનું દષ્ટાન્ત આપે
છે કે-દાસીને સંતોષવા માટે એ માસા સોનાથી જે કામ
પતવાનું હતું, તે કામ એક કરોડ સોનામહોરોથી પછી
પૂરું ન થઈ શક્યું. કેમ કે-અભિલાષાઓ વધતી જ ગઈ.
(૧૭-૨૨૩)

णो रक्खसीसु गिज्झज्जा, गंडवच्छासुऽणोगचित्तासु ।

जाओ पुरिसं पलोभित्ता, खेळंति जहा वा दासेहिं ॥१८॥

नो राक्षसीषु गृध्येत, गण्डवक्षःसु अनेकचित्तासु ।

याः पुरुषं प्रलोभ्य, क्रीडन्ति यथा वा दासैः ॥१८॥

अर्थ-पीनस्तन-वक्षस्थलवाणी, यंचलपलुआये अनेक
चित्तवाणी अने ज्ञान वि. लावलवने विनाश करनारी
राक्षसी जेवी स्त्रीओनी अलिदाषा न करवी, कारण के-ते
स्त्रीओ आकर्षक, विश्वासजनक, मधुर-प्रिय वचनोथी कुलीन
पुरुषने बोलावी अनेक झीडाओथी दासनी भाइक बनावी
विदास करे छे. (१८-२२४)

नारीसु नो पगिज्झिज्जा, इत्थी विप्पजहे अणगारे ।

धम्मं च पेसलं नच्चा, तत्थ ठविज्ज भिक्खु अप्पाणं ॥१९॥

नारीषु नो प्रगृध्येत्, स्त्रियः विप्रजह्यात् अनगारः ।

धर्मं च पेशलं ज्ञात्वा, तत्र स्थापयेद् भिक्षुरात्मानम् ॥१९॥

अर्थ-साधु, स्त्रीओनी तरइ अनुरागने प्रारंभ
पषु न करे ! स्त्रीओथी सर्वथा दूर रछे ! तेमज्जेकान्ते
छितकारी अक्षयर्थ वि. रूप धर्मने ज् अर्धी अने
परबोडभां अत्यंत सुंदर जाली तेभां ज् पोताना लवने
राजे ! (१९-२२५)

इति एस धम्मे अक्खाए, कविलेणं च विसुद्धपन्नेणं ।

तरिहिति जे काहिति, तेहि आराहिअ दुवे लोग च्चिबेमि ॥२०॥

इति एष धर्म आख्यातः कपिलेन च विशुद्धप्रज्ञेन ।

तरिष्यन्ति ये करिष्यन्ति,

तैराराधितौ द्वौ लोकौ इति ब्रवीमि ॥२०॥

અર્થ-નિર્મલ જ્ઞાનસંપન્ન કપિલ કેવલીએ આ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત મુનિધર્મ કહેલ છે. જે મનુષ્યો આ ધર્મની આરાધના કરશે તેઓ સંસારસાગરને તરી જશે, તેમજ આ જન્મમાં મહાજનપૂજ્ય બની પરલોકમાં સ્વર્ગ-મોક્ષ વિ.ની પ્રાપ્તિ કરનારા થશે. આ પ્રમાણે હે જંબૂ ! હું કહું છું. (૨૦-૨૨૬)

॥ આઠમું શ્રી કાપીલાધ્યયન સંપૂર્ણઃ ॥

શ્રી નમિપ્રવ્રજ્યાદ્યયન-૯

ચઙ્ગણ દેવલોગાઓ, ઉવવળ્ણો માણુસંમિ લોગમ્મિ ।
ઉવસંતમોહણિજ્જો, સરહ પોરાણિં જાઈ ॥૧॥

ચ્યુત્વા દેવલોકાત્, ઉપવન્નો માનુષે લોકે ।
ઉપશાન્તમોહનીયઃ, સ્મરતિ પૌરાણિકીં જાતિમ્ ॥૧॥

અર્થ—સાતમા દેવલોકથી ચ્યવીને મનુષ્યલોકમાં
ઉત્પન્ન થયેલ અને દર્શનમોહ ઉદયના અભાવથી સમ્યક્-
ત્વવંત નમિરાજ જાતિસ્મરણુજ્ઞાન પામે છે, અર્થાત્ ગત-
જન્મનું સ્મરણુ કરે છે. (૧-૨૨૭)

જાઈ સરિત્તુ મયવં, સહસંબુદ્ધો અણુત્તરે ધમ્મે ।
પુત્તં ઠવિત્તુ રજ્જે, અભિણિક્ખમઈ નમી રાયા ॥૨॥

જાતિં સ્મૃત્વા મગવાન્, સ્વયંસંબુદ્ધોઽનુત્તરે ધર્મે ।
પુત્રં સ્થાપયિત્વા રાજ્યે, અભિનિષ્ક્રામતિ નમી રાજા ॥૨॥

અર્થ—પૂર્વજન્મનું સ્મરણુ કરી ભગવાન નમિ રાજા,
સર્વોત્કૃષ્ટ ચારિત્રધર્મ પ્રત્યે સ્વયં પ્રતિબોધ પામી, પુત્રને
રાજ્યગાદી ઉપર સ્થાપન કરી શ્રી ભગવતી પ્રવ્રજ્યા અહંણુ
કરે છે. (૨-૨૨૮)

સો દેવલોગસરિસે, અંતેરવરગઓ વરે મોણ ।
શુંજિત્તુ નમી રાયા, બુદ્ધો મોગે પરિચ્ચયઈ ॥૩॥

સ દૈવલોકસદૃશાન્, અન્તઃ પુરવરગતો વરાન્ ભોગાન્ ।
મુક્ત્વા નમી રાજા, બુદ્ધો ભોગાન્ પરિત્યજતિ ॥૩॥

અર્થ-દેવલોકમાં રહેલ લોગો જેવા પ્રધાન લોગોને
ઉત્તમ અંતઃપુરમાં રહેલા, ભોગવી, વિશિષ્ટ તત્ત્વજ્ઞાની
નમિરાજ તે લોગોનો પરિત્યાગ કરે છે. (૩-૨૨૯)

મિહિલં સપુરજણવયં, બલમોરોહં ચ પરિઅણં સવ્વં ।
ચિચ્ચા અભિનિક્વંતો, એગંતમહિટ્ઠિઓ ભયવં ॥૪॥

મિથિલાં સપુરજનપદાં, બલમવરોધં ચ પરિજનં સર્વમ્ ।
ત્યક્ત્વા અભિનિષ્ક્રાન્તઃ, એકાન્તમધિષ્ઠિતો ભગવાન્ ॥૪॥

અર્થ-અન્ય નગરો અને જનપદ સહિત મિથિલા
નગરી, ચતુરંગી સેના, અન્તપુરઃ, પરિવાર અર્થાત્ સર્વ
સંગનો ત્યાગ કરી, દ્રવ્યથી નિર્જન વન વિ. રૂપ અને
ભાવથી હું એકલો જ છું,-આવા નિશ્ચયરૂપ એકાન્તમાં
દીક્ષિત થયેલ નમિરાજર્ષિ રહેલ છે. (૪-૨૩૦)

કોલાહલગસંભૂયં, આસી મિહિલાઈ પવ્વયંતમ્મિ ।
તદ્દા રાયરિસિમ્મિ, નમિમ્મિ અભિણિક્વમંતમ્મિ ॥૫॥

કોલાહલકસમ્ભૂતં, આસીત્ મિથિલાયાં પ્રવ્રજતિ ।
તદા રાજર્ષીં નમૌ, અભિનિષ્ક્રામતિ ॥૫॥

અર્થ-જ્યારે નમિરાજર્ષિએ પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરી,
ત્યારે મિથિલા નગરીમાં સઘળે ઠેકાણે વિલાપ, ક્ષણાટ
વિ.નો કોલાહલ મચી ગયો. (૫-૨૩૧)

अबुद्धिठयं रायरिसिं, पव्वज्जाठाणमुत्तमं ।
सको माहणरूवेण, इमं वयणमब्ववी ॥६॥
अभ्युत्थितं राजर्षिं, प्रव्रज्यास्थानमुत्तमम् ।
शक्रो ब्राह्मणरूपेण, इदं वचनमब्रवीत् ॥६॥

अर्थ-ज्ञान वि. गुणोना आश्रयरूप उत्तम प्रव्रज्या-
रूप स्थानमां आरूढ थयेत्त नमिराजर्षिने प्राह्मणुवेषे
आवेत्ता धन्द्र मडारान्ने तेमना मननी परीक्षा करवानी धव्छाथी,
आ प्रमाणे वचन छडेवानी शरूआत करी. (६-२३२)

किं नु भो अज्ज मिहिलाए, कोलाहलगसंकुला ।
सुच्चंति दारुणा सदा, पासाएसु गिहेसु अ ॥७॥
किं नु भोः ! अद्य मिथिलायां, कोलाहलकसंकुला ।
श्रूयन्ते दारुणाः शब्दाः, प्रासादेषु गृहेषु च ॥७॥

अर्थ-हे राजर्षि ! आन्ने मिथिला नगरीमां धण्ण
छकणाटथी व्याप्त, हुद्वयना उद्वेगने करनारा विलाप वि.
शब्दो, राजमडेदो, उवेत्तीओ वि.मां सधणे ठेकाण्णे केम
संलगाय रद्धा छे ? (७-२३३)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसिं, देविदं इणमब्ववी ॥८॥
एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमी राजर्षिः, देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥८॥

अर्थ-कोलाहल वि.थी व्याप्त शब्दो संलगाय छे,-
ओ वाक्यथी सूचित छेतु अने कारणुथी अस्तिनिष्कमण्णना

નિષેધ માટે પ્રેરણાને પામેલ નમિરાજર્ષિ, આ પ્રમાણે
ધન્દ્રને જવાબ રૂપે કહેવા લાગ્યા. (૮-૨૩૪)

મિહિલાએ વેદ્ય વચ્ચે, સીયચ્છાએ મનોરમે ।
પત્તપુષ્પફલોવેષ, બહૂળં બહુગુણે સયા ॥૯॥

મિથિલાયાં ચૈત્યે વૃક્ષઃ, શીતચ્છાયઃ મનોરમઃ ।
પત્રપુષ્પફલોપેતઃ, બહૂનાં બહુગુણઃ સદા ॥૯॥

અર્થ—મિથિલાનગરીના ઉદ્યાનમાં શીતલ છાયાવાળું,
પાંદડાં-ફૂલ-ફળવાળું, મનોરમ નામનું અને ફલ વિ.થી
પક્ષી વિ.ને સદા અત્યંત ઉપકારક વૃક્ષ છે. (૯-૨૩૫)
વાણ હીરમાણમ્મિ, વેદ્યમ્મિ મનોરમે ।

દુહિઆ અસરણા અત્તા, એ કંદંતિ મો ! સ્વગા ॥૧૦॥
વાતેન હીયમાણે, ચૈત્યે મનોરમે ।

દુઃસ્વિતા અશરણા આર્ત્તા, એતે કન્દન્તિ મોઃ ! સ્વગાઃ ॥૧૦॥

અર્થ—હે બ્રાહ્મણ ! ઉદ્યાનમાં રહેલ મનોરમ વૃક્ષ
પ્રચંડ આંધીના ઝપાટાથી પડી જવાથી, દુઃખવાળા, રક્ષણ
વગરના અને પીડિત થયેલા આ પક્ષીઓ ઠરૂણુ કંદન કરે
છે, અર્થાત્ આ તમામ લોકો સ્વાર્થ જવાથી રહે છે. તેમાં
મારું અભિનિષ્ક્રમણ હેતુ-કારણ નથી. (૧૦-૨૩૬)

એઅમદ્વં નિસામિત્તા, હેતુકારણચોદ્વઓ ।
તઓ નમિ રાયરિસિ, દેવિદો ણમબ્બવી ॥૧૧॥

એતમર્થ નિશમ્ય, હેતુકારણનોદિતઃ ।

તતો નમિ રાજર્ષિ, દેવેન્દ્ર હદમન્નવીન્ ॥૧૧॥

અર્થ-આ પ્રકારનો સ્પષ્ટ જ્વાળ સાંભળી, પૂર્વોક્ત હેતુ-કારણના ખંડન કરનાર જ્વાળથી પ્રેરણાને પામેલ દેવેન્દ્ર ફરીથી નમિરાજર્ષિને પૂછે છે. (૧૧-૨૩૭)

एस अग्नी अ वाऊ अ, एअं डज्झइ मंदिरं ।
 भयवं अंतेउरं तेणं, किस णं नावपेक्खह ॥१२॥
 एष अग्निश्च वायुश्च, एतद् दह्यते मन्दिरम् ।
 भगवन् ! अन्तःपुरं तेन, कस्मात् खलु नावप्रेक्षसे ॥१२॥

અર્થ-હે ભગવન્ ! આ અગ્નિ અને વાયુ છે. આ આપણો રાજમહેલ બળી રહ્યો છે અને તેથી અંતઃપુર બળી રહ્યું છે, છતાં આ બધા સામે આપ કેમ જોતાં નથી ? (૧૨-૨૩૮)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
 तओ नमी रायरिसिं, देविंदं इणमब्बवी ॥१३॥
 एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
 ततो नमी राजर्षिः, देवेन्द्रं इदमब्रवीत् ॥१४॥

અર્થ-આ વિષયને સાંભળી, હેતુ-કારણના પ્રદર્શન-પૂર્વક પૂછાયેલ નમિરાજર્ષિ દેવેન્દ્રને હવે કહેવાતો જ્વાળ આપે છે. (૧૩-૨૩૯)

सुहं वसामो जीवामो, जेसिमो नत्थि किंचणं ।
 मिहिलाए डज्झमाणीए, न मे डज्झइ किंचणं ॥१४॥
 सुखं वसामो जीवामः, येषां वयं नास्ति किंचन ।
 मिथिलायां दह्यमानायां, न मे दह्यते किंचन ॥१४॥

અર્થ-હે ઈન્દ્ર ! અમે સુખે રહીએ છીએ અને જીવીએ છીએ. કોઈ પરવસ્તુ જરા પણ મારી નથી. 'હું પોતે મારો છું, માડું કાંઈ નથી.' અર્થાત્ અંતઃપુર વિ. માડું છે જ નહિ, કે જેથી રક્ષણયોગ્ય અને ! એથી જ મિથિલા નગરી બળવા છતાં એમાંનું જરા પણ માડું બળતું નથી. (૧૪-૨૪૦)

ચત્તપુત્તકલત્તસ, નિવ્વાવારસ્સ મિવ્સૂળો ।

પિઅં ણ વિજ્જઈ કિંચિ, અપ્પિઅં પિ ણ વિજ્જઈ ॥૧૫॥

ત્યક્તપુત્રકલત્રસ્ય, નિર્વ્યાપારસ્ય મિક્ષોઃ ।

પ્રિયં ન વિચ્ચતે કિંચિત્, અપ્રિયમપિ ન વિચ્ચતે ॥૧૫॥

અર્થ-શ્રી, પુત્ર વિ.ના ત્યાગ કરનાર, પાપવ્યાપાર માત્રના પરિહારી ભિક્ષુને કોઈ ચીજ પ્રિય કે અપ્રિય હોતી નથી, સકલ વસ્તુમાં સમભાવ હોય છે. (૧૫-૨૪૧)

બહું સુ મુણિણો મદં, અણગારસ્સ મિવ્સૂળો ।

સવ્વઓ વિપ્પમુક્કસ્સ, એગંતમણુપસ્સઓ ॥૧૬॥

બહુ ખલુ મુનેર્મદ્રં, અનગારસ્ય મિક્ષોઃ ।

સર્વતો વિપ્રમુક્તસ્ય, એકાન્તમણુપશ્યતઃ ॥૧૬॥

અર્થ-બહાર અને અંદરના પરિબ્રહ્મો વિ. વગરના, હું એકલો જ છું-એવા સિદ્ધાન્તને વળગી રહેનાર, તેમજ ઘર વગરના, નિર્દોષ આહાર કરનાર મુનિને ચોક્કસ અહીં ઘણું સુખ છે. (૧૬-૨૪૨)

એઅમહં નિસામિત્તા, હેઅકારણચોહઓ ।

તઓ નમિ રાયરિસિં, દેવિંદો ઈણમબ્બવી ॥૧૭॥

एतमर्थं निश्चय्य हेतुकारणनोदितः ।

ततो नमिं राजर्षि, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ॥ १७ ॥

अर्थ-आ पूर्वोक्त वात सांलणी, छेतु-कारणुनी
असिद्धि ज्यारे नमिराजर्षिञ्चे प्रगट करी, त्यारे धन्द्र
नमिराजर्षिने नीचे मुज्य छडे छे. (१७-२४३)

पागारं कारइत्ता णं, गोपुरद्वालगाणि अ ।

ओसूलगसयग्धीओ, तओ गच्छसि खत्तिया ॥१८॥

प्राकारं कारयित्वा खलु, गोपुराद्वालकानि च ।

ओसूलकं शतध्नीश्च, ततो गच्छ क्षत्रिय ! ॥१८॥

अर्थ-छिद्वे, मुष्य दरवान्ने, युद्ध करवाना स्थानो,
भाधञ्चो, तोपो वि. अनावरापी, व्यवस्थित करीने छे क्षत्रिय !
पछीथी ज् ज्यु छोय तो ज्जे. (१८-२४४)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।

तओ नमी रायरिसी, देविंदं इणमब्रवी ॥१९॥

एतमर्थं निश्चय्य, हेतुकारणनोदितः ।

ततो नमी राजर्षिः, देवेन्द्रमिदमब्रवीत् ॥१९॥

अर्थ-आ वातने सांलणी, छेतु-कारणुपूर्वक धन्द्रनी
प्रेरञ्चाने पाभेद नमिराजर्षि नीचे मुज्य ज्वाअ आपे
छे. (१९-२४५)

सद्धं च नगरं किञ्चा, तव संवरमग्गलं ।

खंतिनिउणपागारं, तिगुत्तं दुप्पधंसगं ॥२०॥

धणुं परक्कमं किञ्चा, जीवं च ईरिअं सया ।

धिइं च केअणं किञ्चा, सच्चेणं पल्लिमंथए ॥२१॥ युग्गम्

श्रद्धां च नगरं कृत्वा, तपः संवरमर्गलाम् ।
 क्षान्तिनिपुणप्राकारं, त्रिगुप्तं दुष्प्रघर्षकम् ॥२०॥
 धनुः पराक्रमं कृत्वा, जीवां च ईर्यां सदा ।
 धृतिं च केतनं कृत्वा, सत्येनपरिवध्नीयात् ॥२१॥ युग्मम् ॥

अर्थ-तत्त्वज्ञानं श्रद्धाने नगरं अने प्रथम वि.ने
 मुख्य दरवाजे तथा आश्रवनिरोधश्च संवरने सांक्षो-
 कभाड, क्षमाश्च समर्थं क्लिप्ताने अने तेमां मनशुक्ति वि.
 त्रष्टु शुक्तिश्च अट्टालक-आध्यात्म-तोषो अनावी, अथवा
 वीर्योद्धासश्च पराक्रम नामनुं धनुष्य, अने अत्रेमां धर्या-
 समिति वि. समितिश्च दोरी तथा धैर्यं नामनी धनुष्यना
 मध्यमां लाकडानी भूषण अनावीने, तेने सत्यश्च दोराथी
 आंधवी ज्येष्ठ अ. (२०+२१, २४६+२४७)

तवनारायजुत्तेणं, भित्तूणं कम्मकंचुअं ।
 मुणी विगयसंगामो, भवाओ परिमुच्चई ॥२२॥

तपोनाराचयुक्तेन, भित्त्वा कर्मकञ्चुकम् ।
 मुनिर्विगतसंग्रामो, भवात् परिमुच्यते ॥२२॥

अर्थ-तपना आशुथी युक्त पराक्रमश्च धनुष्य-
 वडे कर्मना कञ्चुक(अभतर)ने लेही, मुनि संग्रामविजेता
 अनी संसारथी युक्त अने छे. (२२-२४८)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
 तओ नमीं रायरिसीं, देविंदो इणमब्बवी ॥२३॥
 एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
 ततो नमिं राजर्षि, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ॥२३॥

अर्थ-आ पूर्वोक्त कथन सांलणी, छेतु कारणुनी
असिद्धिथी प्रेरित थयेल देवेन्द्र, नमिराजर्षिने नीचेने
विषय पूछे छे. (२३-२४६)

पासाए कारइत्ताणं, वद्धमाणगिहाणिअ ।
वालग्गपोइआओ अ, तओ गच्छसि खत्तिआ ! ॥२४॥

प्रासादान् कारयित्वा खलु, वर्धमानगृहाणि च ।
बालाग्रपोतिकाश्च, ततो गच्छ क्षत्रिय ! ॥२४॥

अर्थ-प्रासादाने अने वास्तुशास्त्र मुज्ज्ज वर्धमान
गृहोने तथा समस्त विशिष्ट रचनावाणा धरोने अनावरावी,
छे क्षत्रिय ! पछीथी निष्कमण्णु करजे. (२४-२५०)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमी रायरिसी, देविंदं इणमब्बवी ॥२५॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमी राजर्षिः, देवेन्द्रं इदमब्रवीत् ॥२५॥

अर्थ-आ प्रमाणे धन्द्रे छडेल सांलणी, छेतु-कारणुथी
प्रेरित थयेल नमिराजर्षि, धन्द्रेने नीचे जण्णुवेल जवाअ
आपे छे. (२५-२५१)

संसयं खलु सो कुणइ, जो मग्गे कुणई घरं ।
जत्थेव गंतुमिच्छिज्जा, तत्थ कुव्विज्ज सासयं ॥२६॥

संशयं खलु स कुरुते, यो मार्गं कुरुते गृहम् ।
यत्रैव गन्तुमिच्छेत्, तत्र कुर्वीत स्वाश्रयम् ॥२६॥

અર્થ—ગમનના સંશયવાળો માર્ગમાં ઘર કરે છે. ગમનના નિશ્ચયવાળો તે નથી કરતો. જ્યાં જવાની ઈચ્છા હોય ત્યાં જ જઈ તે આશ્રય કરે છે. અમારે મુક્તિપદમાં જવાની ઈચ્છા છે, માટે દુન્યવી ઘર ન બનાવતાં મુક્તિધામ-રૂપ આશ્રય બનાવવા અમે પ્રવૃત્તિશીલ છીએ. (૨૬-૨૫૨)
 एअमृटं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।

તઓ નર્મીં રાયરિસીં, દેવિંદો ઈણમબ્બવી ॥૨૭॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।

ततो नर्मिं राजर्षिं, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ॥२७॥

અર્થ—આ પ્રમાણે નમિરાજર્ષિએ કહેલ સાંભળી, ઉતુ-કારણથી પ્રેરિત થયેલ દેવેન્દ્ર નીચે જણાવેલ બાબતને પૂછે છે. (૨૭-૨૫૩)

आमोसे लोमहारे अ, गंठिमेए य तकरे ।

नगरस्स खेमं काऊणं, तओ गच्छसि स्वत्तिया ॥२८॥

आमोषान् लोमहारांश्च, ग्रन्थिभेदांश्च तस्करान् ।

नगरस्य क्षेमं कृत्वा, ततो गच्छ क्षत्रिय ॥२८॥

અર્થ—ધનવંતને મારીને કે માર્યા વગર ચોરી કરનારા ચોરાને, ખીસ્સાકાતરૂઓને અને હંમેશાં ચોરીનો ધંધો કરનારાઓને બહાર કાઢી મૂકીને, નગરનું ક્ષેમ કરીને, પછીથી તમે હે ક્ષત્રિય ! અભિનિષ્ક્રમણુ કરજો, કેમ કે— આ તમારો રાજધર્મ છે. (૨૮-૨૫૪)

एअमृटं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।

तओ नर्मीं रायरिसी, देविंदं ईणमब्ववी ॥२९॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।

ततो नमी राजर्षिं, देवेन्द्रं इदमब्रवीत् ॥२९॥

અર્થ-આ પ્રમાણે દેવેન્દ્રે કહેલ સાંભળી, હેતુ-કારણથી પ્રેરિત થયેલ નમિરાજર્ષિ નીચે દર્શાવેલ જવાબ આપે છે. (૨૯-૨૫૫)

असहं तु मणुस्सेहिं, मिच्छादंडो पजुज्जए ।

अकारिणोत्थ बज्झंति, मुच्चई कारओ जणो ॥३०॥

असकृत् तु मनुष्यैः, मिथ्यादण्डः प्रयुज्यते ।

अकारिणोऽत्र बध्यन्ते, मुच्यते कारको जनः ॥३०॥

અર્થ-અનેક વાર જે અપરાધ વગરના હોય તેઓના ઉપર પણ અજ્ઞાન વિ.થી મનુષ્ય દ'ડ કરે છે. એથી આ લોકમાં ચોરી વિ. નહિ કરનારાઓ ખેડી વિ.થી જકડાય છે અને ચોરી વિ. કરનારાઓ છૂટી જાય છે. આ જ્ઞાનની અશક્યતાને લીધે અપરાધીને દ'ડ નહિ અને નિરપરાધીને દ'ડ કરનાર રાજા, રાજધર્મવાળો અને નગરનું કુશળ કરનારો કેવી રીતે કહેવાય ? (૩૦-૨૫૬)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।

तओ नमिं रायरिसिं, देविदो इणमब्बवी ॥३१॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।

ततो नमिं राजर्षिं, देवेन्द्र इदमब्रवीत् ॥३१॥

અર્થ-આ વાતને સાંભળી, હેતુ-કારણથી પ્રેરિત થયેલ શકેન્દ્ર, રાગની પરીક્ષા કર્યા બાદ દ્રેષના અભાવની પરીક્ષા માટે નીચે મુજબ નમિરાજર્ષિને પૂછે છે. (૩૧-૨૫૭)

જે કેહ પત્થિવા તુભં, ન નમંતિ નરાહિવા !
 વસે તે ઠાવહ્તા ણં, તઓ ગચ્છસિ સ્વત્તિઆ ! ॥૩૨॥
 યે કેચિત્ પાર્થિવાસ્તુભ્યં, નાનમન્તિ નરાઘિપ ! ।
 વસે તાન્ સ્થાપયિત્વા સ્વલુ, તતો ગચ્છ ક્ષત્રિય ॥૩૨॥

અર્થ-જે કેટલાક રાજાઓ નમતા નથી તેઓને વશ કરીને, પછી હે ક્ષત્રિય ! તમે જાને. અર્થાત્ જે સમર્થ રાજા હોય છે તે નહીં નમતા રાજાઓને નમાવે છે. આપ તો સમર્થ છો. (૩૨-૨૫૮)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
 तओ नमी रायरिसि, देविंदं इणमव्ववी ॥३३॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
 ततो नमी राजर्षिः, देवेन्द्रं इदमव्ववीत् ॥३३॥

અર્થ-આ પૂર્વોક્ત અર્થને સાંભળી, હેતુ-કારણથી પ્રેરિત થયેલ નમિ રાજર્ષિ દેવેન્દ્રને નીચે દર્શાવેલ કહે છે. (૩૩-૨૫૯)

जो सहस्रं सहस्राणं, संगामे दुज्जए जिणे ।
 एगं जिणिज्ज अप्पाणं, एस से परमो जओ ॥३४॥

ये सहस्रं सहस्राणां, संग्रामे दुज्जय जयेत् ।
 एकं जयेदात्मानं, एष तस्य परमो जयः ॥३४॥

અર્થ-જે દુર્જય સંગ્રામમાં દશ લાખ સુભટોને જીતે છે, તે જો વિષય-કષાયમાં પ્રવૃત્ત અતિ દુર્જય એવા એક આત્માને જીતે, તો તે વિજેતાનો દશ લાખ સુભટોના વિજય કરતાં પરમ વિજય છે. (૩૪-૨૬૦)

अप्पणामेव जुज्झाहि, किं ते जुज्झेण वज्झओ ।

अप्पणामेवमप्पणं, जइत्ता सुहमेहए ॥३५॥

आत्मनैव युध्यस्व, किं ते युद्धेन बाह्यतः ।

आत्मनैव आत्मानं, जित्वा सुखमेधते ॥३५॥

अर्थ-हे आत्मन् ! अनाचारप्रवृत्त आत्मानि साथे
 न युद्ध कर ! बाह्य राज्ञेयानी साथे लडवाथी तने शे
 लाल छे ? आ प्रभाषे अनाचारप्रवृत्त आत्माने लुती
 देवाथी मुक्तिसुभ्रूप अैकान्तिक सुभने मुनि पाभे छे.
 (३५-२६१)

पंचिदिआणि कोहं, माणं मायं तहेव लोभं च ।

दुज्जयं चैव अप्पणं, सव्वमप्पे जिए जियं ॥३६॥

पञ्चेन्द्रियाणि क्रोधः, मानो माया तथैव लोभश्च ।

दुर्जयश्चैव आत्मा, सर्वमात्मनि जिते जितम् ॥३६॥

अर्थ-पांच इंद्रिये, क्रोध-मान-माया-लोभ,
 दुर्जय मन, मिथ्यात्व वि. सधणुंय, जे आत्मा अेक
 लुताय तो सर्व लुतायेलुं न छे. वारतेन हुं बाह्य
 शत्रुओंनी उपेक्षा करीने आत्माना न नयमां प्रवृत्तिशील
 छुं. (३६-२६२)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।

तओ नमि रायरिसिं, देविंदो इणमव्ववी ॥३७॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।

ततो नमिं राजर्षिं, देवेन्द्रः इदमब्रवीत् ॥३७॥

अर्थ-आ पूर्वोक्त वात सांलणी, छेतु-कारणुथी प्रेरित थयेल छन्द, नभिराजर्षिना राग अने द्वेषना अलावनो निश्चय करी, जिनधर्मनी स्थिरतानी परीक्षा भाटे नीचे मुज्ज नभिराजर्षिने पूछे छे. (३७-२६३)

जइत्ता विउले जन्ने, भोइत्ता समणमाहणे ।

दच्चा भुच्चा य जिट्ठा य, तओ गच्छसि खत्तिया ॥३८॥

याजयित्वा विपुलान् यज्ञान्, भोजयित्वा श्रमणब्राह्मणान् ।

दत्त्वा भुक्त्वा च इष्ट्वा च, ततो गच्छ क्षत्रिय ! ॥३८॥

अर्थ-छे क्षत्रिय ! भोटा यज्ञो करावी. शाक्य वि. श्रमणो आह्वणोने जभाडी, आह्वणु वि.ने दक्षिणामां गाय वि.तुं दान आपी, मनोउर शण्ड वि ने लोगवी अने स्वयं यज्ञो करी, पछी आप दीक्षा लेजे. (३८-२६४)

एयमद्वं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।

तओ नमी रायरिसिं, देविंदं इणमव्ववी ॥३९॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।

ततो नमी राजर्षिः, देवेन्द्रं इदमब्रवीत् ॥३९॥

अर्थ-आ पूर्वोक्त विषय सांलणी, छेतु-कारणुथी प्रेरित थयेल नभिराजर्षिं देवेन्द्रने नीचे मुज्ज नवाण आपे छे. (३९-२६५)

जो सहस्सं सहस्साणं, मासे मासे गवं दए ।

तस्सावि संजमो सेओ, अदितस्सवि किंचणं ।४०॥

યઃ સહસ્રં સહસ્રાણાં, માસે માસે ગવાં દદ્યાત્ ।
તસ્યાપિ સંયમઃ શ્રેયામ્, અદદતોઽપિ કિંચન ॥૪૦॥

અર્થ-જે કોઈ દર મહિને દશ લાખ ગાયોનું દાન કરે છે તે પશુ, તેના કરતાં કાંઈ પણ નહીં આપવા છતાં હિંસા વિ. પાપોના પરિહારરૂપ સંયમ. અત્યંત પ્રશસ્ય સર્વશ્રેષ્ઠ છે. (૪૦-૨૬૬)

एअमट्टं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।
तओ नमिं रायरिसिं देविंदो इणमब्बवी ॥४१॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।
ततो नमिं राजर्षिं, देवेन्द्रः इदमब्रवीत् ॥४१॥

અર્થ-આ પૂર્વોક્ત ખીના સાંભળી, હેતુ-કારણથી પ્રેરિત થયેલ જૈનધર્મની દઢતાનો નિશ્ચય કરી; તતની દઢતાની પરીક્ષા માટે ઇન્દ્ર નમિરાજર્ષિને હવે નીચેની બાબત પૂછે છે. (૪૧-૨૬૭)

घोरासमं चइत्ताणं, अन्नं पत्थेसि आसमं ।
इहेव पोसहरओ, भवाहि मणुयाहिवा ! ॥४२॥

घोराश्रमं त्यक्त्वा खलु, अन्यं प्रार्थयसि आश्रमम् ।
इहैव पौषधरतः भव मनुजाधिप ! ॥४२॥

અર્થ-અત્યંત દુષ્કર હોઈ ઘોર આશ્રમ ગૃહસ્થા-શ્રમને છોડી; દીક્ષારૂપી ખીજ આશ્રમની શા માટે ઇચ્છા

રાખો છો ? હે રાજન્ ! અહીં જ ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહી
અષ્ટમી વિ. તિથિઓમાં પૌષધવ્રતધારી બનો ! (૪૨-૨૬૮)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।

तओ नमी रायरिसिं, देविंदं इणमन्ववी ॥४३॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।

ततो नमि राजर्षिं, देवेन्द्रं इदमब्रवीत् ॥४३॥

અર્થ-આ પૂર્વોક્ત વાત સાંભળી, હેતુ-કારણથી
પ્રેરિત થયેલ નમિરાજર્ષિ ઈન્દ્રને નીચે મુજબ જવાબ
આપે છે. (૪૩-૨૬૯)

मासे मासे उ जो बालो, कुसग्गेणं तु भुंजए ।

न सो सुअक्खायधम्मस्स, कलं अग्घइ सोलसिं ॥४४॥

मासे मासे तु यो बालः, कुशाग्गेण तु भुङ्क्ते ।

न स स्वाख्यातधर्मस्य, कलामर्हति षोडशीम् ॥४४॥

અર્થ-જે કોઈ અવિવેકી એક એક માસમાં દાહના
અથવા ભાગ જેટલો આહાર કરે છે તેવા પ્રકારનો ઘોર
તપસ્વી, તીર્થંકરપ્રણીત સર્વસાવધત્યાગરૂપ મુનિધર્મના
સોલસા ભાગ સરખો પણ ન થાય ! જેથી પ્રભુએ મુખ્ય-
તયા મુનિધર્મ કહેલ છે, નહિ કે ગૃહસ્થાશ્રમ ! તેથી દ્વીક્ષા-
રૂપ આશ્રમ શ્રેયસ્કર છે. (૪૪-૨૭૦)

एअमट्ठं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।

तओ नमि रायरिसिं, देविंदो इणमन्ववी ॥४५॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।

ततो नमिं राजर्षिः, देवेन्द्रः इदमब्रवीत् ॥४५॥

अर्थ—आ पूर्वोक्त जवाय सांलणी, छेतु-कारण्युथी प्रेरित अनेल धन्द्र नीरागतानी परीक्षा भाटे नमिराज-र्षिने नीचेनी आभत पूछे छे. (४५-२७१)

हिरण्यं सुवर्णं मणिमुक्तं, कंसं दूषं च वाहनं ।

कोषं व वड्ढावइत्ताणं, तओ गच्छसि खत्तिआ ॥४६॥

हिरण्यं सुवर्णं मणिमुक्तं, कांस्यं दुष्यं च वाहनम् ।

कोषं च वर्धयित्वा खलु, ततो गच्छ क्षत्रिय ! ॥४६॥

अर्थ—छे क्षत्रिय ! धउेलुं, नडीं धउेलुं सोनुं, धन्द्रनील वि. मण्णुओ, भोतीओ, कांसाना वासणुा वि., इण्य वस्त्र वि. वस्त्रो, रथ वि. वाडुनो अने लंडार वि सधणायने वधारीने पछी जणे ! (४६-२७२)

एअमद्वं निसामित्ता, हेउकारणचोइओ ।

तओ नमी रायरिसी, देविदं इणमव्ववी ॥४७॥

एतमर्थं निशम्य, हेतुकारणनोदितः ।

ततो नमि राजर्षिः, देवेन्द्रं इदमब्रवीत् ॥४७॥

अर्थ—आ पूर्वोक्त आभत सांलणी, छेतु-कारण्युथी प्रेरित थयेल नमिराजर्षि शडेन्द्रने नीचे जणुावेल जवाय आपे छे. (४७-२७३)

सुवर्णरूपस्स उ पव्वया भवे, सिआ हु केलाससमा असंखया ।

नरस्स लुद्धस्स न तेहि किंचि, इच्छा हु आगाससमा

अणंतिआ ॥४८॥

સુવર્ણરૂપ્યસ્ય તુ પર્વતા ભવેયુઃ,

સ્યાત્ હુ કલાસસમા અસંખ્યકાઃ ।

નરસ્ય લુઘ્વસ્ય ન તૈઃ કિંચિત્ ,

ઇચ્છા હુ આકાશસમા અનન્તિકા ॥૪૮॥

અર્થ—સોના રૂપાના મેરૂપર્વ જેવડા અસંખ્યાતા પર્વતો કદાચ મળી જાય, તો પણ તૃષ્ણાતુર મનુષ્યને થોડો પણ સંતોષ થતો નથી; કારણ કે ઇચ્છા આકાશ જેટલી અનંત છે. (૪૮-૨૭૪)

પૃથ્વી સાલી જવા ચેવ, હિરણ્યં પશુભિસ્સહ ।

પૃથ્વીપુણં નાલમેગસ્ય, ઇહ વિજ્જા તવં ચરે ॥૪૯॥

પૃથ્વી શાલયઃ ચવાશ્ચૈવ, હિરણ્યં પશુભિઃ સહ ।

પ્રતિપૂર્ણં નાલમેકસ્ય, ઇતિ વિદિત્વા તપશ્ચરેન્ ॥૪૯॥

અર્થ—ભૂમિ, લાલ ડાંગર વિ. ડાંગરની જાતિ, જવ વિ. ધાન્ય, સોનું વિ. અને ગાય વિ. પશુધનની સાથે સઘળું એક જંતુને ઇચ્છાપૂર્તિ માટે સદા શક્તિમાન થતું નથી. આ પ્રમાણે જાણીને અનશન વિ. ખાર પ્રકારના તપનું આચરણ કરવું જોઈએ. (૪૯-૨૭૫)

અમદ્વં નિસામિત્તા, હેતુકારણચોદ્વઓ ।

તઓ નમિં રાયરિસિં, દેવિંદો ઇણમબ્રવી ॥૫૦॥

અમર્થ નિશમ્ય, હેતુકારણનોદિતઃ ।

તતો નમિં રાજર્ષિં, દેવેન્દ્રઃ ઇદમબ્રવીત્ ॥૫૦॥

અર્થ—આ પૂર્વોક્ત જવાબ સાંભળી, હેતુ કારણથી

પ્રેરિત થયેલ દેવેન્દ્ર નમિરાજર્ષિને નીચે જણાવેલ વિષય પૂછે છે. (૫૦-૨૭૬)

અચ્છેરગમન્મુદા, મોઁ ચયસિ પત્થિવા ।

અસંતે કામે પત્થેસિ, સંકપ્પેણ વિહન્નસિ ! ॥૫૧॥

આશ્ચર્યમદ્મુતકાન્, મોગાન્ ત્યજસિ પાર્થિવ ! ।

અસતઃ કામન્ પ્રાર્થયસિ, સંકલ્પેન વિહન્યસે ॥૫૧॥

અર્થ—આશ્ચર્યની વાત છે કે હે રાજન્ ! આપ વિદ્યમાન આશ્ચર્યરૂપ લોગોને છોડી અવિદ્યમાન સ્વર્ગ વિના કામલોગોને ચાહો છો ! અપ્રાપ્ત લોગોના સંકલ્પ-અનંત ઇચ્છાથી હત પ્રહત બની રહ્યા છો, આપ વિવેકી હોવાથી પ્રાપ્ત લોગોને અપ્રાપ્ત લોગોની ઇચ્છાથી ન છોડો ! (૫૨-૨૭૭)

એમદ્દં નિસામિત્તા, હેતુકારણચોદ્ધો ।

તઓ નમી રાયરિસી, દેવિદં ઇણમબ્બવી ॥૫૨॥

એતમર્થ નિશમ્ય, હેતુકારણનોદિતઃ ।

તતો નમિ રાજર્ષિઃ, દેવેન્દ્રં ઇદમબ્રવીત્ ॥૫૨॥

અર્થ—આ પૂર્વોક્ત ખીના સાંભળી, હેતુ કારણથી પ્રેરિત બનેલ નમિરાજર્ષિ, દેવેન્દ્રને નીચે જણાવેલ જવાબ આપે છે. (૫૨-૨૭૮)

સલ્લં કામા વિસં કામા, કામા આસાવિસોવમા ।

કામે પત્થયમાણા ય, અકામા જંતિ દુગ્ગદં ॥૫૩॥

શલ્યં કામા વિષં કામાઃ, કામા આશીવિષોપમાઃ ।

કામાન્ પ્રાર્થયમાનાશ્ચ, અકામા યાન્તિ દુર્ગતિમ્ ॥૫૩॥

અર્થ—પ્રતિક્ષણુ પીડાકારી એવા શબ્દ વિ. કામે શલ્ય જેવા છે, તેમજ (ધર્મ) જીવનનાશકની અપેક્ષાએ જેર અને સાપ જેવા છે. કામલોગોની ચાહના કરનાર જીવો લોગો નહિ મળવા કે લોગવવા છતાં કામનાથી જ પરલવમાં નરક વિ. દુર્ગતિમાં જાય છે. (૫૩-૨૭૯)

અહે વયદ્ કોહેણં, માણેણં અહમા ગઈ ।

માયા ગદ્ પડિઘ્વાઓ, લોહાઓ દુહાઓ મયં ॥૫૪॥

અધો વ્રજતિ ક્રોધેન, માનેન અધમા ગતિઃ ।

માયયા ગતિપ્રતિઘાતો, લોભાદુભયતો મયમ્ ॥૫૪॥

અર્થ—ક્રોધથી નરકગતિ, માનથી નીચગતિ, માયાથી સુગતિનો નાશ અને લોભથી આ લોક—પરલોકનો ભય થાય છે. અર્થાત્ કામલોગોની કામનાથી ક્રોધ વિ. થાય છે, તેા તેથી દુર્ગતિ કેમ નહીં ? (૫૪-૨૮૦)

અવઝ્જિઝ્ઞઞણ માહ્ણરૂવં, વિઝરુઞ્ચિઞ્ચઞ્ણ ઇંદત્તં ।

વંદદ્ અમિત્થુણંતો, ઇમાહિં મહુરાહિં વગ્ગૂહિં ॥૫૫॥

અપોહ્ય બ્રાહ્મણરૂપં, વિકૃત્ય ઇન્દ્રત્વમ્ ।

વન્દતે અમિષ્ટુવન્, ઇમાભિર્મધુરાભિઃ વાગ્મિઃ ॥૫૫॥

અર્થ—હવે દેવેન્દ્ર, બ્રાહ્મણરૂપને છોડી; ઇન્દ્રરૂપ બનાવી, આ નીચે કહેવાતી મનોહર વાણીથી સ્તુતિ કરતો નમસ્કાર કરે છે. (૫૫-૨૮૧)

અહો તે નિજ્જિઓ કોહો, અહો તે માળો પરાજિઓ ।
અહો તે નિરક્કિયા માયા, અહો ! તે લોહો વસીકઓ ॥૫૬॥

અહો ! ત્વયા નિર્જિતઃ ક્રોધઃ, અહો તે માનઃ પરાજિતઃ ।
અહો તે નિરાકૃતા માયા, અહો તે લોભો વશીકૃતઃ ॥૫૬॥

અર્થ—આશ્ચર્ય છે કે તમે ક્રોધને જીતી લીધો,
માનને હરાવી દીધો, માયાનું નિરાકરણ કર્યું અને લોભ
પોતાને આધીન કર્યો છે. (૫૬-૨૮૨)

અહો ! તે અજ્જવં સાહુ, અહો તે સાહુ મદ્દવં ।
અહો તે ઉત્તમા સ્વંતી, અહો તે મુક્તિ ઉત્તમા ॥૫૭॥

અહો ! તે આર્જવં સાધુ, અહો ! તે સાધુ માર્દવમ્ ।
અહો ! તે ઉત્તમા ક્ષાન્તિઃ, અહો ! તે મુક્તિરુત્તમા ॥૫૭॥

અર્થ—અહો, કેવી સરસ આપની સરલતા છે !
અહો, આપની નમ્રતા અપૂર્વ છે ! અહો, આપની ક્ષમા
અલૌકિક છે ! અહો, આપનો સંતોષ અસાધારણ છે !
(૫૭-૨૮૩)

इहंसि उत्तमो भंते !, पेच्चा होदिसी उत्तमो ।
लोगुत्तमुत्तमं ठाणं, सिद्धिं गच्छसि नीरओ ॥५८॥

इह असि उत्तमो भदन्त !, पश्चात्, भविष्यसि उत्तमः ।
लोकोत्तमोत्तमं स्थानं, सिद्धिं गच्छसि नीरजाः ॥५८॥

અર્થ—હે પૂજ્ય ! આપ ઉત્તમ ગુણસંપન્ન હોઈ
આ લોકમાં ઉત્તમ છો અને પરલોકમાં ઉત્તમ બનશો. અહીં

धर्मरहित अनीने लोकना उत्तमोत्तम स्थानरूप मुक्तिमां
जशे. (५८-२८४)

एवं अभित्थुणंतो, रायरिसिं उत्तमाइ सद्वाए ।

पयाहिणं कुणंतो, पुणो पुणो वंदए सको ॥५९॥

एवममिष्टुवन्, राजर्षिं उत्तमया श्रद्धया ।

प्रदक्षिणां कुर्वन्, पुनः पुनर्वन्दते शक्रः ॥५९॥

अर्थ—आ प्रमाणे पूर्वोक्त स्तुति करतो शकेन्द्र, नमि
राजर्षिने उत्तम श्रद्धाथी प्रदक्षिणा देतो वारंवार प्रणाम
करे छे. (५९-२८५)

तो वंदिऊण पाए, चक्रं-कुस-लखणे मुणिवरस्स ।

आगासेणुप्पइओ, ललिअचवलकुंडलकिरीटी ॥६०॥

ततो वन्दित्वा पादौ, चक्राङ्कुशलक्षणौ मुनिवरस्य ।

आकाशेनोत्पतितः, ललितचपलकुण्डलकिरीटी ॥६०॥

अर्थ—त्याख्याद नमिराजर्षि-मुनिवरना अङ्कु-
अङ्कुशना लक्षणांता अरुणामां वंदना करीने, विद्यासवाणा
डोवाथी ललित तथा अचल डोवाथी अचल कुंडलवाणे अने
मुकुटधारी छेन्द्र, आकाशमार्गे-देवलोकां लक्ष्मी रवाना थड
गया. (६०-२८६)

नमी नमेइ अप्पाणं, सक्खं सक्केण चोइओ ।

चइऊण गेहं वइदेही, सामन्ने पज्जुवट्ठिओ ॥६१॥

नमिर्नमयति आत्मानं, साक्षात् शक्रेण नोदितः ।

त्यक्त्वा गेहं विदेही, श्रामण्ये पर्युपस्थितः ॥६१॥

અર્થ—નમિરાજર્ષિની પ્રત્યક્ષ થઈને ઇન્દ્રે સ્તુતિ કરવા છતાં, વિદેહદેશના અધિશ્વર નમિરાજર્ષિ, ગર્વિત નહિ બનતાં આત્માને સ્વ-સ્વરૂપ પ્રતિ નમાવનાર બને છે. તેઓ રાજધાનીને ત્યાગ કરી સંયમની સાધનામાં ઉજ્જમાળ થયા, પરંતુ ઇન્દ્રની પ્રેરણાથી ધર્મથી ખસ્યા નહીં. (૬૧-૨૮૭)

एवं करिंति संबुद्धा, पंडिआ पविअकखणा ।
विणिअट्टंति भोगेसु, जहा से नमी रायरिसी त्तिवेमि ॥६२॥

एवं कुर्वन्ति संबुद्धाः, पण्डिताः प्रविचक्षणाः ।
विनिवर्तन्ते भोगेषु, यथा स नमी राजर्षिः इति ब्रवीमि ॥६२॥

અર્થ—આ પ્રમાણે જેમ નમિરાજર્ષિ, સ્વધર્મમાં નિશ્ચલતાવાળા થયા, તેમ તત્ત્વજ્ઞાની, ગીતાર્થ, અભ્યાસના અતિશયથી ક્રિયામાં નિષ્ણાત બીજા મુનિઓ પણ ભોગોથી વિરામ પામનારા થાય છે. આ પ્રમાણે હે જંપૂ હું કહું છું. (૬૨-૨૮૮)

॥ नवमुं श्री नमिप्रवज्याध्ययन सांपूर्ण ॥

શ્રી દ્રુમપત્રકાધ્યયન-૧૦

દ્રુમપત્તે પંડુરે જહા, નિવડે રાઙ્ગણાં અચ્ચે ।

એવં મણુયાણ જીવિં, સમયં ગોયમ ! મા પમાયે ॥૧॥

દ્રુમપત્રકં પાણ્ડુરકં યથા નિપતતિ રાત્રિગણાનામત્યયે ।

એવં મનુજાનાં જીવિતં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૧॥

અર્થ—જેમ વૃક્ષનું પાન, શ્વેતવર્ણી-પરિપક્વ બની વૃક્ષ ઉપરથી તૂટીને નીચે ખરી પડે છે, તેમ રાત્રિ-દિવસોના સમૂહો વ્યતીત થતાં, સ્થિતિ ખલાસ થતાં કે અદ્યવસાય વિ.થી કરાયેલ ઉપક્રમથી મનુષ્યોનું જીવન (જીવન) નાટક સમાપ્ત થાય છે. માટે હે ગૌતમ ! ધર્મસાધનમાં એક સમયનો પ્રમાદ પણ અકરણીય છે. (૧-૨૮૬)

કુસંગે જહ ઓસવિંદુએ, થોવં ચિદ્દેહ લંબમાણે ।

એવં મણુઆણ જીવિયં, સમયં ગોયમ ! મા પમાયે ॥૨॥

કુશાગ્રે યથા અવશ્યાયવિન્દુકઃ, સ્તોકં તિષ્ઠતિ લંબમાનકઃ ।

એવં મનુજાનાં જીવિતં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૨॥

અર્થ—જેમ દાલની અણી ઉપર પડેલું આકળનું બિંદુ થોડા સમય સુધી રહે છે, તેમ મનુષ્યોનું આયુષ્ય અલ્પ-કાલીન છે. માટે હે ગૌતમ ! એક સમય પણ ધર્મસાધનામાં પ્રમાદ કરવો નહીં (૨-૨૯૦)

इइ इत्तरिअम्मि आउए, जीविअए बहुपच्चवायए ।

विहुणाहि रयं पुरेकडं, समयं गोयम ! मा पमायए ॥३॥

इति इत्वरे आयुषि, जीवितके बहुप्रत्यपायके ।

विधुनीहि रजः पुराकृतं, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥३॥

अर्थ—आ प्रमाणे वृक्षपत्रनी जेम के जलजिहुनी जेम धष्ठा प्रत्यपायवाणुं निरूपकम के सोपकम मनुष्यायुष्य, अटपकालीन-अनित्य जण्णी पूर्वकृत कर्मरूपी रजने हूर करवी जेधजे. भाटे छे गौतम ! जेक समय पणु प्रमाद न करशे। (३-२६१)

दुल्लहे खलु माणुसे भवे, चिरकालेण वि सव्वपाणिणं ।

गाढा य विवाग कम्मणो, समयं गोयम ! मा पमायए ॥४॥

दुर्लभः खलु मानुषो भवः, चिरकालेनापि सर्वप्राणिनाम् ।

गाढाश्च विपाकाः कर्मणां, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥४॥

अर्थ—पूण्यशून्य सर्व जिवोने लांभा गाणे पणु इरीथी मनुष्यजन्म पामवो दुर्लभ छे, केम के नरगति-विघातक प्रकृतिरूप कर्मोना उदयोना विनाश करवो अशक्य छे. तेथी छे गौतम ! जेक समयना प्रमादने अवकाश न आपो ! (४-२६२)

पुढवीक्कायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।

कालं संखाईअं, समयं गोयम ! मा पमायए ॥५॥

आउक्कायमइगओ, उक्कोसं जीवो उ संवसे ।

कालं संखाईयं, समयं गोयम ! मा पमायए ॥६॥

તેુકાયમહગઓ, ઉકોસં જીવો ઉ સંવસે ।
 કાલં સંસ્વાઈઅં, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૭॥
 વાુકાયમહગઓ, ઉકોસં જીવો ઉ સંવસે ।
 કાલં સંસ્વાઈઅં, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૮॥
 —ચતુર્ભિઃકલાપકમ્ ॥

પૃથિવીકાયમતિગતઃ, ઉત્કર્ષતો જીવસ્તુ સંવસેત્ ।
 કાલં સંસ્વાતીતં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૫॥
 અપકાયમતિગતઃ, ઉત્કર્ષતો જીવસ્તુ સંવસેત્ ।
 કાલં સંસ્વાતીતં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૬॥
 તેજસ્કાયમતિગતઃ, ઉત્કર્ષતો જીવસ્તુ સંવસેત્ ।
 કાલં સંસ્વાતીતં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૭॥
 વાયુકાયમતિગતઃ, ઉત્કર્ષતો જીવસ્તુ સંવસેત્ ।
 કાલં સંસ્વાતીતં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૮॥
 —ચતુર્ભિઃકલાપકમ્ ॥

અર્થ—પૃથ્વીકાય, અપકાય, અગ્નિકાય તેમજ વાયુ-
 કાયમાં ગયેલ જીવ, ઉત્કર્ષથી અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી
 અવસર્પિણીરૂપ કાલ પર્યાંત રહે છે. આ ચારની આટલી
 ઉત્કૃષ્ટિ સ્વકાયસ્થિતિ છે. માટે હે ગૌતમ ! એક સમયનો
 પણ પ્રમાદ ઠરશે નહીં. (૫ થી ૮, ૨૯૩ થી ૨૯૬)

વણસ્સહકાયમહગઓ, ઉકોસં જીવો ઉ સંવસે ।
 કાલમણંતં દુરંતં, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૯॥

વનસ્પતિકાયમતિગતઃ, ઉત્કર્ષતો જીવસ્તુ સંવસેત્ ।
કાલમનન્તં દુરન્તં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૧૧॥

અર્થ—સાધારણ વનસ્પતિકાયમાં ગયેલ જીવ, અનંત ઉત્સર્પિણી અવસર્પિણીરૂપ અનંતકાલ સુધી રહે છે. વળી આ અનંત દુરંત છે; તેમ જ આ જીવો અત્યંત અદ્યપ ચૈતન્યવાળા હોઈ ત્યાંથી નીકળેલાને પણ પ્રાયઃ વિશિષ્ટ મનુષ્ય વિ. ભવ દુર્લભ થાય છે. માટે હે ગૌતમ ! એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરવો નહીં. (૯-૨૬૭)

બેઈન્દ્રિયકાયમહગ્રો, ઉક્કોસં જીવો ડ સંવસે ।
કાલં સંસ્વિજ્જસન્નિયં, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૧૦॥
તેઈન્દ્રિયકાયમહગ્રો, ઉક્કોસં જીવો ડ સંવસે ।
કાલં સંસ્વિજ્જસન્નિયં, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૧૧॥
ચરિન્દ્રિયકાયમહગ્રો, ઉક્કોસં જીવો ડ સંવસે ।
કાલં સંસ્વિજ્જસન્નિયં, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૧૨॥
—ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ॥

દ્વીન્દ્રિયકાયમતિગતઃ, ઉત્કર્ષતો જીવસ્તુ સંવસેત્ ।
કાલં સંસ્વેયસંજ્ઞિતં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૧૦॥
ત્રીન્દ્રિયકાયમતિગતઃ, ઉત્કર્ષતો જીવસ્તુ સંવસેત્ ।
કાલં સંસ્વેયસંજ્ઞિતં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૧૧॥
ચતુરિન્દ્રિયકાયમતિગતઃ, ઉત્કર્ષતો જીવસ્તુ સંવસેત્ ।
કાલં સંસ્વેયસંજ્ઞિતં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૧૨॥
—ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ॥

અર્થ—એ ઇન્દ્રિયવાળાં (સ્પર્શન રસના), ત્રણ ઇન્દ્રિયવાળા (પહેલા એ, ઘ્રાણ) અને ચાર ઇન્દ્રિયવાળા (પહેલા ત્રણ, આંખ) કાયમાં ગયેલ જીવ, સંખ્યાત હજાર વર્ષરૂપ સંખ્યાતા કાલ સુધી ઉત્કર્ષથી રહે છે. માટે હે ગૌતમ ! એક સમયનોય પ્રમાદ આવવા દેશે નહીં. (૧૦ થી ૧૨, ૨૬૮ થી ૩૦૦)

પંચિન્દ્રિયકાયમહગઓ, ઉક્કોસં જીવો ઉ સંવસે ।

સત્તદ્ભવગ્રહણે, સમયં ગૌતમ ! મા પમાયણ ॥૧૩॥

પચ્ચેન્દ્રિયકાયમતિગતઃ, ઉત્કર્ષતો જીવસ્તુ સંવસેત્ ।

સપ્તાષ્ટભવગ્રહણાનિ, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૧૩॥

અર્થ—પાંચ ઇન્દ્રિયવાળા (ઉપરના ચાર, કર્ણ) તિયંચોની અને મનુષ્યોની કાયમાં ગયેલ જીવ, સંખ્યાત આયુષ્યમાં સાત અને અસંખ્યાત આયુષ્યમાં આઠમે એમ સાત કે આઠ લવ સુધી ઉત્કર્ષથી રહે છે. માટે હે ગૌતમ ! એક સમયનો પ્રમાદ કરવા જેવો નથી. (૧૩-૩૦૧)

દેવે નેરહણ અહગઓ, ઉક્કોસં જીવો ઉ સંવસે ।

દ્વિક્વક ભવગ્રહણે, સમયં ગૌતમ ! મા પમાયણ ॥૧૪॥

દેવાન્ નૈરશિકાનતિગતઃ, ઉત્કર્ષતો જીવસ્તુ સંવસેત્ ।

પૈકૈકભવગ્રહણં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૧૪॥

અર્થ—દેવગતિ અને નરકગતિમાં ગયેલ જીવ, વધારેમાં વધારે એક લવ સુધી રહે છે. માટે હે ગૌતમ ! એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં. (૧૪-૩૦૨)

एवं भवसंसारे, संसरइ सुहासुहेहिं कम्मेहिं ।
 जंभो पमायबहुलो, समयं गोयम ! मा पमायए ॥१५॥
 एवं भवसंसारे, संसरन्ति शुभाशुभैः कर्मभिः ।
 जीवः प्रमादबहुलः, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥१५॥

अર્થ—આ પ્રમાણે તિર્થંચ વિ. જન્મોરૂપી સંસારમાં પૃથ્વીકાય વિ. લવના હેતુરૂપ શુભાશુભ કર્મોથી જીવ પર્યાટન કરે છે. જીવ, પ્રમાદની પ્રચુરતાવાળો હોવાથી કર્મો બાંધે છે અને સંસારપ્રવાસી બને છે. માટે હે ગૌતમ ! એક સમયનો પ્રમાદ પણ વર્જનીય છે. (૧૫-૩૦૩)

लघ्वृणवि माणुसत्तणं, आरिअत्तं पुणरवि दुल्लहं ।
 बहवे दस्सुआ मिलक्खुआ, समयं गोयम ! मा पमायए ॥१६॥
 लब्ध्वाऽपि मानुषत्वं, आर्यत्वं पुनरपि दुर्लभम् ।
 बहवोदस्यवः श्लेच्छाः, समयं गौतम मा प्रमादयेः ॥१६॥

અર્થ—કદાચ મનુષ્યજન્મની પ્રાપ્તિ થવા છતાં, મગધ વિ. આર્યદેશમાં ઉત્પત્તિરૂપ આર્યપણું મળવું ઘણું દુર્લભ છે, કેમ કે ધર્માધર્મ, લક્ષ્યાલક્ષ્ય વિ.ના જ્ઞાન-વિવેક વગરના પશુ સમાન અનાર્ય દેશોમાં મનુષ્યજન્મ મેળવ્યા પછી, કોઈ પણ ધર્મપુરુષાર્થ સાધી શકતો નથી; અર્થાત્ ચોર અને ચ્લેચ્છ તરીકે પ્રખ્યાત થાય છે. માટે હે ગૌતમ ! એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં. (૧૬-૩૦૪)

લઘ્ધૂણવિ આરિઅત્તળં, અહીળપંચિદિઅયા હુ દુલ્લહા ।
વિગલિંદિઅયા હુ દીસઈ, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૧૭॥

લઘ્ધ્વાડપિ આર્યત્વં, અહીનપચ્છેન્દ્રિયતા હુ દુર્લભા ।
વિકલેન્દ્રિયતા હુ દૃશ્યતે, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૧૭॥

અર્થ—આ પ્રમાણે આર્યપણું મળવા છતાં કોઈ પણ
બાતના દોષ વગરની પરિપૂર્ણ પાંચેય ઇન્દ્રિયોની પ્રાપ્તિ
દુર્લભ જ છે, કારણ કે જન્મ થયા પછી પણ રોગ વિના
કારણે મનુષ્યોમાં ઇન્દ્રિયોની વિકલતા દેખાય છે. માટે હે
ગૌતમ ! એક સમયનોય પ્રમાદ કરીશ નહીં. (૧૭-૩૦૫)

અહીળપંચિદિઅત્તં પિ સે લહે ઉત્તમધર્મમસુઈ ઉ દુલ્લહા ।
કુતિત્થિનિસેવણ જણે, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૧૮॥
અહીનપચ્છેન્દ્રિયતામપિ સ લભેત,

ઉત્તમધર્મશ્રુતિસ્તુઃ દુર્લભા ।

કુતીર્થિનિષેવકો જનઃ,

સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૧૮॥

અર્થ—મહા પુણ્યે પાંચેન્દ્રિયની પટુતા પ્રાણીને પ્રાપ્ત
થવા છતાં, તત્ત્વશ્રવણરૂપ ઉત્તમ ધર્મનું શ્રવણ દુર્લભ જ
છે. કેમ કે કુતીર્થિક-કુચુરની સેવામાં સદાપરાયણ જનતાને
જૈનધર્મના તત્ત્વોનું શ્રવણ દુર્લભ બને છે. માટે હે ગૌતમ !
એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં. (૧૮-૩૦૬)

લઘ્ધૂણવિ ઉત્તમં સુઈ, સદ્દહણા પુણરપિ દુલ્લહા ।
મિચ્છત્તનિસેવણ જણે, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૧૯॥

લઙ્ઘ્વાઽપિ ઉત્તમાં શ્રુતિ, શ્રદ્ધા પુનરપિ દુર્લભા ।
મિથ્યાત્વનિષેવકો જનઃ, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદ્યેઃ ॥૧૯॥

અર્થ—ઉત્તમ ધર્મનું શ્રવણ થવા છતાં તત્ત્વચિન્તન શ્રદ્ધા દુર્લભ છે, કેમ કે અનાદિ લવનો અભ્યાસ અને ધર્મની ગુરૂતાથી પ્રાયઃ મિથ્યાત્વમાં પ્રવૃત્તિ હોઈ, જન, અતત્ત્વને તત્ત્વ તરીકે માને છે. તેથી હે ગૌતમ ! એક સમયનો પ્રમાદ હેય જ છે. (૧૯-૩૦૭)

ધર્મમપિ હુ સદ્દંતયા, દુલ્લહયા, કાણ ફાસયા ।
इह कामगुणेषु मुच्छिआ, समयं गोयम ! मा पमायए ॥२०॥

ધર્મમપિ હુ શ્રદ્ધતોઽપિ, દુલ્ભકાઃ કાયેન સ્પર્શકાઃ ।
इह कामगुणेषुमुच्छिआः, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥२०॥

અર્થ—જીવો ધર્મની શ્રદ્ધા કરવાવાળા છતાં, તે ધર્મની સાધના કરનારા દુર્લભ હોય છે, કારણ કે તેઓ આ જગતમાં શષ્ટ વિ. વિષયાસક્તિમાં ગળાડુબ રૂબેલા હોવાથી ધર્મસામગ્રી મળવા છતાં ધર્મ આરાધતા નથી. માટે હે ગૌતમ ! એક સમયના પ્રમાદનું પણ અવલંબન લઈશ નહીં. (૨૦-૩૦૮)

परिजूरहते सरीरयं, केसा पांडुरया हवंति ते
से सो अबले अ हायई, समयं गोयम ! मा पमायए ॥२१॥
परिजूरह ते सरीरयं, केसा पांडुरया हवंति ते ।
से चक्खुबले अ हायई, समयं गोयम ! मा पमायए ॥२२॥

परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पांडुरया हवंति ते ।
 से घाणबले अ हायई, समयं गोयम ! मा पमायए ॥२३॥
 परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पांडुरया हवंति ते ।
 से जिम्भबले अ हायई, समयं गोयम ! मा पमायए ॥२४॥
 परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पांडुरया हवंति ते ।
 से फासबले अ हायई, समयं गोयम ! मा पमायए ॥२५॥
 परिजूरइ ते सरीरयं, केसा पांडुरया हवंति ते ।
 से सव्वबले अ हायई, समयं गोयम ! मा पमायए ॥२६॥

—षड्भिःकुलकम् ॥

परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते ।
 तत् श्रोत्रबलं च हीयते, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥२१॥
 परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते ।
 तत् चक्षुर्बलं च हीयते, समयं गौयम ! मा प्रमादयेः ॥२२॥
 परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते ।
 तद् घ्राणबलं च हीयते, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥२३॥
 परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते ।
 तद् जिह्वाबलं च हीयते, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥२४॥
 परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते ।
 तत् स्पर्शबलं च हीयते, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥२५॥
 परिजीर्यति ते शरीरकं, केशाः पाण्डुरका भवन्ति ते ।
 तत् सर्वबलं च हीयते, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥२६॥

—षड्भिःकुलकम् ॥

અર્થ—હે ગૌતમ ! ત્હારું શરીર વૃદ્ધાવસ્થાથી જર્જરિત થતું જાય છે. તે પહેલાં જનમન-નયનને હરનારા-અત્યંત ભ્રમર જેવા કાળા ત્હારા વાળ હતા, તે ઉંમર થવાથી સફેદ થવા માંડ્યા છે. તે કારણથી કાનનું બલ, આંખનું બલ; નાસિકાનું બલ, જીભનું બલ અને સ્પર્શેન્દ્રિયનું બલ; અર્થાત્ સાંભળવાની, જોવાની, સુંઘવાની, ચાખવાની અને અડકવાની શક્તિ તથા હાથ-પગ વિ. અવયવોની પોતપોતાના વ્યાપારની શક્તિ જરાના કારણે નષ્ટ થતી જાય છે. માટે ઈન્દ્રિય વિ.ની વિદ્યમાન શક્તિ હોયે છતે ધર્મારાધનમાં એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરશે નહિ. (૨૧ થી ૨૬, ૩૦૯ થી ૩૧૪)

અરૈગંઢં વિસૈઆ, આયંકા વિવિહા ફુસંતિ તે ।

વિવહૈ વિદ્વંસૈ તે સરીરયં, સમયં ગૌયમ ! મા પમાય ॥૨૭॥

અરતિર્ગંઢં વિસૂચિકા, આતઙ્કાઃ વિવિધાઃ સ્પૃશન્તિ તે ।

વિઘટતે વિધ્વંસ્યતિ તે શરીરકં, સમયં ગૌતમ !

મા પ્રમાદયેઃ ॥૨૭॥

અર્થ—વાત વિ.થી પેદા થયેલ ચિત્તના ઉદ્દેગરૂપ અરતિ, ગડગુમડ વિ.રૂપ ગંડુરોગ, વિશિષ્ટ અજીર્ણરૂપ વિસૂચિકા રોગ, તત્કાળ મૃત્યુ કરનારા માથાના શૂળ વિ. રોગો તેમજ ખીજા વિવિધ રોગો ત્હારા શરીરને અડકે છે, જેથી શરીર શક્તિહીન બને છે અને આગળ જતાં આખરે શરીર જીવરહિત બની નીચે પડી જાય છે. માટે જ્યાં સુધી જરા કે રોગોનું આક્રમણ નથી થયું તે

પહેલાં શરીર દ્વારા ધર્મારાધનમાં હે ગૌતમ ! એક સમ-
યનો પણ પ્રમાદ કરશો નહીં. જો કે શ્રી ગૌતમસ્વામીના
શરીરમાં જરા કે રોગો સંભવિત નથી, છતાં તેમની
નિશ્રામાં રહેલ સમસ્ત શિષ્યોના પ્રતિબોધ માટેનું આ
કથન સમજવું. (૨૭-૩૧૫)

बोच्छिन्द सिणेहमप्पणो, कुमुअं सारइअं वा पाणियं !
से सव्वसिणेहवज्जिए, समयं गोयम ! मा पमायए ॥२८॥

व्युच्छिन्धि स्नेहमात्मनः, कुमुदं शारदं वा पानीयम् ।
अथ सर्वस्नेहवर्जितः, समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥२८॥

અર્થ-હે ગૌતમ ! મારા વિષે રહેલ સ્નેહનો તું
પરિત્યાગ કર ! જેમ ચંદ્રવિકાસી કમલ (કુમુદ) પહેલાં
જલમગ્ન છતાં શરતકાલના જલને છોડી ઊંચે રહે છે, તેમ
તું પણ મારા સ્નેહને છોડી વીતરાગ બન ! માટે તે
વીતરાગતા ખાતર એક સમયનો પણ પ્રમાદ કરીશ નહીં.
(૨૮-૩૧૬)

चिच्चा धणं च भारिअं, पव्वईओ हि सि अणगारिअं ।
मा वंतं पुणोवि आविए, समयं गोयम ! मा पमायए ॥२९॥

त्यक्त्वा खलु धनं च भार्यां,
प्रव्रजितो हि असि अनगारिताम् ।
मा वान्तं पुनरपि आपिबेः,
समयं गौतम ! मा प्रमादयेः ॥२९॥

અર્થ-ચતુષ્પદ વિ.૩૫ ધન અને ભાર્યાને છોડી મુનિ-
પણાને પામનાર તું અન્યો છે. હવે વમન-ત્યાગ કરેલ
સાંસારિક વિષયોના સેવન તરફ મનને વાળવા દેવાનું
નથી. માટે હે ગૌતમ ! એક સમયનો પ્રમાદ અકરણીય
છે. (૨૬-૩૧૭)

અવઝ્ઞિમિત્તબંધવં, વિઝલં ચેવ ધનોહસંચયં ।
મા તં વિહ્વં ગવેસણ, સમયં ગૌયમ । મા પમાયણ ॥૩૦॥
અપોહ્ય મિત્રવાન્ધવં, વિપુલં ચેવ ધનોષસંચયમ્ ।
મા તદ્ દ્વિતીયં ગવેષય, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૩૦॥

અર્થ-મિત્રો, ખાંધવો, કનક વિ. સમુદાયના ભંડાર
વિ. પદાર્થોનો ત્યાગ કરી, હવે પછી ખીજા મિત્ર વિ.ની
ઇચ્છા કરો નહીં, કેમ કે-કરીથી તેની ઇચ્છા કરવી તે તો
વમન કરેલું ખાવા ખરાખર છે. માટે હે ગૌતમ ! સ્વીકૃત
શ્રામણ્યના પાલનમાં એક સમયનો પ્રમાદ કરશો નહીં.
(૩૦-૩૧૮)

ન હુ જિણે અજ્ઞ દિસ્સઈ, બહુમઈ દિસ્સઈ મગ્ગદેસિણ ।
સંપઈ નેઆઉણ પહે, સમયં ગૌયમ । મા પમાયણ ॥૩૧॥
નૈવ જિનોઽદ્ય દૃશ્યતે, બહુમતઃ દૃશ્યતે માર્ગદેશિતઃ ।
સમ્પ્રતિ નૈયાયિકે પથિ, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૩૧॥

અર્થ-જે કે હાલમાં શ્રી અરિહંતદેવ વિદ્યમાન નથી,
છતાં તેઓશ્રીએ કહેલો બહુમત-જ્ઞાનાદિ૩૫ મોક્ષમાર્ગ
દેખાય છે, અને આવો માર્ગ સર્વજ્ઞ સિવાય અજ્ઞવિત્

છે. આ પ્રમાણે સુનિશ્ચિત મનવાળા ભવિષ્યમાં થનારા ભવ્યો પ્રમાદ ન કરે ! માટે હમણાં હું છું તો ન્યાયયુક્ત મોક્ષમાર્ગમાં : હે ગૌતમ ! કેવલજ્ઞાનની ઉત્પત્તિના સંશયને છોડી એક સમયનો પ્રમાદ ન કરીશ. (૩૧-૩૧૯)

અવસોહિઅ કંટગાપહં, ઓઙ્નોઙસિ પહં મહાલયં ।
ગચ્છસિ મગ્ગં વિસોહિઆ, સમયં ગૌયમ ! મા પમાયણ ॥૩૨॥

અવશોધ્ય કણ્ટકપથં, અવતીર્ણોઙસિ પન્થાનં મહાલયમ્ ।
ગચ્છસિ માર્ગં વિશોધ્ય, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૩૨॥

અર્થ—જેનેતર દર્શનરૂપ ભાવકંટકોથી આકુલ માર્ગનો પરિહાર કરી, સમ્યગ્દર્શન વિ. ભાવમાર્ગમાં તમે પ્રવેશ કરેલ છે, એટલું જ નહીં પણ તે માર્ગનો નિશ્ચય કરી આગળ પ્રગતિ કરી રહ્યા છો. માટે આ ચાલતી સતત સાધનામાં હે ગૌતમ ! એક સમયનો પ્રમાદ કરશો નહીં. (૩૨-૩૨૦)

અબલે અહા ભારવાહણ, મા મગ્ગે વિસમેઙ્વગાહિઆ ।
પચ્છા પચ્છાણુતાવણ, સમયં ગૌયમ ! મા પમાયણ ॥૩૩॥

અબલો યથા ભારવાહકઃ, મા માર્ગં વિષમમવગાહ્ય ।
પશ્ચાત્ પશ્ચાદ્નુપાતકઃ, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૩૩॥

અર્થ—જેમ બલ વગરનો અને ભાર વહન કરનારો, વિષમમાર્ગમાં પ્રવેશ કરીને, લીધેલા ભારનો ત્યાગ કરનારો પાછળથી પશ્ચાતાપ કરે છે, તેમ તું પણ પ્રમાદાધીન થઈને સંયમરૂપ ભારનો પરિત્યાગ કરી પાછળથી પશ્ચા-

તાપ કરવાનો વખત ન આવવા દઈશ. તેથી હે ગૌતમ !
એક સમયનો પ્રમાદ કરીશ નહીં. (૩૩-૩૨૧)

તિન્નો હુ સિ અર્ણવં મહં, કિં પુણ ચિટ્ઠસિ તીરમાગઓ ? ।
અમિતુરં પારંગમિત્તણ, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૩૪॥

તીર્ણ એવાસિ અર્ણવં મહાન્તં,
કિં પુનસ્તિષ્ઠસિ તીરમાગતઃ ।

અમિત્વરસ્વ પારં ગન્તું,

સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૩૪॥

અર્થ—સાગર જેવા મોટા સંસારને તો તું લગલગ
તરી ગયો છે. તીરને પ્રાપ્ત કર્યાબાદ આરાધનામાં ઉદા-
સીનતા લગવી ઉચિત નથી. પણ મુક્તિપદ પામવા માટે
ત્વરા કરવી યુક્ત છે. તેથી હે ગૌતમ ! એક સમયનો
પ્રમાદ કરવો યુક્ત નથી. (૩૪-૩૨૨)

અકલેવરસેણિમુસ્સિઆ, સિદ્ધિં ગોયમ ! લોઝં ગચ્છસિ ।
ક્ષેમં ચ સિવં અણુત્તરં, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૩૫॥

અકલેવરશ્રેણિં ચચ્છિત્ય, સિદ્ધિં ગૌતમ ! લોકં ગચ્છસિ ।
ક્ષેમં ચ શિવમણુત્તરં, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૩૫॥

અર્થ—અશરીરી-સિદ્ધ બનવાની ઉત્તરોત્તર શુભ
અધ્યવસાયરૂપ ક્ષપકશ્રેણીને, ઉત્તરોત્તર સંયમસ્થાનની
પ્રાપ્તિ દ્વારા પ્રાપ્ત કરી, હે ગૌતમ ! સર્વદા અલય-સમસ્ત
ઉપદ્રવ રહિત-સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધિ નામના લોકને તું પામીશ.
માટે હે ગૌતમ ! એક સમયનો પ્રમાદ કરીશ નહીં.

(૩૫-૩૨૩)

બુધ્ધે પરિનિવ્વુદ્ધે ધરે, ગામ ગણ નગરે વ સંજણ ।
 સંતિમગ્ગં ચ બૂહણ, સમયં ગોયમ ! મા પમાયણ ॥૩૬॥
 બુદ્ધઃ પરિનિર્વૃત્તશ્ચરેઃ, ગ્રામે ગતો નગરે વા સંયતઃ ।
 શાન્તિમાર્ગં ચ વૃંહયેઃ, સમયં ગૌતમ ! મા પ્રમાદયેઃ ॥૩૬॥

અર્થ—હેય વિ. વિભાગના જ્ઞાતા, કષાયની અગ્નિ
 શાંત થવાથી શીતલીભૂત બનીને, ગામ વિ.માં રાગ વગરના
 રહી સંયમનું સેવન કરો ! સંયમી બનેલા ભવ્યજનોને
 ઉપદેશ આપી મુક્તિમાર્ગની તમે વૃદ્ધિ કરો ! માટે હે
 ગૌતમ ! એક સમયનો પ્રમાદ કરશે નહિ. (૩૬-૩૨૪)

બુદ્ધસ્ય નિસમ્મ માસિંઝં, સુકહિયમટ્ટપદોવસોહિયં ।
 રાગં દોસં ચ છિંદિઆ, સિદ્ધિં ગઈં ગણ ભવયં ગોયમે
 ત્તિવેમિ ॥૩૭॥

બુદ્ધસ્ય નિશમ્ય માષિતં,

સુકથિતમર્થપદોપશોમિતમ્ ।

રાગં દ્વેષં ચ છિત્ત્વા,

સિદ્ધિં ગતિં ગતો ભગવાન ગૌતમ ઇતિ બ્રવીમિ ॥૩૭॥

અર્થ—કેવલજ્ઞાની ભગવાન શ્રી વર્ધમાનસ્વામીની
 દષ્ટાન્ત-ઉપમા વિ.થી ભરચક અને અર્થપ્રધાન પદોથી
 અલંકૃત વાણી સાંભળીને તથા રાગ-દ્વેષને છેદીને, પ્રથમ
 ગણધરભગવાન શ્રી ગૌતમસ્વામી સિદ્ધિગતિમાં પધાર્યા.
 આ પ્રમાણે હે જ'બૂ । હું કહું છું. (૩૭-૩૨૫)

॥ દશમુ' શ્રી દ્રુમપત્રકાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

श्री अङ्गुश्रुतपूजध्यायन-११

संजोगा विष्पमुक्कस्स, अणगारस्स भिक्खुणो ।
आयारं पाउक्करिस्समि, आणुपुण्वि सुणेह मे ॥१॥
संयोगाद् विप्रमुक्तस्य, अनगारस्य भिक्षोः ।

आचारं प्रादुष्करिष्यामि, आनुपूर्वीं शृणुत मे ॥१॥

अर्थ—सर्वथा संयोगी रचित अनगार साधुना
अङ्गुश्रुत पूजार्थे उचित विधि-आचारने कुमसरुं प्रगट
करीश. आ भारी पासेथी प्रगट थता आचारने ध्यानथी
सांभणो ! (१-३२६)

जे आवि होइ निव्विज्जे, थद्धे लुद्धे अणिग्गहे ।
अभिकखणं उल्लवई, अविणिण्णं अबहुस्सुए ॥२॥
यश्चापि भवति निर्विद्यः, स्तब्धो लुब्धः अनिग्रहः ।
अभीक्ष्णमुल्लपति, अविनीतः अबहुश्रुतः ॥२॥

अर्थ—सम्यग्शास्त्रना ज्ञान वगरनो अङ्कारो, रस
वि. विषयोमां आसक्त, धन्द्रिय-मनना निग्रह वगरनो,
वारंवार शास्त्रमर्यादा अडार नेम-तेम ज्ञानार अने
विनय वगरनो अङ्गुश्रुत कडेवाय छे. (२-३२७)

अहं पंचहिं ठाणेहिं, जेहिं सिक्खा न लब्भइ ।
थंभा कोहा पमाएणं, रोगेणाऽऽलस्सएण य ॥३॥

અથ પદ્મભિઃ સ્થાનૈર્યૈઃ, શિક્ષા ન લભ્યતે ।

સ્તમ્ભાત્ક્રોધાન્ પ્રમાદેન, રોગેનાડડલસ્યકેન ચ ॥૩॥

અર્થ—અભિમાન, ક્રોધ, મદ્ય વિ. પ્રમાદથી, ક્રુષ્ટ વિ. રોગથી, ઉત્સાહના અભાવરૂપ આલસથી, અર્થાત્ આ પાંચેય પ્રકારોથી જે અબહુશ્રુતો, ગ્રહણુ—આસેવનરૂપ શિક્ષા મેળવી શકતા નથી, તેથી તેઓને અબહુશ્રુતપણું પ્રાપ્ત થાય છે. (૩-૩૨૮)

અહ અદ્વહિં ઠાણેહિં, સિક્ષવાસીલેત્તિ વુચ્ચહ્ ।

અહસ્સિરે સયાદંતે, ણ ય મમ્મમુદાહરે ॥૪॥

ણાસીલે ણ વિસીલે, ણ સિઆ અહ્લોલુણ્ ।

અક્રોધણે સચ્ચરણ, સિક્ષવાસીલેત્તિ વુચ્ચહ્ ॥૫॥ યુગ્મમ્ ॥

અથાષ્ટાભિઃ સ્થાનૈઃ, શિક્ષાશીલ ઇત્યુચ્યતે ।

અહસિતા સદા દાન્તો, ન ચ મર્મોદાહરેત્ ॥૪॥

નાશીલો ન વિશીલો, ન સ્યાદ્તિલોલુપઃ ।

અક્રોધનઃ સત્યરતઃ, શિક્ષાશીલ ઇત્યુચ્યતે ॥૫॥ યુગ્મમ્ ॥

અર્થ—હવે આઠ પ્રકારોથી જિન વિ.થી શિક્ષા-શીલ બહુશ્રુત કહેવાય છે, તે આ પ્રમાણે સમજવા. (૧) નિમિત્ત હોય કે નહીં પરંતુ જે હસતો જ નથી, (૨) હંમેશાં ઇન્દ્રિય-મનનો નિગ્રહ કરનારો, (૩) ખીજની અપભ્રાજના તથા મર્મનું ઉચ્ચારણ નહીં કરનાર, (૪) સર્વથા શીલ વગરનો નહીં, (૫) અતિચારોથી મલિન વ્રત વગરનો, (૬) અત્યંત રસલંપટતા વગરનો, (૭)

क्षमावाणो, अने (८) सत्य वयनमां आसकृत- आ आठ
 गुणुवाणो शिक्षाशील ढडेवाय छे. (४ + ५, ३२६ + ३३०)
 अह चउदसहिं ठाणेहिं, वड्डमाणो उ संजए ।
 अविणीए वुच्चइ सो उ, निव्वाणं च न गच्छइ ॥६॥
 अभिक्खणं कोही भवइ, पवंधं च पकुव्वइ ।
 मित्तिज्जमाणो वमइ, सुअं लद्धूण मज्जइ ॥७॥
 अवि पावपरिक्खेवी, अवि मित्तेसु कुप्पइ ।
 सुप्पियस्सावि मित्तस्स, रहे भासइ पावगं ॥८॥
 पइण्णवाई दुहिले, थद्धे लुद्धे अनिग्गहे ।
 असंविभागी अवियत्ते, अविणीएत्ति वुच्चइ ॥९॥

॥ चतुर्भिःकलापकम् ॥

अथ चतुर्दशसु स्थानेषु, वर्तमानस्तु संयतः ।
 अविनीत उच्यते स तु. निर्वाणं च न गच्छति ॥६॥
 अभीक्ष्णं क्रोधी भवति, प्रबन्धं च प्रकरोति ।
 मित्रायमाणो वमति, श्रुतं लब्ध्वा माद्यति ॥७॥
 अपि पापपरिक्षेपी, अपि मित्रेभ्यः कुप्यति ।
 सुप्रियस्यापि मित्रस्य, रहसि भाषते पापकम् ॥८॥
 प्रतिज्ञावादी द्रुहिलः, स्तब्धः लुब्धः अनिग्रहः ।
 असंविभागी अप्रीतिकः अविनीत इत्युच्यते ॥९॥

—चतुर्भिः कलापकम् ॥

अर्थ—उवे पछी ढडेवाता थौद स्थानोमां वर्तते।
 मुनि अविनीत ढडेवाय छे अने ते अविनीत मुनि

નિર્વાણપદને પામી શકતો નથી. (૧) કારણ હોય કે નહિ પરંતુ વારંવાર ક્રોધ કરનારો, (૨) અનેક સાંત્વનો મળવા છતાં કોપને અવિચ્છિન રાખનારો, (૩) પહેલાં મિત્રતા બાંધી પાછળથી તોડી નાખનારો, (૪) આગમજ્ઞાન મેળવવા છતાં જ્ઞાનથી અભિમાન કરનારો, (૫) આચાર્ય વિ. ના છિદ્રો શોધી નિંદા કરનારો, (૬) મિત્રજન ઉપર પણ કોપ કરનારો, (૭) અત્યંત વલ્લભ પણ મિત્રની સમક્ષ પ્રિય બોલે અને પરોક્ષમાં આ વિરાધક છે—અતિચાર સેવનાર છે એમ તેના દોષને પ્રગટ કરનારો, (૮) આ આમ જ છે—એ પ્રમાણેના એકાંતવાદરૂપ પ્રતિજ્ઞાથી બોલનારો અથવા સંબંધ વગરનું બોલનારો, (૯) મિત્રનું પણ અપમાન કરનારો, (૧૦) ‘હું તપસ્વી છું’ ઈત્યાદિ અહંકારવાળો, (૧૧) ભોજનમાં અત્યંત રસવાળો, (૧૨) વિષયોનો ગુલામ, (૧૩) અત્યંત આસક્તિના કારણે મનોહર આહાર વિ. મેળવી બીજને થોડું પણ નહીં આપનારો. અને (૧૪) દર્શન અને સંભાષણ દ્વારા સૌનો અળખામણો બનેલો. આ પૂર્વોક્ત ચૌદ દોષવાળો અવિનીત મુનિ કહેવાય છે. (૬ થી ૯, ૩૩૧ થી ૩૩૪)

અહ પન્નરસહિં ઠાણેહિં, સુવિણીણ્ણિ વુચ્ચઈ ।

નીઆવત્તી અચવલે, અમાઈ અકુઝહલે ॥૧૦॥

અપ્પં ચ અહિવિસ્વવ્વહ, પબન્ધં ચ ન કુવ્વહ ।

મિત્તિજ્જમાણો ભયહ, સુઅં લહ્હું ન મજ્જહ ॥૧૧॥

न य पावपरिक्षेवी, न य मित्तेसु कुप्पई ।
अप्पिअस्सावि मित्तस्स, रहे कल्लाण भासइ ॥१२॥

कलहडमरवज्जए, बुद्धे अ अभिजाइए ।
हिरिमं पडिसंलीणे, सुविणीएत्ति बुच्चइ ॥१३॥

—चतुर्भिःकलापकम् ॥

अथ पञ्चदशभिः स्थानैः, सुविनीत इत्युच्यते ।
नीचवर्ती अचपलः, अमायी अकुतूहलः ॥१०॥

अल्पं च अधिक्षिपति, प्रबन्धं च न करोति ।
मित्रायमाणो भजति, श्रुंतं लब्ध्वा न माद्यति ॥११॥

न च पापपरिक्षेपी, न च मित्रेभ्यः कुप्यति ।
अप्रियस्यापि मित्रस्य, रहसि कल्याणं भाषते ॥१२॥

कलहडमरवर्जकः, बुद्धश्च अभिजातिगः ।
ह्रीमान् प्रतिसंलीनः, सुविनीत इत्युच्यते ॥१३॥

—चतुर्भिःकलापकम् ॥

अर्थ—डवे सुविनीत मुनिना पंढर स्थानो ढडे-
वाय छे ते आ प्रमाणे. (१) गुरुजन प्रति नम्रवृत्ति-
वाणो, (२) गति, स्थान, लाषा अने लावनी अपेक्षाये
अपलता वगरनो, (३) मनोडर आडार वि. भणवा छतां
गुरुजनने नडीं ढगनारो, (४) कौतुक वि. जेवानी तत्प-
रता वगरनो, (५) कोर्धनो पणु तिरस्कार नडीं करनारो,
(६) कोपने कायम नडीं राभनारो, (७) मित्र वगेरे
उपकारीना उपकारने नडीं लूलनार अर्थात् प्रत्युपकार

વાળે પણ અપકાર નહીં કરનારો, (૮) આગમજ્ઞાન મેળવી તેનાથી અભિમાન નહીં કરનારો, (૯) આચાર્ય વિ.ના છિદ્રો નહીં જોનારો, (૧૦) અપરાધી એવા મિત્રો ઉપર પણ ક્રોધ નહીં કરનારો; (૧૧) મિત્ર તરીકે સ્વીકારેલો મિત્ર સોંઠડો અપકાર કરે, તો પણ તેના એક પણ કરેલા ઉપકારને યાદ કરી પરોક્ષમાં તેના દોષ નહીં ઓલનારો, (૧૨) જીભાભેડી અને હાથોહાથથી મારામારીરૂપ યુદ્ધને વર્જનારો. (૧૩) જાતિવાન બળદની માફક ઉપાડેલા ભારના નિર્વાહપૂર્વક કુલીનતાવાળો, (૧૪) લજ્જાશીલ અર્થાત્ મન મલિન થવા છતાં અકાર્ય નહીં કરનારો, અને (૧૫) ગુરુની કે બીજાની પાસે રહેનારો, એટલે કે કાર્ય સિવાય જ્યાં ત્યાં નહિ જનારો. આ ઉપરના ગુણોથી અલંકૃત મુનિ સુવિનીત કહેવાય છે. (૧૦ થી ૧૩, ૩૧૫ થી ૩૧૮)

વસે ગુરુકુલે નિચ્ચં, જોગવં ઉવહાણવં ।

પિઅંકરે પિઅંવાઈ, સે સિકાં લઘુમરિહઈ ॥૧૪॥

વસેત્ ગુરુકુલે નિચ્ચં, યોગવાનુપધાનવાન્ ।

પ્રિયંકરઃ પ્રિયવાદી, સ શિક્ષાં લઘુમરિહૈતિ ॥૧૪॥

અર્થ—હંમેશાં યાવજીવ સુધી ગુરુની આજ્ઞામાં જે રહેનારો તે વિનીત મુનિ, ધર્મના વ્યાપારવાળો, અંગ વિ.ના અધ્યયનમાં આયંબીલ વિ. તપરૂપ ઉપધાનવાળો, અપ્રિય કરનાર પ્રત્યે પ્રિય કરનારો અને અપ્રિય ઓલનાર પ્રત્યે પ્રિય ઓલનારો, શાસ્ત્રાર્થનું અહણુ તથા તેની આરાધનારૂપ શિક્ષાપાત્ર બને છે; બીજો નહીં. (૧૪-૩૧૬)

જહા સંસ્વમ્મિ પયં નિહિયં, દુહઓ વિ વિરાયઈ ।
 एवं बहुस्सुए भिक्खू, धम्मो किच्ची तहा सुयं ॥१५॥

યથાશઙ્ગે પયો નિહિતં, દ્વિધાપિ વિરાજતે ।
 एवं बहुश्रुते भिक्षौ, धर्मः कीर्तिस्तथा श्रुतम् ॥१५॥

અર્થ—જેમ શંખમાં રહેલું દૂધ પોતાની શ્રવેતતા અને શંખની ઉજ્જવલતા એમ બંને પ્રકારે સુંદર શોભે છે અર્થાત્ શંખસ્થ દૂધ મલિન, ખાટું તથા નીચે પડવા જેવું થતું નથી, તેમ વિનીત બહુશ્રુતમુનિમાં મુનિધર્મ કીર્તિ-જિનાગમ બરાબર વિશિષ્ટ શોભે છે અર્થાત્ બહુશ્રુતસ્થ ધર્માદિ, મલિન, વિપરીત કે હાનિવાળા થતાં નથી. (૧૫-૩૨૦)

જહા સે કંબોઆણં, આइन्ने कंथए सिआ ।
 आसे जवेण पवरे, एवं भवइ बहुस्सुए ॥१६॥

યથા સ કમ્બોજાનામાકીર્ણઃ, કન્થકઃ સ્યાત્ ।
 अश्वो जवेन प्रवरः, एवं भवति बहुश्रुतः ॥१६॥

અર્થ—જેમ કંબોજ દેશના ઘોડાઓમાં શુભ-ભવિ-વાન કંથક નામનો ઘોડો પ્રધાનરૂપે પ્રસિદ્ધ છે, જે વેગની અપેક્ષાએ પ્રધાન અશ્વ હોય છે, તેમ બહુશ્રુત મુનિ સકલ સાધુઓમાં પ્રધાન ગણાય છે. (૧૬-૩૨૧)

જહાSSइण्णसमारुढे, सरे दढपरक्कमे ।
 उभओ नंदिघोसेणं, एवं भवइ बहुस्सुए ॥१७॥

યથાડડકીર્ણસમારૂઢઃ, શૂરો દૃઢપરાક્રમઃ ।
 હમયતો નન્દિઘોષેણ, એવં ભવતિ બહુશ્રુતઃ ॥૧૭॥

અર્થ-જેમ પ્રધાન ઘોડા ઉપર સમારૂઢ થયેલ યોદ્ધો દેઢે પરાક્રમથી તથા ડાબી અને જમણી બાબુએ બાર પ્રકારના વાજિત્રોના નાદથી શોભે છે, તેમ બહુશ્રુત, જિનાગમરૂપ અશ્વ ઉપર આરૂઢ થયેલ તથા રાત-દિવસ સ્વાધ્યાયરૂપ નાદથી, અભિમાની પરવાદીઓને જેવા છતાં પરાજિત ન થતાં, નીડર બનેલ, તેઓના પ્રતિ જય કરવામાં સમર્થ થાય છે. (૧૭-૩૨૨)

જહા કરેણુપરિકિન્ને, કુંજરે સઢ્ઢિહાયણે ।
 બલવંતે અપ્પઢિહ્ણ, એવં ભવઈ બહુસુણ ॥૧૮॥
 યથા કરેણુપરિકીર્ણ, કુચ્ચરઃ ષષ્ટિહાયનઃ ।
 બલવાનપ્રતિહતઃ, એવં મવતિ બહુશ્રુતઃ ॥૧૮॥

અર્થ-જેમ હાથીણીઓથી પરિવરેલ સાઈઠ વર્ષનો હાથી, બલવાન અને મદોન્મત બીજા હાથીઓથી અજિત રહે છે. તેમ વિવિધ બુદ્ધિ-વિદ્યાઓથી અલંકૃત બહુશ્રુત મુનિ, સ્થિર મતિવાળો હોઈ બલવાન અને પરવાદીઓથી અપ્રતિહત હોય છે. (૧૮-૩૨૩)

જહા સે તિવ્સવસંગે, જાયવ્સવંથે વિરાયઈ ।
 વસહે જૂહાહિવઈ, એવં ભવઈ બહુસુણ ॥૧૯॥
 યથા સ તીક્ષ્ણશંક્રો, જાતસ્કન્ધો વિરાજતે ।
 ઘૃષ્મો યૂથાધિપતિઃ, એવં ભવતિ બહુશ્રુતઃ ॥૧૯॥

અર્થ-જેમ તીક્ષ્ણ શિંગડાવાળો અને બલીષ કાંધ-વાળો વૃષભ યૂથાધિપતિ તરીકે દીપે છે, તેમ બહુશ્રુત, પરપક્ષના ખંડનની અપેક્ષાએ તીક્ષ્ણ, સ્વ-પર શાસ્ત્રપી શૃંગોથી શોભિત, ગચ્છ વિ. ગુરુના કાર્યરૂપ ધુરા ધારણ કરવામાં ધુરંધર અને સાધુ વિ.ના સમુદાયરૂપ યૂથના અધિપતિરૂપ આચાર્ય બનીને શોભે છે. (૧૬-૩૨૪)

जहा सै तिकखदाढे, उदग्गे दुप्पहंसए ।

सीहे मिआण पवरे, एवं भवइ बहुसुए ॥२०॥

यथा स तीक्ष्णदंष्ट्रः, उदग्रो दुष्प्रघर्षकः ।

सिंहो मृगाणां प्रवरः, एवं भवति बहुश्रुतः ॥२०॥

અર્થ-જેમ તીક્ષ્ણ દાઢાવાળો અને ઉત્કટ વનરાજ કેસરીસિંહ, બીજાઓના પરાલવથી અશક્ય બનેલ જંગલી જંતુઓનો આગેવાન થાય છે, તેમ બહુશ્રુત. પરપક્ષના લેદક હોઈ તીક્ષ્ણ દાઢા સમાન તથા નૈગમ વિ. નયો અને પ્રતિભા વિ. ગુણોની ઉત્કટતાથી પરવાદીઓથી અજેય હોય છે. એટલું જ નહીં પરંતુ મૃગ સમાન અન્ય તીર્થિકોમાં પરમ શ્રેષ્ઠ જ ગણાય છે. (૨૦-૩૨૫)

जहा से वासुदेवे, संखचक्रगदाधरे ।

अप्पडिहयबले जोहे, एवं भवइ बहुसुए ॥२१॥

यथा स वासुदेवः, शङ्खचक्रगदाधरः ।

अप्रतिहतबलो योधः एवं भवति बहुश्रुतः ॥२१॥

અર્થ—જેમ વાસુદેવ. પાંચજન્ય શંખ સુદર્શન ચક્ર તથા કૌમોદિકી ગદાને ધારણ કરનાર અને અસ્ખલિત સામર્થ્યવાળો હોય છે, તેમ બહુશ્રુત મુનિ, સ્વાભાવિક પ્રતિભાના બલવાળો અને ખીજી બાબુ શંખ-ચક્ર-ગદા સમાન સમ્યગ્જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રથી અલંકૃત બનેલ યોદ્ધો કર્મવૈરીને જીતવા સમર્થ બને છે. (૨૧-૩૨૬)

જહા સે ચાઝરંતે, ચક્રવટ્ટીમહિહ્લિહ્લે ।

ચઝદ્સરયણાહિવૈ, ઇવં ભવઈ બહુસુણ ॥૨૨॥

યથા સ ચાતુરન્ત, ચ્ચક્રવર્તી મહદ્વિકઃ ।

ચતુર્દશરત્નાધિપતિઃ, ઇવં ભવતિ બહુશ્રુતઃ ॥૨૨॥

અર્થ—જેમ હાથી-ઘોડા-રથ-મનુષ્યરૂપ ચતુરંગી સેનાથી શત્રુના વિનાશરૂપ અંતને કરનાર, ષટ્કર્મક્રમવાળા ભરતનેા અધિપતિ ચક્રવર્તી, દિવ્ય લક્ષ્મીવાળો, ચૌદ રત્નોનેા અધિપતિ હોય છે; તેમ દ્વાન વિ. ચાર પ્રકારના ધર્મોથી કર્મશત્રુનેા અંત કરનાર, આમર્ષ ઔષધિ વિ. મોટી ઋદ્ધિવાળો, ચૌદ રત્નો સમાન ચૌદ પૂર્વોનેા અધિપતિ બહુશ્રુત મુનિ હોય છે. (૨૨-૩૨૭)

જહા સે સહસ્રકલે, વજ્રપાણી પુરંદરે ।

સક્રે દેવાહિવૈ, ઇવં ભવઈ બહુસુણ ॥૨૩॥

યથા સ સહસ્રાક્ષો, વજ્રપાણિઃ પુરંદરઃ ।

શક્રો દેવાધિપતિઃ, ઇવં ભવતિ બહુશ્રુતઃ ॥૨૩॥

અર્થ—જેમ શકેન્દ્ર, હજાર આંખવાળો, હાથમાં

વજ્રને ધારણ કરવાવાળો!, અસુરોના નગરનો નાશક અને દેવોનો અધિપતિ હોય છે, તેમ બહુશ્રુત, સકલ અતિ-શયોના ભંડાર શ્રુતજ્ઞાનથી ભણે છે; પ્રશસ્ત લક્ષણવંતા હોઈ હાથમાં વજ્રના ચિહ્નવાળો, દુઃખે તપી શકાય એવા ઘોર તપના અનુષ્ઠાનથી કૃશ શરીરવાળો અને ઉત્કૃષ્ટ ક્રિયાઓની વિશિષ્ટ શક્તિવડે શક્ય જેવો, ધર્મની દૃઢતાના કારણે સુરોથી પૂજિત થતો હોવાથી સુરપતિ કહેવાય છે. (૨૩-૩૨૮)

जहा से तिमिरविद्धंसे, उत्तिङ्गते दिवायरे ।

जलंते इव त्रेणं, एवं भवइ बहुस्तुए ॥२४॥

यथा स तिमिर विध्वंसः, उत्तिष्ठन् दिवाकरः ।

ज्वलन्निव तेजसा, एवं भवति बहुश्रुतः ॥२४॥

અર્થ-જેમ અંધકારવિનાશક ઉગતો સૂર્ય, તેજથી બળવદ્યમાન હોય છે, તેમ બહુશ્રુત, અજ્ઞાનરૂપ અંધકારનો વિનાશક અને સંયમસ્થાનોમાં શુદ્ધ-શુદ્ધતમ વિ. અધ્યવસાયોથી ચઢતો તપતેજથી બળવદ્યમાન શોભે છે. (૨૪-૩૨૯)

जहा से उडुवई चंदे, णक्खत्तपरिवारिए ।

पडिपुन्ने पुन्नमासीए, एवं भवइ बहुस्तुए ॥२५॥

यथा स उडुपतिञ्चन्द्रो, नक्षत्रपरिवारितः ।

प्रतिपूर्णः पौर्णमास्याम् एवं भवति बहुश्रुतः ॥२५॥

અર્થ-જેમ પુનમનો ચંદ્ર, નક્ષત્રોથી પરિવરેલો,

નક્ષત્રોનો પતિ અને સકલ કલાઓથી ખીલેલો હોય છે, તેમ બહુશ્રુત મુનિ, નક્ષત્ર સમાન સાધુઓનો પતિ અને સાધુઓથી પરિવરેલો સકલ કલાઓથી યુક્ત હોઈ પૂર્ણ હોય છે. (૨૫-૩૩૦)

જહા સે સામાજ્યાણં, કોઠાગારે સુરક્ષિણ ।
 ણાણાધન્નપટ્ટિપુણ્ણે, ંવં ભવઈ બહુસ્સુણ ॥૨૬॥

યથા સ સામાજિકાનાં, કોઠાગારઃ સુરક્ષિતઃ ।

નાનાધાન્યપ્રતિપૂર્ણઃ, ંવં ભવતિ બહુશ્રુતઃ ॥૨૬॥

અર્થ-જેમ સમૂહમાં રહેનારા લોકોનો કોઠાર, સુરક્ષિત થયેલ નાનાવિધ ધાન્યોથી ભરેલ હોય છે; તેમ બહુશ્રુત, ગચ્છવાસીઓને ઉપયોગી અનેકવિધ અંગ વિ. લેદવાળા વિશિષ્ટ શ્રુતજ્ઞાનોથી ભરેલ સર્વથા સુરક્ષિત હોય છે. (૨૬-૩૩૧)

જહા સા દુમાણ પવરા, જંબૂ ણામ સુદંસણા ।
 અણાટ્ટિઅસ્સ દેવસ્સ, ંવં ભવઈ બહુસ્સુણ ॥૨૭॥

યથા સ દુમાણાં, પ્રવરા જમ્બૂર્નામ સુદર્શના ।

અનાદતસ્ય દેવસ્ય, ંવં ભવતિ બહુશ્રુતઃ ॥૨૭॥

અર્થ-જેમ સુદર્શના નામનું જંબૂવૃક્ષ, અમૃત ફલવાળું અને જંબૂદ્વિપના અધિપતિ અનાદત નામના વ્યંતરદેવથી અધિષ્ઠિત હોઈ સર્વ વૃક્ષોમાં ઉત્તમ છે; તેમ બહુશ્રુત, અમૃત ફલ સમાન શ્રુતથી યુક્ત, દેવોને પણ પૂજ્ય અને શેષ વૃક્ષસદેશ સર્વ સાધુઓમાં પ્રવર છે. (૨૭-૩૩૨)

જહા સા નૈૃણ પવરા, સલિલા સાગરંગમા ।
શીઆ નીલવંતપવહા, એવં ભવૈઃ બહુસ્સુણ ॥૨૮॥

યથા સા નદીનાં પ્રવરા, સલિલા સાગરંગમા ।
શીતા નીલવત્પ્રવહા, એવં ભવતિ બહુશ્રુતઃ ॥૨૮॥

અર્થ—જેમ નદીઓમાં શ્રેષ્ઠ નદી, ક્ષુદ્ર નદીની માફક અધવચ્ચે ખલાસ ન થતાં સાગરને મળે છે (દા. ત. શીતા નામની નદી મેરૂના ઉત્તરે નીલવંત વર્ષાધર પર્વતમાંથી પ્રવાહખંધ નીકળી સમુદ્રને મળે છે.) તેમ બહુશ્રુત, નદી સમાન અન્ય મુનિઓમાં શ્રેષ્ઠ, નિર્મલ જલસદૃશ શ્રુતજ્ઞાન-સંપન્ન અને નીલવંત પર્વત સરખા ઉચ્ચતમ કુલમાં જન્મેલ સાગર સરખી મુક્તિમાં પહોંચે છે. (૨૮-૩૩૩)

જહા સે નગાણ પવરે, સુમહં મંદરે ગિરી ।
નાણોસહિપજ્જલિણ, એવં ભવૈઃ બહુસ્સુણ ॥૨૯॥

યથા સા નગાનાં પ્રવરઃ, સુમહાન્ મન્દરો ગિરિઃ ।
નાનાૌષધિપ્રજ્જલિતઃ, એવં ભવતિ બહુશ્રુતઃ ॥૨૯॥

અર્થ—જેમ પર્વતોમાં ઉત્તમ, અત્યંત મોટા અને અનેક મહિમાવંત વનસ્પતિઓથી ઉત્કૃષ્ટ દીપ્તિમાન મેરૂપર્વત હોય છે; તેમ પર્વત સમાન અન્ય સાધુઓની અપેક્ષાએ શ્રેષ્ઠ, શ્રુતના મહિમાથી અત્યંત સ્થિર અને અંધકારમાં પ્રકાશના કારણભૂત આમર્ષોષધિ વિ. લખ્ષિ-ઓથી યુક્ત બહુશ્રુત મુનીશ્વર હોય છે. (૨૯-૩૩૪)

જહા સે સયંભૂરમણે, ઉદહી અક્ષવઓદણ ।

નાનારયણપટિપુન્ને, એવં ભવઈ બહુસ્સુણ ॥૩૦॥

યથા સ સ્વયમ્ભૂરમણોદધિરક્ષયોદકઃ ।

નાનારત્નપ્રતિપૂર્ણઃ, એવં ભવતિ બહુશ્રુતઃ ॥૩૦॥

અર્થ - જેમ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર, અવિનાશી જલ-
વાળો તથા મરકત વિ. અનેકવિધ રત્નોથી પરિપૂર્ણ હોય
છે; તેમ અવિનાશી સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી જલવાળો અને
નાનાવિધ અતિશયોરૂપી રત્નોથી યુક્ત બહુશ્રુત મહાત્મા
હોય છે. (૩૦-૩૩૫)

સમુદ્રગંભીર સમા દુરાસયા, અચક્ષિઆ કેણઈ દુપ્પહંસયા ।

સુઅસ્સ પુણ્ણા વિઉલસ્સ તાણ્ણો, સ્વવિત્તુ કમ્મં ગઈમુત્તમં

ગયા ॥૩૧॥

સમુદ્રગાંભીર્યસમા દુરાશ્રયા,

અચક્ષિતાઃ કેનાપિ દુષ્પ્રધર્ષાઃ ।

શ્રુતેન પૂર્ણા વિપુલેન ત્રાયિણઃ,

ક્ષપયિત્વા કમ્મં ગતિમુત્તમાં ગતાઃ ॥૩૧॥

અર્થ - સમુદ્રની જેમ ગંભીર, પરીવહો કે પરવાદી
વિ. કોઈથી નહિ ડરનારા, સદા અજેય અને વિસ્તીર્ણ
આગમથી પૂર્ણ બહુશ્રુતો, સ્વ-પરરક્ષક, જ્ઞાનાવરણ વિ.
કર્મોને ખપાવી મુક્તિરૂપી ઉત્તમ ગતિને પામ્યા છે, પામે
છે અને પામશે. (૩૧-૩૩૬)

તમ્હા સુઅમહિદ્વિજ્જા, ઉત્તમદ્વગવેસણ ।
 જેણપ્પાણં પરં ચેવ સિદ્ધિં સંપાઝણિજ્જાસિ ત્તિવેમિ ॥૩૨॥

તસ્માત્ શ્રુતમધિતિષ્ઠેદુત્તમાર્થગવેષકઃ ।
 યેનાત્માનં પરં ચૈવ, સિદ્ધિં સમ્પ્રાપયેત્ इति ब्रवीमि ॥૩૨॥

અર્થ-બહુશ્રુતના આવા ગુણો છે. આથી મોક્ષાર્થીએ
 અધ્યયન વિ. દ્વારા આગમનો આશ્રય કરવો જોઈએ;
 અને આવી રીતિએ આગમનો આશ્રય કરવાથી પોતે
 મોક્ષને પામે છે અને બીજાને પણ મોક્ષ પમાડે છે, એમ
 હે જ'બૂ ! હું કહું છું. (૩૨-૩૩૭)

॥ અગીયારમું શ્રી બહુશ્રુતપૂજાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

श्री हरिकेशीयाध्ययन-१२

सोवागकुलसंभूओ, गुणुत्तरधरो मुणी ।
हरिएसबलो नामं, आसी भिक्खू जिइंदिओ ॥१॥

श्रपाककुलसंभूतो, गुणोत्तरधरो मुनिः ।
हरिकेशबलो नाम, आसीद् भिक्षुर्जितेन्द्रियः ॥१॥

अर्थ - चंडाल वंशभां उत्पन्न थयेल, उत्कृष्ट ज्ञान
वि. शुषोने धारण करुनार अने जितेन्द्रिय, हरिकेशबल
नामना साधु उता. (१-३३८)

इरिएसणभासाए, उच्चारे समिईसु अ ।
जओ आयाण णिक्खेवे, संजओ सुसमाहिओ ॥२॥
मणगुत्तो वयगुत्तो, कायगुत्तो जिइंदिओ ।
भिक्खवद्दा बंभइज्जम्मि, जन्नवाडमुवट्ठिओ ॥३॥ युग्मम् ॥

ईर्ष्याभाषोच्चारसमितिषु च ।
यत आदाननिक्षेपे, संयतः सुसमाहितः ॥२॥
मनोगुप्तो वचोगुप्तः, कायगुप्तो जितेन्द्रियः ।
भिक्षार्थं ब्रह्मेज्ये, यज्ञपाट उपस्थितः ॥३॥ युग्मम् ॥

अर्थ - सभ्यक्ष प्रवृत्तिरूप धर्मा-लाषा-श्लेषणा-
आदाननिक्षेप-उच्चारप्रश्रवण वि. परिष्ठापनिष्ठा नाभठ

પાંચ સમિતિઓમાં જ્યણુવાળો, સંયમયુક્ત, સારી સમાધિવાળો, મન-વચન-ક્રયાના અશુભ વ્યાપારની નિવૃત્તિરૂપ ગુપ્તિવાળો અને ઇન્દ્રિયવિજેતા તે મુનિ, ગોચરી વહોરવા માટે બ્રાહ્મણો દ્વારા જ્યાં યજ્ઞ થઈ રહ્યા છે એવા યજ્ઞમંડપમાં આવ્યા. (૨ + ૩, ૩૩૬+૩૪૦)

તં પાસિઝ્ઞમેજ્જતં, તવેણ પરિસોસિઅં ।
પંતોવહિવગરણં, ઉવહસંતિ અણારિઆ ॥૪॥

તં દૃષ્ટ્વા આચાન્તં, તપસા પરિશોષિતમ્ ।
પ્રાન્તોપધ્યુપકરણં, ઉપહસન્તિ અનાર્યાઃ ॥૪॥

અર્થ - છકૂ વિ. તપથી કૃશ બનેલ, જીર્ણ અને મલિન હોઈ અસાર તેમજ, વસ્ત્ર, પાત્ર વિ. રૂપ ઔદિકોપધિ અને ઠંડ વિ. ઔપગ્રહિક ઉપકરણુવાળા, તે હરિકેશબલ મુનિને આવતા જોઈને અશિષ્ટ બ્રાહ્મણો હસે છે. (૪-૩૪૧)

જાઈમયપહિત્થદ્ધા, હિંસગા અજિંદિઆ ।
અવંમચારિણો બાલા, હમં વચણમબ્બવી ॥૫॥

જાતિમદપ્રતિસ્તઘ્ધાઃ હિંસકાઃ અજીતેન્દ્રિયાઃ ।
અબ્રહ્મચારિણો બાલા, હદં વચનમબ્રુવન્ ॥૫॥

અર્થ - અમે બ્રાહ્મણો છીએ.' - એવા જાતિમદથી મત્ત બનેલા, પ્રાણીઓના પ્રાણોને લૂંટનારા, ઇન્દ્રિયોને નહિ જીતનારા, મૈથુન સેવનારા અને ખાલકીડા જેવા અગ્નિહોમ વિ. યજ્ઞોમાં પ્રવૃત્તિ હોવાથી ખાલ એવા

પ્રાહ્મણો, આવતા મુનિને બેઠને અને હસીને નીચે
જણાવેલ વચન બોલ્યા. (૫-૩૪૨)

કયરે આગચ્છદ્દિત્તરૂવે, કાલે વિગરાલે ફોક્કનાસે ।
ઓમચેલે પંસુપિસાયભૂએ, સંકરદૂસં પરિહરિચિ કંઠે ॥૬॥

કતર આગચ્છતિ દીપ્તરૂપઃ,

કાલો વિકરાલઃ ફોક્કનાસઃ ।

અવમચેલકઃ પાંશુપિશાચભૂતઃ,

સઙ્કરદૂષ્યં પરિધૃત્ય કળ્ઠે ॥૬॥

અર્થ - બીલત્સ આકારવાળા, કાળા રૂપવાળા,
લયંકર, બેડોળ નાકવાળા, અધમ વસ્ત્રવાળા, શરીર ઉપર
ધૂળ ઉડવાથી અથવા અસંસ્કારથી લાંબા દાઢી-નખ-
રોમવાળા, ભૂત જેવા દેખાવવાળા અને ઉઠરડા ઉપર
નાખેલ વસ્ત્ર જેવા અસાર-નિરૂપયોગી-મેલા વસ્ત્રોને
પોતાના ગળે ધારણ કરેલ હરિકેશખલ મુનિને હૂરથી
આવતા બેઠને, તે પ્રાહ્મણો બોલે છે કે-‘આ કોણ આવી
રહેલ છે ?’ (૬-૩૪૩)

કયરે તુમં ઇઅ અદંસણિજ્જે,

કા એવ આસા ઇહમાગઓસિ ।

ઓમચેલગા ! પંસુ પિસાયભૂઆ !,

ગચ્છ સલાહિકિમિહદ્વિઓસિ ॥૭॥

કતરસ્ત્વમિત્યર્શનીયઃ,

કયા વા આશયા ઇહાગતોઽસિ ।

અવમચેલક ! પાંશુપિશાચમ્ભૂત !,

ગચ્છ સ્વલ કિમિહ સ્થિતોઽસિ ॥૭॥

અર્થ - તે બ્રાહ્મણે એકદમ પાસે આવેલા ઉક્ત મુનિને ઠહે છે કે-પૂર્વોક્ત પ્રકારથી અદર્શનીય તમે કોણ છો ? કથી આશાથી આ યજ્ઞમંડપમાં તમે આવેલ છો ? અરે, મેલા વસ્રવાળા અને ધૂળથી ખરડાએલ પિશાચ જેવા શરીરવાળા તું અહીંથી ચાલ્યો બા ! જલદી અમારી નજરથી દૂર હટી બા ! શા માટે અહીં ઉભો છે ? (૭-૩૪૪)

જક્ષ્વો તર્હિ તિન્દુઅરુવ્રક્ષવાસી, અણુકંપઓ તસ્સ મહામુનિસ્સ ।
પચ્છાયઈત્તા નિયગં સરીરં, ઇમાઈં વયણાઈં ઉદાહરિત્યા ॥૮॥

યક્ષસ્ત્ર તિન્દુકવૃક્ષવાસી, અનુકમ્પકઃ તસ્ય મહામુનેઃ ।
પચ્છાચ નિજકં શરીરં, ઇમાનિ વચનાનિ ઉદાહરત્ ॥૮॥

અર્થ - આ પ્રકારે તિરસ્કાર થવા છતાં શાંતિપૂર્વક જ્યારે કાંઈ જવાબ નથી આપતા, ત્યારે હરિકેશબલ મુનિની સાન્નિધ્યમાં રહેનાર તિન્દુકવૃક્ષવાસી તેમનો પરમ ભક્ત યક્ષ, મુનિના શરીરમાં પ્રવેશ કરીને નીચે જણાવેલ વચનો બ્રાહ્મણોને ઠહે છે. (૮-૩૪૫)

સમણો અહં સંજઓ વંમયારી, વિરઓ ધ્વણપયણપરિમ્મહાઓ
પરપવિત્તસ્સ ઉ મિક્ષ્વકાલે, અન્નસ્સ અટ્ટા ઇહમાગઓમ્હિ ॥૯॥

શ્રમણોઽહં સંયતો બ્રહ્મચારી, વિરતૌ ધનપચનપરિગ્રહાત્ ।
પરપ્રવૃત્તસ્ય તુ ભિક્ષાકાલે, અન્નસ્ય અર્થાય ઇહાગતોઽસ્મિ ॥૧૧॥

અર્થ - ધન, આહારપાક, દ્રવ્યાદિ મૂર્છાથી નિવૃત્ત,
બ્રહ્મચારી અને પાપવ્યાપાર માત્રથી સારી રીતિએ અટકેલ
હું સાધુ છું. ભિક્ષાના ઠાલમાં મારા માટે નહિ, પરંતુ
બીજા માટે તૈયાર કરવામાં આવેલ ભોજન લેવા માટે
આ યજ્ઞમંડપમાં હું આવેલો છું. (૯-૩૪૬)

વિઅરિજ્જઈ खज्जइ भोज्जइ अ, अन्नं पभूअं भवयाणमेअं ।
जाणाह मे जायणजीविणंति, सेसावसेसं लहऊ तवस्सी ॥१०॥

વિતીર્યતે સ્વાચ્ચતે ભુજ્યતે ચ, અન્નં પ્રભૂતં ભવતામેતત્ ।
જાનીત માં યાચનજીવિનમિતિ, શેષાવશેષં લભતાંતપસ્વી ॥૧૦॥

અર્થ - આપ લોકોની આ, ઘેબર વગેરે ભોજન-
સામગ્રી વધુ પ્રમાણની છે. તેમાંથી તમે દીન વિગેરેને
આપો છો અને તમે પણ જમો છો: તથા તમે પણ
નિશ્ચિતરૂપથી સમજીને કે-‘હું યાચનાથી પ્રાપ્ત થયેલ
ભોજનથી નિર્વાહ ચલાવું છું.’ વિતરણ અને ખાધા ખાદ
બચેલા અંતપ્રાંત ભોજનના દાનનો લાભ મને આપી
તમે પુણ્યનો લાભ ઉઠાવો ! (૧૦-૩૪૭)

उवक्खडं भोअण माहणाणं, अत्तट्ठिअं सिद्धमिहेगपक्खं ।

न हु वयं एरिसमन्नपाणं, दाहामु तुब्भं किमिहं टिआ असि।११

उपस्कृतं भोजनं ब्राह्मणेभ्यः,

आत्मार्थिकं सिद्धमिहैकपक्षम् ।

न तु वयमीदृशमन्नपानं,

दास्यामस्तुभ्यं किमिह स्थितोऽसि ॥११॥

અર્થ-ચક્ષુના કથન બાદ પ્રાહ્મણો જવાબ આપે છે કે-
તૈયાર કરવામાં આવેલ અશન-પાનાદિક લોજન પ્રાહ્મણોને
પોતાના માટે જ છે, અર્થાત્ પોતે જ જમે પણ ખીજને
આપી શકે નહિ; કેમ કે-આ લોજન એક પ્રાહ્મણુરૂપ
પક્ષનું થયેલ છે. આથી અમે આ લોજન શુદ્ધ એવા તને
ન જ આપી શકીએ, માટે તું અહીં કેમ ઉભો છે ?
(૧૧-૩૪૮)

થલેસુ बीआइं वेवेति कासया, तहेव निम्नेसु अ आससाए ।
एआए सद्दाए दलाहि मज्झं, आराहए पुन्नमिणं खु खित्तं॥१२॥

स्थलेषु बीजानि वपन्ति कर्षकाः,

तथैव निम्नेषु च आशंसया ।

एतया श्रद्धया दत्त,

मह्यमाराधयेत्पुण्यमिदं खलु क्षेत्रम् ॥१२॥

અર્થ-જેમ ખેડુતો, જે ઘણી વૃષ્ટિ થશે તો ઊંચા
ભાગોમાં અને થોડી વૃષ્ટિ થશે તો નીચા ભાગોમાં ફલની
પ્રાપ્તિ થશે,-આવી ઈચ્છાથી બંને સ્થળે મગ વિ. ખીજ
વાવે છે; તેમ હે પ્રાહ્મણો ! આ ખેડુતની ઈચ્છા સમાન
શ્રદ્ધાથી મને આહાર વિ. આપો ! મને આપેલ લોજન
આપને પુણ્ય પ્રાપ્ત કરાવનાર થશે જ. (૧૨-૩૪૯)

खित्ताणि अमहं विद्वाणि लोए,

जहिं पकिन्ना विरुहंति पुण्णा ।

जे माहणा जाइविज्जोववेआ,

ताइं तु खित्ताइं सुपेसलाइं ॥१३॥

ક્ષેત્રાણિ અસ્માકં વિદિતાનિ લોકે,

યત્ર પ્રકીર્ણાત્ વિરોહન્તિ પુણ્યાનિ ।

યે બ્રાહ્મણાઃ જાતિવિદ્યોપેતાસ્તાનિ,

તુ ક્ષેત્રાણિ સુપેશલાનિ ॥૧૩॥

અર્થ—આ જગતમાં ક્ષેત્ર સરખા પાત્રો કોણુ છે અને કયા પાત્રોમાં અશન વગેરે આપવાથી પુણ્યની પ્રાપ્તિ થાય છે તે અમે જાણીએ છીએ. જે બ્રાહ્મણુત્વ જાતિરૂપ જાતિ અને ચૌદ વિદ્યાસ્થાનરૂપ વિદ્યાથી યુક્ત બ્રાહ્મણુ જ છે તે પુણ્યક્ષેત્રો છે, પરંતુ તમારા જેવા શુદ્ધ જાતિવાળા અને વિદ્યા વગરના પુણ્યક્ષેત્રો નથી. એ પ્રમાણુ બ્રાહ્મણુ બોલ્યા. (૧૩-૩૫૦)

કોહો અ માણો અ વહો અ જેસિ,

મોસં અદત્તં ચ પરિગ્ગહો અ ।

તે માહ્ણા જાહ્વિજ્જાવિહ્ણા,

તાહં તુ ચેત્તાહં સુપાવગાહં ॥૧૪॥

ક્રોધશ્ચ માનશ્ચ વધશ્ચ યેષાં,

મૃષા અદત્તં ચ પરિગ્રહશ્ચ ।

તે બ્રાહ્મણાઃ જાતિવિદ્યાવિહીનાસ્તાનિ,

તુ ક્ષેત્રાણિ સુપાવકાનિ ॥૧૪॥

અર્થ—હવે ચક્ષુ કહો છે કે-જેઓની પાસે ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, હિંસા, જુઠ, ચોરી, મૈથુન અને પરિગ્રહ છે, એવા તે બ્રાહ્મણુ જાતિ વગરના અને વિદ્યાવિહીન

છે તથા તે બ્રાહ્મણરૂપ ક્ષેત્રો અત્યંત પાપરૂપ છે.
(૧૪-૩૫૧)

તુભ્યેત્થ મો ભારહરા ગિરાણં,

અટ્ટં ન જાણાહ અહિજ્જ વેણ ।

ઉચ્ચાવચાઈં મુણિણો ચરંતિ, તાઈં તુ સ્વેચ્ચાઈં સુપેસલાઈં ॥૧૫॥

યૂયમડત્ર મોઃ ! ભારધરા ગિરામર્થં ન જાનીથાધીત્ય વેદાન્ ।

ઉચ્ચાવચાનિ મુનયશ્ચરન્તિ, તાનિ તુ ક્ષેત્રાણિ સુપેશલાનિ ॥૧૫॥

અર્થ—૩૫૧ આગળ યજ્ઞ કહે છે કે-વેદોના અભ્યાસ કરવા છતાં તેના વાસ્તવિક અર્થને જાણવા નહિ હોવાથી તમે માત્ર વેદ-વાણીના ભારને જ ધારણ કરનારા છો. જે મુનિઓ પદ્મજલનિકાય જીવેના રક્ષણાર્થે વિવિધ ધરોમાં ભિક્ષા માટે પર્યટન કરે છે, તે જ વેદના સાચા અર્થને જાણે છે અને તેથી જ તે મુનિરૂપ ક્ષેત્રો અત્યંત પુણ્યજનક છે. (૧૫-૩૫૨)

ઉવજ્ઞાયાણં પટિકૂલભાસી, પમાસસે કિં નુ સગાસિ અમ્હં ।

અવિ એઅં વિણસ્સ-ઉ અણ્ણપાણં,

ન ય ણં દાહામુ તુમં નિયંઠા ॥૧૬॥

અધ્યાપકાનાં પ્રતિકૂલભાષી,

પ્રમાણસે કિં નુ સકાશેડસ્માકમ્ ।

અત્યેતદ્ વિનશ્યતુ અન્નપાનં,

ન ચ સ્વલુ દાસ્યામો તુમ્હં નિર્પ્રન્થ ! ॥૧૬॥

અર્થ-આ પ્રમાણે અધ્યાપકના વચનનું ખંડન થતું જોઈ, તેમના છાત્રો કહે છે કે-અમારા અધ્યાપકોની સામે તમે વિરૂદ્ધ કેમ જોલો છો ? તેથી તમને ધિક્કાર છે. અમારી સમક્ષ અમારા અધ્યાપકોનું અપમાન અમે કેમ સહન કરી શકીએ ? ભલે અમારું આ અન્નપાન ખરાબ થઈ જાય. હે નિર્અર્થ ! તમને આ અન્નપાન જરા પણ આપીશું નહિ. કેમ કે-તમે અમારા ગુરુના શત્રુ છો. (૧૬-૩૫૩)

સમિર્ઘિં મજ્ઞ સુસમાહિઅગસ,

ગુત્તીર્ઘિં ગુત્તસ્સ જીઘંદિઅસ્સ ।

જઈ મે ન દાહિત્થ અહેસણિઙ્ગં,

કિમજ્જ જન્નાણ લભિત્થ લાભમ્ ॥૧૭॥

સમિતિભિર્મહં સુસમાહિતાય,

ગુપ્તિભિર્ગુપ્તાય જિતેન્દ્રિયાય ।

યદિ મે ન દાસ્યથ અથૈષણીયં,

કિમચ્ચ યજ્ઞાનાં લપ્સ્યધ્વે લાભમ્ ॥૧૭॥

અર્થ-હવે યક્ષ જવાબ આપે છે કે-ઈર્ઘિસમિતિ વગેરે પાંચ સમિતિઓથી સારી રીતિએ સમાધિસંપન્ન, મનોગુપ્તિ વગેરે ત્રણ ગુપ્તિઓથી યુક્ત અને જિતેન્દ્રિય એવા મને, નિર્દોષ આહારને જે કારણે આપવાનો ઈન્કાર કરી રહ્યા છો, તે કારણથી આ વખતે યજ્ઞનો પુણ્યપ્રાપ્તિ-રૂપ લાભ તમે શું પામી શકશો ખરા કે ? (૧૭-૩૫૪)

के इत्थ खत्ता उवजोइआ वा,
 अज्झावया वा सह खंडिएहिं ।
 एअं खुदंडेण फलेण हंता,
 कंठम्मि धित्तण खलेज्ज जो णं ॥१८॥

केऽत्र क्षत्रा उपज्योतिष्का वा,
 अध्यापका वा सह खण्डिकैः ।
 एवं खलु दण्डेन फलेन हत्वा,
 कण्ठे गृहीत्वा स्वलयेयुर्ये खलु ॥१८॥

अर्थ—डुवे अध्यापक पडकार करे छे के-कोई आ यज्ञमंडपमां क्षत्रिय जतिना पुरुषो, अग्निनी पासे रडेनार डवन करनारा पुरुषो अथवा छात्रोथी परिवरेला अध्यापको छे ? क्षत्रिय के छात्रोनी साथे भणीने कोछ अध्यापक, आ निश्रंथ साधुने दाकडी वगेरे दंडथी, भीलइणो अथवा कुष्णीओथी के मुकूीओथी मारीने तेम ज गणथी पकडीने आ यज्ञमंडपमांथी अडार-हर धकेली भूके ! (१८-३५५)

अज्झावयाणं वयणं सुणित्ता, उद्धाइआ तत्थ बहू कुमारा ।
 दंडेहिं वेत्तेहिं कसेहिं चेव, समागया तं इसिं तालयंति ॥१९॥

अध्यापकानां वचनं श्रुत्वा,
 उद्धावितास्तत्र बहवः कुमाराः ।
 दण्डैर्वैत्रैः कशामिश्रैश्च,
 समागतास्तमृषिं ताडयन्ति ॥१९॥

અર્થ—અધ્યાપકના આવા વચનને સાંભળી છાત્ર વગેરે ઘણા કુમારો ભ્રેરથી દોડ્યા, અને ‘અહો ! આ ઠીક રમકડું આપ્યું છે’—એમ માની દંડાઓ, નેતરની સોટીઓ અને આબુકૌના કોરડાઓથી તે મુનિને પાસે આવીને માર મારે છે. (૧૯-૩૫૬)

रण्णो तर्हि कौसलिअस्स धूया, भद्रत्ति नामेण अणिदिअंगी ।
तं पासिआ संजयं हम्ममाणं, कुद्धे कुमारे परिनिव्ववेइ ॥२०॥

રાજાસ્તત્ર કૌસલિકસ્ય દુહિતા,

ભદ્રેતિ નામ્ના અનિન્દિતાઙ્ગી ।

તં દૃષ્ટ્વા સંજયં હન્યમાનં,

કુદ્ધાન્ કુમારાન્ પરિનિર્વાપયતિ ॥૨૦॥

અર્થ—તે યજ્ઞશાલામાં કૌશલિક રાજાની વિશિષ્ટ સૌન્દર્યવંતી ભદ્રા નામની પુત્રી, સંયમધર મુનિને કુમારો વડે માર મરાતા ભેદને કોપિત થયેલ કુમારોને શાંત કરે છે. (૨૦-૩૫૭)

देवाभिओगेण निओइएणं, दिन्नासु रण्णा मणसा न ज्ञाया ।
नरिंददेविंदअभिवंदिएणं, जेणामि वंता इसिणा स एसो ।२१।

દેવાભિયોગેન નિયોજિતેન,

દત્તાસ્મિ રાજ્ઞા મનસા ન જ્ઞાતા ।

નરેન્દ્રદેવેન્દ્રાભિવન્દિતેન,

યેનાસ્મિ વાન્તા ઋષિણા સ ઇષઃ ॥૨૧॥

અર્થ-તે કુમારોને શાંત કરતાં તથા મુનિના પ્રભાવ અને નિઃસ્પૃહતાની પ્રશંસા કરતાં ભદ્રા કહે કે-દેવના બલાત્કારને વશ બનેલા કૌશલિક રાજાએ (મારા પિતાએ) મને પહેલાં જે મુનિરાજને આપેલ હતી, પરંતુ જેમણે મને મનથી પણ ઈચ્છી નથી, તે આ જ મુનિરાજ છે. નરેન્દ્ર-દેવેન્દ્રવંદિત આ મુનિરાજે મારો ત્યાગ કરેલ છે. તેઓના ઉપર તમે જે કદર્થના આરંભી છે તે જરાય ઉચિત નથી. (૨૧-૩૫૮)

एसो हु सो उगतवो महप्पा,
जिइंदिओ संजओ बंभयारी ।
जो मे तया निच्छइ दिज्जमाणिं,
पिउगा सयं कोसलिण रन्ना ॥२२॥

एष खलु स उग्रतपा महात्मा,
जितेन्द्रियः संयतो ब्रह्मचारी ।
यो मां तदा नेच्छति दीयमानां,
पित्रा स्वयं कोसलिकेन राज्ञा ॥२२॥

અર્થ-આ તે જ ઉગ્ર તપસ્વી-મહાત્મા-જિતેન્દ્રિય-સંયમધારી અને બ્રહ્મચારી છે, કે જેમણે તે વખતે સ્વયં કૌશલિક રાજાવડે અર્પણ કરાતી એવી મારી ઈચ્છા સરખી પણ કરી નહોતી. (૨૨-૩૫૯)

મહાજસો એસ મહાણુભાગો,

ઘોરવ્વઓ ઘોરપરક્રમો અ ।

મા એઅં હીલહ અહીલણિજ્જં,

મા સવ્વે તેણ મે ણિદ્દહિજ્જા ॥૨૩॥

મહાયશા એષ મહાણુભાગો, ઘોરવ્રતો ઘોરપરાક્રમશ્ચ ।

મૈનં હીલયતાહીલનીયં, મા સર્વાન્તેજસા ભવતો નિર્દ્વાક્ષીત્ ॥૨૩॥

અર્થ—મહા યશસ્વી આ મુનિ, અતિશય અચિંત્ય શક્તિવાળા, દુર્ધર મહાવ્રતોને ધારણ કરનાર તેમજ કષાય વગેરે શત્રુઓના જય પ્રતિ ભયંકર સામર્થ્યવાળા છે, જેથી તમે આવા સન્માનનીય મુનિની હિલના કરો નહિ ! જો તમે તેઓને હિલના કરી રૂષ્ટ બનાવશો, તો તે મુનિ તેમના તપતેજથી તમોને બાળી મૂકશે, માટે કઠર્થના કરવી છોડી દો ! (૨૩-૩૬૦)

એયાઈં તીસે વયણાઈં સુચ્ચા, પત્તીઈ મહાઈ સુમાસિઆઈં ।

ઈસિસ્સ વેઆવહિઅટ્ટયાએ, જક્ખા કુમારે વિનિવારયંતિ ॥૨૪॥

एतानि तस्याः वचनानि श्रुत्वा,

पत्न्या भद्रायाः सुभाषितानि ।

ऋषेर्वैयावृत्यार्थं,

यक्षा कुमारान् विनिवारयन्ति ॥૨૪॥

અર્થ—રુદ્રદેવ પુરોહિતની ભાર્યા ભદ્રાના (રાજપુત્રી) સારી રીતિએ કહેવાયેલા પૂર્વોક્ત વચનોને સાંભળી, ઋષિરાજની વૈયાવૃત્ય માટે યક્ષા, ઉપદ્રવ કરતા કુમારોને અટકાવે છે. (૨૪-૩૬૧)

તે ઘોરરૂવા ઠિઅ અંતલિક્ષે,
 અસુરા તર્હિ તં જળં તાલયંતિ ।
 તે મિન્નદેહે રુદ્ધિરં વમંતે,
 પાસિત્તુ મદ્દા ઇણમાહુ મુજ્જો ॥૨૫॥

તે ઘોરરૂપા સ્થિતા અન્તરિક્ષે,
 અસુરાસ્તત્ર તં જનં તાડયન્તિ ।

તાન્ મિન્નદેહાન્ રુદ્ધિરં વમતો,
 દ્દષ્ટ્વા મદ્દેદમાહુર્મૂયઃ ॥૨૫॥

અર્થ-હવે તે ભયંકર આકારધારી યક્ષો આઠાશમાં રહેવા છતાં, તે યજ્ઞમંડપમાં મુનિરાજ ઉપર ઉપદ્રવ કરનાર જનને મારે છે. યક્ષોના પ્રહારોથી કુમારોના શરીરનું વિદારણ થયું અને લોહી વમતા કુમારોને બેઠ્ઠા ભદ્રા, નીચે જણાવેલ વચનને ફરીથી કહે છે. (૨૫-૩૬૨)

ગિરિં નહેર્હિ સ્વળહ, અયં દંતેર્હિ સ્વાયહ ।
 જાયતેઅં પાણર્હિ હળહ, જે મિક્કું અવમન્નહ ॥૨૬॥

ગિરિં નલ્લૈઃ સ્વનથ, અયો દન્તૈઃ સ્વાદથ ।

જાતતેજસં પાદૈઃ હન્થ, યે મિશ્ણુમવમન્યધ્વે ॥૨૬॥

અર્થ-જે લોકોએ આ મુનિની હિલના કરી છે, તેઓ સમજી લે કે-તમે લોકોએ પર્વતને નખો વતી ખોદવા જેવું, લોકોને દાંતોથી ચાવવા જેવું અને જાજવલ્ય-માન અગ્નિને પગોથી લાત મારવા જેવું કૃત્ય કરેલ છે; અર્થાત્ સાધુનું અપમાન અનર્થ ફલ આપનાર અને એમાં શંકા નથી. (૨૬-૩૬૩)

આસીવિસો ઊગતવો મહેસી, ઘોરવ્વઓ ઘોરપરકમ્મો અ ।
અગર્ણિ વ પક્કવંદ પયંગસેના, જે મિઠ્ઠુવુઅં મત્તકાલે વહેહ ॥૨૭॥

આશીવિષ ઉગ્રતષા મહર્ષિઃ, ઘોરવ્રતો ઘોરપરાક્રમશ્ચ ।
અગ્નિમિવ પ્રસ્કન્દથ પતન્નસેના, યે મિશ્નું મત્તકાલે વિધ્યથ ॥૨૭॥
અર્થ—આ મુનિરાજ શાપ અને અનુગ્રહ કરવામાં સમર્થ આશીર્વિષ લખિધવાળા છે, કેમ કે—તેઓ ઉગ્ર તપસ્વી, ઘોર મહાવ્રતી અને ઘોર પરાક્રમી છે. આવા તપતેજવાળા મુનિને તમે લોકોએ લોજનવેળાએ આહારદાન ન કરતાં માર માર્યો છે, જેથી તમોએ અગ્નિમાં પડતી પતંગીયાઓની શ્રેણી એકદમ વિનાશને નોતરે તેમ વિનાશ નોતર્યો છે, એમ કહેવું એ અતિશયોક્તિભયું નથી. (૨૭-૩૬૪)
સીસેણ એઅં સરણં ઉવેહ,

સમાગયા સવ્વજણેણ તુમ્હે ।

જહ્ ઇચ્છહ જીવિઅં વા ધણં વા,

લોઅંપિ एसो કુવિઓ હહેજ્જા ॥૨૮॥

શીર્ષેણ એતં શરણં ઉપેત, સમાગતાઃ સર્વજનેન યૂયમ્ ।
યદીચ્છત જીવિતં વા ધનં વા, લોકમપિ એ કુપિતો દહેત્ ॥૨૮॥

અર્થ—જે તમે તમારા જીવન અથવા ધનની સલામતી ઇચ્છતા હો, તો તમારું કર્તવ્ય એ છે કે—અહીં મળેલા તમે બધા સર્વ જનોને સાથે લઈ, મસ્તક ઝુકાવી આ મુનિ-રાજની શરણાગતિ સ્વીકારો ! જે તમે શરણું નહિ સ્વીકારો, તો આ કુપિત મુનિ, જગતને પણ ભસ્મસાત્ કરે તેવા શક્તિશાળી છે, એ સમજજો. (૨૮-૩૬૫)

અવહેડિઅ પિટ્ટુ સડત્તમંગે, પસારિઆવાહુ અકમ્મચિટ્ટે ।
 નિબ્બેરિત્તચ્છે રુહિરં વમતે, ઉડ્ડંમુહે નિગ્ગય જીહનેત્તે ॥૨૯॥
 તે પાસિઆ સંહિઅ કઠ્ઠભૂણ, વિમણ્ણો વિસણ્ણો અહ માહણો સો ।
 હિસિં પસાદેતિ સમારિઆઓ, હીલં ચ નિદં ચ સ્વમાહ મંતે ॥૩૦॥

યુગમ્ ॥

અવહેઠિતપૃષ્ઠસદુત્તમાજ્ઞાઃ,

પ્રસારિતવાહૂકર્મચેષ્ઠાઃ ।

પ્રસારિતાન્યક્ષીણિ રૂઘિરં વમતઃ,

ઉર્ઘ્વમુખાન્ નિર્ગતજિહ્વાનેત્રાન્ ॥૨૯॥

તાન્ દૃષ્ટ્વા સ્વઞ્ઠિકાન્ કાષ્ઠભૂતાન્,

વિમના વિષ્ણઃ અથ બ્રાહ્મણઃ સઃ ।

ઋષિં પ્રસાદયતિ સમાર્યાકો,

હીલાં ચ નિદાં ચ ક્ષમધ્વં મદન્ત ! ॥૩૦॥ યુગમ્ ॥

અર્થ-જેમની પીઠ તથા સારા માથાઓ નીચે નમી
 ગયેલાં છે, અગ્નિમાં લાકડાં હોમવા વગેરેરૂપ ક્રિયા વગ-
 રના જેમના હાથે ફેલાએલા પડેલાં છે, જેમની આંખો
 ફાટ-ફાટ થઈ રહી છે, જે લોહી વમતા તેમજ ઊંચા
 મુખવાળા છે અને જેમની જુલ અને આંખો ખડાર
 નીકળી પડી છે; આવા ખદ હાલતવાળા તે બ્રાહ્મણોને
 તથા લાકડા જેવા અત્યંત નિશ્ચેષ્ટ છાત્રોને જોઈને, આ
 કેવી રીતિએ સાબ્દ થશે-એવી ચિંતામાં રૂબેલ તે અધ્યાપક,
 આ બધું જોયા પછી પોતાની પત્ની ભદ્રાની સાથે રૂદ્રદેવ
 પુરોહિત, મુનિને પ્રસન્ન કરવા લાગ્યા; અને કહેવા લાગ્યા

કે-હે ભગવાન ! સશિષ્ય અમારા તરફથી આપની અવજ્ઞા,
દોષ પ્રગટ કરવારૂપ નિંદા, તાડન વિ. જે થયેલ છે, તેની
હું માફી માગું છું. આપ તેની ક્ષમા કરો ! માફી આપો !
(૨૯+૩૦, ૩૬૬ + ૩૬૭)

બાલેહિં મૂઢેહિં આયાણેહિં, જં હીલીઆ તસ્સ સ્વમાહ મંતે ।
મહપ્પસાયા ઇસિણો હવંતિ, ન હુ મુણી કોવપરા હવંતિ ॥૩૧॥

બાલૈઃ મૂઢૈઃ અજાનદ્વિ, યત્ હીલિતાઃ તત્ ક્ષમધ્વં ભદન્ત ! ।
મહાપ્રસાદા ઋષયો ભવન્તિ, ન સ્વલુ મુનયઃ કોવપરા ભવન્તિ ।૩૧।

અર્થ-વળી હે મુનિ ! બાલ્ય અવસ્થાના કારણે
તેમજ કષાયના ઉદયથી ભાન ભૂલેલા અને હિતાહિતના
વિવેક વગરના આ મારા છાત્રોએ આપની પૂજા હિલના
કરેલ છે. પ્રભો ! આપ તેઓને ક્ષમા આપો ! કેમ કે-આ
છોકરાઓ મૂઢ હોઈ સજ્જનોને કોપ યોગ્ય નથી, પરંતુ
દયાપાત્ર છે. વળી ઋષિઓ હંમેશાં શત્રુ, અપરાધી અને
અપમાનીઓ ઉપર કૃપાવંત હોય છે. તેઓ કદિ પણ
કોપવંત થતા નથી. (૩૧-૩૬૮)

પુઙ્ગવિ ચ ઈર્ણિંહ ચ અણાગયં ચ,

મણપ્પઓસો ન મે અત્થિ કોઈ ।

જક્ષ્વા હુ વેઆવડીઅં કરેન્તિ,

તમ્હા હુ એ નિહયા કુમારા ॥૩૨॥

પૂર્વ ચેદાનીં ચાનાગતે ચ, મનઃપ્રદ્વેષો ન મે અસ્તિ કોઽપિ ।

યક્ષાઃ સ્વલુ વૈશાવૃત્યં કુર્વન્તિ, તસ્માત્સ્વલુ એતે નિહતાઃ કુમારાઃ ।૩૨।

અર્થ-મુનિરાજે જાણાવ્યું કે-હું પુરોહિત ! પહેલાં મારા મનમાં જરા પણ દ્વેષ હતો નહીં, હમણાં નથી અને ભવિષ્યમાં થશે નહીં. તો તમને પ્રશ્ન થશે કે-આ છાત્રોની આવી સ્થિતિ કેમ થઈ? તો આનો ખુલાસો એવો છે કે-જે યક્ષલોકો મારી સેવામાં છે, તે સેવક યક્ષોએ મારી હિલના કરનાર તમારા છાત્રોને શિક્ષા કરેલ છે. એમાં મારો દ્વેષ કારણભૂત નથી. (૩૨-૩૬૯)

अत्थं च धर्मं च विआणमाणा, तुब्भे णवि कुप्पह भूइप्पणा ।
तुब्भं तु पाए सरणं उवेमो, समागया सव्वजणेण अम्हे ॥३३॥

अर्थ च धर्मं च विजानन्तो,
यूयं नापि कुप्यथ भूतिप्रज्ञाः ।
युष्माकं तु पादौ शरणं उपेमः,
समागताः सर्वजनेन वयम् ॥३३॥

અર્થ-હવે મુનિશ્રીના ગુણોથી આકર્ષાએલા અધ્યાપક વિ. કહે છે કે-શાસ્ત્રોના રહસ્ય, ક્ષમા વિ. અને સાધુ-ધર્મને વિશેષથી જાણનારા આપ કદી કોપ કરો જ નહીં. સર્વ મંગલ, વૃદ્ધિ અને સર્વજીવસંરક્ષણથી વિશિષ્ટ આપ બુદ્ધિસંપન્ન છો, તેથી અમે બધાં લેગા થએલા સર્વ-જનોની સાથે આપ પૂજ્યના ચરણકમલનું શરણ સ્વીકારીએ છીએ. (૩૩-૩૭૦)

अचेष्टु ते महाभाग !, न ते किंचि न अच्चिमो ।
मुंजाहि सालिमं कूरं, नाणावंजणसंजुअं ॥३४॥

અર્ચયામઃ ત્વાં મહાભાગ !, ન તવ કિશ્ચિન્ન અર્ચયામઃ ।
મુદ્ધક્ષવ શાલિમત્રં કૂરં, નાનાવ્યજ્ઞનસંયુતમ્ ॥૩૪॥

અર્થ-હે મહાભાગ ! અમે આપની પૂજા કરીએ છીએ, આપની ચરણધૂલી વિ. જે કાંઈ છે તે અમારે સઘળું પૂજ્ય છે-અપૂજનીય નથી, તેમજ આ યજ્ઞમંડપ-માંથી નાના વ્યંજનરૂપ દહીં વિ.થી સંયુક્ત ચોખાનું ભોજન ગ્રહણ કરીને આપ આહાર કરો ! (૩૪-૩૭૧)

इमं च मे अत्थि प्रभृतमन्नं, तं भूंजस्व अम्हमणुग्गहृष्टा ।
वाढंति पढिच्छइ भक्तपाणं, मासस्स उ पारणए महप्पा ! ॥૩૫॥

इदं च ममाऽस्ति प्रभृतमन्नं,
तत् मुद्वक्ष्व अस्माकमनुग्रहार्थम् ।
बाढमिति प्रतिच्छति भक्तपानं,
मासस्यैव पारणकं महात्मा ॥૩५॥

અર્થ-આ પ્રત્યક્ષ દેખાતા મારા માલપૂડા વિ. ઘણા ભોજનને અમારા ઉપર કૃપા કરીને આપ ગ્રહણ કરી વાપરો ! આ પ્રકારની તેની ભક્તિ-વિનંતિ જોઈ, તે મહાત્માએ, માસખમણના પારણાના દિવસે 'લલે એમ હો'-એમ કહીને, દ્રવ્યાદિથી શુદ્ધ આહારને પુરોહિત પાસેથી સ્વીકાર કર્યો. (૩૫-૩૭૨)

तहिअं गंधोदयपुष्पवासं, दिच्वा तहिं वसुहारा य बुद्धा ।
पहयाओ दुंदुहीओ सुरेहिं, आगासे अहो दाणं च धुद्धं ॥૩६॥

તત્ર ગન્ધોદકપુષ્પવર્ષ, દિવ્યા તત્ર વસુધારા ચ વૃષ્ટા ।
 પ્રહત્તા દુન્દુભયઃ સુરૈઃ, આકાશે અહો દાનં ચ ધુષ્ટમ્ ॥૩૬॥
 અર્થ-ન્યારે મુનિશ્રીએ વહોયું, તે સમયે યજ્ઞ-
 મંડપમાં દેવોએ સુગંધીદાર જલ અને પુષ્પોનો વરસાદ
 વરસાવ્યો અને શ્રેષ્ઠ સૈન્યાની ધારાબંધ વૃષ્ટિ કરી, તેમ
 જ દુંદુભિઓ બબલી અને આકાશમાં 'અહો દાનં-અહો
 દાનં'ની ઉદ્ઘોષણા કરી. (૩૬-૩૭૩)

સવર્ણં શ્વુ દીસઈ તવોવિસેસો, ન દીસઈ જાઈવિસેસુ કોઈ ।
 સોવાગપુત્તં હરિણસ સાહું, જસ્સેરિસા ઈહિઠ મહાણુભાગા ॥૩૭॥

સાક્ષાદેવ દૃશ્યતે તપોવિશેષઃ,
 ન દૃશ્યતે જાતિવિશેષઃ કોઽપિ ।
 શ્વપાકપુત્રં હરિકેશસાધું,
 યસ્યેદૃશી ઋદ્ધિર્મહાણુભાગા ॥૩૭॥

અર્થ-તે ભેદને આશ્ચર્યચક્રિત બનેલા પ્રાક્ષણો
 પણ આ પ્રમાણે બોલે છે કે-ખરેખર સાક્ષાત્ તપનું
 માહાત્મ્ય જ દેખાય છે, પરંતુ ભતિનું થોડું પણ માહાત્મ્ય
 દેખાતું નથી; કારણ કે-ચંડાલ પુત્ર હરિકેશ સાધુને તમે
 આંખો ખોલી બુઝો, કે જે મુનિની પાસે દેવસાન્નિધ્ય-
 રૂપી અત્યંત માહાત્મ્યવાળી ઋદ્ધિ છે. (૩૭-૩૭૪)

કિં માહુણા જોઈ સમારંભતા, ઉદણ સોહિં બહિઆ વિમગ્ગહ ।
 જં મગ્ગહા બાહિરિઅં વિસોહિં, ન તં સુદિઠ્ઠં કુસલા વયંતિ ॥૩૮॥

કિં માહનાઃ જ્યોતિઃ સમારભમાણાઃ,

ઉદકેન શોષિંં બાહ્યાં વિમાર્ગયથ ।

યદ્ માર્ગયથ બાહ્યાં વિશુદ્ધિં,

ન તત્ સુદૃષ્ટં કુશલા વદન્તિ ॥૩૮॥

અર્થ—અગ્નિનો આરંભ કરી યજ્ઞને કરનારા હે બ્રાહ્મણો ! શું તમે ફક્ત જલ દ્વારા બાહ્ય વિશુદ્ધિની ઇચ્છા કરી રહ્યા છો ? જો હા, તો તે ઠીક નથી; કેમ કે-તત્વજ્ઞાની પુરુષો માત્ર શરીરની શુદ્ધિરૂપ બાહ્યશુદ્ધિને મોક્ષદાયક-આત્મિક શુદ્ધિકારક કહેતા નથી. (૩૮-૩૭૫)

કુસં ચ જૂવં ત્વણકટ્ટમર્ગિ,

સાયં ચ પાયં ઉદયં ફુસંતા ।

પાણાં ભૂઆં વિહેઢયંતા,

મુજ્જોવિ મંદા પકરેહ પાવં ॥૩૯॥

કુસં ચ યૂવં ત્વણકાષ્ટમર્ગિ,

સાયં ચ પ્રાતરુદકં સ્પૃશન્તઃ

પ્રાણિનો ભૂતાન્ વિહેઢમાનાઃ,

મૂયોઽપિ મન્દા પ્રકુરુથ પાપમ્ । ૩૯॥

અર્થ—ઠલ, યજ્ઞસ્તંભ, વીરણુ વિ. તૃણુ, લાકડાં અને અગ્નિનો સંબંધ કરનારા, તેમજ પ્રભાતે અને સંધ્યાકાલે સ્નાન વિ. ક્રિયા કરનારા, ઐઠન્દ્રિય જીવો, પૃથ્વી-અપ-તેજસ-વનસ્પતિકાય વિ. જીવોની હિંસા કરવા દ્વારા મૂર્ખતા-વાળા તમે ઉત્કૃષ્ટ પાપકર્મ લેશું કરો છો. (૩૯-૩૭૬)

कहं चरे भिक्खु वयं जयामो,
 पावाइं कम्माइं पणोल्लयामो ।
 अक्खाहि णो संजय जक्खपूइआ,
 कहं सुइइं कुसला वयन्ति ॥४०॥

कथं चरामो भिक्षो ! वयं यजामो,
 पापानि कर्माणि प्रणुदामः ।
 आख्याहि नो संयत यक्षपूजित !,
 कथं स्विष्टं कुशला वदन्ति ॥४०॥

अर्थ-हे भगवान् ! आप कछो के-अमे केवी रीतिअे
 यज्ञ भाटे प्रवृत्ति तथा यज्ञने करीअे ?, के जेथी पाप
 कर्मोने हूर करी शकीअे. हे यक्षपूजित ! संयमधर ! अमे
 जे यज्ञ प्रारंभ्यो ते तो आपे द्रोषित दर्शाव्यो, तो अमेने
 भीन कोरि यज्ञने उपदेश आपो ! तत्त्वज्ञाने पुण्ययज्ञ जे
 सारी रीतिअे धृष्ट छे, ते कृपा करी दर्शावो ! (४०-३७७)

छज्जीवकाए असमारभंता, मोसं अदत्तं च असेवमाणा ।
 परिग्रहं इत्थिओ माणमाय, एअं परिणाय चरन्ति दंता ॥४१॥

षड्जीवकायानसमारभमाणा, मृषां अदत्तं चासेवमाना ।
 परिग्रहं स्त्रियो मानंमायां, एतत्परिज्ञाय चरन्ति दान्ताः ॥४१॥

अर्थ-पृथ्वीकाय वि. षड्भुवनियुक्तयनी अर्द्धिसानुं
 पावन करनारा तेम ज अस्त्य अने चोरीने नर्डी
 आचरनारा, भूर्धर्माइप परिग्रहने, स्त्रीअेने, मान वि.
 चार कषाअेने अर्थात् आ सधजायने उपरिज्ञाथी आ

પાપતુ' બીજ છે—એમ જાણી, પ્રત્યાખ્યાનપરિજ્ઞાથી છોડીને
જિતેન્દ્રિય પુરુષો યજ્ઞમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે; અર્થાત્ તત્ત્વજ્ઞ
પુરુષો અહિંસાદિ પ્રધાન યજ્ઞમાં પ્રવૃત્તિ કરવી એમ ધ્વજે
છે. (૪૧-૩૭૮)

સુસંવુઢા પંચહિં સંવરેહિં, इह जीविंअं अणवकंखमाणा ।
वोसदृक्काया सुइचत्तदेहा महाजयं जयई जण्णसिद्धं ॥४२॥

સુસંવૃતાઃ પક્ષમિઃ સંવરૈઃ, इह जीवितमनवकांक्षन्तः ।
व्युत्सृष्टकायाः शुचित्यक्तदेहाः, महाजयं यजन्ति यज्ञश्रेष्ठम् ॥४२॥

અર્થ—પ્રાણાતિપાતવિરમણુ વિ. પંચ મહાવ્રતોરૂપ
સંવરોથી આશ્રવદ્વારોને સ્થગિત કરનારા, આ જન્મ કે
પરલોકમાં અસંયમી જીવનને નહીં ધ્વજીનારા, પરિષહો
અને ઉપસર્ગોને સહન કરનારા હોઈ સર્વથા કાયાને
છોડનારા તથા નિરતિચાર મહાવ્રતોના પાલક હોઈ પરમ
પવિત્ર અને કાયાના સંસ્કારોને છોડનારા, કર્મરૂપી શત્રુ-
ઓના પરાજયરૂપ મહાજય જ્યાં છે. એવા યજ્ઞને સાધુ-
પુરુષો કરે છે. આથી આપ લોકો શ્રેષ્ઠ યજ્ઞને કરો, કે જેથી
પાપકર્મોનો જલદી વિધ્વંસ થાય ! (૪૨-૩૭૯)

के ते जोई किं व ते जोइठाणं,

का ते सुआ किं व ते कारिसंगं ।

एहा य ते कयरा संति भिक्खू,

कयरेण होमेण हुणासि जोई ॥४३॥

કિં તે જ્યોતિઃ ? કિં વા તે જ્યોતિઃ સ્થાનં ?,

કાસ્તે સ્ત્રુચો કિં વા તે કરીષાઙ્ગમ્ ।

एधाश्च ते कतरा शान्तिर्मिक्षो !,

कतरेण होमेन जुहोषि ज्योतिः ॥૪૩॥

અર્થ-આપે જે શ્રેષ્ઠ યજ્ઞ દર્શાવ્યો, તે કહો કે-
આપના યજ્ઞનો અગ્નિ કેવો છે ?, અગ્નિકુંડ કેવો છે ?,
ઘી વિ. નાખવાના સાધનરૂપ કડછી વિ. કેવો છે ?,
અગ્નિને પ્રદીપ્ત કરવાના સાધનરૂપ સુકા છાણુના ટુકડાના
સ્થાને કોણુ છે ? જેથી અગ્નિ પ્રજ્વલિત થાય છે તે
ઈંધનસ્વરૂપ કોણુ છે ?, પાપના ઉપશમમાં હેતુ-અધ્યયન-
પદ્ધતિરૂપ શાન્તિના સ્થાનમાં કોણુ છે ? અને જે વડે
અગ્નિને તર્પણ કરવામાં આવે છે તે આહુતિઓના
સ્થાનમાં કયી વસ્તુ છે ? (૪૩-૩૮૦)

तवो जोई जीवो जोइठाणं, जोगा सुआ सरीरं कारिसंग ।

कम्मे इहा संजमजोगसंति, होमं हुणामि इसिणं पसत्थं ॥૪૪॥

तपो ज्योतिर्जीवो ज्योतिः स्थानं,

योगा स्त्रुचः शरीरं करीषांगम् ।

कर्म एधाः संयमयोगाः शान्तिः,

होमेन जुहोमिऋषीणां प्रशस्तम् ॥૪૪॥

અર્થ-બાહ્ય અને અભ્યંતરરૂપ બે લેહવાળો તપ
અહીં અગ્નિસ્થાને છે, કેમકે-તે કર્મરૂપી ભાવકાષ્ઠાને
બાળે છે. અગ્નિનો આધાર જીવ છે. કેમ કે-તપનો આશ્રય

૭૫ છે. મન-વચન-ક્રિયાના યોગો સ્વચાનાસ્થાને છે, કેમ કે-આ યોગો દ્વારા ધીના સ્થાનરૂપ શુભ વ્યાપાર, કે જે તપરૂપી અગ્નિને પ્રતીપન કરવામાં હેતુ છે. છાણના સ્થાને શરીર છે. કેમ કે-શરીરથી તપ સાધ્ય બને છે. કાષ્ઠના સ્થાનમાં ઠર્મ છે, કેમ કે-તપથી તે ભસ્મીભૂત થાય છે. શાન્તિના સ્થાને સંયમવ્યાપારો છે, કેમ કે-તેથી સર્વ જીવોના ઉપદ્રવ-ભય દૂર કરી શકાય છે. અહિંસાના કારણે વિવેકથી પ્રશંસિત ઋષિ સંબંધી સમ્યગ્ચારિત્ર-રૂપ હોમ-આહુતિથી વિશિષ્ટ યજ્ઞને હું કરું છું. (૪૪-૩૮૧)

કે તે હરણ કે અ તે સંતિતિત્થે,

કર્હિસિ ણ્હાઓ વ રયં જહાસિ ।

અક્ષવાહિ ણો સંજયજક્ષવપૂઙ્ગા,

ઇચ્છામુ નાઉં ભવઓ સગાસે ॥૪૫॥

કસ્તેહ્દો ? કિં ચ તે શાન્ત્યૈ તીર્થ ?,

કસ્મિન્ સ્નાતઃ વા રજઃ જહાસિ ।

આચક્ષ્વ નો સંયતય ક્ષપૂજિત !,

ઇચ્છામો જ્ઞાતું ભવતઃ સકાશે ॥૪૫॥

અર્થ-યજ્ઞની વિધિ અને સ્વરૂપ સાંભળી બ્રાહ્મણો સ્નાનના સ્વરૂપને પૂછે છે કે-હે મુનિવર ! આપના મતે જલાશય કયું છે ?, પાપોપશમ માટે કયું તીર્થ છે ?, અથવા કયા સ્થાનમાં સ્નાન કરી પવિત્ર બનેલા આપ ધૂળ જેવા ઠર્મનો ત્યાગ કરો છો ? હે યક્ષપૂજિત સંયત !

આપની પાસેથી આ સર્વ જાણવા સારૂ અમે ઈચ્છીએ
છીએ, માટે આપ કૃપા કરી અમોને કહો ! (૪૫-૩૮૨)
ધમ્મે હરણં વ્રમે સંતિતિથે,

અણાહ્લે અત્તપસન્નલેસે ।

જહિંસિ ણ્હાઓ વિમલો વિસુદ્ધો,

સુસીતિભૂઓ પજહામિ દોસં ॥૪૬॥

ધર્મઃ હૃદઃ બ્રહ્મ શાન્તિતીર્થં,

અનાવિલે આત્મપ્રસન્નલેશ્યમ્ ।

યસ્મિન્ સ્નાતો વિમલો વિશુદ્ધઃ,

સુસીતિભૂતો પ્રજહામિ દોષમ્ ॥૪૬॥

અર્થ-અહિંસા વિ. રૂપ ધર્મ એ જલાશય છે.
શાન્તિતીર્થસ્થાન એ બ્રહ્મચર્ય છે. આ અધિકૃત હૃદયશાન્તિતીર્થ
અત્યંત નિર્મલ હોઈ, આત્માની પ્રસન્ન-પ્રશસ્ત પીત-
પન્ન-શુદ્ધમાંથી કોઈ એક લેશ્યાવાળું છે. આ તીર્થમાં
સ્નાન કરી ભાવમલ વગરનો-કલંક વગરનો બની, રાગ
વિના પ્રચંડ તાપથી મુક્ત થઈ, કર્મ નામના દોષને
સર્વથા હું છોડું છું. (૪૬-૩૮૩)

एअं सिणाणं कुसलेहिं दिट्ठं,

महासिणाणं इसिणं पसत्थं ।

જહિંસિ ણાયા વિમલા વિશુદ્ધા,

મહારિસી ઉત્તમઠાણં પત્ત ત્તિવેમિ ॥૪૭॥

एतत् स्नानं कुशलदृष्टं,

महास्नानं ऋषीणां प्रशस्तं ।

येन स्नाता विमला विशुद्धा,

महर्षयः उत्तमस्थानं प्राप्ता इति ब्रवीमि ॥४७॥

અર્થ—આ પૂર્વોક્ત સ્નાન તત્ત્વજ્ઞોએ જોયેલ છે—
કહેલ છે. આ જ મહાસ્નાન સકલમલાપહારી હોઈ
મહર્ષિઓની પ્રશંસાને પામે છે. આ સ્નાનથી વિમલ-
વિશુદ્ધ બનેલા મહર્ષિઓ મુક્તિરૂપ ઉત્તમ સ્થાનમાં ગયા
છે. આ પ્રમાણે હે જ'બૂ ! હું કહું છું. (૪૭-૩૮૪)

॥ आरभुं श्री हरिकेशीयाध्ययन संपूणुं. ॥

श्री चित्रसंभूताध्ययन-१३

जाई पराजिओ खलु, कासि निआणं तु हत्थिण पुरंमि ।
चुलणीइ वंभदत्तो, उववन्नो पउमगुम्माओ ॥१॥

जातिपराजितः खलु, अकार्षीन्निदानं तुः हस्तिनापुरे ।
चुलन्यां ब्रह्मदत्त, उत्पन्नः पद्मगुल्मात् ॥१॥

अर्थ-पूर्वलवमां यांउल ञतिथी पराजित थयेद
संभूतमुनिओ, उस्तिनापुरमां वंढनाना समये अकवर्तीनी
पटराणीना वाणना स्पर्शजित सुभना अनुभवना ङारणे,
भारा तपनुं ञे डेअ इण डेअ, ते 'हुं आवता लवमां
अकवर्ती अणुं.'-आवुं नियाणुं भांधी भरषु साधुं.
संभूतमुनि, नदिनीशुद्ध विमानमां द्विव्य सुजे। डेअवी,
त्यांथी अथवी, अहाराअनी पत्नी युद्धणी राणीनी कुजे
अहहत्त नामे पुत्रये अवतर्या. (१-३८५)

कंपिल्ले संभूओ चित्तो, पुण जाओ पुरिमतालंमि ।
सिद्धिकुलंमि विसाले, धम्मं सोऊण पव्वईओ ॥२॥

काम्पील्ये सम्भूतश्चित्रः, पुनर्जातः पुरिमताले ।
श्रेष्ठिकुले विशाले, धर्मं श्रुत्वा प्रव्रजितः ॥२॥

अर्थ-कंपील्य नामना नगरमां पूर्वलवना संभूत
नामवाणे अहहत्त नामे अने चित्रने। अणु, पुरिमताले

નગરમાં પુત્ર-પૌત્રાદિથી વિશાલ ધનસાર શેઠના ઘરે
 ગુણુસાર નામે પુત્રરૂપે ઉત્પન્ન થયો. ગુણુસારે ભરયુવાનીમાં
 તથાવિધ આચાર્યની પાસે ધર્મ સાંભળી દીક્ષાને સ્વીકારી.
 (૨-૩૮૬)

કંપિલ્લમિ અ ણયરે, સમાગયા દોવિ ચિત્તસંભૂઆ ।
 સુહદુલ્લવિવાગં, કહંતિ તે ઇવકમિવકસ્સ ॥૩॥
 કામ્પીલ્લયે ચ નગરે, સમાગતૌ દ્વાવપિ ચિત્રસમ્ભૂતૌ ।
 સુલ્લદુઃસુલ્લવિપાકં, કથયતસ્તૌ એકૈકસ્ય ॥૩॥

અર્થ-કાંપિલ્ય નગરમાં ચિત્રનો જીવ મુનિરાજ
 અને સંભૂતનો જીવ બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તી એ બંને મળ્યા.
 પૂર્વલવના નામથી ચિત્ર અને સંભૂત, અરસપરસ પુણ્ય
 અને પાપકર્મના અનુભવરૂપ સુખ-દુઃખફલના વિપાકને
 કહે છે. (૩-૩૮૭)

ચક્રવર્તી મહિદ્દીઓ, વંશદત્તો મહાયસો ।
 માયરં બહુમાણેણં, ઇમં વયણમબ્રવી ॥૪॥
 ચક્રવર્તી મહર્દ્ધિકો, બ્રહ્મદત્તો મહાયશાઃ ।
 ભ્રાતરં બહુમાનેન, ઇદં વચનમબ્રવીત્ ॥૪॥

અર્થ-મહર્દ્ધિક-મહા યશસ્વી બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તી,
 પૂર્વલવના મોટા ભાઈ મુનિને પ્રેમપૂર્વક નીચે જણાવેલ
 વિગત કહે છે. (૪-૩૮૮)

આસિમો માયરા દોવિ, અન્નમન્નવસાણુગા ।
 અન્નમન્નમણુરત્તા, અન્નમન્નહિણ્ણિણો ॥૫॥

आवां भ्रातरो द्वावपि, अन्योन्यवशानुगौ ।
अन्योन्यमनुरक्तौ, अन्योन्यं हितैषिणौ ॥५॥

अर्थ-डे मुनि ! हुं अने तमे अन्ने पूर्वखवमां
परस्पर सगा भाध, परस्पर ऐक्यीजने आधीन, परस्पर
परम प्रेमवत अने परस्पर शुभाभिदाधावाजा उता, अर्थात्
आपणा अनेनुं चित्त ऐक सरभुं उतुं. (५-३८६)

दासा दसण्णे आसि, मिआ कालिंजरे नगे ।
हंसा मयंगतीराए, सोवागा कासिभूमिए ॥६॥
देवा य देवलोगम्मि, आसि अम्हे महिड्डिया ।
इमा णो छट्ठिआ जाई, अन्नमन्नेण जा विणा
॥७॥ युग्मम् ॥

दासौ दशार्णे अभूव, मृगौ कालिंजरे नगे ।
हंसौ मृतगङ्गातीरे, श्रपाकौ काशीभूमौ ॥६॥
देवौ च देवलोके, अभूव आवां महर्द्धिकौ ।
इयं आवयोः षष्टिका जातिः, अन्योन्येन या विना ॥७॥ युग्मम् ॥

अर्थ-पडेलां दशार्णुं देशमां आपणु अने दास,
पछी कालिंजर नामना पर्वतमां उरणु, पछी मृतगंगा
तीरे उंस, पछी काशी देशमां आंउल अने पछी सौधर्मा
देवलोकमां महर्द्धिक देव थया उता. तयार पछी आ आपणा
अनेनो जन्म परस्पर संयोग वगरने थया छे. (६+७,
३६०+३६१)

કમ્મા નિઆણપ્પગઢા, તુમે રાય ! વિચિત્તિઆ ।
 તેસિં ફલવિવાગેણં, વિપ્પઓગમુવાગયા ॥૮॥
 કર્માણિ નિદાનપ્રકૃતાનિ, ત્વયા રાજન્ ! વિચિન્તિતાનિ ।
 તેષાં ફલવિપાકસ્તેન, વિપ્રયોગમુપાગતૌ ॥૮॥

અર્થ-હે રાજન્ ! તમે સંભૂતમુનિના ભવમાં વિષયાભિલાષાથી નિચાણું કરી, તેના હેતુરૂપ આર્તધ્યાન કરી કર્મો આંધ્યા. તે આંધેલ કર્મોના ફલરૂપ વિપાકથી આપણે બંને વિપ્પુટા પડ્યા છીએ. (૮-૩૬૨)

સચ્ચસોઅપ્પગઢા કમ્મા મણ પુરા કઢા ।
 તે અજ્જ પરિમુંજામો, કિં નુ ચિત્તોવિ સે તહા ॥૯॥
 સત્યશૌચપ્રકટાનિ, કર્માણિ મયા પુરાકૃતાનિ ।
 તાન્યદ્ય પરિમુંજે, કિં નુ ચિત્તોઽપિ તાનિ તથા ॥૯॥

અર્થ-હે મુનિ ! સત્ય અને નિષ્કપટ અનુષ્ઠાનથી પ્રકટ શુભાનુષ્ઠાનો જે મેં પહેલાં કરેલ છે, તેથી આને ચક્રવર્તીનું સુખ હું લોગવું છું. ચિત્ર નામવાળા આપ તો તે સુખો લોગવતાં નથી, કેમ કે-આપ ભિક્ષુક છો. તો શું મારી સાથે પેદા કરેલાં આપના શુભ કર્મો નિષ્કળ ગયાં ? (૯-૩૬૩)

સવ્વં સુચિણ્ણં સફલં નરાણં,
 કઢાણ કમ્માણ ન મુવ્વત્તુ અત્થિ ।
 અત્થેહિ કામેહિ ય ઉત્તમેહિ,
 આયા મમં પુણ્ણફલોવવેણ ॥૧૦॥

सर्वं सुचीर्णं सफलं नराणां,
कृतेभ्यो कर्मभ्यो न मोक्षोऽस्ति ।

अर्थः कामैश्च उत्तमैः,

आत्मा मम पुण्यफलोपपेतः ॥१०॥

अर्थ—सारी रीतिच्ये आचरैलुं सधनुं तप वि. अनुष्ठान, मनुष्य वि. सकल प्राणीच्योने इलजनक अवश्य थाय छे. करेलां कर्मोने छूटकारे लोगच्या सिवाय छोर्ष शकतो नथी. प्रधान द्रव्ये अने प्रधान शब्द वि. काम-लो गोथी युक्त भारे आत्मा पण पुण्यइलसंपन्न छे. (१०-३६४)

जाणासि संभूअ महाणुभागं,
महिड्ढिअं पुण्णफलोववेअं ।

चित्तंपि जाणाहि तहेव रायं,

इड्ढी जुई तस्सवि अ प्पभूआ ॥११॥

जानासि सम्भूत ! महानुभागं,
महर्द्धिकं पुण्यफलोपपेतम् ।

चित्रमपि जानीहि तथैव राजन् !,

ऋद्धिर्द्युतिः तस्यापि च प्रभूता ॥११॥

अर्थ—हे संभूत ! जे तुं तारी जतने सातिशय संपत्तिसंपन्न अने यकवती पढनी प्राप्तिथी पुण्यइलयुक्त माने छे, तेम हे राजन् । पूर्वजन्मना चित्र नाम्नाणा

એવા મારી પાસે પણ પુણ્યફલસંપન્ન સંપદા અને દીપ્તિ
ગૃહસ્થાવસ્થામાં હતી—એમ તું સમજજે ! (૧૧-૩૯૫)

મહત્થરૂવા વયણપ્પભૂઆ, ગાહાણુગીઆ નરસંગમજ્ઞે ।

જં મિક્કવુણોસીલગુણોવવેઆ, इहज्जयंते समणोमिह जाओ ॥૧૨॥

મહાર્થરૂપા વચનાપ્રમૂતા, ગાથાનુગીતા નરસંઘમધ્યે ।

યાં મિક્કવો શીલગુણોપપેતા, इह यतन्ते श्रमणोस्मि जातो ॥૧૨॥

અર્થ—જે આવી ઋદ્ધિ હતી તો સાધુ કેમ બન્યા ?
તેના જવાબમાં કહે છે કે—બહુ અર્થગંભીર અને સ્વરૂપ
અક્ષરવાળી, ધર્મતું કથન કરનારી સૂત્રરૂપ ગાથા, અર્થાત્
શ્રોતાઓને અનુકૂલ કહેવાએલ ધર્મદેશના જનસમુદાયની
વચ્ચે સાંભળી, જેમ મુનિઓ ચારિત્ર અને જ્ઞાનથી સંપન્ન
બનેલા જિનપ્રવચનમાં પ્રચત્નશીલ બને છે, તેમ હું પણ
ધર્મદેશના સાંભળી જ્ઞાનગર્ભિત વૈરાગ્યવાળો શ્રમણુ બન્યો
છું. (૧૨-૩૯૬)

उच्चोदए महुकके अ बंभे, पवेइआ आवसहा य रग्मा ।

इमं गिहं चित्तधणप्पभूअं, पसाहि पंचालगुणोववेअं ॥૧૩॥

ઉચ્ચોદયો મધુઃ કર્કઃ ચ બ્રહ્મા,

પ્રવેદિતા આવસથાશ્ચ રમ્યા ।

इदं गृहं चित्रंधनप्रभूतं,

પ્રશાધિ પાઞ્ચાલગુણોપપેતમ્ ॥૧૩॥

અર્થ—હવે ચક્રી પોતાની સંપત્તિ દ્વારા મુનિને
આમંત્રણ આપતાં કહે છે કે—ઉચ્ચોદય, મધુ, કર્ક, મધ્ય,
બ્રહ્મા—આ પાંચ પ્રાસાદો અને બીજા પણ રમણીય ભવનો

છે. વળી ઘણા ચિત્રો અને મણિ, માણેક વિ. ધનથી ભરચક મારો સ્પેશીયલ રાજમહાલય છે અને તે કાળમાં પાંચાલ દેશની અતિ સમૃદ્ધ શ્રેષ્ઠ વસ્તુઓ હતી તેનાથી તે અતિ સુશોભિત છે. તે પ્રાસાદોને-મહેલને આપ યથેચ્છ લોગવો ! (૧૩-૩૬૭)

નદ્દેહિં ગીણહિ અ વાહ્ણહિ,
નારીજનાઈં પરિવારયંતો ।

મુંજાહિ મોગાઈં ઇમાઈં મિવસ્તુ,
મમ રોઝ્વવ્વજ્જા હુ દુઃખં ॥૧૪॥

નૃત્યૈર્ગાતૈશ્ચ વાદિત્રૈઃ, નારીજનાન્ પરિવારચન્ ।
મુંક્વ મોગાનિમાન્ મિક્ષો ! મહ્યં રોચતે વત્રજ્જ્યા હુ દુઃખમ્ ॥૧૪॥

અર્થ-હે સાધો ! નૃત્યો-ગીતો-વાદિત્રોની સાથે નારીવર્ગને સ્વ-પરિવાર બનાવી આ પ્રત્યક્ષ લોગોને લોગવો ! મને આ દીક્ષા દુઃખરૂપ જ દેખાય છે, માટે આપ સહર્ષ અમારા આમંત્રણને સ્વીકારો. (૧૪-૩૬૮)

તં પુવ્વનેહેણ કયાણરાગં,
નરાહિવં કામગુણેસુ ગિદ્ધં ।

ધમ્મસ્સિઓ તસ્સ હિઆણુપેહિ,
ચિત્તો ઇમં વયણમુદાહરિત્થા ॥૧૫॥

તં પૂર્વસ્નેહેન કૃતાનુરાગં, નરાધિગં કામગુણેષુ ગૃદ્ધમ્ ।
ધર્માશ્રિતસ્તસ્ય હિતાનુપ્રેક્ષી, ચિત્રઃ ઇદં વચનમુદાહૃતવાન્ ॥૧૫॥

અર્થ—પૂર્વભવના સ્નેહથી પોતાના તરફ અનુરાગી બનેલ વિષયાસક્ત બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીને, તે ચક્રવર્તીના હિતૈષી, ધર્માર્થ બનેલ ચિત્રના જીવરૂપ મુનિ, નીચે જણાવેલ ઉપદેશવાક્યને ઠહે છે. (૧૫-૩૬૯)

સર્વં વિલવિંઝં ગીઝં, સર્વં નટ્ટં વિડંવિંઝં ।

સર્વે આહારણા મારા, સર્વે કામા દુહાવહા ॥૧૬॥

સર્વં વિલસિતં ગીતં, સર્વં નૃત્યં વિડમ્બિતમ્ ।

સર્વાણ્યામરણાનિ મારાઃ, સર્વે કામા દુઃખાવહાઃ । ॥૧૬॥

અર્થ—હે ચક્રવર્તી ! આ સઘળુંય ગીત અમારે મન વિલાપ-રૂઢન સરખું છે, સઘળુંય નૃત્ય વિડંબના સરખું છે તથા સઘળાં આભરણો ભારભૂત તેમ જ સઘળાં કામલોગો નરકહેતુ હોઈ દુઃખદાયક છે. (૧૬-૪૦૦)

બાલામિરામેસુ દુહાવહેસુ, ન તં સુહં કામગુણેસુ રાયં ! ।

વિરક્તકામાણ તવોધનાણં, જં મિક્ષુણં સીલગુણે રયાણં ॥૧૭॥

બાલામિરામેષુ દુઃખાવહેષુ, ન તત્સુખં કામગુણેષુ રાજન્ ।

વિરક્તકામાનાં તવોધનાનાં, યદ્ મિક્ષુણાં શીલગુણે રતાનામ્ ॥૧૭॥

અર્થ—અજ્ઞાની જીવોના ચિત્તમાં આનંદ આપનાર, અર્થાત્ આરંભે જે મધુર અને પરિણામે જે ખેદ આપનાર દુઃખદાયી મનોહર શબ્દ વિ. લોગવાતા વિષયોમાં પણ હે રાજન્ ! સુખ નથી પણ સુખાભાસ છે; કેમ કે—વાસ્તવિક સુખશાન્તિ જે કામવિરક્ત સાધુઓને શીલગુણની મસ્તીમાં છે, તેનો અનંતમો અંશ પણ કામલોગમાં નથી. (૧૭-૪૦૧)

નરિંદ જાઈ અહમા નરાણં, સોવાગજાઈ દુહઓ ગયાણં ।
જર્હિ વયં સવ્વ જણસ્સ વેસા, વસીઅ સોવાગનિવેસણેસુ ॥૧૮॥

નરેન્દ્ર ! જાતિરધમા નરાણાં, શ્વપાકજાતિ દ્વયોર્ગતયોઃ ।
યસ્યાં આવાં સર્વજનસ્ય દ્વેષ્યૌ, અવસાવ શ્વપાક નિવેશનેષુ ॥૧૮॥

અર્થ-હે નરેન્દ્ર ! મનુષ્યોમાં ચાંડાલ જાતિ અધમ જાતિ છે. જ્યારે આપણે તે જાતિમાં જન્મ્યા, ત્યારે સર્વ-જનોને અપ્રીતિકર-નિંદ્ય તરીકે રહ્યા હતા. (૧૮-૪૦૨)

તીસે અ જાઈઈ ઉ પાવિઆણ,
વુચ્છા મુ સોવાગનિવેસણેસુ ।
સવ્વસ્સ લોગસ્સ દુગુંછણિજ્જા,
ઈહં તુ કમ્માઈં પુરેકઢાઈં ॥૧૯॥

તસ્યાં ચ જાતૌ તુ પાપિકાયાં,
ઉષિતાવાવાં શ્વપાકનિવેશનેષુ ।
સર્વસ્ય લોકસ્ય જુગુપ્સનીયૌ,
અસ્મિન્ તુ કર્માણિ પુરાકૃતાનિ ॥૧૯॥

અર્થ-તે ચાંડાલ જાતિમાં-ચાંડાલના ઘરોમાં રહેલાં સઘળાં લોકોની હિલના-ઘૃણાના પાત્ર બન્યા હતા. હમણાં આ ચાલુ જન્મમાં પૂર્વે કરેલ શુભ અનુષ્ઠાનરૂપ કર્મોનો ઉદય હોઈ શુભજાતિ વિનો અનુભવ થઈ રહ્યો છે, તેો ફરીથી વિષયાસક્તિમાં વ્યાકુલ ન બનતાં શુભકર્મોની કમાણી કરવી જોઈએ. (૧૯-૪૦૩)

સો દાર્ણિસિ રાય મહાણુભાગો,
મહિહ્લિઢઓ પુણ્ણફલોવવેઓ ।

ચઈત્તુ ભોગાઈં અસાસયાઈં,
આયાણહેઝ અભિનિવ્વમાહિ ॥૨૦॥

સ ઇદાનીં રાજા મહાનુભાગો, મહર્હિક્કઃ પુણ્યફલોપપેતઃ ।
ત્યક્ત્વા ભોગાનશાશ્વતાન્, આદાનહેતોરમિનિષ્ક્રામ ॥૨૦॥

અર્થ—હે ચક્રવર્તી ! જે સંભૂતમુનિ પહેલાં હતા, તે તું હમણાં મહાનુભાગ, મહર્હિક્ક પુણ્યફલસંપન્ન છે. તે સાધુતાનો પ્રચંડ પ્રભાવ તેં તો જ્ઞેઢ લીધો છે, તે વિનશ્ચર ભોગોનો ત્યાગ કરી સર્વ ચારિત્રધર્મને પાલન કરવા માટે શ્રી ભાગવતી દીક્ષા ધારણુ કરો ! (૨૦-૪૦૪)

ઈહ જીવીં રાય અસાસયંમિ,
ધણિંં તુ પુણ્ણાઈં અકુવ્વમાણો ।
સે સોઅઈ મચ્ચુમ્મહોવણીં, ધમ્મં અકાઝ્ઞ પરમ્મિ લોં ॥૨૧॥

ઈહ જીવિતે રાજન્નશાશ્વતે,
અતિશયેન તુ પુણ્યાનિ અકુર્વાણઃ ।
સ શોચતિ મૃત્યુમુખોપનીતઃ
ધર્મમકૃત્વા પરસ્મિંશ્ચ લોકે ॥૨૧॥

અર્થ—અહીં મનુષ્યનું આયુષ્ય અતિશય અસ્થિર છે. વળી જ્યાં પુણ્ય કર્તવ્ય છે, ત્યાં શુભ ક્રિયાને નહીં કરનારો

लुव, मृत्युमुभमां प्रवेश करनार, धर्म कर्था सिवाय नरक
वि. परलोकमां गयेलो शशीराजनी भाइक असह्य वेदनाथी
आर्तं भनेलो पश्चात्ताप करे छे डे-मे' मनुष्यजन्ममां
पुण्य कर्तुं नडीं पणु घोर पाप कर्तुं-धलुं पाप कर्तुं.''
(२१-४०५)

जहेह सीहो व मिअं गहाय,

मच्चू नरं नेइ दु अंतकाले ।

न तस्स माया व पिआ व भाया,

कालंमि तस्मि सहरा भवंति ॥२२॥

यथेह सिंहो वा मृगं गृहीत्वा,

मृत्युः नरं नयति हु अन्तकाले ।

न तस्य माता वा पिता वा भ्राता,

काले तस्मिन्नंशघरा भवन्ति ॥२२॥

अर्थ-जेम आ दुनियांमां सिंछ, मृगने पकडीने
परलोकमां पछोंच्याडे छे, तेम अंतकाणे मनुष्यने मृत्यु
परलोकमां पछोंच्याडे छे. ते वभते माता, पिता, लार्ध वि.
स्वजनवर्ग भरनारने मृत्युथी अचापी शकता नथी, अर्थात्
पोताना लुवनने अंश आपी लुवता अनापी शकता नथी.
(२२-४०६)

न तस्स दुक्खं विभयंति नाइओ,

न मित्तवग्गा न सुआ न बंधवा ।

इको सयं पच्चणुहोइ दुक्खं,

कत्तारमेवं अणुजाई कम्मं ॥२३॥

ન તસ્ય દુઃખં વિભજન્તે જ્ઞાતયો,

ન મિત્રવર્ગાઃ ન સુતાઃ ન બાન્ધવાઃ ।

ૈકઃ સ્વયં પ્રત્યનુભવતિ દુઃખં,

કર્તારમેવં અનુયાતિ કર્મ ॥૨૩॥

અર્થ—મરતી વખતે મરનાર વ્યક્તિને તત્કાલ પ્રાપ્ત થયેલ શારીરિક અને માનસિક દુઃખને, દૂરસ્થ સ્વજનવર્ગ, મિત્રવર્ગ, પુત્રો અને બંધુવર્ગ વહેંચી શકતા નથી અર્થાત્ દૂર કરવામાં સમર્થ થતા નથી, પરંતુ એકલો પોતે જ દુઃખને અનુભવે છે, કેમ કે-કર્મ કર્તાની જ પાછળ કે સાથે જાય છે. (૨૩-૪૦૭)

ચિચ્ચા દુપયં ચ ચુપ્પયં ચ,

સ્વિત્તં ગિહં ધણં ધનનં ચ સવ્વં ।

સકમ્મપ્પવીઓ અવસો પયાઈ,

પરં ભવં સુન્દરં પાવગં વા ॥૨૪॥

ત્યક્ત્વા દ્વિપદં ચ ચતુષ્પદં ચ,

ક્ષેત્રં ગૃહં ધનં ધાન્યં ચ સર્વમ્ ।

સ્વકર્માત્મદ્વિતીયઃ અવશો પ્રયાતિ,

પરં ભવં સુન્દરં પાપકં વા ॥૨૪॥

અર્થ—શ્રી વિ. યે પગવાળાને, ચાર પગવાળા હાથી વિ.ને, ક્ષેત્રને, ઘરને, ધનને, ધાન્યને—એમ સઘણાંયને છોડીને, કર્મપરાધીન બનેલો સ્વકર્માનુસાર સ્વર્ગ વિ. સુંદર પરલોકમાં અથવા નરક વિ. ખરાબ પરલોકમાં જવ એકલો જાય છે. (૨૪-૪૦૮)

તં ઈવકગં તુચ્છ શરીરગં સે,
 ચિર્દિગયં દહિઅ ડ પાવગેણં ।
 મજ્જા ય પુત્તોવિ અ નાયઓ વા,
 દાયારમન્નં અણુસંકમંતિ ॥૨૫॥

તદેકકં તુચ્છશરીરકં તસ્ય,
 ચિતિગતં દગ્ધ્વા તુ પાવકેન ।
 માર્યા ચ પુત્રોડપિ ચ જ્ઞાતયશ્ચ,
 દાતારમન્યમનુસંક્રામતિ ॥૨૫॥

અર્થ—તે મરનારે છેડેલા એકલા નિર્જીવ શરીરને-
 શખને ચિતામાં રાખી, અગ્નિથી બાળીને, સ્ત્રી, પુત્ર,
 સ્વજનવર્ગ વિ. પોતાના સ્વાર્થસાધક બીજા માણસોનો
 આશ્રય લે છે. મરનારને થોડા દિવસ પછી ભૂલી જાય છે.
 (૨૫-૪૦૯)

ઉવનિજ્જહ્ જીવિઅમપ્પમાયં, વણં જરા હરહ્ નરસ્સ રાયં ।
 પંચાલરાયા વયણં સુણાહિ, મા કાસિ કમ્માઈં મહાલયાઈં ॥૨૬॥
 ઉપનીયતે જીવિતમપ્રમાદં, વર્ણં જરા હરતિ નરસ્ય રાજન્ ।
 પાચ્ચાલરાજા ! વચનં શ્રુણુ, મા કાર્ષીઃ કર્માણિ મહાલયાણિ ॥૨૬॥

અર્થ—હે રાજન્ ! તથાવિધ કર્મો, આ ચાલુ જીવનને
 પ્રમાદ વગર સમયે સમયે મરણરૂપ આવીચિમરણ દ્વારા
 મૃત્યુની નજીક લઈ જાય છે. વળી મનુષ્યના મનોહર
 કાન્તિરૂપ લાવણ્યને વૃદ્ધાવસ્થા નષ્ટ કરે છે. તો હે પાંચાલ
 રાજા ! મારું હિતકર વચન સાંભળો કે-તમે ખૂબ મોટા

पञ्चेन्द्रिय लुपेनी हिंसा वि. पापकर्मो करशो नडि.
(२६-४१०)

अहंपि जाणामि जहेह साहू, जं मे तुमं साहसि वक्कमेअं ।
भोगा इमे संगकरा हवन्ति, जे दुच्चया अज्जो ! अम्हारिसेहि ॥२७॥

अहमपि जानामि यथेह साधो !,

यन्मे त्वं साधयसि वचः एतत् ।

भोगा इमे सङ्गकरा भवन्ति,

ये दुस्त्यजा आर्य ! अस्मादृशैः ॥२७॥

अर्थ—हे साधु ! आपे भने जे आ उपदेशरूप
वचन कछुं ते हुं पणु समजुं छुं, परंतु आ प्रत्यक्ष
लोगो भोले-भमताना उत्पादक होए, हे आर्य ! अमारा
जेवाथी ते छोडी शक्य तेम नथी. (२७-४११)

हस्तिणपुरंमि चित्ता, दट्टूणं नरवइं महिड्डिअ ।

कामभोगेसु गिद्वेणं, निआणमसुहं कडं ॥२८॥

तस्स मे अप्पडिकंतस्स, इमं एआरिसं फलं ।

जाणमाणेविजं धम्मं, कामभोगेसु मुच्छिओ ॥२९॥ युगमम् ॥

हस्तिनापुरे चित्र !, दष्ट्वा नरपतिं महर्द्धिकम् ।

कामभोगेषु गृद्धेन, निदानमशुभं कृतम् ॥२८॥

तरमात् ममाप्रतिक्रान्तस्य, इदं एतादृशं फलम् ।

जानन्नपि यद्धर्मं, कामभोगेषु मूर्च्छितो ॥२९॥ युगमम् ॥

अर्थ—हे पूर्वभवना चित्र मुनि ! हस्तिनापुरमां
सनतकुमार योथा अकवर्तीने भुद्धिक जेधने, काम-

લોગાસક્ત મેં પાપાનુબંધી પાપરૂપ નિયાણું બાંધ્યું, તે સમયે તમે મને વાર્યો પણ હું સમજીને પાછો ઉઠ્યો નહીં. જેમ કે—હું ધર્મના જ્ઞાનવાળો હોવા છતાં કામ-લોગની આસક્તિ—મસ્તીમાં મસ્તાન બન્યો હતો, તેનું આ પરિણામ છે. (૨૮+૨૯, ૪૧૨+૪૧૩)

નાગો જહા પંકજલાવસણો, દટ્ટું થલં નામિસમેઈ તીરં ।
 एवं वयं कामगुणेषु गिद्धा, न भिक्षुणो मगमणुव्वयामो ॥૩૦॥

નાગો યથા પક્કજલાવસન્નો,
 દટ્ટ્વા સ્થલં નામિસમેતિ તીરમ્ ।

एवं वयं कामगुणेषु गृद्धा,
 न भिक्षोर्मागमनुव्रजामः ॥૩૦॥

અર્થ—જેમ જલથી ભરેલા કિચડમાં ડૂબેલો હાથી સ્થળ જોવા છતાં કિનારે આવવામાં અસમર્થ હોય છે, તેમ કામલોગના રંગરાગમાં મસ્ત બનેલા અમે સાધુમાર્ગનું અનુસરણ ન કરી શકીએ. (૩૦-૪૧૪)

अच्चेइ कालो तरंति राईजो,
 नयावि भोगा पुरिसाण निच्चा ।

उविच्च भोगा पुरिसं चयंति,
 दुमं जहा खीणफलं व पक्खी ॥૩૧॥

अत्येति कालस्त्वरन्ते रात्रयो,
 न चापि भोगा पुरुषाणां नित्याः ।

उपेत्य भोगाः पुरुषं त्यजन्ति,

द्रुमं यथा क्षीणफलं वा पक्षिणः ॥३१॥

અર્થ—આયુષ્યનો કાળ વીત્યો બન્ય છે, તેમજ રાત્રિ અને દિવસો વેગથી ચાલ્યા બન્ય છે. વળી પુરુષોને પ્રાપ્ત થયેલ ભોગો શાશ્વતકાલીન નથી, કેમ કે-જેમ ફલ વગરના વૃક્ષને પંખીઓ છોડી દે છે, તેમ પુણ્યશૂન્ય પુરુષને ભોગો છોડી દે છે. (૩૧-૪૧૫)

जइ तंसि भोगे चइउं असत्तो,

अज्जाइं कम्माइं करेहि रायं ।

धम्मद्विओ सव्वपयाणुकंपी,

तो होहिसि देवो इओ विउव्वी ॥३२॥

यदि त्वमसि भोगांस्त्यक्तुमशक्तः,

आर्याणि कर्माणि कुरु राजन् ।

धर्मे स्थितः सर्वप्रजानुकम्पी,

ततः भविष्यसि देव इतो वैक्रियी ॥३२॥

અર્થ—જો તમે ભોગત્યાગ કરવા અશક્ત છો, તો હે રાજન્ ! શિષ્ટજનને ઉચિત કાર્યો કરો ! સમ્યગ્-દૃષ્ટિ વિ.ના આચારરૂપ ગૃહસ્થધર્મમાં રહી સર્વ પ્રાણીઓ ઉપર દયાવાળા બનો ! એટલે આ પછીના ભવમાં તમે વૈક્રિયશરીરધારી વૈમાનિક દેવ બનશો. (૩૨-૪૧૬)

न तुज्झ भोगे चइऊण बुद्धी,

गिद्धोसि आरंभपरिग्गहेसु ।

મોહં કઓ ઇત્તિઓ વિપ્પલાવો,
ગચ્છામિ રાયં આમંતિઓસિ ॥૩૩॥

ન તવ મોગાન્ ત્યક્તું બુદ્ધિઃ,
ગૃદ્ધોઽસિ આરમ્ભપરિમ્હેષુ ।
મોઘં કૃત્ત ઇતાવાન્ વિપ્પલાવો,
ગચ્છામિ રાજન્ ! આમંત્રિતોઽસિ ॥૩૩॥

અર્થ-ભોગો અને અનાર્થ કાર્યોને છોડવા માટે તમારી બુદ્ધિ જ થતી નથી તથા પાપવ્યાપારો અને સચિત્તાચિત્ત વસ્તુ સ્વીકારવામાં તમે અત્યંત આસક્ત છો. અત્યાર સુધી તમને સમજાવવા સારૂ કરેલ પ્રયત્ન નિષ્ફળ ગયેલ છે. તો હે રાજન્ ! તમને જણાવું છું કે-હું હવે જાઉં છું. (૩૩-૪૧૭)

પંચાલરાયાવિ અ બંમદત્તો, સાહુસ્સ તસ્સ વયણં અકાઠં ।
અણુત્તરે મુંજિય કામમોગે, અણુત્તરે સો નરણ પવિટ્ઠો ॥૩૪॥

પાન્ચાલરાજોઽપિ ચ બ્રહ્મદત્તઃ, સાધોસ્તસ્ય વચનમકૃત્વા ।
અનુત્તરાન્ મુક્ત્વા કામમોગાન્, અનુત્તરે સ નરકે પ્રવિષ્ટઃ ॥૩૪॥

અર્થ-ત્યાર બાદ પાંચાલરાજ વજ્રતંદુલની માફક નહીં ભેદાયેલો, ભારેકર્મી હોઈ તે મુનિનું વચન નહીં પાળીને, સર્વોત્તમ કામભોગોને ભોગવીને, સકલ નરકમાં શ્રેષ્ઠ સાતમી નરકના અપ્રતિષ્ઠાન નરકાવાસમાં તે નારકી તરીકે ઉત્પન્ન થયો. (૩૪-૪૧૮)

ચિત્તો વિ કામેહિં વિરક્તકામો, ઉદત્તચારિત્તતવો મહેસી ।
અણુત્તરં સંજમં પાલઈત્તા, અણુત્તરં સિદ્ધિગઈ ગય ત્તિબેમિ ॥૩૫॥

ચિત્તોઽપિ કામેભ્યો વિરક્તકામો,
ઉદાત્તચારિત્રતપા મહર્ષિઃ ।

અણુત્તરં સંયમં પાલયિત્વા,
અણુત્તરાં સિદ્ધિં ગતિં ગતઃ ઇતિ બ્રવીમિ ॥૩૫॥

અર્થ-વળી ચિત્રમહર્ષિ પણુ કામભોગોની અભિલાષા-
થી રહિત બની, પ્રધાન સર્વવિરતિરૂપ ચારિત્ર અને બાર
પ્રકારના તપવાળા થયેલ સર્વોત્તમ સંયમનું પાલન કરી,
સર્વ લોકાકાશ ઉપર રહેલ સિદ્ધિ નામની ગતિમાં પહોંચ્યા.
આ પ્રમાણે હે જ'બૂ ! હું કહું છું (૩૫-૪૧૯)

॥ તેરમું શ્રી ચિત્રસંભૂતાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

श्री धृष्टुकारीयाध्ययन-१४

देवा भवित्ताण पुरे भवंभि, केई चुआ एगविमाणवासी ।
पुरे पुराणे इसुआर नामे, खाए समिद्धे सुरलोअरम्मे ॥१॥
सकम्मसेसेण पुराकएणं, कुलेसुदग्गेषु अ ते पस्सुआ ।
निव्विण्णसंसारभया जहाय, जिणिंदमग्गं सरणं पवण्णा ॥२॥
पुमत्तमागम्म कुमार दोवि, पुरोहिओ तस्स जसा य पत्ती ।
विसालकित्ती अ तहेसुआरो, राईत्थ देवी कमलावई अ ॥३॥
-त्रिभिर्विशेषकम् ॥

देवा भूत्वा पूर्वभवे, केचित् च्युताः एक विमानवासिनः ।
पुरे पुराणे इषुकारनाम्नि, ख्याते समृद्धे सुरलोकरम्ये ॥१॥
स्वकर्मशेषेण पुराकृतेन, कुलेषु उदग्रेषु च ते प्रसूताः ।
निर्विण्णाः संसार भयात् त्यक्त्वा, जिनेन्द्रमार्गं शरणं प्रपन्नाः ॥२॥
पुरुषत्वमागम्य कुमारौ द्वावपि, पुरोहितो तस्य यशा च पत्नी ।
विशालकीर्तिश्च तथेषुकारो, राजाऽत्र देवी कमलावती च ॥३॥
॥त्रिभिर्विशेषकम् ॥

अर्थ-पूर्वभवमां अेक नलिनीशुद्ध नामना विमानमां
रडेनारा डेटलाक देवेो थधने, त्यांथी ब्यवीने, ञुना धृष्टुकारी
नामक समृद्ध सुरलोक समान रमणीय नगरमां, पूर्वे करेद
अने ञाडी रडेद पोताना पुण्यप्रकृतिरूप कर्मथी ञंया

કુલોમાં જન્મ ધારણ કરનારા, સંસારભયથી ઉદ્વેગ પામી
અને ભોગ વિ. છોડી શ્રી જિનેન્દ્રમાર્ગનું શરણ સ્વીકારનારા
થયા. તેમાં પુરુષપણું પામનાર બંનેએ કુમારાવસ્થામાં
અને ભૃગુ નામના પુરોહિત, તેની પત્ની યશા તથા વિશાલ
કીર્તિવાળા ઇષુકાર રાજા, તેમની પટ્ટરાણી કમલાવતી, એ
સર્વેએ શ્રી જિનેન્દ્રમાર્ગ સ્વીકાર્યો. (૧ થી ૩, ૪૨૦ થી ૪૨૨)

જાહજરામચ્ચુભયાભિભૂઆ, બહિર્વિહારાભિનિવિષ્ટચિત્તા ।
સંસારચક્કસ્સ વિમોક્ષણટ્ટઠા, દટ્ટુણ તે કામગુણે વિરત્તા ॥૪॥
પિઅપુત્તગા દોણ્ણિવિ માહ્ણસ્સ, સકમ્મસીલસ્સ પુરોહિઅસ્સ ।
સરિત્તુ પોરાણિઅ તત્થ જાહં, તહા સુચિણં તવસંજમં ચ ॥૫॥
યુગમ્મ ॥

જાતિજરામૃત્યુભયાભિભૂતૌ, બહિર્વિહારાભિનિવિષ્ટચિત્તમ્ ।
સંસારચક્રસ્ય વિમોક્ષણાર્થ, દૃષ્ટ્વા કામગુણે વિરક્તૌ ॥૪॥
પ્રિયપુત્રકૌ દ્વાવપિ માહનસ્ય, સ્વકર્મશીલસ્ય પુરોહિતસ્ય ।
સ્મૃત્વા પૌરાણિકીં તત્ર જાતિં, તથા સુચીર્ણં તપઃ સંયમં ચ ॥૫॥
યુગમ્મ ॥

અર્થ-જન્મ-જરા-મૃત્યુના ભયથી ડરેલા અને
મુક્તિમાં બદ્ધાચ્છ વિચિત્તવાળા તે બંને કુમારો, સાધુઓને
જેઠ સંસારચક્રમાંથી છૂટવા માટે શબ્દ વિ. વિષયો પ્રત્યે
વૈરાગી બનેલા, તે ઇષુકારપુરમાં યજ્ઞ વિ.ના અનુષ્ઠાનમાં
પરાયણ-શાંતિકર્મ કરનાર ભૃગુ નામના પુરોહિતના પ્રિય
પુત્રો, પૂર્વભવ સંબંધી પોતાની જાતને તથા આરાધેલ

तपसंयमने याद उरी विषयवासनाथी विरक्त भन्था.
(४+५, ४२३+४२४)

ते कामभोगेषु असज्जमाणा, माणुस्सएसुं जे आवि दिव्वा ।
मोक्खाभिकंखी अभिजायसड्ढा, तायं उवागम्म इमे उदाहु ॥६॥

तौ कामभोगेषु असजन्तौ,

मानुष्यकेषु ये चापि दिव्या ।

मोक्षाभिकांक्षिणौ अभिजातश्रद्धौ,

तातमुपागम्येदमुदाहरताम् ॥६॥

अर्थ-पुरोहितना आ जने कुमारो, मनुष्यना अने
दिव्य कामलोगोभां रस वगरना, मोक्षालिखापी अने
उत्पन्न तरवनी इच्छिवाणा, पोताना पिताश्रीनी पासे
आवी तेमने नीचे ज्ञावेद वचन कडे छे. (६-४२५)

असासयं दद्रुमिमं विहारं, बहु अंतरायं न य दीहमाउं ।

तम्हा गिहंसी न रइ लभामो, आमंतयामो चरिसामु मोणं ॥७॥

अशाश्वतं दष्ट्रवा इमं विहारं,

बहवः अन्तराया न च दीर्घमायुः ।

तस्माद् गृहे न रतिं लभावहे,

आमंत्रयावः चरिष्यावो मौनम् ॥७॥

अर्थ-आ प्रत्यक्ष अनुभववाती मनुष्यपणुानी स्थिति,
अनित्य, धनु रोग वि. अंतरायोवाणी तथा दीर्घ आयुष्य
वगरनी जेधने, छे तात ! अमे गृहस्थावासभां शांति
मेणवी शकता नथी, तेथी आपनी मंजुरी जेधये. आपनी

आज्ञा भजतां न अमे संयमनो स्वीकार करवाना छीये.
(७-४२६)

अहं तायओ तत्थ मुणीण तेसिं, तवस्स वाधायकरं वयासि ।
इमं वयं वेदविदो वयंति, जहा न होई असुआण लोगो ॥८॥

अथ तातकः तत्र मुन्योः तयोः,

तपसः व्याघातकरं अवादीत् ।

इमां वाचां वेदविदो वदन्ति,

यथा न भवति असुतानां लोकः ॥८॥

अर्थ—आ वपते मुनिबावने पाभनार अने कुभारना
पिता, तप अने तमाम धर्मानुष्ठानने व्याघात पछोऽयाउ-
नाई वयन ओल्या डे-डे पुत्रो ! वेदोना वेत्ताओ कडे छे
डे—‘पुत्र वगरना पुरुषोनी परलोकमां गति नथी.’ (८-४२७)

अहिज्ज वेए परिविस्स विप्पे, पुत्ते परिट्ठप्प गिहंसि जाया ।
भुत्ताण भोए सह इत्थिआहिं, आरण्णगा होह मुणी पसत्था ॥९॥

अधीत्य वेदान् परिवेष्य विप्रान्,

पुत्रान् परिष्ठाप्य गृहे जातौ ।

मुक्त्वा भोगान् सह स्त्रीभिः,

आरण्यकौ भवतं मुनी प्रशस्तौ ॥९॥

अर्थ—डे पुत्रो ! तमे अने वेदोनु अध्ययन करी,
आह्वणोने नभाडी, पुत्रोने गृहस्थाश्रममां तैयार करी तेओने
भार सोंपी, तेमन स्त्रीओनी साथे लोगोने लोगवी, प्रशस्त
अरुथवासी तापसव्रतधारी अनजे ! (९-४२८)

सोऽग्निना आयुर्गुणिधणेणं, मोहानिला पञ्जलणाहिएणं ।
संतत्तभावं परितप्पमाणं, लालप्पमाणं बहुहा बहुं च ॥१०॥

पुरोहिअं तं कमसोऽणुणितं, निमंतयंतं स च सुए धणेणं ।
जहकमं कामगुणेहिं चैव, कुमारगा ते पसमिक्ख वक्कं ॥११॥

युग्मम् ॥

शोकाग्निना आत्मगुणेन्धनेन, मोहानिलात् प्रज्वलनाधिकेन ।
सन्तत्तभावं परितप्यमानं, लालप्यमानं बहुधा बहुं च ॥१०॥

पुरोहितं तं क्रमेणानुनयन्तं, निमंत्रयन्तं, च सुतौ धनेन् ।
यथाक्रमं कामगुणैश्चैव, कुमारकौ तौ प्रसमीक्ष्य वाक्यम् ॥११॥

युग्मम् ॥

अर्थ—अनादिकादना सड्यारी राग वि. षडधनवाणा,
मोहोऽपी वायुथी अधिक जलनार, पुत्रवियोगनी कल्पना-
जन्य शोकाग्निथी संतप्त अंतःकरुणावाणा, अथी ज चारेय
आजुथी दाउला, अनेकवार घण्टा वचनाने जालनार,
पुत्रोने मनावनार तेमज धनथी अने यथाक्रम लोगो वि.
द्वारा रीअवनारा पोताना पिता पुरोहितने अर्थात् मोहा-
धीन भतिवाणा पिताने जेध, अन्ने कुमारे नीचे जण्टावेद
वचनो कडे छे. (१०+११, ४२६+४३०)

वेआ अहीआ न हवंति ताणं, भुत्ता दिआ निति तमंतमेणं ।
जाया य पुत्ता न हवंति ताणं, को नाम ते अणुमन्निज्जएअं ॥१२॥

વેદા અધીતા ન ભવન્તિ ત્રાણં,

ભોજિતા દ્વિજા નયન્તિ તમસ્તમાયાં સ્વલુ ।

જાતાશ્ચ પુત્રા ન ભવન્તિ ત્રાણં,

કો નામ ? તે અનુમન્યેત ઇતત્ ॥૧૨॥

અર્થ—વેદોનું અધ્યયન માત્ર દુર્ગતિપતનથી બચાવી શકતું નથી. કુમાર્ગપ્રરૂપક પશુવધ વિ. ઠરનાર બ્રાહ્મણોને પાત્રબુદ્ધિથી આપેલું લોજન તમસ્તમા નરકમાં લઈ બચ છે. નરકાદિમાં પડતા બ્રાહ્મીઓનું સંરક્ષણ પેદા થયેલા પુત્રો કરી શકતા નથી. તો કેાણુ વિવેકી પુરુષ આ પૂર્વોક્ત વેદાધ્યયન વિ.ને સત્યરૂપે સ્વીકારી શકે ? (૧૨-૪૩૧)

સ્વર્ણમિત્તસુક્ષ્વા બહુકાલદુક્ષ્વા,

પગામદુક્ષ્વા અનિગામસુક્ષ્વા ।

સંસારમોક્ષસ્સ વિપક્ષસ્વભુઆ,

સ્વાળી અળઃથાળ ઉ કામભોગા ॥૧૩॥

ક્ષણમાત્રસૌખ્યા બહુકાલદુઃખાઃ;

પ્રકામદુઃખા અનિકામસૌખ્યા ।

સંસારમોક્ષસ્ય વિપક્ષભૂતાઃ,

સ્વાનિરનર્થાનાં તુ કામભોગાઃ ॥૧૩॥

અર્થ—ક્ષણ માત્ર સુખ દેનારા, બહુ કાળ સુધી નરક વિ. ગતિઓમાં દુઃખ દેનારા, તુલ્ય સુખ આપનારા પરંતુ અત્યંત-અનંતદુરંત દુઃખ આપનારા અને સંસારમાંથી મુક્ત બનવા માટે રોકનારા-શત્રુભૂત, અનર્થોની બાણરૂપ કામભોગો છે. (૧૩-૪૩૨)

परिच्वयंते अनिअत्तकामे, अहो अ राओ परितप्पमाणे ।
अन्नप्पमत्ते धणमेसमाणे, पप्पोति मच्चुं पुरिसे जरं य ॥१४॥
परिव्रजन् अनिवृत्तकामः,

अह्नि च रात्रौ परितप्यमानः ।

अन्यप्रमत्तो धनमेषयन् ,

प्राप्नोति मृत्युं पुरुषो जरां च ॥१४॥

अर्थ—विषयलोगनी तृष्णानी तृप्ति वगरनो, विषय-
सुभना दाल साइ न्यां-त्यां लटकतो, रात-दिवस तेनी प्राप्ति
भाटे आरे आणुथी चिंतानी आगथी सणगतो, स्वजनना
कार्यमां आसकत चित्तवाणे तथा विविध उपायेथी धननी
शेषणा करनार पुरुष, जरा अने मृत्युने पामे छे. (१४-४३३)

इमं च मे अत्थि इमं च नत्थि,

इमं च मे किच्चमिमं अकिच्चं ।

तं एवमेवं लालप्पमाणं,

हरा हरंतित्ति कहं पमाओ ? ॥१५॥

इदं च मे अस्ति इदं च नास्ति,

इदं च मे कृत्यं इदमकृत्यम् ।

तं एवमेवं लालप्यमानं,

हराः हरन्तीति कथं प्रमादः ॥१५॥

अर्थ—आ धान्य वि. भारां छे, आ इपु वि. भारां
नथी, आ धर वि. काम करवानां छे अने आ आर'लेख वेपार
वि. कार्यो करवाना नथी,—आ प्रमाणे श्लेगट अकवाह करनार

તે પુરુષને, દિવસ અને રાત, આ ભવમાંથી ઉપાડી ખીબા ભવમાં લઇ બંધ છે; માટે શું ધર્મમાં પ્રમાદ કરવો ?
(૧૫-૪૩૪)

ધનં પ્રભૂં સહ इत्थिआहि,

સયણા તહા કામગુણા પગામા ।

તવં કણ તપ્પવિ જસ્સ લોઓ,

તં સવ્વ સાહીણમિહેવ તુબ્ભં ॥૧૬॥

ધનં પ્રભૂતં સહ સ્ત્રીમિઃ,

સ્વજનાઃ તથા કામગુણાઃ પ્રકામાઃ ।

તપઃ કૃતે તપ્યતે યસ્ય લોકઃ,

તત્સર્વં સ્વાધીનમિહૈવ યુવયોઃ ॥૧૬॥

અર્થ—જે ધન વિના કાળે લોક, કષ્ટાનુષ્ઠાનરૂપ તપને કરે છે, તે સઘળું તમારા બંનેની પાસે આ ઘરમાં ભરેલું છે. જેમ કે-ઘણું ધન, સ્ત્રીઓ, સ્વજનવર્ગ, મનોહર શબ્દ વિ. વિષયો છે. તો કહો બેટા ! તમે કયી વસ્તુ મેળવવા તપસ્થામાં ઉઘમી બની રહ્યા છો ? (૧૬-૪૩૫)

ધણેણ કિં ધમ્મધુરાહિગારે,

સયણેણ વા કામગુણેહિં ચેવ ।

સમણા ભવિસ્સામ્મુ ગુણોહધારી,

બહિં વિહારા અભિગમ્મ મિક્કલ્લં ॥૧૭॥

ધનેન કિં ? ધર્મધુરાધિકારે,

સ્વજનેન વા કામગુણૈશ્ચૈવ ।

શ્રમણૌ ભવિષ્યાવો ગુણૌધધારિણૌ,

બહિર્વિહારૌ અભિગમ્ય મિક્ષામ્ ॥૧૭॥

અર્થ-સાત્ત્વિક ધુરંધરો ધર્મને જ વહન કરે છે, માટે ધર્મરૂપી ધુરાના પ્રસ્તાવમાં ધન, સ્વજનો અથવા શબ્દ વિ વિષયોનું કાંઈ પ્રયોજન નથી. આથી અમે બંને ક્ષમા વિ. ગુણસમૂહને ધારણ કરનારા, અપ્રતિબદ્ધ વિહાર કરનારા અને નિર્દોષ ભિક્ષાનો આશ્રય કરનારા શ્રમણ મુનિઓ બનીશું. (૧૭-૪૩૬)

જહા ય અગ્ની અરણી અસંતો, સ્ત્રીરે ઘયં તિલ્લમહા તિલેસુ ।
 એવમેવ જાયા સરિરંમિ સત્તા, સંમુચ્છઈ નાસઈ નાવચિટ્ઠે ॥૧૮॥

યથા ચ અગ્નિઃ અરણાવસન્,
 ક્ષીરે ઘૃતં તૈલમથ તિલેષુ ।
 એવમેવ જાતૌ ! શરીરે સત્વાઃ,
 સમ્મૂર્છન્તિ નશ્યન્તિ નાવતિષ્ઠન્તે ॥૧૮॥

અર્થ-હે પુત્રો ! જેમ અગ્નિ અરણિના લાકડામાં પહેલાંથી નથી હોતો, પરંતુ રગડવાથી ત્યાં ઉત્પન્ન થાય છે. જેમ દૂધમાં ઘી અને તેલમાં તેલ ઉત્પન્ન થાય છે, એજ પ્રમાણે શરીરમાં પૂર્વ અવિદ્યમાન જીવો પણ ઉત્પન્ન થાય છે તથા વાહણાંના સમુદાયની માફક વિનાશ પામે છે. શરીરનો નાશ થવાથી આત્માનો (પર્યાયથી) નાશ થાય છે. (૧૮-૪૩૭)

નો ઇંદિઅગિજ્ઞો અમુત્તભાવા, અમુત્તભાવાવિ અહોઈ નિચો ।
 અજ્ઞત્યહેઉં નિઅઓડ્સસ બંધો, સંસારહેઉં ચ વયંતિ બંધં ॥૧૯॥

નો इन्द्रियग्राह्यः अमूर्त्तभावाद्,

अमूर्त्तभावादपि च भवति नित्यः ।

अध्यात्महेतुः नियतोऽस्य बन्धः,

संसारहेतुं च वदन्ति बन्धम् ॥१९॥

અર્થ—આ આત્મા રૂપી નહિ હોવાથી ઈન્દ્રિયગ્રાહ્ય નથી, પણ અમૂર્તભાવ હોવાથી આકાશની માફક નિત્ય છે. જેમ અમૂર્ત એવા આકાશને મૂર્ત એવા ઘટ વિ.ની સાથે સંબંધ થાય છે, તેમ આત્મસ્થ મિથ્યાત્વ વિ.ના કારણેથી આત્માને કર્મોની સાથે સંયોગસંબંધ નિયત થાય છે, એ જ સંસારનો મુખ્ય હેતુ છે. (૧૯-૪૩૮)

जहा वयं धम्ममयाणमाणा, पावं पुरा कम्ममकासि मोहा ।

उरुभमाणा परिरक्खिअंता, तं नेव भुज्जोवि समायरामो ॥२०॥

यथा वयं धर्ममजानन्तौ,

पापं पुरा कर्माकार्ष्व मोहात् ।

अपरुद्धयमाना परिरक्ष्यमाणा,

तत् नैव भूयोऽपि समाचरामः ॥२०॥

અર્થ—જેમ અમે બંનેએ પહેલાં સમ્યક્દર્શન વિ. રૂપ ધર્મને નહીં જાણવાથી અને તત્ત્વને નહીં જાણવારૂપ મેહથી પાપહેતુ કર્માનુષ્ઠાન કર્યું. ધરમાંથી નીકળવાનું નહીં પામનારા અને નોકરોની રક્ષા નીચે રહેલા અમે, હવે વસ્તુસ્વરૂપનું જ્ઞાન થવાથી મુનિએના દર્શન વિ. નહીં કરવાનું પાપ કર્મ કરવાનાં નથી. (૨૦-૪૩૯)

અબ્માહયંમિ લોગંમિ, સવ્વઓ પરિવારિણ ।

અમોહાહિં પડંતીહિં, ગિહંસિ ન રહં લભે ॥૨૧॥

અભ્યાહતે લોકે, સર્વતઃ પરિવારિતે ।

અમોઘામિઃ, પતન્તીમિઃ, ગૃહે ન રતિં લભાવહે ॥૨૧॥

અર્થ-જેમ મૃગબંધની રૂપ વાગુરાથી ઘેરાયેલ હરણુ, અમોઘ બાણેથી શિકારીવડે હણાયેલ આનંદ પામી શકતો નથી, તેમ ચારેય બાણુથી પડતી શસ્ત્રસમાન અમોઘાઓથી ઘેરાયેલ અને પીડિતલોકમાં ગૃહવાસમાં અમે બંને આનંદ પામી શકતા નથી. (૨૧-૪૪૦)

કેણ અબ્માહઓ લોઆ, કેણ વા પરિવારિતો ।

કા વા અમોહા વુત્તા, જાયા ચિંતાપરો હુમિ ॥૨૨॥

કેન અભ્યાહતો લોકઃ ?, કેન વા પરિવારિતઃ ?,

કા વા અમોઘા ઉક્તાઃ ?, જાતો ! ચિન્તાપરઃ ભવામિ ॥૨૨॥

અર્થ-શિકારી સરખા કેનાથી ઘેરાયેલ લોક છે ? અથવા વાગુરાના સ્થાનમાં કેાણુ છે ? અમોઘ પ્રહરણુ જેવા કેાણુ છે ? હે પુત્રો ! આ પ્રશ્નોનો તમે જવાબ આપો ! હું તે બાણુવા ઉત્સુક છું. (૨૨-૪૪૧)

મચ્ચુણઅબ્માહઓ લોઓ, જરાણ પરિવારિઓ ।

અમોહા રયણીવુત્તા, એવં તાય વિઆણહ ॥૨૩॥

મૃત્યુનાઅભ્યાહતો લોકઃ, જરયા પરિવારિતઃ !

અમોઘા રજન્ય ઉક્તાઃ, એવં તાત ! વિજાનીત ॥૨૩॥

અર્થ-શિકારી સમાન મૃત્યુથી પીડિત લોક, બલના

સ્થાનમાં જરા અવસ્થા અને અમોઘ શસ્ત્રના સ્થાનમાં રાત્રિ-દિવસો છે, કેમ કે-રાત-દિવસરૂપી શસ્ત્રોના ઘાથી પ્રાણીઓનો નાશ થતો રહે છે. હે તાત ! આ પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપ સમજો. (૨૩-૪૪૨)

જા જા વચ્ચે રયણી, ન સા પડિનિઅત્તહ ।

અહમ્મં કુળમાણસ્સ, અહલા જંતિ રાહો ॥૨૪॥

યા યા વ્રજતિ રજની, ન સા પ્રતિનિવર્ત્તે ।

અધર્મં કુર્વતો, અફલા યાન્તિ રાત્રયઃ ॥૨૪॥

અર્થ-જે જે રાત્રિઓ અને દિવસો ભય છે, તે તે ફરીથી પાછા આવતા નથી. અધર્મનું આચરણ કરનાર પ્રાણીઓના તે રાત્રિ-દિવસો નિષ્ક્રમ ભય છે. અધર્મનું કારણ ગૃહવાસ છે, માટે તેનો ત્યાગ શ્રેયસ્કર છે. (૨૪-૪૪૩)

જા જા વચ્ચે રયણી, ન સા પડિનિઅત્તહ ।

ધમ્મં ચ કુળમાણસ્સ, સહલા જંતિ રાહો ॥૨૫॥

યા યા વ્રજતિ રજની, ન સા પ્રતિનિવર્ત્તે ।

ધર્મં ચ કુર્વાણસ્ય, સફલા યાન્તિ રાત્રયઃ ॥૨૫॥

અર્થ-જે જે રાત્રિ-દિવસો ભય છે, તે તે ફરીથી પાછા આવતા નથી. ધર્મનું આચરણ કરનાર પ્રાણીઓના તે રાત્રિ-દિવસો સફલ છે, માટે અમારો જન્મ સફલ કરવા સાડ અમે વ્રત-દીક્ષા સ્વીકારીશું. (૨૫-૪૪૪)

एगओ संवसित्ताणं, दुहओ सम्मत्तसंजुआ ।

પચ્છા જાયા ગમિસ્સામો, મિવ્વમાણા કુલેકુલે ॥૨૬॥

एकतः समुच्चय, द्वये सम्यक्त्वसंयुताः ।

પશ્ચાત્ જાતૌ ! ગમિષ્યામો ભિક્ષમાણાઃ કુલે કુલે ॥૨૬॥

અર્થ-એક સ્થાનમાં સાથે રહીને, હું અને તમે બંને એટલે આપણે ત્રણ જણાંએ સમ્યક્ત્વ સહિત શ્રાવકધર્મનું પહેલાં પાલન કરી, પછીથી દીક્ષા લઈને ઘરે ઘરે ભિક્ષા ગ્રહણ કરનારા વિ. ક્રમથી વિહાર કરનારા થઈશું. (૨૬-૪૪૫)

जस्सत्थि मच्चुणा सखं, जस्स वत्थि पलायणं ।

જો જાણે ન મરિસ્સામિ, સો હુ કંચે સુણસિઆ ॥૨૭॥

यस्यास्ति मृत्युना सख्यं, यस्य वास्ति पलायनम् ।

યા જાનાતિ ન મરિષ્યામિ, સ એવ કાંક્ષતિ શ્વઃ સ્યાત્ ॥૨૭॥

અર્થ-જેની મૃત્યુની સાથે દોસ્તી છે, જે મૃત્યુથી ખીજે નાસી શકે છે તથા જે એમ જાણે છે કે- 'હું મરીશ નહીં,' તે જ પ્રાણી આ કાર્ય આવતી કાલે કરીશ-એમ ઈચ્છે કે બોલી શકે; પરંતુ જ્યાં એ શક્યતા નથી ત્યાં મુલતવી રાખ્યાના માઠાં ફળ છે-એમ વિચારી કાલે, કરવાનું આજે કરો અને આજે કરવાનું હંમણું કરો. (૨૭-૪૪૬)

अज्जेव धम्मं पडिवज्जयामो,

जहिं पवण्णा न पुण्णभवामो ।

अणागयं नेव य अत्थि किंचि,

सद्धा खमं णे विणइत्तु रागं ॥२८॥

अद्यैव धर्मं प्रतिपद्यामहे,

यं प्रपन्ना न पुनः भविष्यामः ।

અનાગતં નૈવ ચાસ્તિ કિઞ્ચત્,

શ્રદ્ધા ક્ષમં નો વ્યપનીય રાગમ્ ॥૨૮॥

અર્થ-તો આજે જ અમે શ્રી ભાગવતી દીક્ષા સ્વીકારીશું. દીક્ષાને પામેલા અમે હવે ફરીથી જન્મ વિ. વિભાવ પર્યાયોનો અનુભવ નહીં કરીએ. વળી આ સંસારમાં સુંદર વિષયસુખ વિ. કોઈ વસ્તુ અપ્રાપ્ત નથી, કેમ કે-જીવોએ સંસારના સર્વ પદાર્થો અનંતીવાર મેળવેલ છે. આથી સ્વજન-સંબંધી સ્નેહરાગનો ત્યાગ કરીને અમોને ધર્માનુષ્ઠાન કરવા સમર્થ શ્રદ્ધા વર્તે છે. (૨૮-૪૪૭)

પ્રહીણપુત્રસ્ય હુ નત્થિ વાસો,

વાસિદ્ધિ મિક્વાયરિઆહ કાલો ।

સાહાહિં રુક્ષો લહઈ સમાહિં,

છિન્નાહિં સાહાહિં તમેવ રાણું ॥૨૯॥

પ્રહીણપુત્રસ્ય હુઃ નાસ્તિ વાસઃ,

વાસિષ્ઠિ ! મિક્ષાચર્યાયાઃ કાલઃ ।

શાખામિર્વૃક્ષો લભતે સમાધિં,

છિન્નામિઃ શાખામિસ્તમેવ સ્થાણુમ્ ॥૨૯॥

અર્થ-બંને પુત્રો વગર મારે ઘરે રહેવું ઠીક નથી. હે વાસિષ્ઠિ ! વશિષ્ઠ ગોત્રમાં ઉત્પન્ને ! દીક્ષાનો કાલ વર્તે છે, કેમકે-શાખાઓથી વૃક્ષો સમાધિ પામે છે. જેમ છેદાયેલી શાખાઓથી તે જ વૃક્ષને લોક હુંડું કહે છે, તેમ મારે પણ આ છોકરાઓ સમાધિના હેતુઓ છે. તેના વગર હું પણ હુંડા જેવો જ છું. (૨૯-૪૪૮)

पंक्खा त्रिहूणोव्व जहेह पक्खी,

मिच्चव्विहूणोव्व रणे नरिंदो ।

विवन्नसारो वणिओव्व पोए,

पहीणपुत्तोमिह तहा अहंपि ॥३०॥

पक्षविहीनो वा यथेह पक्षी,

भृत्यविहीनो वा रणे नरेन्द्रो ।

विपन्नसारो वणिगिब पोते,

प्रहीणपुत्रोऽस्मि तथाहमपि ॥३०॥

अर्थ-वणी जेम आ लोकमां पांअ वगरनो पंभी, नोकर वगरनो रणुमां रान् अने जडाज तूटी गया पछी सोनु वि. द्रव्य वगरनो वाणीयो-वेपारी, दुःअ पाभी विषाद पाभे छे, तेम पुत्र वगरनो हुं हुःभी अनि जेह पाभुं छुं. (३०-४४६)

संसंभिया कामगुणा इमे ते,

संपिण्डिया अग्नरसप्पभूआ ।

भुंजामु ता कामगुणे पगामं,

पच्छा गमिस्सामि पहाणमगं ॥३१॥

सुसम्भृताः कामगुणा इमे ते,

सम्पिण्डिताः अग्नरसाः प्रभूताः ।

भुञ्जीवहि तत् कामगुणान् प्रकामं,

पश्चाद् गमिष्यावः प्रधानमार्गम् ॥३१॥

अर्थ-आपना घरमां आ प्रत्यक्ष देभाता पंचेन्द्रिय सुअह पदार्थी भूअ भूअ लयां पडेह छे. वणी ते सधजां

એક જ સ્થાનમાં લેગાં કરી રાખેલ છે તથા મધુર રસ વિ.થી સંપન્ન અર્થાત્ શૃંગારરસના ઉત્તેજક છે. તે અલ્પ નહીં પરંતુ પ્રચુર માત્રામાં છે. આથી આ કામલોગોને આપ યથેચ્છ લોગવો ! જ્યારે વૃદ્ધાવસ્થા આવશે ત્યારે સંયમને સ્વીકારીશુ'. (૩૧-૪૫૦)

મુક્તા રસા મોહ ! જહાઈ ણે વઓ,
 ન જીવિઅટ્ટાણ જહામિ મોણ ।
 લામં અલામં ચ સુહં ચ દુઃખં,
 સંવિક્ષમાણો ચરિસ્સામિ મોણ ॥૩૨॥

મુક્તા: રસા ભવતિ ! જહાતિ નો વયઃ,
 ન જીવિતાર્થં પ્રજહામિ મોગાન્ ।
 લાભમલામં ચ સુખં ચ દુઃખં,
 સંવીક્ષમાણઃ ચરિષ્યામિ મૌનમ્ ॥૩૨॥

અર્થ-હી ભવતિ ! બ્રાહ્મણી ! મધુર કે શૃંગારરસ અને કામલોગો મેં ખૂબ લોગવી લીધેલ છે, જેથી બાકીની જુવાની કે જીવન ખલાસ ન થાય તે પહેલાં અમે દીક્ષા લઈએ તે યુક્ત છે. ભવાંતરમાં લોગરૂપ અસંયમ જીવનને ખાતર હું આ લોગોનો ત્યાગ કરતો નથી, પરંતુ લાલા-લાલ-સુખ-દુઃખ વિ.માં સમતાભાવને ધારણ કરતો હું સંયમ સ્વીકારીશ. (૩૨-૪૫૧)

મા હુ તુમં સોઝરિઆણ સંમરે,
 જુણોવ્વ હંસો પહિસોઝગામી ।

શુંજાહિ મોગાં મમ સમાણં,

દુઃખં ચ મિત્રવાયરિઆ વિહારો ॥૩૩॥

મા હુ ત્વં સોદર્યાણાં સ્માર્ષીઃ,

જીર્ણો ઇવ હંસઃ પ્રતિશ્રોતગામી ।

મુંક્ષ્વ મોગાન્ મયા સમાનં,

દુઃખમેવ મિક્ષાચર્યા વિહારઃ ॥૩૩॥

અર્થ-જેમ નદીના પ્રવાહમાં પ્રતિકૂળ પ્રવાહે વહેતો પુઢો હંસ, અતિ કષ્ટનો આરંભ કરવા છતાં અશક્ત અનેલો પાછળથી અનુકૂળ પ્રવાહમાં ઢોડે છે, તેમ તમે પણ વ્રતભારને વહન કરવામાં અસમર્થ બનશો, તેમજ સ્વજનો અને લોગોને પાછા યાદ કરશો. આથી હું કહું છું કે-મારી સાથે લોગોને લોગવો ! જુઓ કે-લિક્ષા માટે કરવું અને એક ગામથી બીજા ગામે વિહાર કરવો વિ. અનેક પ્રકારનું દુઃખ છે, તેથી પહેલાં વિચાર કરો અને પછી પગલું ભરો. (૩૩-૪૫૨)

જહા ય મોહ ! તણુઅં મુઅંગમા,

નિમ્મોઅણિ હેચ્ચ પલેહ મુત્તો ।

એમેએ આયા પયહંતિ મોએ,

તેડહં કહં નાણુગમિસ્સમિક્કો ॥૩૪॥

યથા ચ ભવતિ ! તનુજાં મુજ્જમ્મો,

નિર્મોચનીં હિત્વા પર્યેતિ મુક્તઃ ।

એવમેતૌ જાતૌ પ્રજહીતઃ મોગાન્,

તૌ અહં કથં નાનુગમિષ્યામ્યેકઃ ? ॥૩૪॥

અર્થ-હે બ્રાહ્મણી ! જેમ સાપ પોતાના શરીર ઉપરની ઠાંચળી છોડી મુક્ત બની ફરતો રહે છે અને ઠાંચળીને ફરીથી પણ જોતો નથી, તેમ આ આપણા બંને પુત્રો ભોગોને જ્યારે છોડી રહ્યા છે તો હું પણ તેમની સાથે દીક્ષા કેમ ગ્રહણ ન કરું ? મારે એકલાને ઘરમાં રહેવાથી શું ? હું અવશ્ય દીક્ષા લઈશ અને તે પાળીશ, તેમજ સંસારમાં પાછો આવવાનો નથી જ. (૩૪-૪૫૩)

હિંદિત્તુ જાલ અબલં વ રોહિઆ,

મચ્છા જહા કામગુણે પહાય ।

ધોરેજ્જસીલા તવસા ઉદારા,

ધીરા હુ મિક્ષાયરિં અં ચરંતિ ॥૩૫॥

છિત્ત્વા જાલમબલમિવ રોહિતા,

મત્સ્યાઃ યથા કામગુણાન્ પ્રહાય ।

ધૌરેયાઃ શીલાસ્તપસા ઉદારાઃ,

ધીરાઃ હુ મિક્ષાચર્યાં ચરન્તિ ॥૩૫॥

અર્થ-હે બ્રાહ્મણી ! જેમ રોહિત જાતિના માછલાંએ જીવેલાં યા નવી જાળને છેદીને સુખપૂર્વક વિચરે છે, તેમ જાલ સમાન સુંદર વિષયભોગોને છોડી, ધુરંધર વૃષભની માફક ઉપાડેલ ભારને વહન કરવારૂપ શીલસંપન્ન, અનશન વિ. તપથી શ્રેષ્ઠ બનેલ ધીર પુરુષો દીક્ષાને સ્વીકારે છે, તેમ હું પણ તેમની માફક સંયમ ગ્રહણ કરીશ. (૩૫-૪૫૪)

નમે વ કોંચા સમઙ્કમંતા,

તતાણિ જાલાણિ દલિત્તુ હંસા ।

परिति पुत्ता य पईअ मज्झं,
तेहं कहं नाणुगमिस्समिक्का ॥३६॥

नभसीव क्रोञ्चाः समतिक्रामन्तः,

ततानि जालानि दलित्वा हंसाः ।

परियन्ति पुत्रौ च पतिश्च मम,

तानहं कथं नानुगमिष्याम्येका ॥३६॥

अर्थ—जेम कौंच पंभीओ अने उंसो विस्तृत
जणोनुं छेदन करी ते ते प्रदेशोनुं उद्वेगन करता आकाशमां
स्वतंत्र उडे छे, तेम भारा जे पुत्रो अने पति विस्तृत
जण सरभी विषयासक्तिने त्यागी, आकाश समान निर्वेप
संयमभार्गमां ते ते संयमस्थानोनुं पालन करवा जय छे;
तो हुं अेकली तेमना संयमभार्गनुं केम अनुसरणु न करे ?
अर्थात् तेओनी साथे हुं पणु प्रवज्या अडणु करीश.
(३६-४५५)

पुरोहिअं तं ससुअं सदारं,

सुच्चाऽभिणिवखम्म पहाय भोए ।

कुडुंबसारं विउलुत्तमं तं,

रायं अभिवखं समुवाय देवी ॥३७॥

पुरोहितं तं ससुतं सदारं,

श्रुत्वाऽभिनिष्क्रम्य प्रहाय भोगान् ।

कुटुम्बसारं विपुलोत्तमं तं,

राजानमभीक्षणं समुवाच देवी ॥३७॥

અર્થ—ઘરમાંથી નીકળી, ભોગોને છોડી, પુત્રો અને પ્રિયા સહિત પ્રવ્રજ્યા અહણુ કરનાર પુરોહિત છે-એમ સાંભળી, તે પુરોહિતે છોડેલ ઉત્તમ અને પુષ્કળ ધન-ધાન્ય વિ. અહણુ કરતા રાજાને કમલાવતી નામની રાણી સારી રીતિએ સમજાવવા લાગી. (૩૭-૪૫૬)

વંતાસી પુરિષો રાયં, ન સો હોઙ્ પસંસિઓ ।

માહણેણ પરિચ્ચત્તં, ઘણં આયાડમિચ્છસિ ॥૩૮॥

વાન્તાશી પુરુષો રાજન્ !, ન સ ભવતિ પ્રશંસિતઃ ।

માહનેન પરિત્યક્તં, ઘનમાદાતુમિચ્છસિ ! ॥૩૮॥

અર્થ—હે રાજન્ ! વમન કરેલ-ત્યજ્ત વસ્તુને ભોગ-વનાર પુરુષ બુદ્ધિમાનોથી પ્રશંસાપાત્ર થતો નથી. બ્રાહ્મણે છોડેલ ધનઅહણુની આપ ઈચ્છા કરે છે, માટે આપ વાંતાશી બનો છો. આપ જેવાઓને વાંતાશી બનવું એ ઉચિત નથી. (૩૮-૪૫૭)

સવ્વં જગં જહ તુહં, સવ્વં વાડવિ ઘણં ભવે ।

સવ્વંપિ તે અપજ્જત્તં, નેવ તાણાય તં તવ ॥૩૯॥

સર્વં જગદ્દિ તવ, સર્વં વાડપિ ઘનં ભવેત્ ।

સર્વમપિ તેડપર્યાપ્તં, નૈવ ત્રાણાય તત્તવ ॥૩૯॥

અર્થ—વળી સઘળું જગત્ અથવા સકલ ધન ભે આપને આધીન થાય, તો પણ આપની ઈચ્છા પૂરવા માટે તે શક્તિમાન થતું નથી, કેમ કે-આશા અનંત છે. તેમજ જન્મ-મરણ વિ.ના વિનાશરૂપ રક્ષણુ માટે તે સઘળું જગત્ અને ધન સમર્થ નથી. (૩૯-૪૫૮)

मरिहिसि राय जया तया वा,
मणोरमे कामगुणे पहाय ।

इक्को हु धम्मो नरदेवताणं,
न विज्जइ अन्नमिहेह किंची ॥४०॥

मरिष्यसि राजन् ! यदा तदा वा,
मनोरमान कामभोगान् प्रजहाय ।

एक एव धर्मो नरदेवत्राणं,
न विद्यते अन्यत् इहेह किञ्चित् ॥४०॥

अर्थ—हे राजन् ! ज्यारे-त्यारे कोठ पणु सभये
मनोउर कामभोगाने छोडी आप अवश्य भरवाना न छे।
आपनी साथे कांठ पणु आवशे नडीं. नर अने हेवने
रक्षणु करनार अेक धर्म न छे. आ धर्म सिवाय थिणुं
कांठ भरणु सभये रक्षक नथी. (४०-४५६)

नाऽहं रमे पक्खिणि पंजरे वा,
संताणछिन्ना चरिस्सामि मोणं ।

अकिंचणाउ ज्जुकडा निरामिसा,
परिग्गहारम्भनिअत्त दोसा ॥४१॥

नाऽहं रमे पक्खिणी पञ्जरे वा,
सन्तानछिन्ना चरिष्यामि मौनम् ।

अकिञ्चना ऋजुकृता निरामिषा,
परिग्रहारम्भनिवृत्तदोषा ॥४१॥

अर्थ—जेम पंथी पांजरामां सुथनो अनुभव करतुं
नथी, तेम हुं पणु जरा वि. उपद्रवोथी लरेल लवइपी

પાંજરામાં સુખનો અનુભવ કરતી નથી. સ્નેહપરંપરાની શૃંખલાને તોડી, પરિત્રડથી રહિત થઇ, આચરણમાં સરલતા રાખી, વિષયવાસનાહીન બની, તેમજ પરિત્રડ અને આરંભરૂપી દોષોથી અટકીને હું મુનિપણું આચરીશ. (૪૧-૪૬૦)

દવગ્નિના જહારણે, હજ્જમાણેસુ જંતુસુ ।

અન્ને સત્તા પમોઅંતિ, રાગદોસવસંગયા ॥૪૨॥

દવાગ્નિના યથાડરણ્યે, દહ્યમાનેષુ જન્તુષુ ।

અન્યે સત્ત્વાઃ પ્રમોદન્તે, રાગદ્વેષવશજ્જતાઃ ॥૪૨॥

અર્થ—જેમ વનમાં ઢાવાનળ દ્વારા બળી રહેલા જંતુઓને જોઈને, રાગ-દ્વેષથી વશીભૂત બનેલા અવિવેકી પ્રાણીઓ ખુશ થાય છે. (૪૨-૪૬૧)

एवमेव वयं मूढा, कामभोगेसु मुच्छिआ ।

दज्जमाणं न बुज्जामो, रागदोसग्गिणा जगं ॥४३॥

एवमेव वयं मूढाः, कामभोगेषु मूर्च्छिताः ।

दह्यमानं न बुध्यामहे, रागद्वेषाग्निना जगत् ॥४३॥

અર્થ—એવી રીતિએ અમે મોહવશ ક્રસાયેલા અને કામલોગોમાં આસક્ત બનેલા, રાગ-દ્વેષાગ્નિથી બળી રહેલા પ્રાણીસમુદાયરૂપ જગતને બાણી શકતા નથી; તેથી અમે પણ લોગોનો ત્યાગ નહીં કરવાથી અજ્ઞાનીઓ જ છીએ. (૪૩-૪૬૨)

भोगे भुच्चा वमिच्चा य, लहुभूयविहारिणो ।

आमोदमाणा गच्छन्ति, दिया कामकमा इव ॥४४॥

મોગાન્ મુક્ત્વા વાન્ત્વા ચ, લઘુમૂતવિહારિણઃ ।

આમોદમાનાઃ ગચ્છન્તિ, દ્વિજા કામક્રમાઃ ઇવ ॥૪૪॥

અર્થ- પૂર્વકાળમાં ભોગોને ભોગવી અને ઉત્તરકાળમાં તે ભોગોને છોડી, વાયુની માફક અપ્રતિબદ્ધવિહારી બનેલા, તથાવિધ અનુષ્ઠાનથી હર્ષવાળા બની વિવક્ષિત સ્થાનમાં વિચરે છે. જેમ પંખીઓ જ્યાં જ્યાં રૂચિ થાય ત્યાં ત્યાં હર્ષિત બની ફરે, તેમ મુનિઓ પણ મમતા વગર જ્યાં જ્યાં સંયમનિર્વાહ થાય ત્યાં ત્યાં વિચરે છે. (૪૪-૪૬૩)

इमे अ बद्धा फंदंति, मम हत्यज्जमागया ।

वयं च सत्ता कामेसु, भविस्सामो जहा इमे ॥४५॥

इमे च बद्धाः स्पन्दन्ते, मम हस्तं आर्य ! आगताः ।

वयं च सक्ताः कामेषु, भविष्यामो यथेमे ॥४५॥

અર્થ- આ પ્રત્યક્ષ દેખાતાં વિષયો ઘણા ઘણા ઉપા-
યોથી સુરક્ષિત બનાવવા છતાં સ્વ-સ્વભાવે અસ્થિર છે.
વળી આપના હસ્તમાં તે પ્રાપ્ત થયા છતાં, હે આર્ય !
સદ્દાકાળ તે આપના હાથમાં રહેતા નથી, પરંતુ તે વિષયોમાં
મોહના કારણે અંધ બનેલા, તેના ભોગવનારા આપણે
પણ તે બધું છોડી એક દિવસ ઉપડી જવાના છીએ; માટે
પુરોહિતની માફક આપણે પણ તેનો ત્યાગ કરીશું-એમ
રાણીએ રાબને કહ્યું. (૪૫-૪૬૪)

सामिसं कुललं दिस्स, बज्झमाणं निरामिसं ।

आमिसं सव्वमुज्झित्ता, विहरिस्सामो निरामिसा ॥४६॥

સામિષં કુલલં દૃષ્ટ્વા, વાધ્યમાનં નિરામિષમ્ ।

આમિષં સર્વમુજ્જિત્વા, વિહરિષ્યામો નિરામિષાઃ ॥૪૬॥

અર્થ—માંસને ગ્રહણ કરનારા ગીધ અગર સમડીને ખીબ્દ પંખીઓથી પીડાતા જોઈ અને માંસ વગરના તે ગીધ અગર સમડીને જોઈ, આસક્તિના હેતુરૂપ ધન-ધાન્યાદિ સઘળું આમિષ સરખું છોડીને અમે નિઃસંગ અપ્રતિબદ્ધ-વિહારી બનીશું. (૪૬-૪૬૫)

ગિદ્ધોવમે ઉ નચ્ચા ણં, કામે સંસારવૃદ્ધણે ।

ઉરગો સુવણ્ણાપાસે વા, સંક્રમાણો તણું ચરે ॥૪૭॥

ગૃધ્રોપમાન્ તુઃ જ્ઞાત્વા સ્વલુ, કામાન્ સંસારવૃદ્ધિનાન્ ।

ઉરગઃ સુવર્ણપાર્શ્વે ઇવ, શક્કમાનસ્તનુ ચરેઃ ॥૪૭॥

અર્થ—ભવની વૃદ્ધિ કરનારા વિષયોની અભિલાષા-વાળા જનોને, માંસવાળા ગીધ સરખા બાણીને, ગરૂડની પાસે ભયગ્રસ્ત શરીરવાળા સાપની માફક યતનાપૂર્વક ક્રિયામાં પ્રવૃત્તિ કરો ! જેવી રીતિએ ગરૂડ સમાન વિષયોથી બાધા ન પહોંચે તેવી રીતિએ પ્રયત્નશીલ બનો ! (૪૭-૪૬૬)

નાગો વ્વ વંધનં છિત્તા, અપ્પણો વસઈં વણે ।

એઝં પત્થં મહારાયં, હસુઆરેત્તિ મે સુયં ॥૪૮॥

નાગ ઇવ બન્ધનં છિત્વા, આત્મનો વસતિ વ્રજ ।

એતત્ પથ્યં મહારાજ ! હ્રિષુકાર ! ઇતિ મયા શ્રુતમ્ ॥૪૮॥

અર્થ—જેમ હાથી બંધનરૂપ દોરડાંને તોડી પોતાના સ્થાનરૂપ વિંધ્યાચલની અટવીમાં ભય છે, તેમ કર્મરૂપી બંધનને છેદી શુદ્ધ જીવરૂપ આત્માના આશ્રયરૂપ મુક્તિમાં

તમે ગમન કરો ! હે ઇષુકાર મહારાજ ! જે જે મેં આપને હિતકારી વચનો કહ્યાં છે, તે તમામ મેં સાધુઓની પાસેથી સાંભળેલ છે. (૪૮-૪૬૭)

ચહ્તા વિઝલં રજ્જં, કામભોગે અ દુચ્ચણ ।

નિન્વિસયા નિરામિસા, નિન્નેહા નિપ્પરિગ્ગહા ॥૪૯॥

ત્યક્ત્વા વિપુલં રાજ્યં, કામભોગાંશ્ચ દુસ્ત્યજાન્ ।

નિર્વિષયૌ નિરામિષૌ, નિઃસ્નેહૌ નિઃપરિગ્રહૌ ॥૪૯॥

અર્થ-દુઃખે છોડી શકાય એવા કામભોગોને અને વિપુલ રાજ્યને છોડી, વિષયરહિત, આસક્તિરહિત, મમતા-રહિત અને મૂર્છારહિત તે બંને થયા. (૪૯-૪૬૮)

સમ્મં ધમ્મં વિઆણિત્તા, ચિચ્ચા કામગુણે વરે ।

તવં પગિજ્ઞ જહ્વસ્વાયં, ઘોરં ઘોરપરક્કમા ॥૫૦॥

સમ્યગ્ ધર્મ વિજ્ઞાય, ત્યક્ત્વા કામગુણાન્ વરાન્ ।

તપઃ પ્રગૃહ્ય યથાસ્વાતાં, ઘોરં ઘોરઃ પરાક્રમઃ ॥૫૦॥

અર્થ-સર્વોત્તમ કામભોગોને છોડી, શ્રુતચારિત્રરૂપ સમ્યગ્ધર્મને બાળી, અનશન વિ. તપનો સ્વીકાર કરી, જેમ શ્રી જિનવરોએ કહેલ છે તેવા અતિ દુષ્કર અને કર્મ-શત્રુના જય તરફ ઘોર પરાક્રમવાળા સંયમને સ્વીકારનાર તે બંને થયા. (૫૦-૪૬૯)

एवं ते कमसो बुद्धा, सव्वे धम्मपरायणा ।

जम्ममच्चुभओव्विग्गा, दुक्खस्संतगवेसिणो ॥५१॥

यवं तानि क्रमशः बुद्धानि, सर्वाणि धर्मपरायणानि ।

जन्ममृत्युभयोद्विग्नानि, दुःखस्यान्तगवेषकानि ॥५१॥

અર્થ—આ પ્રકારે પૂર્વોક્ત સઘળાંય છએ છ જીવો કમસર જ્ઞાની બનેલા અને જન્મ—મરણના લયથી કંટાળેલા, સર્વથા દુઃખ માત્રનો અંત કેમ થાય—એ વાતની ગવેષણામાં લયલીન થયા. (૫૧—૪૭૦)

સાસણે વિગયમોહાણં, પુલ્લિંભ ભાવણભાવિઆ ।

અચિરેણેવ કાલેણં, દુઃખસ્વસંતમુવાગયા ॥૫૨॥

શાસને વિગતમોહાનાં, પૂર્વ ભાવનાભાવિતાનિ ।

અચિરેણૈવ કાલેન, દુઃખસ્વાન્ટમુવાગતાનિ ॥૫૨॥

અર્થ—પહેલાં અન્ય જન્મોમાં ધર્માભ્યાસરૂપ ભાવનાથી રંગાયેલા છએ જીવો, શ્રી અરિહંતદેવના શાસનમાં સ્થિર બની થોડા જ સમયમાં મોક્ષે ગયા. (૫૨—૪૭૧)

રાયા ય સહ દેવિણ, માહણો અ પુરોહિઓ ।

માહણી દારગા ચેવ, સવ્વે તે પરિનિવ્વુડત્તિ બેમિ ॥૫૩॥

રાજા ચ સહ દેવ્યા,

માહનશ્ચ પુરોહિતઃ ।

માહની દારકૌ ચૈવ,

સર્વાણિ તાનિ પરિનિર્વૃતાનિ ઇતિ બ્રવીમિ ॥૫૩॥

અર્થ—રાજા ઈષુકાર, તેમની કમલાવતી રાણી, ભૃગુ પુરોહિત, તેમની પત્ની યશા બ્રાહ્મણી તથા તેમના બંને પુત્રો—આ સર્વે જીવો મોક્ષમાં ગયા અર્થાત્ સિદ્ધ પરમાત્મા બની ગયા, એમ હે જંબૂ ! હું કહું છું. (૫૩—૪૭૨)

॥ ચોદસું શ્રી ઇષુકારીયાધ્યયન સંપૂર્ણ ॥

श्री सलिक्षु अध्ययन-१५

मोणं चरिस्सामि समेच्च धम्मं,
सहिए उज्जुकडे निआणच्छिन्ने ।

संथवं जहिज्ज अकामकामे,
अण्णाएसी परिव्वए सभिवसू ॥१॥

मौनं चरिष्यामि समेत्य धर्मं,
सहितो ऋजुकृतो निदानच्छिन्नः ।

संस्तवं जह्यादकामकामः,
अज्ञातैषी परिव्रजेत् स भिक्षुः ॥१॥

अर्थ-‘श्रमणपणुं दुं’ पालन करीश’-अेवा अलि-
प्रायथी श्रुतचारित्र्य धर्मेने पाभीने अन्य मुनिअोनी
साथे विषय वि.नी आसकित्तइय नियाण्णाने छोडी, माता
वि.नी साथे परिचयनेो त्याग करे ! तेमज्ज कामनी अलि-
दाषा वगरनेो षनी, ‘दुं’ तपस्वी छुं’ वि. जण्णाय्या
सिवाय आडार वि.नी गवेषण्णु करनारेो अनियतविडारी
षनी विचरे, ते ज्ज लिक्षु छे. (१-४७३)

राओवरयं चरिज्ज लाढे,
विरए वेअविया आयरक्खिए ।

पण्णे अभिभूय सव्वदंसी,
जे कम्मिहवि न मुच्छिए स भिवसू ॥२॥

रागोपरतं चरेत् लाढः,
विरतो वेदविदात्मरक्षितः ।

પ્રાજ્ઞઃ અભિભૂય સર્વદર્શી,

યઃ કર્મિશ્ચિત્ મૂર્ચ્છિતઃ સ મિશ્નુઃ ॥૨॥

અર્થ-સમ્યગ્ અનુષ્ઠાનવાળો હોઈ પ્રધાન થઈ, અસંયમથી અટકી, આત્માનું દુર્ગતિથી રક્ષણ કરનારો, સમ્યક્ત્વ વિ. લાભોને ટકાવી રાખનાર, હેય-ઉપાદેયના જ્ઞાનવાળો, આગમવેદી, પરીષદ અને ઉપસર્ગોને જીતીને, સકલ પ્રાણીવર્ગને આત્માની માફક બેનારો અને કોઈપણ વસ્તુમાં મૂર્ખાભાવ નહીં રાખનારો સાધુ, નિરાગી બની વિહાર કરે ! (૨-૪૭૪)

અક્રોસવહં વિહત્ત ધીરે, મુળી ચરે લાઢે ત્રિચ્ચમાયગુત્તે ।

અવ્વગ્ગમણે અસંપહિટ્ઠે, જો કસિણં અહિઆસણ સમિશ્નૂ ॥૩॥

આક્રોશવધં વિદિત્વા ધીરઃ,

મુનિશ્ચરેત્ લાઢઃ નિત્યમાત્મગુપ્તઃ ।

અવ્યગ્રમનઃ અસમ્પ્રહૃષ્ટઃ

યઃ કૃત્સ્નમધ્યાસ્તે સ મિશ્નુઃ ॥૩॥

અર્થ-અસંયમસ્થાનોથી આત્માને બચાવનાર, મનની વ્યગ્રતા વગરનો, આક્રોશદાન વિ.માં આનંદ વગરનો, ‘આક્રોશ અને વધ-એ સ્વકૃત કર્મનું ક્ષણ છે’-એમ જાણી અક્ષોભ્ય બનેલો મુનિ, સઘળાં આક્રોશ અને વધને સમતાથી સહન કરે છે. (૩-૪૭૫)

પંતં સયણાસણં મહિત્તા,

સીગ્ગહં વિવિહં ચ દંસમસગં ।

અવ્વગ્ગમણે અસંપહિટ્ઠે,

જો કસિણં અહિઆસણ સ મિશ્નૂ ॥૪॥

प्रान्तं शयनासनं भक्तवा,
शीतोष्णं विविधं च दंशमशकम् ।

अव्यग्रमनः असम्प्रहृष्टः,

यः कृत्स्नमध्यास्ते स भिक्षुः ॥४॥

अर्थ—असार शयन अने आसन वि.नुं. सेवन करी,
शीत अने उष्ण तथा विविध डांस, भच्छर भेजवीने
मननी व्यग्रता वगरना ळनी, डांस वि थी रडित स्थानना
लालथी प्रसन्नचित्त थता नथी तथा समस्त शयनादि
परीषडने जे सडन करे, ते लिक्षु छे. (४-४७६)

णो सक्किअमिच्छई न पूअं,

नो विअ वंदणगं कओ पसंसं ।

से संजए सुव्वए तवस्सी,

सहिए आयगवेसए स भिक्षु ॥५॥

नो सत्कृतमिच्छति न पूजां,

नो पि च वंदनकं कुतः प्रशंसाम् ।

स संयतः सुव्रतः तपस्वी,

सहितः आत्मगवेषकः स भिक्षुः ॥५॥

अर्थ—जे सत्कार-पूजा-वंदन वि. आडता नथी, ते
स्वगुणुगानरूप प्रशंसाने तो कचांथी आडे ? न ज धव्छे.
सद्गुणान प्रत्ये सारी यतनावाणो, पंचमडाव्रतधारी,
प्रशस्त तपस्वी, तेमज सम्यग्ज्ञान-द्विया सडित जे

આત્માની કર્મભલના નાશની શુદ્ધિની ઈચ્છા કરનારો, તે
ભિક્ષુ છે. (૫-૪૭૭)

જેણ પુણ જહાઈ જીવિંઝં,

મોહં વા કસિણં નિઅચ્છઈ નરનારિં ।

પજહે સયા તવસ્સી,

ન ય કોઝહલં ઉવેઈ સ ભિવસ્સૂ ॥૬૧॥

યેન પુનઃ જહાતિ જીવિતં,

મોહં વા કૃસ્તં નિયચ્છતિ નરનારિં ।

પ્રજહ્યાત્ સદા તપસ્વી,

ન ચ કુતૂહલં વપૈતિ સ ભિક્ષુઃ ॥૬૨॥

અર્થ-જે નિમિત્ત દ્વારા સંયમભવનને છોડે છે
અથવા કષાય-નોકષાય વિ. રૂપ સઘળાં મોહનીયકર્મ આધે
છે, તે નિમિત્તરૂપ નર-નારીનો હંમેશાં જે તપસ્વી છે
તે ત્યાગ કરે ! જે અભુક્તલોગી હોય તે સ્ત્રી વિ. વિષય-
વાળા કુતૂહલભાવને ન પામે અને જે ભુક્તલોગી હોય તે
સ્ત્રી વિ.ના સ્મરણભાવને ન પામે, તે સાધુ છે. (૬-૪૭૮)

છિન્નં સરં મોમમંતલિક્ષ્વં, સુવિણં લક્ષ્ણદંડવત્યુવિજ્જં ।

અંગવિઆરં સરસ્સવિજયં, જો વિજ્જાહિં જીવઈ સ ભિક્ષૂ ॥૭૧॥

છિન્નં સ્વરં મૌમમાન્તરિક્ષં,

સ્વત્તં લક્ષણં દણ્ડવાસ્તુવિદ્યામ્ ।

અન્ગવિકારઃ સ્વરસ્ય વિજયઃ,

યઃ વિદ્યાભિર્ન જીવતિ સ ભિક્ષુઃ ॥૭૨॥

અર્થ—વસ્ત્ર વિ.ના છેદનવિષય શુભાશુભ નિરૂપક વિદ્યા તે છિન્ન, સ્વર સ્વરૂપને કહેનારી વિદ્યા, ભૂકંપ વિ. લક્ષણરૂપ લૌભશાસ્ત્ર, ગંધર્વનગર વિ.રૂપ આકાશીય વિદ્યા, સ્વપ્નશાસ્ત્ર, સ્ત્રી વિ.ના લક્ષણરૂપ શાસ્ત્ર, દંડસ્વરૂપ કથનરૂપ શાસ્ત્ર, પ્રાસાદ વિ. લક્ષણ કહેનાર વાસ્તુશાસ્ત્ર, મસ્તકસ્કુરણ વિ. શુભાશુભ કથનરૂપ અંગવિકાર વિદ્યા તથા દુર્ગા વિ.ના શબ્દરૂપ વિદ્યા; આવી જે વિદ્યાઓથી આજીવિકા ન ચલાવે, તે સાધુ કહેવાય છે. (૭-૪૭૬)

મંત્રં મૂલં વિવિદ્દં વિજ્જચિત્તં,

વમણવિરેઅણધૂમનિત્તસિણાણં ।

આતુરે સરણં તિગિચ્છત્તં ચ,

તં પરિણાય પરિવ્વણ સ મિલ્લુ ॥૮॥

મંત્રં મૂલં વિવિદ્ધાં વૈદ્યચિન્તાં,

વમનવિરેચનધૂમનેત્રસ્નાનમ્ ।

આતુરે સ્મરણં ચિકિત્સતં ચ,

તત્પરિહ્વાય પરિવ્રજેત્ સ મિલ્લુઃ ॥૮॥

અર્થ—હૃદયકારથી માંડી સ્વાહા પર્યંત મંત્રને, સહદેવી વિ. મૂલિકારૂપ શાસ્ત્ર, નાનાપ્રકારની ઔષધી વિ.ના વ્યાપારરૂપ ચિંતા, વમનશુદ્ધિરૂપ વિરેચન, મનશિલ વિ.રૂપ ધૂમ, નેત્રસંસ્કારકરૂપ અંજન વિ., સંતાન વિ. માટે મંત્રૌષધીથી અભિષેક, રોગવાળી અવસ્થમાં હા-મા વિ. રૂપે સ્મરણ કરવું અને રોગપ્રતિકારાર્થે ચિકિત્સા કરવી; આ

સર્વે સ્વપરિજ્ઞાથી બાણી અને પ્રત્યાખ્યાનપરિજ્ઞાથી છોડી
જે સંયમમાર્ગમાં વિચરે છે, તે જ સાધુ છે. (૮-૪૮૦)

સ્વત્તિયગણુમ્ગરાયપુત્તા,

માહુણ મોહ અ વિવિહા ય સિપ્પિણો ।

નો તેસિં વયહ સલોગપૂઅં,

તં પરિણાય પરિવ્વણ સ મિક્સ્વૂ ॥૧॥

ક્ષત્રીયગણોમ્ગરાજપુત્રાઃ

માહનાઃ મોગિકાઃ વિવિધાશ્ચ શિલ્પિનઃ ।

નો તેષાં વદતિ શ્લોકપૂજાં,

તત્પરિજ્ઞાય પરિવ્રજેત્ સ મિશ્ચુઃ ॥૧॥

અર્થ—ક્ષત્રિઓ, મદદ વિ. સમૂહરૂપ ગણો, આર-
ક્ષક વિ. ઉઓ, રાજકુમારો, બ્રાહ્મણો, રાબ વિ. ભોગીજનો,
વિવિધ શિલ્પીઓ જે હોય છે, તેઓની બાબતમાં ‘આ
સારા છે—આનો સત્કાર—પુરસ્કાર કરો.’ વિ. જે બોલતો
નથી, તેમની શ્લોક (કીર્તિ) પૂજાને સાવધ બાણી તેને છોડી
સંયમમાર્ગમાં જે વિચરે છે, તે મુનિ છે. (૯-૪૮૧)

ગિહિણો જે પવ્વરૂણદિઢ્ઢા,

અપવ્વરૂણ વ સંથુઆ હવિજ્જા ।

તેસિં હહલોહઅફલઢ્ઢા,

જો સંથવં ન કરેહ સ મિક્સ્વૂ ॥૧૦॥

ગૃહિણો યે પ્રવ્રજિતેન દૃષ્ટા,

અપ્રવ્રજિતેન વા સંસ્તુતાઃ મવેયુઃ ।

तैः इहलौकिकफलार्थं,

यः संस्तवं न करोति स भिक्षुः ॥१०॥

अर्थ—जे गृहस्थो, दीक्षित अनेल साधु द्वारा जेवा-
येल अने परिचित थयेल होय अथवा दीक्षा पडेलांना
हाणमां परिचित थयेल होय, ते गृहस्थजननी साथे
वन्न वि. आ. लोकना लालनी भातर जे परिचय राखतो
नथी, ते मुनि छे. (१०-४८२)

सयणासणपाणभोजनं, विविहं खाइमसाइमं परेसिं ।

अदए पडिसेहिए निअंठे, जे तत्थ न पदूसई स भिक्खू ॥११॥

शयनासनपानभोजनं,

विविधं खादिमस्वादिमं परैः ।

अददद्दिः प्रतिषिद्धः निर्ग्रन्थः,

यः तत्र न प्रदुष्यति स भिक्षुः ॥११॥

अर्थ—शयन—आसन—पान—लोअन—विविध अन्नुर
वि. आदिम, लवींग वि. स्वादिम आदि वस्तुओने नडीं
आपनार गृहस्थांजे कडी दीधुं होय के—‘हे साधु !
लिक्षार्थे अमारा धरे आवतां नडीं अने जे लूलेथूके
आवशो तो हुं कांई आपीश नडीं.’—आ प्रभाणे मनाई
करी होय, छतांय जे मुनि नडि आपनार उपर द्वेषभाव
राखतो नथी, ते साधु छे. (११-४८३)

जं किंचि आहारपाणं, विविहं खाइमसाइमं परेसिं लद्धं ।

जो तं ति विहेण नाणुकंपे, मणवयकायसुसंबुडे स भिक्खू ॥१२॥

यत्किञ्चिदाहारपानं,

विविधं खादिमस्वादिमं परेभ्यो लब्ध्वा ।

यः तेन त्रिविधेन नानुकम्पते,

मनोवाक्कायसुसंवृत्तः स भिक्षुः ॥१२॥

अर्थ—अशन-पान-आदिभ स्वादिभ वि. जे कोष्ठ वस्तुओ गृहस्थोथी भेजवीने जे साधु, मन-वचन-कथाथी आदि, भीमार वि. साधुओने आखेले आहारथी सेवा करतो नथी ते साधु नथी, परंतु मन वचन कथाना संवरवाणो मुनि, आखेले आहारथी सेवा-वैयावच्य करे छे ते मुनि छे. (१२-४८४)

आयामगं चैव जवोदणं च, सीअं सोवीर जवोदणं च ।

नो हीलए पिंडं नीरसं तु, पंतकुलाणि परिव्वए स भिक्खू ॥१३॥

आयामकं चैव यवोदनं च,

शीतं सौविरं यवोदकं च ।

नो हीलयेत् पिण्डं नीरसं तु,

प्रान्तकुलानि परिव्वजेत् स भिक्षुः ॥१३॥

अर्थ—ओसामणु, जवनुं लोअन, शीतल लोअन, कांअ, जवनुं धोवणु पाणी वि.नी 'आ अनिष्ट वस्तु नीरस आहार छे' ओभ भानी निहा नडीं करवी जेधओ. ओथी ज जे हरिद्रोना धरोमां पणु लिक्षार्थे जय ते भिक्षु छे. (१३-४८५)

सदा विविहा भवंति लोए,

दिग्वा माणुस्सा तहा तिरिच्छा ।

मीमा भयभैरवा उराला,

जो सोच्चा न विहिज्जइ स भिवखू ॥१४॥

शब्दा विविधाः भवन्ति लोके,

दिव्या मानुष्यका स्तथा तैरध्याः ।

मीमा भयभैरवाः उदाराः,

यः श्रुत्वा न विभेति स भिक्षुः ॥१४॥

अर्थ—परीक्षा अने द्वेष वि.ना छेतुथी कराता अनेक प्रकारना शब्दो लोकमां थाय छे. जेभ के देव—मनुष्य—तिर्यंय संअधी रौद्र तेभज मडा लयेत्पादक मोटा शब्दोने सांलणी धर्मध्यानथी जे चलित थतो नथी, ते साधु छे. (१४-४८६)

वायं विविहं समिच्च लोए,

सहिए खेदाणुगए अ कोविअप्पा ।

पणो अभिभूअ सव्वदंसी,

उवसंते अविहेडए स भिवखू ॥१५॥

वादं विविधं समेत्य लोके,

सहितः खेदानुगतः च कोविदारमा ।

प्राज्ञी अभिभूय सर्वदर्शी,

उपशान्तः अविहेठकः स भिक्षु ॥१५॥

अर्थ—लोकमां दर्शनांतर अलिप्रायः ३५ विविध वादने उपरिज्ञाथी छानिकारक जाली, प्रत्याप्यानपरिज्ञाथी छोडी, ज्ञान-क्रियानी, जिनवचननी के मुनियोनी साथे रडेले संयमसंपन्न, शास्त्रना रडस्यने पाभेल आत्मावाणो, प्राज्ञ,

પરિષદ્સહિષ્ણુ, સર્વ આત્માને સ્વતુલ્ય જ્ઞેનારો, કષાય વગરનો અને કૌંઈને ખાધા નહીં પહોંચાડનાર જે હોય, તે મુનિ છે. (૧૫-૪૮૭)

असिप्पजीवि अग्निहे अमित्ते, जिइंदिए सव्वओ विप्पमुक्के ।
अणुकसाई लहुअप्पमक्खी, चिच्चागिहं एगचरे स भिक्खू ॥१६॥

अशिल्पजीवी अगृहो अमित्रः,
जितेन्द्रियः सर्वतः विप्रमुक्तः ।

अणुकषायी लघ्वल्पभक्षी,
त्यक्त्वा गृहं एकचरः स भिक्षुः ॥१६॥

इति ब्रवीमि ॥

અર્થ—ચિત્ર વિ. વિજ્ઞાન દ્વારા જીવનનિર્વાહ નહીં કરનાર, ઘર વગરનો, મિત્ર-શત્રુ વિનાનો, ઈન્દ્રિયવિજેતા, સર્વસંગરહિત, સ્વલ્પ કષાયવાળો, નિઃસાર અને સ્વલ્પ લોજન કરનારો, દ્રવ્ય-ભાવ ધરને છોડી રાગ-દ્વેષ વગરનો અને એકલો વિચરનારો જે હોય, તે મુનિ છે. આ પ્રમાણે હે જ'બૂ ! હું કહું છું. (૧૬-૪૮૮)

॥ प'दरमुं श्री सभिक्षु अद्ययन स'पूथुं ॥

श्री ऋद्धयर्थं समाधिस्थानाध्ययन-१६

सुयं मे आउसं ! तेणं भगवया एवमक्खायं-ईह खलु
थेरेहिं भगवन्तेहिं दस बंभचेरसमाहिट्टाणा पण्णता । जे भिक्खू
सोच्चा निसम्म संजमबहुले संवरबहुले समाहिबहुले गुत्त
गुत्तिदिए गुत्तबंभयारी सया अप्पमत्ते विहरेज्जा ॥१॥

श्रुतं मया आयुष्मन् ! तेन भगवता एवमाख्यातम्-
इह खलु स्थविरैर्भगवद्भिः दश ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानानि
प्रज्ञप्तानि । यानि भिक्षुः श्रुत्वा निश्चय संयमबहुलः संवर-
बहुलः समाधिबहुलः गुप्तः गुप्तब्रह्मचारी सदा अप्रमत्तः
विहरेत् ॥१॥

अर्थ—श्री सुधर्मास्वामी, श्री ज'पूस्वामी प्रत्ये कडे
छे के-डे आयुष्यमन् ! ते त्रल्लु लोकां प्रसिद्ध ज्ञातपुत्र
तीर्थ'कर श्री महावीर लगवाने आगण उपर कडेवाता
प्रकारथी कष्टुं, ते मे' सांलग्युं छे के-आ प्रवचनमां निश्चयथी
स्थविर लगव'तोअे ऋद्धयर्थ'ना समाधिस्थानो दश प्रपेक्षां
छे ते स्थानो सांलग्नीने भिक्षु, संयमनी षडुलतावाणो, संव-
रनी प्रचुरतावाणो समाधिनी प्रचुरतावाणो, त्रल्लु गुप्तिवाणो
धन्द्रियविनेता, अण'ड ऋद्धयर्थ'धारक अने प्रमाद वगरनो
मनी उ'भेशां भोक्षभार्गमां विचरे ! (१-४८६)

कयरे खलु ते थेरेहिं भगवंतेहिं दस बंभचेरसमाहिट्टाणा
पणत्ता ? जे भिक्खू सोच्चा निसम्म संजमबहुले संवरबहुले
समाहिबहुले गुत्ते गुत्तिदिए गुत्तबंभयारी सया अप्पमत्ते
विहरेज्जा ॥२॥

कतराणि खलु तानि स्थविरैर्भगवद्भिः दश ब्रह्मचर्य
समाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि ? यानि भिक्षुः श्रुत्वा निशम्य
संयमबहुलः संवरबहुलः समाधिबहुलः गुप्तः गुप्तब्रह्मचारी
सदा अप्रमत्तः विहरेत् ॥२॥

अर्थ-श्री ७००स्वामी, श्री सुधर्मास्वामीना वचने
सांभणी अेभने पूछे छे के, स्थविर भगवंतोअे अह्मचर्यनां
७े दश समाधिस्थानो कहेल छे ते कथा छे ?, केटलां छे ?,
के, ७े सांभणीने तथा इदयमां धारणु करीने साधु, संयम
अहुल, संवरअहुल, समाधिअहुल, गुप्त, गुप्तेन्द्रिय, गुप्त-
अह्मचारी अने सदा प्रमाद वगरने अनी भोक्षभार्गमां
विचरे. ! (२-४६०)

इमे खलु ते थेरेहिं भगवंतेहिं दस बंभचेरसमाहिट्टाणा
पणत्ता, जे भिक्खू सोच्चा निसम्म संजमबहुले संवरबहुले
समाहिबहुले गुत्ते गुत्तिदिए गुत्तबंभयारी सया अप्पमत्ते
विहरेज्जा ॥३॥

इमानि खलु तानि स्थविरैर्भगवद्भिः दश ब्रह्मचर्य
समाधिस्थानानि प्रज्ञप्तानि, यानि भिक्षुः श्रुत्वा निशम्य

संयमबहुलः संवरबहुलः समाधिबहुलः गुप्तः गुप्तेन्द्रियः
गुप्तब्रह्मचारी सदा अप्रमत्तः विहरेत् ॥३॥

अर्थ-डे ज'भू ! स्थविर लगव'तौअ्ये अक्षयर्थ'ना
आ दश समाधिस्थानो प्र३पेक्षां छे. जे स्थानो साधु सांभणी
हृदयमां धारी, संयमअहुल, संवरअहुल, समाधिअहुल,
गुप्त, गुप्तेन्द्रिय, गुप्त अक्षयारी अने सदा अप्रमत्त
अनी भोक्षमार्गविहारी अने ! (३-४९१)

तं जहा विवित्ताइं सयणासणाइं सेविज्जा से निग्गंथे ।
नो इत्थी पसुपंडगसत्ताइं सयणासणाइं सेविता हवइ, से निग्गंथे ।
तं कहमिति चे आयरियाह-निग्गंथस्स खलु इत्थी पसुपंडग
संसत्ताइं सयणासणाइं सेवमाणस्स बंभयारीस्स बंभचेरे संका वा
कंखा वा वित्तिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेयं वा लभेज्जा,
उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायकं हवेज्जा,
केवल्लिपणत्ताओ वा धम्माओ भंसेज्जा, तम्हा नो इत्थीपसु-
पंडग संसत्ताइं सयणासणाइं सेविता हवइ से निग्गंथे ॥४॥

तद्यथा-विविक्तानि शयनासनानि सेवेत स निर्ग्रन्थः ।
नो स्त्रीपशुपण्डकसंसक्तानि शयनासनानि सेविता भवति,
स निर्ग्रन्थः । तत्कथमिति चेदाचार्य आह-निर्ग्रन्थस्य खलु
स्त्रीपशुपण्डकसंसक्तानि शयनासनानि सेवमानस्य ब्रह्मचारिणो
ब्रह्मचर्ये शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत
भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिकं

वा रोगातङ्कं भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद् वा धर्माद्
भ्रंसेत् । तस्मात् नो स्त्रीपशुपण्डकसंसक्तानि शयनासनानि
सेविता भवति, स निर्ग्रन्थः ॥४॥

अर्थ—डे जंभू ! ते दश समाधिस्थानो कभसर
जल्लावतां, तेमां पडेळुं स्थान आ मुज्ज छे डे-स्त्री-पशु-
नपुंसक रडित शयन अने आसननुं साधु सेवन करे !
स्त्री-पशु-नपुंसक सडित शयन अने आसननुं सेवन
करनार मुनि थतो नथी तेनुं शुंकारणु ? आ प्रश्नोत्तरमां
आचार्यश्री कडे छे डे-स्त्री-पशु-नपुंसक सडित शयन,
आसननुं सेवन करनार अह्नयारी निर्ग्रन्थ, अह्नयर्चना
विषयमां मैथुनना दोषनी शंका, स्त्रीसेवननी अलिदाषा,
अह्नयर्चना इलमां संहैड अने आरित्रथी पतनरूप लेदने
पामनारो थाय, चित्तविक्षेपरूप उन्माद पाभे दीर्घकालिक
रोग अने शीघ्रघाती हृदयशूण वि. उपद्रववाणो थाय
अथवा डेवलीकथित धर्मथी पतित थाय; तेथी साधुअे
स्त्री-पशु-नपुंसक-संभंधी शयन, आसन वि.नुं सेवन
न करवुं अने तेनुं सेवन नडीं करनारो मुनि थाय छे.
(४-४६२)

णो इत्थीणं कथं कहेत्ता हवइ से निगंगंथे । तं कहमिति
चे आयरियाह-निगंगंथस्स खलु इत्थीणं कहं कहेमाणस्स
बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा वितिगिच्छा वा
समुप्पज्जिज्जा, भेयं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा

दीहकालियं वा रोगायकं हवेज्जा, केवलिपन्नत्ताओ धम्माओ
वा भंसिज्जा, तम्हा नो इत्थीणं कहं कहेज्जा ॥५॥

नो स्त्रीणां कथां कथयिता भवति, स निर्ग्रन्थः ।
तत्कथमिति चेदाचार्य आह-निर्ग्रन्थस्य खलु स्त्रीणां कथां
कथयतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्यं शङ्का वा काङ्क्षा वा
विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा
प्राप्नुयात् दीर्घकालिकं वा रोगातंकं भवेत्, केवलि-
प्रज्ञप्ताद् धर्माद् वा भ्रंसेत । तस्मात् नो स्त्रीणां कथां
कथयेत् ॥५॥

अर्थ-‘हवे जीवु’ समाधिस्थान ठडे छे डे, जे
स्त्रीओनी कथा ठडेते। नथी ते मुनि छे. ते शा माटे ? तेना
प्रश्नोत्तरमां आचार्यश्री ठडे छे डे, श्री स अ’धी-स्त्रीओनी
आगण कथा करनार ब्रह्मचारी साधु, ब्रह्मचर्यना विषयमां
शंका, अलिदाषा अने इलस’देल पाभनारो तेभज लेहने
भेणवनारो, उन्मादवाणो, दीर्घकालिक रोगवाणो अने तथा
केवलीकथित धर्मथी अष्ट थाय, माटे स्त्रीओनी कथाने
मुनि ठडे नही. (५-४६३)

णो इत्थीहिं सद्धिं सन्निसिज्जागए विहरित्ता हवइ, से
निगंथे । तं कहमिति चे आयरियाह-निगंथस्स खलु
इत्थीहिं सद्धिं सन्निसिज्जागयस्स बंभचारिस्स बंभचेरे संका
वा कंखा वा वितिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेयं वा लभेज्जा,
उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायकं हवेज्जा,

કેવલિપ્ણતાઓ ધમ્માઓ વા મંસિજ્જા, તમ્હાં સ્વલુ નાં
નિગ્ગંથે ઇત્થીહિં સદ્ધિં સન્નિસિજ્જાણ વિહરિજ્જા ॥૬॥

નો સ્ત્રીભિઃ સાર્દ્ધં સન્નિષઘાગતો વિહર્તા ભવતિ,
સ નિર્મન્યઃ । તત્કથમિતિ ચેદાચાર્ય આહ-નિર્મન્યસ્ય સ્વલુ
સ્ત્રીભિઃ સાર્દ્ધં સન્નિષઘાગતસ્ય બ્રહ્મચારિણો બ્રહ્મચર્યે શઙ્કા
વા કાઙ્ક્ષા વા વિચ્ચિકિત્સા વા સમુત્પઘેત, ભેદં વા લભેત,
ઉન્માદં વા પ્રાપ્નુયાત્, દીર્ઘકાલિકં વા રોગાતઙ્કમં ભવેત્ ।
કેવલિપ્રહ્ણપ્તાદ્ ધર્માદ્ વા ધ્રંસેત્ । તસ્માત્ સ્વલુ ન નિર્મન્યઃ
સ્ત્રીભિઃ સાર્દ્ધં સન્નિષઘાગતો વિહરેત્ ॥૬॥

અર્થ-હવે ત્રીણું સમાધિસ્થાન ઠહે છે કે-જે
સ્ત્રીઓની સાથે એક આસન ઉપર બેસતો નથી તે નિર્મન્ય
છે. તે કેમ ? તેના જવાબમાં આચાર્યશ્રી ઠહે છે કે-
સ્ત્રીઓની સાથે એક આસન ઉપર બેસનાર બ્રહ્મચારી
મુનિ, બ્રહ્મચર્યના વિષયમાં પૂર્વોક્ત શંકા-અભિલાષા-
ફલસંદેહ-લેહ-ઉન્માદ-દીર્ઘકાલિક રોગવાળો બને છે અને
કેવલીકથિત ધર્મથી સરકી જાય છે, માટે સ્ત્રીઓની સાથે
એક આસન ઉપર નહિ બેસનારો જે હોય તે સાચો
સાધુ છે. (૬-૪૬૪)

જો ઇત્થીણં ઇંદિયાઈં મળોહરાઈં મનોરમાઈં આલોણ્તા
જિજ્ઞાસુતા હવહ્, સે નિગ્ગંથે । તં કહમિતિ ચે આયરિયાહ-
નિગ્ગંથસ્સ સ્વલુ ઇત્થીણં ઇંદિયાઈં મળોહરાઈં મનોરમાઈં આલોય-
માણસ્સ નિજ્ઞાણમાણસ્સ બંધયારિસ્સ બંધચેરે સંકા વા કંસવા

वा वितिगिच्छा वा समुत्पज्जिजा, भेयं वा लभेज्जा, उम्मायं
वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायकं हवेज्जा, केवल-
पन्नत्ताओ धम्माओ वा भंसेज्जा । तम्हा खलु णो णिगंग्थे
इत्थीणं इंदियाइं मनोहराइं मनोरमाइं आलोएज्जा णिज्जा-
इज्जा ॥७॥

नो स्त्रीणां इन्द्रियाणि मनोहराणि मनोरमाणि आलो-
कयिता निध्याता भवति, स निर्ग्रन्थः । तत्कथमिति चेदा-
चार्य आह-निर्ग्रन्थस्य खलु स्त्रीणां इन्द्रियाणि मनोहराणि
मनोरमाणि आलोकयतो निध्यायतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये
शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्यत, भेदं वा
लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिकं वा रोगातङ्कं
भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् वा भ्रंसेत् । तस्मात् खलु
नो निर्ग्रन्थः स्त्रीणां इन्द्रियाणि मनोहराणि मनोरमाणि
आलोकयेत् निध्यायेत् ॥७॥

अर्थ-चैतुं स्थान अतावे छे डे-जे अीओनी
मनोहर-आकर्षक-मनोरम तथा आलुलादकारक इन्द्रियोनुं
दर्शन, स्मरण तथा चिंतन करतो नथी ते मुनि छे. तो
केम ? तेना ज्वाअइये आचार्यश्री कडे छे डे, आ चोक्कस
उकीकत छे डे अीओनी मनोहर अने मनोरम इन्द्रियोनुं
दर्शन तथा चिंतन करनार ब्रह्मचारी निर्ग्रन्थ, ब्रह्मचर्यना
विषयमां पूर्वोक्त शंका अलिदाषा, इलसंहेड, लेड, उन्माद,
दीर्घकालिक रोगातंठवाणे अनी, अंते डेवलीप्रणीत धर्मथी

अष्ट थाय छे; भाटे श्रीओनी भनोउर भनोरभ धन्दिथोने
नडीं जेनारे अने तेनुं थितन नडीं करनारे छोय ते
७ साधु छे. (७-४६५)

णो इत्थीणं कुडुतरंसि वा दूसतरंसि वा भित्तितरंसि वा
कूइयसदं वा रुइयसदं वा गीयसदं वा हसियसदं वा थणियसदं
वा कंदियसदं वा विलवियसदं वा सुणित्ता भवइ, से निग्गंथे ।
तं कहमिति चे आयरियाह-निग्गंथस्स खलु इत्थीणं कुडुत-
रंसि वा दूसतरंसि वा भित्तितरंसि वा कूइयसदं वा रुइयसदं
वा गीयसदं वा हसियसदं वा थणियसदं वा कंदियसदं वा
विलवियसदं वा सुणमाणस्स वंभयारिस्स वंभचेरे संका वा
कांखा वा वित्तिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेयं वा लभेज्जा,
उम्मायं वा पाउणिज्जा, दिहकालियं वा रोगायंकें ह्वेज्जा,
केवलपन्नताओ धम्माओ वा भंसेज्जा । तम्हा खलु निग्गंथं
णो इत्थीणं कुडुतरंसि वा दूसतरंसि वा भित्तितरंसि वा
कूइयसदं वा रुइयसदं वा गीयसदं वा हसियसदं वा थणियसदं
वा विलवियसदं वा सुणमाणो विहरेज्जा ॥८॥

नो स्त्रीणां कुडयान्तरे वा दूष्यान्तरे वा भित्त्यन्तरे
वा कूजितशब्दं वा रुदितशब्दं वा गीतशब्दं वा हसितशब्दं
वा स्तनितशब्दं वा क्रन्दितशब्दं वा विलपितशब्दं वा श्रोता
भवति, स निर्ग्रन्थः । तत्कथमिति चेदाचार्य आह-निर्ग्रन्थस्य
खलु स्त्रीणां कुडयान्तरे वा दूष्यान्तरे वा भित्त्यन्तरे वा

कूजितशब्दं वा रुदितशब्दं वा गीतशब्दं वा हसितशब्दं
वा स्तनितशब्दं वा क्रन्दितशब्दं वा विलपितशब्दं वा
शृण्वतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा
वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत्, उन्मादं वा प्राप्नुयात्,
दीर्घकालिकं वा रोगात्कङ्कं भवेत् । केवलप्रज्ञप्ताद् धर्माद् वा
भ्रंसेत् । तस्मात् खलु निर्ग्रन्थः नो स्त्रीणां कुटथान्तरे वा
दूष्यान्तरे वा भिन्त्यन्तरे वा कूजितशब्दं वा रुदितशब्दं वा
गीतशब्दं वा हसितशब्दं वा स्तनितशब्दं वा क्रन्दित-
शब्दं वा विलपितशब्दं वा शृण्वन् विहरेत् ॥८॥

अर्थ-पांचमुं स्थान ठडे छे के-पाषाणुनी लीतइप
कुडचना अंतरालमां, वस्त्रनिर्मित पडडाना अंतरालमां
अने पाडी छंट वि.थी अनावेल लीतना अंतरालमां रडुने,
श्रीओना सुरतकालना शण्डो, प्रणयकलडजन्य इदनना
शण्डो, पंचम राग वि.थी प्रारंलेल संगीतना शण्डो, डस्य
सहित शण्डो; लोग समयना अस्पष्ट शण्डो, उच्य स्वरे
रडाता शण्डो अने विलापना शण्डोने जे सांलगतो नथी
ते साधु छे. ते केम ? तेना प्रश्नोत्तरमां आचार्यश्री
इरमावे छे के-कूजित शण्ड, इदित शण्ड, गीत शण्ड,
हसित शण्ड, स्तनित शण्ड, क्रन्दित शण्ड अने विलपित
शण्डने, सांलगनार अह्वयारी मुनिना अह्वयर्थ विषयमां
मुनि पूर्वोक्त शंका, अलिदाषा, इलसंढेड, लेड, उन्माद
अने दीर्घकालिक रोगातंउवाणो अनी. अंते केवलीकथित

ધર્મથી ખસી જાય છે, આથી ચોક્કસપણે સાધુએ કૂડચના, દૂધના અને ભીંતના આંતરે રહીને, કૂજિત-રૂઢિત-ગીત-હસિત-સ્તનિત-કંઢિત અને વિલપિત શબ્દને નહીં સાંભળતો મુનિ મોક્ષમાર્ગમાં વિચરે છે. (૮-૪૯૬)

ગો ઇત્થીણં પુવ્વરયં વા પુવ્વકીલિયં વા અણુસરિત્તા હવહ, સે નિગ્ગંથે । તં કહમિતિ ચે આયરિયાહ-નિગ્ગંથસ્સ खलु इत्थीणं पुव्वरयं पुव्वकीलियं अणुसरमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा वित्तिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, मेयं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा दीहकालियं वा रोगायकं हवेज्जा, केवलपन्नताओ धम्माओ वा भंसेज्जा । तम्हा खलु नो निगगंथे इत्थीणं पुव्वकीलियं अणुसरेज्जा ॥९॥

નો સ્ત્રીભિઃ પૂર્વરતં વા પૂર્વક્રીડિતં વા અનુસ્મર્તા ભવતિ, સ નિર્ગ્રન્થઃ । તત્કથમિતિ ચેદાચાર્ય આહ-નિર્ગ્રન્થસ્ય खलु स्त्रीभिः पूर्वरतं पूर्वक्रीडितं अनुस्मरतो ब्रह्मचारिणो शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिकं वा रोगातङ्कं भवेत्, केवलप्रह्वप्ताद् धर्माद् भंसेत् । तस्मात् खलु निर्ग्रन्थः नो स्त्रीभिः पूर्वरतं पूर्वक्रीडितमनुस्मरेत् ॥९॥

અર્થ-હવે છટ્ટું સ્થાન ઠહે છે કે-પૂર્વઠાળમાં-ગૃહસ્થજીવનમાં સ્ત્રીઓની સાથે લોગવેલ લોગોતુ' જે સ્મરણ કરતો નથી તે નિર્ગ્રંથ છે. આમ કેમ ? તેના જવાબરૂપે આચાર્યશ્રી ઠહે છે કે-પૂર્વઠાળમાં સ્ત્રીઓની સાથે લોગવેલ

लोगोनुं ने स्मरणु करनार अह्नयारी निर्ग्रन्थ, अह्नयर्थना विषयमां शंका, आकांक्षा, इलस'डेड, लेद, उन्माद अने दीर्घकालिक रोगात'कवाणो जनी, आभरे डेवलीकथित धर्मथी पतित जनी जय छे; माटे निश्चयथी पूर्वकाणमां श्रीओनी साथे करेद डीडानुं स्मरणु निर्ग्रन्थ न करे ! (६-४६७)

णो पणीअं आहारं आहारेत्ता हवइ, से निगंथे तं कह-मिति चे आयरियाह-निगंथस्स खलु पणीअं पाणभोअणं आहारेमाणस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा विति-गिच्छा वा समुपज्जिज्जा, भेयं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायकं हवेज्जा, केवलपन्नत्ताओ धम्माओ वा भंसेज्जा । तम्हा खलु णो निगंथे पणीयं आहारं आहारेज्जा ॥१०॥

नो प्रणीतमाहारमाहारयिता भवति, स निर्ग्रन्थः । तत्कथमिति चेदाचार्य आह—निर्ग्रन्थस्य खलु प्रणीतं पाण-भोजनमाहारयतो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्यं शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिकं वा रोगातङ्कं भवेत्, केवलप्रज्ञप्ताद् धर्माद् वा भ्रंसेत् । तस्मात् खलु नो निर्ग्रन्थः प्रणीत-माहारमाहरेत् ॥१०॥

अर्थ—सातमुं स्थान जणुवे छे डे-ने धी वि. स्निग्ध पढार्थीथी लरयक आडारने वापरतो नथी ते मुनि छे. अेम डेम ? आना प्रत्युत्तरइये आचार्यश्री कडे छे,

સ્નિગ્ધ લોજન કરનાર બ્રહ્મચારી સાધુ, બ્રહ્મચર્યના વિષયમાં શંકા-ઠાંક્ષા-ફલસંદેહ-ભેદ-ઉન્માદ અને દીર્ઘ-કાલિક રોગાતંકવાળો બની, અંતે કેવલીકથિત ધર્મથી બ્રષ્ટ થઈ જાય છે; માટે નિશ્ચયથી સાધુ સ્નિગ્ધ આહારનું લોજન કરે નહીં! (૧૦-૪૯૮)

ગો અહમાયાએ પાણભોજન આહારેત્તા હવહ, સે નિગંગ્થે । તં કહમિતિ ચે આયરિયાહ—નિગંગ્થસ્સ સ્વલુ અહમાયાએ પાણભોજન આહારેમાણસ્સ વંભયારિસ્સ વંભચેરે સંકા વા કંસ્વા વા વિતિગિચ્છા વા સમુપ્પજ્જિજ્જા, ભેયં વા લભેજ્જા, ઉમ્માયં વા પાઠણિજ્જા, દીહકાલિયં વા રોગાયંકં હવેજ્જા, કેવલિ-પણ્ણત્તાઓ ધમ્માઓ વા મંસેજ્જા । તમ્હા સ્વલુ ગો નિગંગ્થે અહમાયાએ પાણભોજનં મુંજેજ્જા ॥૧૧॥

નો અતિમાત્રયા પાનભોજનમાહારયિતા ભવતિ, સ નિર્ગન્થઃ । તત્કથમિતિ ચેદાચાર્ય આહ—નિર્ગન્થસ્ય સ્વલુ અતિમાત્રયા પાનભોજનમાહારયતો બ્રહ્મચારિણો બ્રહ્મચર્યે શક્કા વા કાઠ્ઠક્ષા વા વિચિકિત્સા વા સમુત્પચેત, ભેદં વા લભેત, ઉન્માદં વા પ્રાપ્નુયાત્, દીર્ઘકાલિકં વા રોગાતઙ્કં ભવેત્, કેવલિપ્રજ્ઞપ્તાદ્ ધર્માદ્ વા મંસેત । તસ્માત્ સ્વલુ નો નિર્ગન્થોડતિમાત્રયા પાનભોજનં મુંજીત ॥૧૧॥

અર્થ—આઠમું સ્થાન જણાવે છે કે—માપનું ઉલ્લંઘન કરી પાનલોજનને જે વાપરતો નથી તે સાધુ છે. આમ કેમ? તેના જવાબમાં આચાર્યશ્રી કહે છે કે—માત્રાનું ઉલ્લં-

घन करी पानलोजन करनार अह्वयारी मुनि, अह्वयार्थना विषयमां शंका-कांक्षा-इलस'दोड-लेट-उन्माद अने दीर्घ-कालिक रोगात ठवाणे। अनी केवलीप्रणीत धर्मथी पडी नय छे, तेथी मात्रातिमात्र पानलोजनने आडार साधु करे नडी. ! (११—४६६)

णो विभूसाणुवाई हवइ, से णिगंथे । तं कहमिति चे आयरियाह-विभूसावत्तिण विभूसिय सरीरे इत्थिजणस्स अभिलसणिज्जे हवइ, तओ णं तस्स इत्थिजणेणं अभिलसिज्जमाणस्स बंभचारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा वितिगिच्छा वा समुप्पज्जिज्जा, भेयं वा लभेज्जा, उम्मायं वा पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायकं हवेज्जा, केवलिपण्णताओ धम्माओ वा भंसेज्जा । तम्हा खलु णो णिगंथे विभूसाणुवाई सिया ॥१२॥

नो विभूषानुपाती भवति स निर्ग्रन्थः । तत्कथमिति चेदाचार्य आह-विभूषावर्तिकः विभूषितशरीरः स्त्रीजनस्य अभिलषणीयो भवति । ततः खलु तस्य स्त्रीजनेन अभिलष्यमाणस्य ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्यं शङ्का वा काङ्क्षा वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिकं वा रोगातङ्कं भवेत्, केवलिप्रज्ञप्ताद् धर्माद् वा भ्रंसेत् । तस्मात् खलु नो निर्ग्रन्थः विभूषानुपाती स्यात् ॥१२॥

अर्थ-नवभुं स्थान नष्टावे छे डे-शरीरनी शोभाना साधने। द्वारा जे शरीरने। संस्कार करतो नथी ते साधु छे. ओम डेभ ? तो प्रत्युत्तरमां आचार्यश्री ढडे छे डे-शरीरनी

शोभा करनार अने स्नान वि.थी सुशोभित शरीर अनावनार
 श्रीजनथी धन्धनीय अने छे. तेथी श्रीजनथी अलिदषणीय
 अनेद ते अद्भ्यारी निर्ग्रन्थ, अद्भ्यर्थना विषयमां शंका-
 काक्षा-इलसंढेड-लेद-उन्माद अने दीर्घकालिक रोगातंकाणो
 अनी डेवलीकथित धर्मथी अष्ट अने छे; जेथी निश्चयथी
 साधु विबूषा करनारे अने नडी. (१२-५००)

णो सदरूपरसगंधफासाणुवाई हवइ, से णिगंग्थे । तं
 कहमिति चे आयरियाह-निगंग्थस्स खलु सदरूपरसगंध-
 फासाणुवाइस्स बंभयारिस्स बंभचेरे संका वा कंखा वा विति-
 गिच्छा वा समुपज्जिज्जा, भेयं वा लभेज्जा । उम्मायं वा
 पाउणिज्जा, दीहकालियं वा रोगायंकं हवेज्जा, केवलिपण-
 चाओ धम्माओ वा भंसेज्जा । तम्हा खलु निगंग्थे नो
 सदरूपरसगंधफासाणुवाई हवेज्जा । दसमे बंभचेरसमाहिट्ठाणे
 हवइ ॥१३॥

नो शब्दरूपरसगंधस्पर्शानुपाती भवति, स निर्ग्रन्थः ।
 तत्कथमिति चेदाचार्य आह—निर्ग्रन्थस्य खलु शब्दरूप-
 रसगन्धस्पर्शानुपातिनो ब्रह्मचारिणो ब्रह्मचर्ये शंका वा काङ्क्षा
 वा विचिकित्सा वा समुत्पद्येत, भेदं वा लभेत, उन्मादं
 वा प्राप्नुयात्, दीर्घकालिकं वा रोगातङ्कं भवेत्, केवलि-
 प्रज्ञप्ताद् धर्माद् वा भ्रंसेत् । तस्मात् खलु नो निर्ग्रन्थः
 शब्दरूपरसगन्धस्पर्शानुपाती भवेत् । दशमं ब्रह्मचर्यसमाधि-
 स्थानं भवति ॥१३॥

અર્થ-દશમું સ્થાન જણાવે છે કે-જે સ્ત્રીઓના મનોહર શબ્દ-રૂપ-રસ-ગંધ અને સ્પર્શોમાં આસક્ત થતો નથી તે સાધુ છે. આમ કેમ? તે પ્રત્યુત્તરમાં આચાર્યશ્રી કહે છે કે, સ્ત્રીઓના મનોહર શબ્દ આદિમાં આસક્ત બ્રહ્મચારી મુનિ, બ્રહ્મચર્યના વિષયમાં શંકા-કાંક્ષા-ફલસંદેહ-લેદ-ઉન્માદ અને દીર્ઘકાલિક રોગાતંકવાળો બની છેવટે કેવલીકથિત ધર્મથી બ્રહ્મ થાય છે; તેથી નિશ્ચયથી નિર્ગ્રંથ સ્ત્રીઓના શબ્દ આદિમાં આસક્ત બને નહીં. (૧૩-૫૦૧)

હવે પૂર્વોક્ત વિષયો શ્લોકે માં જણાવે છે.

જં વિવિત્તમણાન્નં, રહિયં થીજણેણ ય ।

બંમચેરસ્સ રક્ષદ્ધા, આલયં તુ નિસેવણ ॥૧॥

યો વિવિત્તઃ અનાકીર્ણઃ, રહિતં સ્ત્રીજનેન ચ ।

બ્રહ્મચર્યસ્ય રક્ષાર્થમાલયં તુ નિષેવતે ॥૧॥

અર્થ-એકાન્તરૂપ અને સ્ત્રીજન વિથી રહિત વસતિમાં જે બ્રહ્મચર્યની રક્ષાર્થે રહે છે, તે સાધુ છે. (૧-૫૦૨)

મણપલ્હાયજણિં, કામરાગવિવહ્ઢણિં ।

બંમચેરઓ મિક્સૂ, થીકહં તુ વિવજ્જણ ॥૨॥

મનઃ પ્રહ્લાદજનનીં, કામરાગવિવહ્ઢનીમ્ ।

બ્રહ્મચર્યરતો મિક્ષુઃ, સ્ત્રીકથાં તુ વિવર્જયેત્ ॥૨॥

અર્થ-બ્રહ્મચર્યના પાલનમાં પરાયણ મુનિ, ચિત્તને

प्रसन्न करनारी अने कामरागनी विशेषथी वृद्धि करनारी
श्री संभधी कथानो परित्याग करे ! (२-५०३)

समं च संथवं थीर्हि, संकहं च अभिक्खणं ।

बंभचेररओ भिक्खू, णिच्चसो परिवज्जए ॥३॥

समं च संस्तवं स्त्रीभिः, संकथां च अभीक्षणम् ।

ब्रह्मचर्यरतो भिक्षुः, नित्यशः परिवर्जयेत् ॥३॥

अर्थ-ब्रह्मचर्यपालनभां लीन साधु स्त्रीओनी साथे
परिव्यय. ओक आसन उपर भेसवानो तेमज्ज स्त्रीजन जे
स्थले भेसेल डोय ते स्थाने भे घडी पडेलां भेसवानो अने
वारंवार रागपूर्वक वातचीत करवानो सतत त्याग करे !
(३-५०४)

अंगपच्चंगसंठाणं, चारुल्लविय पेहियं ।

बंभचेररओ थीणं, चक्खुगेज्झं विवज्जए ॥४॥

अङ्गप्रत्यङ्गसंस्थानं, चारुल्लपितप्रेक्षितम् ।

ब्रह्मचर्यरतः स्त्रीणां, चक्षुर्ग्राह्यं विवर्जयेत् ॥४॥

अर्थ-ब्रह्मचर्यरत मुनि, स्त्रीओना सुंदर भस्तक
वि. अंगो तेमज्ज वक्षस्थण वि. उपांगोना आकार सुंदर
विशिष्ट-व्यंग वचनो करनार मुभ तथा कटाक्षपूर्वक जेनार
नेत्र अर्थात् रागथी जेवाता स्त्रीओना आकार, डोवलाव
मुभ, नेत्र वि.नुं दर्शन छोडी दे ! (४-५०५)

कूडयं रुडयं गीयं, हसियं थणियं कंदियं ।

बंभचेररओ थीणं, सोयगिज्झं विवज्जए ॥५॥

કૂજિતં રુદિતં ગીતં, હસિતં સ્તનિતં ક્રન્દિતમ્ ।
 બ્રહ્મચર્યરતઃ સ્ત્રીણાં, શ્રોત્રબ્રાહ્મં વિવર્જયેત્ ॥૫॥

અર્થ—બ્રહ્મચર્ય પાલનમાં દક્ષ ભિક્ષુ, કુડચ વિ. આંતરામાં રહીને શ્રવણેન્દ્રિયના વિષયરૂપ સ્ત્રી સંબંધી કૂજિત-રૂદિત-ગીત-હસિત-સ્તનિત અને ક્રન્દિત (પૂર્વે અર્થ કરેલ) શબ્દોનો ત્યાગ કરે ! (૫-૫૦૬)

હાસં ક્રિડાં રતિં દર્પં, સહસાપત્તાસિયાણિ ચ ।
 બંધચેરરઓ થીર્ણં, કયાઙ્ગિ નાણુચિતે ॥૬॥

હાસં ક્રીડાં રતિં દર્પં, સહસાઽવત્રાસિતાનિ ચ ।
 બ્રહ્મચર્યરતઃ સ્ત્રીણાં, કદાચિદપિ નાનુચિન્તયેત્ ॥૬॥

અર્થ—બ્રહ્મચર્ય પરાયણુ નિર્ઘ્રંથ સ્ત્રીઓની સાથે પૂર્વકાળમાં કરેલ હાસ્ય-ક્રીડા-પ્રીતિ અને અહંકાર અવળી બનેલ સ્ત્રીને એકદમ ત્રાસ પહોંચાડનાર પોતાના તરફથી આચરાયેલ સ્વભૂરૂર્ધ્વાવસ્થાસૂચક આંખમિંચામણી વિ. ચેષ્ટાઓને કદી પણ યાદ ન કરે ! (૬-૫૦૭)

પણીયં ભક્તપાણં તુ, સ્વિષ્ણં મયવિવર્ઙ્ગણં ।
 બંધચેરરઓ મિવસ્તૂ, ણિચ્ચસો પરિવજ્જણ ॥૭॥

પ્રણીતં ભક્તપાનં તુ, ક્ષિપ્રં મદવિવર્ઙ્ગનમ્ ।
 બ્રહ્મચર્યરતો મિશ્ણુઃ, નિત્યશઃ પરિવર્જયેત્ ॥૭॥

અર્થ—બ્રહ્મચર્યાસક્ત મુનિ, શીઘ્ર કામવાસનાને ભગૃત કરનાર સ્નિગ્ધ આહાર-પાણી વિ. નો સર્વદા ત્યાગ કરે ! (૭-૫૦૮)

धम्मलद्धं मियं काले, जत्तथं पणिहाणवं ।

नाइमत्तं तु भुंजेज्जा, बंभचेररओ सया ॥८॥

धर्मलब्धं मितं काले, यात्रार्थं प्रणिधानवान् ।

नातिमात्रं तु भुञ्जीत, ब्रह्मचर्यरतः सदा ॥८॥

अर्थ—चित्तनी समाधिवाणो ब्रह्मचर्यपालनमां तत्पर मुनि. साधुना आचार अनुसारे भेजवेत् तथा संयम निर्वाड आतर शास्त्रविहित क्षणे उंभेशां परिमित आहारने आरोगे, परंतु तेनी मात्रानुं उल्लंघन करी आहारने करे नडीं. (८-५०६)

विभूसं परिवज्जेज्जा, सरीरपरिमंडणं ।

बंभचेररओ भिक्खू, सिंगारत्थं न धारए ॥९॥

विभूषां परिवर्जयेत्, शरीरपरिमण्डनम् ।

ब्रह्मचर्यरतो भिक्षुः, शृङ्गारार्थं न धारयेत् ॥९॥

अर्थ—ब्रह्मचर्यपालनमां दीन साधु अति उत्कृष्ट वस्त्रपरिधानरूप विलूषाने छोडे तथा शृंगार भाटे शरीरनी शोभारूप वाण वि.ना संस्कारने धारणु न करे ! (९-५१०)

सद्दे रूवे य गंधे य, रसे फासे तहेव य ।

पंचविहे कामगुणे, णिच्चसो परिवज्जेए ॥१०॥

शब्दान् रूपाणि च गन्धांश्च, रसान् स्पर्शास्तथैव च ।

पञ्चविधान् कामगुणान्, नित्यशः परिवर्जयेत् ॥१०॥

अर्थ—ब्रह्मचर्यपालनमां रत मुनि, पांच प्रकारना भनोडुर शब्द-रूप-रस-गंध-स्पर्शरूप कामगुणोनो अनु-रागी न अनतां, तेनो त्याग करे. (१०-५११)

आलओ थीजणाइण्णो, थीकहा च मनोरमा ।
 संथवो चव नारीणं, तासिं इंदियदरिसणं ॥११॥
 कूइयं रुइयं गीयं, हसियं भुत्तासियाणि य ।
 पणीयं भत्तपाणं च, अइमायं पाणभोयणं ॥१२॥
 गत्तभूसणमिदं च, कामभोगा य दुज्जया ।
 नरस्सऽत्तगवेसिस्स, विसं तालउडं जहा ॥१३॥
 —त्रिभिर्विशेषकम् ॥

आलयः स्त्रीजनाकीर्णः, स्त्रीकथा च मनोरमा ।
 संस्तवश्चैव नारीणां, तासामिन्द्रियदर्शनम् ॥११॥
 कूजितं रुदितं गीतं, हसितं भुक्तस्मृतानि च ।
 प्रणीतं भक्तपानं च, अतिमात्रं पानभोजनम् ॥१२॥
 गात्रभूषणमिष्टं च, कामभोगाश्च दुर्जयाः ।
 नरस्यात्मगवेषिणो, विषं तालपुटं यथा ॥१३॥
 —त्रिभिर्विशेषकम् ॥

अर्थ—स्त्री-पशु-नपुंसकवाणी वसति, मनोहर स्त्री-कथा, स्त्री साथेनो परित्यज, स्त्रीयोनी इन्द्रियोनुं दर्शन, कूजित-इदित-गीत-हसित-शब्दनुं श्रवण, लोगवेद लोगोनुं स्मरण, स्निग्ध आहार-पाणी आरोगवा, प्रभाणु उपरान्त आहार लेवो, स्त्रीयोने इष्टकारक शरीरने सुशोभित करवुं अने दुर्जेय कामलोगो, भोक्षार्थी आत्मा भाटे द्रव्य-लाव लवननो नाश करनार छोर्छ तालपुट उेर जेवा मडा लयंकर छे. (११ थी १३, ५१२ थी ५१४)

દુજ્જયે કામભોગે ય, ણિચ્ચસો પરિવજ્જણે ।
સંકટ્ટાણાણિ સવ્વાણિ, વજ્જેજ્ઞા પણિહાણવં ॥૧૪॥

દુર્જયાન્ કામભોગાંશ્ચ, નિત્યશઃ પરિવર્જયેત્ ।

શક્કાસ્થાનાનિ સર્વાણિ, વર્જયેત્ પ્રણિધાનવાન્ ॥૧૪॥

અર્થ—પ્રણિધાનવાળો સાધુ, દુર્જેય કામભોગોનો સર્વદા ત્યાગ કરે ! તથા શંકા વિ.ના જનક, સ્ત્રીજન વિ, સહિત દશ સ્થાનોને છોડી દે ! નહીંતર જિનાજ્ઞાલંગ વિ. દોષો પેદા થાય ! (૧૪-૫૧૫)

ધમ્મારામે ચરે ભિવસ્સુ, ધીઈમં ધમ્મસારહી ।

ધમ્મારામણ દંતે, બંમચેરસમાહિણે ॥૧૫॥

ધર્મારામે ચરેદ્ ભિક્ષુઃ, ધૃતિમાન્ ધર્મસારથિઃ ।

ધર્મારામરતો દાન્તઃ, બ્રહ્મચર્યસમાહિતઃ ॥૧૫॥

અર્થ—ધૈર્યભૂતિ, ધર્મસારથિ, ધર્મના ઉદ્ધાનમાં વિચરનારો, ઇન્દ્રિય-મનનો વિજેતા અને બ્રહ્મચર્ય-સમાધિ-સંપન્ન બની, મુનિ, શ્રુતચારિત્રરૂપ ધર્મોદ્ધાનમાં વિહાર કરનારો અને ! (૧૫-૫૧૬)

દેવદાનવગંધર્વા, જક્કલ્લસક્કિન્નરા ।

બંમચારી નમંસંતિ, દુક્કરં જે કરંતિ તે ॥૧૬॥

દેવદાનવગન્ધર્વાઃ, ચક્ષરાક્ષસક્લિન્નરાઃ ।

બ્રહ્મચારિણો નમસ્યન્તિ, દુષ્કરં કુર્વન્તિ તાન્ ॥૧૬॥

અર્થ—જેઓ દુષ્કર બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરે છે, તેઓને વૈમાનિક-જ્યોતિષી દેવો, ભવનપતિનિકાયના દેવો

તથા ગંધર્વ-ચક્ષુ વિ. વ્યંતર-વાનવ્યંતરના દેવો અર્થાત્
સમસ્ત દેવો નમસ્કાર કરે છે (૧૬-૫૧૭)

एस धर्मो ध्रुवो णिच्चे, सासए जिणदेसिए ।

सिद्धा सिद्धंति चाणेणं, सिद्धिस्संति तहावरेत्ति बेमि ॥१७॥

एषः धर्मो ध्रुवो नित्यः, शाश्वतो जिनदेशितः ।

सिद्धाः सिध्यन्ति चानेन, सेत्स्यन्ति तथाऽपरे इति ब्रवीमि ॥१७॥

અર્થ-આ ચાલુ અધ્યયનમાં શ્રી જિનદેવકથિત બ્રહ્મ-
ચર્ય નામનો ધર્મ ધ્રુવ-નિત્ય-શાશ્વત છે, કેમકે, આ
ધર્મારાધનથી ભૂતકાળમાં ભવ્ય ભવેા સિદ્ધ થયા છે,
વર્તમાનમાં સિદ્ધ થાય છે અને ભવિષ્યમં સિદ્ધ થશે;
એમ હે જંબૂ ! હું તને કહું છું. (૧૭-૫૧૮)

॥ सोऽसुं श्री ब्रह्मचर्यसमाधिस्थानाध्ययन संपूर्ण ॥

श्री पापश्रमणीयाध्ययन-१७

जे केइ उ पव्वइए नियंठे, धम्मं सुणित्ता विणयोववण्णे ।
सुदुल्लहं लहिउं बोधिलाभं, विहरेज्ज पच्छा य जहासुहं तु ॥१॥

यः कश्चित् प्रव्रजितो निर्ग्रन्थो,

धर्मं श्रुत्वा विनयोपपन्नः ।

सुदुर्लभं लब्ध्वा बोधिलाभं,

विहरेत् पश्चाच्च यथासुखं तु ॥१॥

अर्थ-डोई अेक सुभुक्षु धर्मनुं श्रवणु करी, अत्यंत दुर्लभ बोधिलाभ भेजवी अने विनीत अनी दीक्षित थयेल साधु, दीक्षा पाठ निद्रा विनी परवशताथी शीयाल वृत्ति-वाणो-सुअशीलीये अनी शिथिलाचारी अने छे. ते पाप-श्रमणु कडेवाय छे. (१-५१६)

सेजा दढा पाउरणं मे अत्थि,

उप्पज्जइ भोक्तुं तहेव पाउं ।

जाणामि जं वट्ठइ आउसुत्ति,

किं नाम काहामि सुएण भंते ! ॥२॥

शय्या दढा प्रावरणं मेऽस्ति,

उपपद्यते भोक्तुं तथैव पातुम् ।

जानामि यद्वर्तते, आयुष्मन्निति,

किं नाम अरिष्यामि श्रुत्वेन भदन्त ! ॥२॥

અર્થ-જ્યારે ગુરુ આગમના અભ્યાસ માટે પ્રેરણા કરે છે, ત્યારે પાપશ્રમણ શું અથવા કેવું બોલે છે ! સૂત્રકાર તે કહે છે કે-હે આયુષ્મન્ ગુરુમહારાજ ! મારી પાસે વસતિ વિ. દઢ છે, કામળી વિ. ઉપકરણો દઢ છે અને ખાવા-પીવાનું પર્યાપ્ત માત્રામાં મળી બાક છે, જે જીવ વિ. તરવો છે તે હું બાહ્યું છું; તો હે ભગવાન ! હવે આગમશાસ્ત્ર લક્ષ્મીને મારે ખીજું શું કામ છે ? (૨-૫૨૦)

जे केह पव्वइए, निदासीले पगामसो ।

भोच्चा पेच्चा सुहं सुअइ, पावसमणेत्ति वुच्चइ ॥३॥

यः कश्चित् प्रव्रजितः, निद्राशीलः प्रकामशः ।

भुत्तवा पीत्वा, सुखं स्वपिति, पापश्रमणः इत्युच्यते ॥३॥

અર્થ-જે કોઈ દીક્ષિત સાધુ, અત્યંત અશન વિ. અને દૂધ વિ. મનમાની રીતિએ વાપરીને, નિદ્રા નામના પ્રમાદમાં પડી સુખપૂર્વક સુઈ રહે છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૩-૫૨૧)

आयरियउवज्जाएहिं, सुयं विणयं च गाहिए ।

ते चेव खिसई बाले, पावसमणेत्ति वुच्चइ ॥४॥

आचार्योपाध्यायः श्रुतं विनयं च ग्राहितः ।

तानेव खिसति बालः, पापश्रमणः इत्युच्यते ॥४॥

અર્થ-જ્યારે આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયે, શાસ્ત્ર લક્ષ્-
વાની અને વિનય-સેવા બાબતનું શિક્ષણ આપેલ હોય,

ત્યારે જે અજ્ઞાની સાધુ આચાર્ય વિ.ની નિંદા કરે છે, તે સાધુ પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૪-૫૨૨)

આયરિયુવજ્ઞાયાણં, સમ્મં ન પઢિત્ત્વપ્પણં ।

અપ્પહિપ્પુણં થદ્દે, પાવસમણેત્તિ વુચ્ચહિ ॥૫॥

આચાર્યોપાધ્યોયાનાં, સમ્યગ્ ન પરિતૃપ્યતિ ।

અપ્રતિપૂજકઃ સ્તબ્ધઃ, પાપશ્રમણઃ इत्युच्यते ॥૫॥

અર્થ-જે સાધુ, આચાર્ય વિ ગુરુજનની શાસ્ત્રોક્ત રીતિએ સેવા-શુશ્રુષા કરી તેઓને પ્રસન્ન કરતો નથી અને ઉપકારી ગુરુજનનો પ્રત્યુપકાર કરતો નથી તથા અહંકારમાં મસ્ત બને છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૫-૫૨૩)

સમ્મહમાણે પાણાણિ, વીયાણિ હરિયાણી ય ।

અસંજણ સંજયમન્નમાણો, પાવસમણેત્તિ વુચ્ચહિ ॥૬॥

સંમર્દયન્ પ્રાણાન્, વીજાણિ હરિતાણિ ચ ।

અસંયતઃ સંયતં મન્યમાનઃ, પાપશ્રમણઃ इत्युच्यते ॥૬॥

અર્થ-એકેન્દ્રિય વિ. ત્રસ ભુવોને, ડાંગર વિ. ખીબ્બેને, હુવાં વિ. લીલી વનસ્પતિને અર્થાત્ સર્વ એકેન્દ્રિય ભુવોને ચરણુ વિ.થી પીડા પહોંચાડનાર, સંયમભાવથી વર્જિત બની રહેલ હોય, તેમ છતાં પણ પોતે પોતાને સંયત માની રહેલ હોય, તે સાધુ પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૬-૫૨૪)

સંથારં ફલગં પીઠં, નિસિજ્ઞં પાયકંબલં ।

અપ્પમજ્જિયમારુહ્હિ, પાવસમણેત્તિ વુચ્ચહિ ॥૭॥

સંસ્તારકં ફલકં પીઠં, નિષદ્યાં પાદકમ્બલમ્ ।

અપ્રમાર્ચ્યમારોહતિ, પાપશ્રમણઃ ઇત્યુચ્યતે ॥૭૮॥

અર્થ-જે સાધુ, શયન-આસન-પાટ-ખાન્નેઠ-સ્વા-
ધ્યાયભૂમિ-પાદકંબલ-ઉત્તના કે સૂત્રના વચ્ચે, રન્નેહરણુ
વિ. થી પ્રમાર્ચ્યા કે જ્ઞેયા વગર તેઓના ઉપર બેસે છે
કે વાપરે છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૭-૫૨૫)

દવદવસ્સ ચરહ, પમત્તે ય અમિક્ષવળં ।

ઉલ્લંઘણે ય ચંડે ય, પાવસમણેત્તિ વુચ્ચઈ ॥૮૦॥

દ્રુતં દ્રુતં ચરતિ, પ્રમત્તશ્ચામીક્ષણમ્ ।

ઉલ્લઙ્ઘનશ્ચ ચણ્ડશ્ચ, પાપશ્રમણઃ ઇત્યુચ્યતે ॥૮૧॥

અર્થ-જે સાધુ જલ્દી જલ્દી ચાલે છે, વારંવાર
ક્રિયામાં પ્રમાદી બને છે, સાધુમર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરે છે તથા
સમભવનાર સામે ક્રોધ કરે છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે.

પહિલેહેઈ પમત્તે અવુજ્ઙ્ઙઈ પાયકમ્બલં ।

પહિલેહણા અણાત્તે, પાવસમણેત્તિ વુચ્ચઈ ॥૯૧॥

પ્રતિલેખયતિ પ્રમત્તઃ અપોઘતિ પાત્રકમ્બલમ્ ।

પ્રતિલેખનાડનાયુક્તઃ, પાપશ્રમણઃ ઇત્યુચ્યતે ॥૯૨॥

અર્થ-જે સાધુ, પ્રમાદી બની વચ્ચ-પાત્ર વિ.ની
પ્રતિલેખના કરે છે. તેમાં બરોબર ઉપયોગ રાખતો નથી.
તેથી તથા પાત્ર-કંબલ વિ. ઉપાધિને જ્યાં-ત્યાં છોડી દઈ
સંભાળ રાખતો નથી, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૬-૫૨૭)

પરહિતકારી સદ્બુદ્ધિને કુતકોથી નષ્ટ કરે છે તથા હાથી વિ.ના યુદ્ધમાં તથા વચનના કલહમાં તત્પર રહે છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧૨-૫૩૦)

અથિરાસણે કુક્કુદ્દે, જત્ય તત્ય નિસીયદ્ ।

આસણમ્મિ અણાઉત્તે, પાવસમણેત્તિ વુચ્ચદ્ ॥૧૩॥

અસ્થિરાસનઃ કૌકુચિકઃ, યત્ર તત્ર નિષીદતિ ।

આસને અનાયુક્તઃ, પાપશ્રમણઃ इत्युच्यते ॥૧૩॥

અર્થ-જે સાધુ, આસનની સ્થિરતા વગરનો અને ભાંડયેષ્ટા કરનારો જ્યાં-ત્યાં બેસે છે, તેમજ આસનના વિષયમાં ઉપયોગ વગરનો બને છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧૩-૫૩૧)

સરક્ખપાઓ સુયદ્, સેજ્જં ન પહિલેહદ્ ।

સંથારણ અણાઉત્તો, પાવસમણેતિ, વુચ્ચદ્ ॥૧૪॥

સરજસ્કપાદઃ સ્વપિતિ, શય્યાં ન પ્રતિલેખયતિ ।

સંસ્તારકે અનાયુક્તઃ, પાપશ્રમણઃ इत्युच्यते ॥૧૪॥

અર્થ-જે સાધુ, સચિત્ત ધૂળ વિ.થી ભરેલા પગવાળો સુધ્ધ જાય છે, વસતિની પ્રતિલેખના કરતો નથી અને સંથારાના વિષયમાં ઉપયોગ વગરનો બને છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧૪-૫૩૨)

દુદ્ધદહા વિગઈઓ, આહારેદ્ અમિક્ખણં ।

અરણ ય તવોકમ્મે, પાવસમણેત્તિ વુચ્ચદ્ ॥૧૫॥

દુग्धदधिनी विकृतीः, आहारयति अमीक्षणम् ।

अरतश्च तपःकर्मणि, पापश्रमणः इत्युच्यते ॥૧૫॥

અર્થ-જે સાધુ, વિના કારણે વારંવાર દૂધ, દહીં વિ. સઘળી વિગઇઓને વાપરે છે, એટલું જ નહીં પણ અનશન વિ. તપમાં તત્પર બનતો નથી. તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧૫-૫૩૩)

અત્યંતમ્મિ ય સૂરમ્મિ, આહારેહ અભિક્ષણં ।
ચોઙ્ગો પઢિચોઙ્ગ, પાવસમણેત્તિ વુચ્ચહ ॥૧૬॥

અસ્તાન્તે ચ સૂર્યે, આહારયતિ અભીક્ષણમ્ ।
નોદિતઃ પ્રતિનોદયતિ, પાપશ્રમણઃ ઇત્યુચ્યતે ॥૧૬॥

અર્થ-જે સાધુ, સૂર્યાસ્ત સુધી વારંવાર વિશેષ કારણ સિવાય આહાર વાપર્યા કરે છે, જ્યારે જ્ઞાન-ક્રિયાની બાબતમાં ગુરુ વિ.થી પ્રેરણા થાય ત્યારે ગુરુઓની સાથે વિવાદ કરવા લાગી જાય છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧૬-૫૩૪)

આયરિયપરિચ્ચાહ, પરપાસંડં સેવણ ।
ગાણં ગણિણ દુબ્ભૂણ, પાવસમણેત્તિ વુચ્ચઈ ॥૧૭॥

આચાર્યપરિત્યાગી, પરપાષણં સેવતે ।
ગાણજ્ઞણિકો દુર્ભૂતઃ, પાપશ્રમણઃ ઇત્યુચ્યતે ॥૧૭॥

અર્થ-જે સાધુ, આચાર્યનો પરિત્યાગ કરે છે, શ્રી જિનોક્ત ધર્મ છોડી બીજા ધર્મને આચરે છે, સ્વગણ-ગચ્છને છોડી બીજા ગણમાં જાય છે અને દુરાચારી હોઈ અતિ નિંદનીય બને છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧૭-૫૩૫)

સયં ગેહં પરિચ્ચજ્જ, પરગેહંસિ વાવરે ।
નિમિત્તેણ ય વવહરહ, પાવસમણેત્તિ વુચ્ચહ ॥૧૮॥

સ્વકં ગેહં પરિત્યજ્ય, પરગેહે વ્યાપ્ત્વોતિ ।

નિમિત્તેન ચ વ્યવહરતિ, પાપશ્રમણઃ इत्युच्यते ॥૧૮॥

અર્થ—જે સાધુ, પોતાના ઘરબારને ત્યાગ કરી અને સાધુપણું સ્વીકારી, ગૃહસ્થના ઘરે આહારાર્થી બની ગૃહસ્થનું કાર્ય કરે છે, વળી શુભાશુભ કથનરૂપ નિમિત્તથી વ્યાપાર કરે છે. તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે (૧૮-૫૩૬)

સંનાદ્દિપિંડં જેમેદ્, નિચ્છદ્દે સામુદાણિયં ।

ગિહિનિસિઙ્ગં ચ વાહેદ્, પાવસમણેત્તિ વુચ્ચદ્ ॥૧૯॥

સ્વજ્ઞાતિપિંડં જેમતિ, નેચ્છતિ સામુદાણિકમ્ ।

ગૃહિનિષદ્યાં ચ વાહ્યતિ, પાપશ્રમણઃ इत्यુચ્યते ॥૧૯॥

અર્થ—જે સાધુ, પોતાના બંધુ વિ. જ્ઞાતિએ આપેલ આહારને વાપરે છે, અનેક ઘરોથી આણેલી ભિક્ષાને ઈચ્છતો નથી અને ગૃહસ્થોના પલંગ વિ. બેસવાના કે સુવાના સાધનો ઉપર બેસે છે, તે પાપશ્રમણ કહેવાય છે. (૧૯-૫૩૭)

एयारिसे पंचकुशीलसंबुडे, रूबंधरे मुणिवराणहिद्रिठमे ।

एयंसिलोए विसमेव गराहिए, न से इहं नेव परत्थ लोए ॥२०॥

एतादृशः पञ्चकुशीलासंबुत्तः,

रूपधरो मुनिवराणामधस्तनः ।

अस्मित लोके विषमिव गहितः,

न स इह न परत्र लोके ॥२०॥

અર્થ—પૂર્વોક્ત સ્વરૂપવાળો સાધુ, પાર્શ્વસ્થ-અવસન્ન-કુશીલ-સંસકૃત-યથાચ્છંદરૂપ પાંચ અવંદનીય કુશીલ સાધુઓની માફક આશ્રવદ્વારોને નહીં રોકનારો, માત્ર મુનિવેષધારી અને ઉત્તમ મુનિઓની અપેક્ષાએ અત્યંત

હલકી કોટિનો, આ લોકમાં ઝેરની માફક નિંદનીય અને છે. તેના બંને ભવ બગડી જાય છે, કેમ કે-અહીં તે શ્રી ચતુર્વિધ સંઘથી અનાદરણીય અને પરલોકમાં શ્રુતચારિત્રનો વિરાધક થવાથી સ્વર્ગ વિ.ના સુખથી વંચિત અને છે. (૨૦-૫૩૮)

જે વજ્જણ એ સયા ઉ દોસે,

સે સુવ્વણ હોઈ મુણીણ મજ્જે ।

અયંસિ લોણ અમયંવ પૂહણ,

આરાહણ લોગમિણં તહા પરં ત્તિવેમિ ॥૨૧॥

યઃ વર્જયતિ એતાન્ સદા તુ દોષાન્,

સ સુવ્રતો ભવતિ મુનીનાં મધ્યે ।

અસ્મિન્લોકે અમૃતમિવ પૂજિતઃ,

આરાધયતિ લોકમિવ તથા પરં ઇતિ બ્રવીમિ ॥૨૧॥

અર્થ-જે સાધુ, પૂર્વોક્ત જ્ઞાનાતિચાર વિ. દોષોનો પરિહાર હંમેશાં કરે છે, તે મુનિઓમાં પ્રશસ્ત મહાવ્રત-ધારી કહેવાય છે; એટલું જ નહીં પરંતુ તે આ લોકમાં અમૃતની માફક શ્રી ચતુર્વિધ સંઘથી પૂજાપાત્ર અનેલો, આલોકને અને પરલોકને આરાધના દ્વારા સક્લ બનાવે છે. આ પ્રમાણે હે જંબૂ! હું કહું છું. (૨૧-૫૩૯)

॥ સત્તરમું શ્રી પાપશ્રમણીયાકથન સંપૂર્ણ ॥

श्री संयताध्ययन-१८

कंपिल्ले नयरे राया, उदिण्णबलवाहणे ।
नामेणं संजए नामं, मिग्गवं उवनिग्गए ॥१॥

काम्पिल्ये नगरे राजा, उदीर्णं बलवाहनम् ।
नाम्ना संजयो नाम, मृगव्यामुपनिर्गतः ॥१॥

अर्थ—विशाल सेना अने वाहुनसंपन्न संजय
नामने। प्रसिद्ध राजा कम्पिल्य नगरीमां राज्य करतो उतो।
ते अेक वधते शिकार भेलवा भाटे नगरनी अडार नीकुर्ये।
(१-५४०)

हयाणीए गयाणीए, रहाणीए तहेव य ।
पायत्ताणीए महया, सव्वओ परिवारिए ॥२॥
मिए छुभित्ता हयगओ, कंपिल्लुजाणकेसरे ।
भीए संते मिए तत्थ वहेइ रसमुच्छिए ॥३॥ युग्मम् ॥

हयानीकेन गजानीकेन, रथानीकेन तथैव च ।
पादातानीकेन महता, सर्वतः परिवारितः ॥२॥
मृगान् क्षिप्त्वा हयगतः, काम्पील्योद्यानकेशरे ।
भीतान् श्रान्तान् मितान् तत्र, हन्ति रसमूर्च्छितः ॥३॥
युग्मम् ॥

અર્થ—તે રાજા પોતાની વિશાલ અશ્વસેના—હસ્તિસેના-
રથસેના અને પાયદળસેનાથી પરિવૃત્ત થઈને મૃગમાંસના
આસ્વાદમાં લોલુપ અનેલો, ઘોડેસ્વાર બની, કાંપિલ્ય નગ-
રના કેશર નામના ઉદ્યાનમાં પહોંચી, મૃગોને ક્ષોભવાળા
બનાવી, ભયભીત તથા આભુખાભુ દોડવાથી ખિન્ન અનેલા
કેટલાંક મૃગોનો રાજાએ શિકાર કરવા માંડ્યો.

(૨+૩, ૫૪૧+૫૪૨)

અહ કેસરંમિ ઉજ્જાણે, અણગારે તવોધણે ।

સજ્ઞાયજ્ઞાણસંજુત્તે, ધમ્મજ્ઞાણાં જ્ઞિયાયહ્ ॥૪॥

અફોવમંડવંસિ, જ્ઞાયહ્ સ્વિઆસવે ।

તસ્સાગણ મિણ પાસં, વહેહ્ સે નરાહિવે ॥૫॥ યુગમ્ ॥

અથ કેસરોદ્યાને, અનગારસ્તપોધનઃ ।

સ્વાધ્યાયધ્યાનસંસક્તો, ધર્મધ્યાનં ધ્યાયતિ ॥૪॥

અફોવમણ્ડપે ધ્યાયતિ, ક્ષપિતાશ્રવઃ ।

તસ્સ્યાગતાન્ મૃગાન્ પાર્શ્વં, હન્તિ સ નરાધિપઃ ॥૫॥

યુગમ્ ॥

અર્થ—જ્યારે રાજા મૃગોનો શિકાર કરવા માંડ્યો,
ત્યારે આ કેશર નામના ઉદ્યાનમાં સ્વાધ્યાયધ્યાનસંયુક્ત
તપસ્વી ધનવાળા એક મુનિરાજ ધર્મધ્યાન નામનું ધ્યાન
કરી રહ્યા હતા. વૃક્ષ વિ.થી વ્યાપ્ત નાગરવેલ વિ.ના મંડ-
પમાં આશ્રિવોને દૂર કરનાર અને ધ્યાન કરનાર તે ગર્દ-
ભાલિ મુનિરાજની પાસે તે હરણો દોડી આવ્યા, છતાં તે
મૃગોનો રાજાએ શિકાર કર્યો. (૪+૫, ૫૪૩+૫૪૪)

अह आसगओ राया, खिप्पमागम्म सो तहिं ।
हए मिए उ पासित्ता, अणगारं तत्थ पासई ॥६॥

अथ अश्वगतो राजा क्षिप्रमागम्य स तस्मिन् ।

हतान् मृगानेव दृष्ट्वा, अनगारं तत्र पश्यति ॥६॥

अर्थ—त्यारथाद घोडेस्वार अनेको राजा ते मंडपमां
तरत जे आवीने शिकारना लोग अनेला डरछोने नेवा
मांडयो. आ जे समये त्यां जेठेला अेक अडिसाभृति
मुनिराजने ते जुअे छे. (६-५४५)

अह राया तत्थ संभंतो, अणगारो मणाअहो ।
मए उ मंदपुण्णेणं, रहगिद्वेण घण्णुणा ॥७॥
आसं विसज्जइत्ताणं, अणगारस्स सो निवा ।
विणएणं वंदए पाए, भयवं एत्थ मे खमे ॥८॥
अह मोणेण सो भयवं, अणगारो ज्ञाणमस्सिओ ।
रायाणं न पडिमंतेइ, तओ राया भयद्दुओ ॥९॥
संजओ अहमस्मीति, भयवं वाहराहि मे ।
कुद्रे तेएण अणगारे, दहिज्ज नरकोडिओ ॥१०॥

॥ चतुर्भिःकलापकम् ॥

अथ राजा तत्र सम्भ्रान्तः, अनगारो मनागाहतः ।

मया तु मन्दपुण्येन, रसगृद्वेन धातुकेन ॥७॥

अश्वं विसृज्य खलु, अनगारभ्य स नृपः ।

विनयेन वन्दते पादौ, भगवन् ! अत्र मे क्षमस्व ॥८॥

અથ મૌનેન સ ભગવાન્ , અનગારો ધ્યાનમાશ્રિતઃ ।
 રાજાનં ન પ્રતિમન્ત્રયતિ, તતો રાજા ભયદ્રુતઃ ॥૧॥
 સજ્જયોઽહમસ્મીતિ, ભગવન્ ! સમ્માષય મે ।
 ક્રુદ્ધસ્તેજસાઽનગારો, દહેન્નરકોટીઃ ॥૧૦॥

॥ ચતુર્મિઃકલાપકમ્ ॥

અર્થ—હવે રાજા, ત્યાં મુનિદર્શન થયા બાદ, ‘અરે !
 રસાસક્ત-કમનસીબ મેં આ મુનિરાજને થોડી ઈબા કરી
 છે’—એમ બાણી, લયલીત બની, ઘોડો મૂકી, તે રાજા મુનિ-
 રાજના ચરણમાં સવિનય વંદના કરી બોલ્યો કે—હે ભગવન્ !
 મારા આ અપરાધની મને માફી આપો !’ જ્યારે ધ્યાનસ્થ
 ભગવાન—મુનિપ્રવર કાંઈ જવાબ આપતા નથી, ત્યારે ‘આ
 કોપાયમાન થયેલ મુનિ શું કરશે તે બબર પડતી નથી.’
 —એમ વિચારી, વધારે લયગ્રસ્ત બની, રાજા પોતાનો પરિ-
 ચય આપે છે કે—‘સાહેબ ! હું સંજય નામનો રાજા છું,
 માટે હે ભગવન્ ! મને જવાબ આપો ! કેમ કે—કેઠિત
 મુનિરાજ તેજથી કોડો મનુષ્યોને બાળી શકે છે, એથી મારું
 મન લયાકાન્ત થઈ રહ્યું છે; માટે પ્રભો ! મને બોલાવો;
 અને નિર્ભય બનાવો ! (૭ થી ૧૦, ૫૪૬ થી ૫૪૯)

અમઓ પત્થિવા તુભં, અમયદાયા મવાહિ અ ।
 અણિચ્ચે જીવલોગંમિ, કિં હિંસા઼ પસજ્જસિ ? ॥૧૧॥
 જયા સવ્વં પરિચ્ચજ્જ, ગંતવ્વમવસસ્સ તે ! ।
 અણિચ્ચે જીવલોગંમિ, કિં રજ્જંમિ પસજ્જસિ ? ॥૧૨॥

जीविअं चैव रूवं च, विज्जुसंपायचंचलं ।
जत्थ तं मुज्झसी रायं, पेच्चत्थं नावबुज्झसे ॥१३॥
दाराणि अ सुआ चैव, मित्ता य तहा बंधवा ।
जीवतमणुजीवंति, मयं नाणुव्वयंति अ ॥१४॥
निहरंति मयं पुत्ता, पिअरं परमदुक्खिआ ।
पिअरोऽपि तहापुत्ते, बंधू रायं तवं चरे ॥१५॥
तओ तेणऽज्जिए दव्वे, दारे अ परिरक्खिए ।
कीलंतन्ने नरा रायं, हट्टतुट्ठा अलंकिआ ॥१६॥
तेणावि जं कयं कम्मं, सुहं वा जइ वाऽसुहं ।
कम्मणा तेण संजुत्तो, गच्छइ उ परं भवं ॥१७॥

॥ सप्तमिःकुलकम् ॥

अभयं पार्थिव ! तव, अभयदाता भव च ।
अनित्ये जीवलोके, किं हिंसायां प्रसज्जसि ? ॥११॥
सदा सर्वं परित्यज्य, गन्तव्यमवशस्य ते ।
अनित्ये जीवलोके, किं राज्ये प्रसज्जसि ॥१२॥
जीवितं चैव रूपं च, विद्युत्सम्पातचञ्चलम् ।
यत्र त्वं मुह्यसि राजन् !, प्रेत्यार्थं नावबुध्यसे ॥१३॥
दाराश्च सुताश्चैव, मित्राणि च तथा बान्धवाः ।
जीवंतमनुजीवन्ति, मृतं नानुव्रजन्त्यपि ॥१४॥
निहरन्ति मृतं पुत्राः, पितरं परमदुःखिताः ।
पितरोऽपि तथा पुत्रान्, बन्धून् राजंस्तपश्चरेः ॥१५॥

તતસૂ તેનાડર્જિતે દ્રવ્યે, દારાંશ્ચ પરિરક્ષિતાન્ ।
 ક્રીડન્ત્યન્યે નરા રાજન્ !, હૃષ્ટતુષ્ટા અલંકૃતાઃ ॥૧૬॥
 તેનાડપિ યત્કૃતં, શુભં વા યદિ વા અશુભમ્ ।
 કર્મણા તેન સંયુક્તઃ, ગચ્છતિ તુ પરંભવમ્ ॥૧૭॥

॥ સપ્તમિઃકુલકમ્ ॥

અર્થ—રાજની આ પ્રાર્થના સાંભળીને મુનિરાજે
 કહ્યું કે—હે રાજન્ ! મારા તરફથી તને અભયદાન છે. તને
 કોઈ પણ બાળનાર નથી. તેમજ તને જેમ મૃત્યુનો ભય
 છે તેમ સર્વ પ્રાણીઓને મૃત્યુભય સમાન છે, માટે સકલ
 જીવોને તું અભયદાન આપનાર થા ! આ અનિત્ય જીવ-
 લોકમાં કેમ તું હિંસાકર્મમાં પરાયણ થાય છે ? તારે
 નરકહેતુ રૂપ આ હિંસા કરવી ઉચિત નથી. જ્યારે ભંડાર
 અંતઃપુર વિ. સઘળું છોડીને ભવાંતરમાં જવાતું નક્કી
 છે. ત્યારે પરતંત્ર એવો તું શા માટે અનિત્ય જીવલોકમાં
 અને અનિત્ય રાજ્યમાં આસક્તિ કરે છે ? વળી જોતો
 ખરો કે—આ જીવન અને આ રૂપ વિજળીના ચમકારા જેવું
 ક્ષાણી છે, માટે જીવન અને રૂપમાં મોહમુગ્ધ બની હે
 રાજન્ ! પરલોકના કાર્યને કેમ ભૂલો છો ? વળી જીવો
 કે—સંસાર કેવો સ્વાર્થી છે કે—આ સ્ત્રીઓ, પુત્રો, મિત્રો અને
 બાંધવો જીવતા નરના સાથીદાર છે, પણ મરનારની પાછળ
 તે કોઈ જતું નથી. હે રાજન્ ! જોઈ લો કે—સંસારની
 ગજબનાક અસારતા. પરમ દુઃખી થયેલા હોવા છતાં પુત્રો
 મરેલા પિતાને—પિતાના શબને ઘરમાંથી બહાર કાઢે છે,

તેમજ પિતા વિ. પણ મરેલા પુત્ર વિ. ને અને બંધુઓ મરેલા બંધુ વિ.ને ઘરમાંથી બહાર કાઢે છે. આવી સંસારની સ્થિતિ જાણી તમે તમારા જીવનને ધન્ય બનાવવા માટે સંયમને ગ્રહણ કરો ! હે રાજન્ ! ધન ઉપાર્જન કરનાર વ્યક્તિના મૃત્યુ બાદ, તેણે અર્જિત કરેલ ધન અને સુરક્ષિત કરેલ સ્ત્રીજનને પ્રાપ્ત કરી બીજી વ્યક્તિ મેળ માણે છે, તેમજ બહારથી રોમાંચિત બની અંદરથી ઘણા ખુશ થયેલો તે શરીરને શબ્દગારી કાઠમાઠથી લહેર ઉડાવે છે. આવી ભવની સ્થિતિ છે તો તમે તપને તપો ! હે રાજન્ ! તે મરનાર વ્યક્તિએ જે શુભ કે અશુભ કર્મ કરેલ હોય તે તેની સાથે ભવાંતરમાં જાય છે, પરંતુ ધન વિ. સાથે લઈને કોઈ જીવ પરલોકમાં જતો નથી. જે શુભાશુભ કર્મ જ સાથે જનાર છે, તે શુભકર્મ હેતુરૂપ તપ-સંયમને જ તમે આચરો ! (૧૧ થી ૧૭, ૫૫૦ થી ૫૫૬)

સોઝણ તસ્સ સો ધમ્મં, અણગારસ્સ અંતિણ ।

મહયા સંબેગનિઞ્ચેઅં, સમાવણ્ણો નરાહિવો ॥૧૮॥

સંજઓ ચઈં રજ્જં, ણિક્કવંતો જિણસાસણે ।

ગદ્ધમાલિસ્સ મગવઓ, અણગારસ્સ અંતિણ ॥૧૯॥

ચિન્ચા રઠ્ઠં પવ્વહ્ણ, સ્વત્તિણ પરિમાસઈ ।

જહા તે દીસઈ રૂવં, પસન્નં તે તહા મણો ॥૨૦॥

કિં નામે ? કિં ગોત્તે ?, કસ્સટ્ઠાણ વ માહણે ? ।

કહં પહિઅરસીબુદ્ધે ?, કહં વિણીણત્તિ વુચ્ચસી ? ॥૨૧॥

॥ ચતુર્મિઃકલાપકમ્ ॥

શ્રુત્વા તસ્ય સ ધર્મ, અનગારસ્યાન્તિકે ।

મહત્ સંવેગનિર્વેદ, સમાપન્નો નરાધિપઃ ॥૧૮॥

સંજયસ્ત્યક્ત્વા રાજ્યં, નિષ્ક્રાન્તઃ જિનશાસને ।

ગર્હભાલેર્ભગવતોઽનગારસ્યાઽન્તિકે ॥૧૯॥

ત્યક્ત્વા રાષ્ટ્રં પ્રવ્રજિતઃ, ક્ષત્રિયઃ પરિભાષતે ।

યથા તે દૃશ્યતે રૂપં, પ્રસન્નં તે તથા મનઃ ॥૨૦॥

કિં નામા ? કિં ગોત્રઃ ?, કસ્મૈ અર્થાય વા માહનઃ ?

કથં પ્રતિચરસિ બુદ્ધાન્ ?, કથં વિનીત ઇત્યુચ્યસે ? ॥૨૧॥

॥ ચતુર્ભિઃકલાપકમ્ ॥

અર્થ—તે મુનિરાજની પાસેથી ધર્મને સાંભળી મોટા સંવેગ અને વૈરાગ્યવાળો સંજય રાજા થયો. રાજ્યનો ત્યાગ કરીને શ્રી જિનશાસનમાં ગર્હભાલિ મુનિ—ભગવાન પાસે તે રાજા દીક્ષા ગ્રહણ કરનારો બન્યો ! આ પ્રમાણે દીક્ષાને ધારણ કરી સંજયમુનિ ગીતાર્થ બની ગયા અને સાધુ-સામાચારીનું સુંદર પાલન કરતાં તે એક નગરીમાં પધાર્યા. પૂર્વભવમાં જે વૈમાનિકદેવ હતો, તે વ્યવીને તે નગરીમાં ક્ષત્રિયકુલમાં રાજા થયેલો, પરંતુ કોઈ પણ નિમિત્તથી તે ભતિસ્મરણવાળો બનતાં વૈરાગી બની તેમણે દીક્ષા ગ્રહણ કરી. વિહાર કરતા ક્ષત્રિય મુનિ સંજયમુનિને જોઈ, તેમની પરીક્ષા માટે કહે છે કે—જેવું આપનું પ્રસન્નરૂપ છે તેવું જ મન પણ પ્રસન્ન વર્તતું લાગે છે, તો આપનું નામ અને ગોત્ર શું છે ? કયા ઉદ્દેશથી આપ શ્રમણ બન્યા છો ?, કયા પ્રકારથી સાચાર્ય વિ.ની આપે સેવા કરી ? તથા

આપ કેવી રીતિએ આચાર્ય વિનીત કહેવાયા ? (૧૮ થી ૨૧; ૫૫૭ થી ૫૭૦)

સંજયો નામ નામેળં, તદ્વા ગોત્તેણ ગોઅમો ।

ગદ્દ્ભાલી મમાયરિઆ, વિજ્ઞાચરણપારગા ॥૨૨॥

સજ્જયોનામ નામ્ના, તથા ગોત્રેણ ગૌતમઃ ।

ગદ્દ્ભાલયો મમાઽઽચાર્યાઃ, વિજ્ઞાચરણપારગાઃ ॥૨૨॥

અર્થ—હું સંજય નામવાળો અને ગૌતમ ગોત્રવાળો છું, તેમજ જ્ઞાન અને ચારિત્રમાં પારંગત ગદ્દ્ભાલિ નામના મારા આચાર્ય છે. આ આચાર્યશ્રીએ મને જીવહિંસાથી અટકાવી, સદુપદેશ આપી મુક્તિરૂપી ક્ષેત્ર દર્શાવ્યું છે. તે મુક્તિ માટે હું દીક્ષિત બન્યો છું. તે ગુરુભગવંતના ઉપદેશ પ્રમાણે ગુરુની સેવા કરનારો અને આચારોને પાળનારો હોવાથી હું વિનીત બન્યો છું. (૨૨-૫૬૧)

કિરિઅ અકિરિઅં વિણઅં, અણ્ણાણં ચ મહામુણી ! ।

एएहिं चउहिं ठाणेहिं, मेअण्णे किं पभासति ? ॥२३॥

ક્રિયા અક્રિયા વિનયઃ, અજ્ઞાનં ચ મહામુને ! ।

एतैः चतुर्भिः स्थानैः, मेयज्ञाः किं प्रभाषन्ते ॥२३॥

અર્થ—ક્રિયાવાદીઓ, આત્મા છે—એમ માનનારા હોવા છતાં સર્વવ્યાપી, કર્તારૂપી વિ. એકાંતવાદમાં પડેલા છે. ‘આત્મા નથી’—એમ માનનારા અક્રિયાવાદીઓ, સર્વ જીવરાશિને નમસ્કાર કરવાથી જ ઈર્મક્ષય માનનારા વિનયવાદીઓ અને કૃષ્ટી જ મુક્તિને માનનાર અજ્ઞાનવાદીઓ

ક્રિયા-અક્રિયા-વિનય અને અજ્ઞાનરૂપ ચાર સ્થાનોથી વસ્તુતત્ત્વને જાણાવે છે, તે મિથ્યા-ઐકાન્તિક-અસત્લાયણ છે. (૨૩-૫૬૨)

इह पाउकरे बुद्धे, नायए परिनिव्वुडे ।

विज्जाचरण संपन्ने, सच्चे सच्चपरक्कमे ॥२४॥

इति प्रादुरकार्षीत् बुद्धः, ज्ञातकः परिनिर्वृतः ।

विद्याचरणसम्पन्नः, सत्यः सत्यपराक्रमः ॥२४॥

અર્થ-કષાયની આગ શાંત થઈ જવાથી સર્વથા શીત થયેલ, ક્ષાયિક જ્ઞાન-ચારિત્રસંપન્ન, તત્ત્વજ્ઞાની, સત્યવાદી, અનંતવીર્ય જ્ઞાતપુત્ર શ્રી મહાવીર પ્રભુએ જ 'આ ક્રિયા-વાદી વિ. એકાંતવાદીઓ અસત્ય બોલે છે.' વિ. પૂર્વોક્ત સ્વરૂપ દર્શાવેલ છે. (૨૪-૫૬૩)

पडंति नरए घोरे, जे नरा पावकारिणो ।

दिव्वं च गइं गच्छन्ति, चरित्ता धम्ममारिअं ॥२५॥

पतन्ति नरके घोरे, ये नराः पापकारिणः ।

दिव्यां च गतिं गच्छन्ति, चरित्वा धर्ममार्यम् ॥२५॥

અર્થ-જે ક્રિયાવાદી વિ. જીવો અસત્ પ્રરૂપણારૂપી પાપ કરે છે, તે પાપી જીવો ઘોર નરકમાં પડે છે. જે પુણ્યવંત જીવો સત્પ્રરૂપણારૂપી ઉત્તમ ધર્મ કરે છે, તે સર્વગતિપ્રધાન સિદ્ધિગતિ અથવા દેવગતિમાં જાય છે, માટે અસત્પ્રરૂપણાને છોડી હે સંજય મુનિ ! તમારે સત્પ્રરૂપણાપરાયણ બનવું જોઈએ. (૨૫-૫૬૪)

માયાબુદ્ધિઅમેઅં તુ, મુસામાસા નિરથિઆ ।

સંજમમાણો વિ અહં, વસામિ હરિઆમિ અ ॥૨૬॥

માયોક્તં ઇતદ્ તુઃ, મૃષાભાષા નિરથિકા ।

સંચચ્છન્નેવ અહં, વસામિ હીરે ચ ॥૨૬॥

અર્થ—ક્રિયાવાદીઓએ જે પૂર્વે કહેલ છે તે સઘળું માયાપૂર્વકનું કથન છે તથા તેઓની બુદ્ધી વાણી, વાસ્તવિક-અર્થ વગરની છે. આથી હું ક્રિયાવાદીઓ વિ.ની વાણીશ્રવણુ વિ.થી સર્વથા દૂર રહીને જ સ્વસ્થાનમાં રહું છું અને ગોચરી વિ.ના કારણે બહાર બહિં છું. (૨૬-૫૬૫)

સઘ્વે તે વિદ્યા મજ્જં, મિચ્છાદિદ્વી અણારિઆ ।

વિજ્જમાણે પરે લોણ, સમ્મં જાણામિ અપ્પયં ॥૨૭॥

સર્વે તે વિદિતા મમ, મિથ્યાદૃષ્ટયઃ અનાર્યાઃ ।

વિદ્યમાને પરલોકે, સમ્યગ્ જાનામ્યાત્માનમ્ ॥૨૭॥

અર્થ—સઘળાં ક્રિયાવાદીઓ વિ.ને, મેં પશુહિંસા વિ. અનાર્થ કાર્ય કરનારા હોઈ અનાર્થ અને મિથ્યાદૃષ્ટિ તરીકે બહી લીધા છે, કેમ કે-ખીબ લવમાંથી આવેલા તે આત્મા-ઓને હું બહુ છું; અર્થાત્ પરલોક અને આત્માનું સમ્યગ્-જ્ઞાન હોવાથી મેં એકાંતવાદીઓને બહુયા છે, એટલે તેમણે કહેલ વાણીનું શ્રવણુ વિ. મેં બંધ કરી દીધેલ છે. (૨૭-૫૬૬)

અહમાસિ મહાપાણે, જુદ્ધમં વરિસસઓવમે ।

જ્ઞા સા પાલી મહાપાલી, દિવ્વા વરિસસઓવમા ॥૨૮॥

સે ચુણ બંમલોઆઓ, માણુસ્સં ભવમાગઓ ।

અપ્પણો અ પરેસિં ચ, આઠં જાણે જહા તહા ॥૨૧॥

॥યુગમમ્ ॥

અહમાસં મહાપ્રાણે, શુતિમાન્ વર્ષશતોપમઃ ।

યા સા પાલિ મહાપાલી, દિવ્યા વર્ષશતોપમા ॥૨૮॥

તતઃ ચ્યુતો બ્રહ્મલોકાદ્, માનુષ્યં ભવમાગતઃ ।

આત્મનશ્ચ પરષાચ્ચ, આયુર્જાનામિ યથાતથા ॥૨૯॥

॥ યુગમમ્ ॥

અર્થ-જેમ અહીં હમણાં સો વર્ષના આયુષ્યવાળો મનુષ્ય પૂર્ણ આયુષ્યવાળો કહેવાય છે, તેમ હું ગતલવમાં બ્રહ્મલોક વિમાનમાં કાન્તિમાન પૂર્ણ આયુષ્યવાળો હતો. દેવલોકમાં પાલી એટલે પલ્યપ્રમાણ અને મહાપાલી એટલે સાગરોપમપ્રમાણ સ્થિતિ હોય છે, જે પૂર્ણ સ્થિતિ કહેવાય છે. બ્રહ્મલોકની પૂર્ણ સ્થિતિ પૂર્ણ થયા બાદ, ત્યાંથી ચ્યવીને હું મનુષ્યલવમાં આવેલો છું. આમ હું જાતિ-સ્મરણથી જાણું છું તથા માણું અને બીજાનું પણ આયુષ્ય જેવું છે તેવું હું જાણું છું. (૨૮+૨૯, ૫૬૭+૫૬૮)

નાનારુદ્ધં ચ છંદં ચ, પરિવજ્જિજ્ઞ સંજણ ।

અણઢ્ઠા જે અ સવ્વત્થા, હ્હિ વિજ્ઞામણુ સંચરે ॥૩૦॥

નાનારુચિં ચ છન્દશ્ચ, પરિવર્જયેત્ સંયતઃ ।

અનર્થાઃ યે ચ સર્વત્ર, ઇતિ વિદ્યાં અનુસશ્ચરેઃ ॥૩૦॥

અર્થ-હે સંજય ! આત્માએ અનેક પ્રકારની અર્થાત્ ક્રિયાવાદી વિ.ના મતવિષયક ઈચ્છાનો તેમજ સ્વમતિ-

કલ્પિત અભિપ્રાયનો પરિત્યાગ કરવો તથા સર્વત્ર અનર્થ વ્યાપારોનો પરિત્યાગ કરવો ! આ પ્રકારની સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપ વિદ્યાનું લક્ષ્ય કરીને સમ્યક્ સંયમમાર્ગમાં વિચરવું જોઈએ. (૩૦-૫૬૬)

પલિક્રમમિ પસિણાણં, પરમંતેહિં વા પુણો ।

અહો ઉદ્ધિણ અહોરાયં, હિં ત્રિજ્ઞા તવં ચરે ॥૩૧॥

પ્રતિક્રમમિ પ્રજ્ઞેભ્યઃ, પરમન્ત્રેભ્યો વા પુનઃ ।

અહો સ્થિતો અહોરાત્રં, હિતિ વિદ્વાન્ તપઃ ચરેઃ ॥૩૧॥

અર્થ—શુભાશુભસૂચક અંગુષ્ઠ પ્રશ્ન વિ. પ્રશ્નોથી તથા ગૃહસ્થોના તે તે કાર્યના આલોચનરૂપ મંત્રોથી હું સર્વદા નિવૃત્ત થયેલ છું. જે સંયમ પ્રત્યે ઉત્થાનવાળો છે. તે અહો ! ધર્મના પ્રત્યે ઉદ્ધમશીલ છે. આ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત હિંમેશાં જાણનારો તપનું જ આચરણ કરે, પણ પ્રશ્ન વિ.નું આચરણ ન કરે ! (૩૧-૫૭૦)

જં ચ મે પુચ્છસી કાલે, સમ્મં સુદ્ધેણ ચેઅસા ।

તાઈં પાઝકરે બુદ્ધે, તં નાણં જિણસાસણે ॥૩૨॥

યચ્ચ મે પુચ્છસિ કાલે, સમ્યક્ શુદ્ધેન ચેતસા ।

તત્ પ્રાદુષ્કૃતવાન્ બુદ્ધઃ, તજ્ઞાનં જિનશાસને ॥૩૨॥

અર્થ:—તમે મને જે કાલ વિષયનો પ્રશ્ન સારી રીતિએ શુદ્ધ આશયથી કરો છો. તો તેનો જવાબ એવો છે કે-કાલનો વિષય સર્વજ્ઞ પ્રભુ શ્રી મહાવીરદેવે પ્રકટ કરેલ છે. એથી જ કાલ વિષયનું જ્ઞાન શ્રી જિનશાસનમાં જ છે,

પણ બીજા બુદ્ધ વિ.ના શાસનમાં નથી; માટે તે વિષયના જિજ્ઞાસુએ શ્રી જિનશાસનમાં જ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. જે હું શ્રી જિનશાસનની સેવાથી તે વિષયને જાણું છું, તેમ તમે પણ જાણશો. (૩૨-૫૭૧)

કિરિંચં ચ રોઅણ ધીરો, અકિરિંચં પરિવજિણ ।

દિદ્ધિણ દિદ્ધિસંપન્ને, ધમ્મં ચર સુદુશ્ચરં ॥૩૩॥

ક્રિયાં ચ રોચયેત્ ધીરઃ, અક્રિયાં પરિવર્જયેત્ ।

દૃષ્ટ્યા દૃષ્ટિસમ્પન્નઃ, ધર્મં ચર સુદુશ્ચરમ્ ॥૩૩॥

અર્થ—ધૈર્યશાલી મુનિએ, ‘જીવ વિ. છે’ ઇત્યાદિરૂપ અથવા સદ્બુદ્ધાનરૂપ ક્રિયાની રૂચિ કરવી અને બીજાને કરાવવી જોઈએ, ‘આત્મા નથી’ ઇત્યાદિરૂપ અક્રિયાનું વર્જન કરવું—કરાવવું જોઈએ અને સમ્યગ્દર્શન સહિત જ્ઞાનસંપન્ન બની અત્યંત કષ્ટથી સાધ્ય ક્રિયાનું આચરણ કરવું જોઈએ. આથી તમે પણ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનવાળા બની સુદુશ્ચર ક્રિયાને કરો ! (૩૩-૫૭૨)

एअं पुण्णपयं सोच्चा, अत्थधम्मोवसोहिअं ।

भरहो वि भारहं वासं, चिच्चा कामाहं पव्वए ॥३४॥

एतत् पुण्यपदं श्रुत्वा, अर्थधर्मोपशोमितम् ।

भरतोऽपि भारतं वर्षं, त्यक्त्वा कामांश्च प्रव्रजितः ॥३४॥

હવે સંજયમુનિને મહાપુરુષોના દૃષ્ટાન્તોથી સ્થિર કરવા માટે કહે છે.

અર્થ—આ પૂર્વોક્ત, સ્વર્ગોપવર્ગ વિ. અર્થ અને તેના ઉપાયરૂપ શ્રુતધર્મ વિ.થી ઉપશોભિત તથા પુણ્યહેતુ

હોઈ પુણ્ય એવા શબ્દ સંદર્ભરૂપ પદને સાંભળી, પ્રથમ ચક્રવર્તી ભરત મહારાજએ ભારતવર્ષરૂપ ભરતક્ષેત્રને અને સર્વ કામલોગોને ત્યાગ કરી શ્રી ભાગવતી પ્રત્યયા સ્વીકારી હતી. (૩૪-૫૭૩)

સગરાવિ સાગરંતં, ભરહવાસં નરાહિવો ।

इस्सरिअं केवलं हित्वा, दयाए परिनिव्वुए ॥३५॥

સગરોડપિ સાગરાન્તં, ભરતવર્ષં નરાધિપઃ ।

ऐश्वर्यञ्च केवलं हित्वा, दयया परिनिर्वृतः ॥३५॥

અર્થ-પૂર્વ-વિ. ત્રણ દિશામાં સમુદ્ર સુધીનું અને ઉત્તર દિશામાં હિમવંત પર્યંતનું ભરતક્ષેત્રનું સામ્રાજ્ય બીજા ચક્રવર્તી સગર મહારાજ છોડીને તથા સંયમસામ્રાજ્ય સંપૂર્ણ સાધીને મુક્તિનગરમાં પહોંચ્યા. (૩૫-૫૭૪)

चइत्ता भारहं वासं, चक्रवट्टी महिड्ढीओ ।

पव्वज्जमब्भुवगओ, मघव नाम महायसो ॥३६॥

ત્યક્તવા ભારત વર્ષ, ચક્રવર્તી મહર્દ્ધિકઃ ।

प्रव्रज्यामभ्युगतः, मघवः नाम महायशाः ॥३६॥

અર્થ-મહા યશસ્વી મહર્દ્ધિક મઘવ નામના ત્રીજા ચક્રવર્તી, ભરતક્ષેત્રની ષટ્પાંડની ઋદ્ધિનો ત્યાગ કરી પ્રત્યયાને સ્વીકારનાર થયા. (૩૬-૫૭૫)

सणंकुमारो मणुस्सिदो, चक्रवट्टी महिड्ढीओ ।

पुत्तं रजे ठवित्ता णं, सोवि राया तवं चरे ॥३७॥

સનત્કુમારો મનુષ્યેન્દ્રઃ, ચક્રવર્તી મહર્દ્ધિકઃ ।

પુત્રં રાજ્યે સ્થાપયિત્વા લ્હુ, સોઽપિ રાજા તપોઽચરત્ ॥૩૭॥

અર્થ—મનુષ્યોના ઈન્દ્ર મહર્દ્ધિક સનત્કુમાર ચક્રવર્તીએ, પોતાના પુત્રને રાજ્યગાત્રી ઉપર સ્થાપિત કરી ચારિત્રની સુચારૂ રૂપે સાધના કરી હતી. (૩૭-૫૭૬)

ચહ્તા મારહં વાસં, ચક્રવટ્ટી મહિહટીઓ ।

સંતી સંતીકરે લોણ, પત્તો ગહમણુત્તરં ॥૩૮॥

ત્યક્ત્વા મારતં વર્ષં, ચક્રવર્તી મહર્દ્ધિકઃ ।

શાન્તિઃ શાન્તિકરો લોકે, પ્રાપ્તો ગતિમનુત્તરામ્ ॥૩૮॥

અર્થ—લોકમાં શાંતિ કરનારા મહર્દ્ધિક પાંચમા ચક્રવર્તી અને સોલમા તીર્થકર શ્રી શાન્તિનાથ પ્રભુએ ષટ્પાંડની ઋદ્ધિને પરિત્યાગ કરી સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધિરૂપ પાંચમ ગતિ પ્રાપ્ત કરી. (૩૮-૫૭૭)

ઈક્ષ્વાગરાયવસમો, કુન્થૂ નામ નરાહિવો ।

વિક્ષાયકિત્તી મયવં, પત્તો ગહમણુત્તરં ॥૩૯॥

ઈક્ષ્વાકુરાજવૃષભઃ કુન્થુર્નામ નરાધિપઃ ।

વિક્ષયાતકીર્તિર્ભગવાન્, પ્રાપ્તો ગતિમનુત્તરામ્ ॥૩૯॥

અર્થ—ઈક્ષ્વાકુવંશના રાજાઓમાં શ્રેષ્ઠ શ્રી કુન્થુનાથ નામના છટ્ટા ચક્રવર્તી અને પ્રસિદ્ધ કીર્તિસંપન્ન સત્તરમા તીર્થકર તરીકે ભગવાન બની, સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધિગતિ મેળવનાર થયા. (૩૯-૫૭૮)

सागरंतं चइत्ताणं, भरहं नरवरीसरो ।

अरोवि अरयंपत्तो गइमणुत्तरं ॥४०॥

सागरान्तं त्यक्त्वा खलु, भारतं नरवरेश्वरः ।

अरोऽपि अरजस्राप्तः, प्राप्तो गतमनुत्तराम् ॥४०॥

अर्थ—मनुष्येना अधिपति अर नामना सातमा अकवतीं पणु वैराग्यने प्राप्त करी सागरान्त लरतक्षेत्रने। निश्चयथी परित्याग करीने, अठारमा तीर्थं कर तरीके लगवान अनी सर्वोद्धृष्ट सिद्धिगति भेणवनार थया. (४०-५७६)

चइत्ता भारहवासं, चक्रवट्टी महिड्ढीओ ।

चइत्ता उत्तमे भोए, महापउमो तवं चरे ॥४१॥

त्यक्त्वा भारतं वर्षं, चक्रवतीं महर्द्धिकः ।

त्यक्त्वा उत्तमान् भोगान्, महापद्मस्तपोऽचरत् ॥४१॥

अर्थ—यौह रत्न अने नव निधि आदि मडा ऋद्धिना अधिपति मडापद्म नामना आठमा अकवतीं, लारतवर्ष अने उत्तम लोःगोनो परित्याग करीने निर्मल तप वि.नी आराधना करी भोक्षमां पधार्या. (४१-५८०)

एगल्लतं पसाहित्ता, महिं माणनिस्सरणो ।

हरिषेणो मणुस्सिदो, पत्तो गइमणुत्तरं ॥४२॥

एकं छत्रं प्रसाध्य, महीं माननिसूरणः ।

हरिषेणो मनुष्येन्द्रः, प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥४२॥

अर्थ—अलिमानी शत्रुयेना अडंकारनुं मर्दन करनार मनुष्येन्द्र हरिषेणु नामना दशमा अकवतीं पृथ्वीनुं अेकछत्री

સામ્રાજ્ય ભોગવી, વૈરાગી બની, તેનો ત્યાગ કરી સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધિગતિને મેળવનાર થયા. (૪૨-૫૮૧)

અન્નિઓ રાય સહસ્સેહિં, સુપરિચ્ચાહ દમં ચરે ।
જય નામો જિણવ્વાયં, પત્તો ગહમણુત્તરં ॥૪૩॥

અન્વિતો રાજસહસ્રૈઃ, સુપરિત્યાગી દમમચરત્ ।
જયનામા જિનાસ્વાતં, પ્રાપ્તો ગતિમનુત્તરામ્ ॥૪૩॥

અર્થ—હજાર રાજાઓની સાથે રાજ્ય-પુત્ર-સ્ત્રી વિ. નો ત્યાગ કરનાર જય નામના ચક્રવર્તી, શ્રી ભાગવતી પ્રવ્રજ્યાને આહરી અને તેનું નિરતિચારપણે પાલન કરી સર્વોત્કૃષ્ટ ગતિ-સિદ્ધિગતિ પામનાર બન્યા. (૪૩-૫૮૨)

દસણ્ણરજ્જં મુદ્દં, ચહ્ત્તા ણં મુણી ચરે ।
દસણ્ણમહો નિક્કલંતો, સવ્વં સવ્વકેણ ચોદ્દો ॥૪૪॥

દશાર્ણરાજ્યં મુદિતં, ત્યક્ત્વા खलु मुनिरचरत् ।
दशार्णभद्रो निष्क्रान्तः, साक्षात् शक्रेण नोदितः ॥૪૪॥

અર્થ—સાક્ષાત્ શક્રેન્દ્ર દ્વારા અધિક્ક સંપત્તિ બતાવી ધર્મ તરફ પ્રેરિત કરવામાં આવેલા દશાર્ણભદ્ર નામના રાજા, સમૃદ્ધિશાલી દશાર્ણ દેશના રાજ્યનો ત્યાગ કરી, દીક્ષિત બની અને અપ્રતિબદ્ધપણે વિચરી મુક્તિવિહારી બન્યા. (૪૪-૫૮૩)

નમી નમેહિ અપ્પાણં, સવ્વં સવ્વકેણ ચોદ્દો ।
ચહ્કુણ ગેહં વહ્દેહી, સામણ્ણે પજ્જવહ્ધિઓ ॥૪૫॥

नमिर्नमयति आत्मानं, साक्षात् शक्रेण नोदितः ।

त्यक्त्वा गेहं वैदेहः, श्रामण्ये पर्युपस्थितः ॥४५॥

अर्थ-विदेहदेशमां उत्पन्न थयेत्ता नमि नामना राज, धरनो त्याग करी साधुधर्मांना पालनमां परायण्यु अन्या उता. जे के तेमनी साक्षात् ब्राह्मण्युनुं ३५ धरीने धन्द्रे ज्ञानचर्यामां परीक्षा करी उती, तो पणु तेमणु पोताना आत्माने न्यायमार्गमां जे स्थापित कर्यो तेथी ज तेज्यो कर्मरहित थया उता. (४५-५८४)

करकंडु कलिंसेषु, पंचालेषु अ दुग्मुहो ।

नमिराया विदेहेषु, गंधारेषु अ नगर्ह ॥४६॥

एण नरिंदवसहा, निक्खंता जिणसासणे ।

पुत्ते रज्जे उवेऊणं, सामण्ये पज्जुवट्ठिया ॥४७॥ युग्मम् ॥

करकण्डूः कलिङ्गेषु, पञ्चालेषु च द्विमुखः ।

नमी राजा विदेहेषु, गन्धारेषु च नगतिः ॥४६॥

एते नरेन्द्रवृषभा, निष्क्रान्ता जिनशासने ।

पुत्रान् राज्ये स्थापयित्वा, श्रामण्ये पर्युपस्थिताः ॥४७॥ युग्मम् ॥

अर्थ :- कलिङ्गदेशमां करकंडू नामना, पंचालदेशमां द्विमुख नामना, विदेहदेशमां नमि नामना अने गंधार-देशमां नगति नामना यार उत्तम राजज्योत्से, पोत-पोताना पुत्राने राज्यगादी सोंपीने, श्री जिनशासनमां दीक्षा अंगीकार करी यारित्रनी आराधनाथी मुक्तिपठ प्राप्त कर्युं, अर्थात् आ यार राजज्योत्से प्रत्येकपुत्रो अनि सिद्ध अन्या. (४६+४७, ५८५+५८६)

सौवीररायवसहो, चइत्ताण मुणीचरे ।

उदायणोपव्वइओ. पत्तो गइमणुत्तरं ॥४८॥

सौवीरराजवृषभः, त्यक्त्वा मुनिश्चरेत् ।

उदायनः प्रव्रजितः, प्राप्तो गतिमनुत्तराम् ॥४८॥

अर्थः :-सौवीर देशना सर्वोत्तम राज उदायने सधणा राज्यने त्याग करी, जैन श्रमणुपणानुं पालन करी सर्वोत्कृष्ट गतिरूप सिद्धिगति प्राप्त करी. (४८-५८७)

तहेव कासीराया, सेओसच्चपरकमे ।

कामभोगे परिच्चिच्च पहणे कम्ममहावणं ॥४९॥

तथैव काशिराजः, श्रेयःसत्यपराक्रमः ।

कामभोगान् परित्यज्य, प्रहृतवान् कर्ममहावनम् ॥४९॥

अर्थः :-पूर्वोक्त राज्यानी माइक श्रेयस्कर संयममां पराङ्गमी काशीदेशना अधिपति नंदन नामना सातमा अलहेवे, प्राप्त समस्त कामलोगानो सर्वथा परित्याग करी दीक्षा स्वीकारी, तेमज्ज अति गडुन कर्मरूपी मडा वनने नाश करी अण्डानंदरूप मुक्तिपद प्राप्त कर्युं. (४९-५८८)

तहेव विजयो राया, अणट्टाकित्ति पव्वए ।

रज्जं तु गुणसमिद्धं, पयहिच्चु महायसो ॥५०॥

तथैव विजयो राजा, अनष्टकीर्तिः प्राब्राजीत् ।

राज्यं तु गुणसमृद्धं, प्रहाय महायशाः ॥५०॥

अर्थः :-तेवी रीतिअे आरेय आनुथी अपकीर्ति वग- रना-मडा यशस्वी विजय नामना पीज्ज अलहेवे, गुण-

સંપન્ન રાજ્યનો ત્યાગ કરી અને નિરતિચાર શ્રામણ્યનું પાલન કરી મુક્તિસ્થાન મેળવ્યું. (૫૦-૫૮૯)

તહેવ ઉગ્ગતવં કિચ્ચા, અવ્વક્કિવત્તેણ ચેઅસા ।

મહવ્વલો રાયરિસી, આદાય સિરસા સિરી ॥૫૧॥

તથૈવ ઉગ્રં તપઃ કૃત્વા, અવ્યાક્ષિપ્તેન ચેતસા ।

મહાવલો રાજર્ષિઃ, આદાય શિરસા શ્રિયમ્ ॥૫૧॥

અર્થ :-તેવી જ રીતિએ વ્યાજ્ઞેપ વગરના ચિત્તથી મહાબલ નામના રાજર્ષિ, પ્રચંડ સંયમનો સ્વીકાર કરી, જીવનનિરપેક્ષ બની, તેમજ સંયમરૂપ ભાવલક્ષ્મીની સાધના કરી ત્રીજા ભવમાં મોક્ષલક્ષ્મી પામનાર બન્યા. (૫૧-૫૬૦)

કહ ધીરે અહેઝહિં, ઉમ્મત્તોવ્વ મહિં ચરે ।

एए विसेसमादाय, सूरा दृढपरक्रमा ॥५२॥

कथं धीरोऽहेतुभिः, उन्मत्त इव महीं चरेद् ।

एते विशेषमादाय, शूरा दृढपराक्रमा ॥५२॥

અર્થ :-કેવી રીતિએ ધીર પુરુષ, ઉન્મત્તની માફક અને ખોટી મુક્તિએ દ્વારા તરવેનો અપલાપ કરી-નિરર્થક બકતો રહી પૃથ્વી ઉપર વિહાર કરી શકે ? અર્થાત્ એવી રીતિએ તે પૃથ્વીવિહાર કરી શકતો નથી. જેમ પૂર્વોક્ત ભરત વિ. મહારાજાઓએ મિથ્યાદર્શનો કરતાં શ્રી જિન-શાસનની વિશિષ્ટતા સ્વીકારી, દૃઢ પરાક્રમીઓએ આ શ્રી જિનશાસનના શરણે જઈ અને સાધના કરી મુક્તિપદ હાંસલ કર્યું; તેમ હે મુનિ ! વિશેષજ્ઞ ધીર બની, તમારે

પણુ આ જ શ્રી જ્ઞાનશાસનમાં ચિત્તને નિશ્ચલ કરી સાધના કરવી, જેથી ઝટ મુક્તિપદ મળે ! (૫૨-૫૬૧)

અચંતનિઆણસ્વમા, સચ્ચા મે માસિઆ વર્ઘે ।

અતરિસુ તરંતેગે, તરિસ્સંતિ અણાગયા ॥૫૩॥

અત્યન્તનિદાનક્ષમા, સત્યા મે માષિતા વાક્ ।

અતાર્ષુઃ તરન્તિ એકે, તરિષ્યન્ત્યનાગતા ॥૫૩॥

અર્થ :- 'શ્રી જ્ઞાનશાસન શરણુયોગ્ય છે.'-આવી સત્યવાણી જે મેં કહી છે, તે અત્યંત રીતિએ કર્મમલની શુદ્ધિમાં સમર્થ છે. વળી આ વાણીને અંગીકાર કરીને ભૂતકાળમાં ભલ્યે સંસારસાગરના પારને પાર્યા છે, હમણાં પણુ કાળની કે ક્ષેત્રાન્તરની અપેક્ષાએ તેઓ પાર પામી રહ્યા છે અને ભવિષ્યમાં પણુ તે ભાગ્યશાલી ભલ્યે પાર પામશે. (૫૩-૫૬૨)

કહં ધીરે અહેઝહિં, અત્તાણં પરિઆવસે ।

સવ્વસંગવિણિમુક્કે, સિદ્ધો દ્વવ્હ નીરણ્તિ બેમિ ॥૫૪॥

કથં ધીરોઽહેતુમિઃ, આત્માનં પર્યાવાસયેત્ ।

સર્વસન્ગવિનિર્મુક્તઃ, સિદ્ધો ભવતિ નીરજા ઇતિ બ્રવીમિ ॥૫૪॥

અર્થ :- જે પ્રજ્ઞાશાલી ધીર આત્મા છે, તે ક્રિયા વિ. વાદીઓએ કલ્પિત કુહેતુઓથી પોતે પોતાને કેવી રીતિએ વાસિત કરી શકે? અર્થાત્ કદી પણુ વાસિત કરી શકે નહીં. આથી આવો આત્મા, દ્રવ્યની અપેક્ષાએ ધન-સ્વજન વિ.ના સંગથી, ભાવની અપેક્ષાએ મિથ્યાત્વસ્વરૂપી ક્રિયા

વિ. વાહોથી રહિત, અર્થાત્ સર્વ સંગથી રહિત બની-
કર્મરહિત બની સિદ્ધ પરમાત્મા બને છે.

આ પ્રમાણે ક્ષત્રિય મુનિએ હિતોપદેશ આપી
વિહાર કર્યો અને સંજય મુનિ પણ તે યોધને હૃદયસ્થ
કરી, હાંબા કાળ સુધી વિચરી, કેવલી થઈ સિદ્ધ ભગવાન
બન્યા. આ પ્રમાણે હે જંબૂ! હું તને શ્રી મહાવીર પ્રભુ
પાસેથી સાંભળેલું કહું છું, -એમ શ્રી સુધર્માસ્વામી કહી
રહ્યા છે. (૫૪-૫૬૩)

॥ અઠારમું શ્રી સંયતાધ્યયન સંપૂર્ણ. ॥

卐 શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર-ભા. ૧ સમાપ્ત 卐

卐 श्री उत्तराध्ययन सूत्रनो महिमा 卐

जे अरेअर आसन्न सिद्धिवाला, रत्नत्रयीना
आराधक अने अंधि-बेदवाणा लव्यात्माओ छे,
ते आ अध्ययनाने लखे छे.

卐

卐

卐

जे अलव्य अने अंधिनो बेद नहि करनारा छे, ते
अनंत संसारी छे, ते संकिलष कर्मवाणाओ श्री
उत्तराध्ययन सूत्रना पठनमां अलव्य-अयोग्य छे.

卐

卐

卐

विघ्नरहित जे आत्माओ आरंभिल आ उत्तराध्ययनो
महामुश्केलीओ समाप्त थाय छे, ते लव्य आत्मा आ
उत्तराध्ययनाने भेणवे छे. आ प्रमाणे पूर्व ऋषियो कहे छे

卐

卐

卐

શ્રુતજ્ઞાન મહિમા

લેખયન્તિ નરા ધન્યા,

યે જૈનાગમ પુસ્તકાન્ ।

તે સર્વં વાઙ્મયં જ્ઞાત્વા,

સિદ્ધિં યાન્તિ ન સંશયઃ ॥

જે પુણ્યશાલી પુરુષો શ્રી જિનાગમના પુસ્તકોને લખાવે છે, છપાવે છે. તેઓ સકલશાસ્ત્રો જાણીને મોક્ષમાં જાય છે. તેમાં જરાયે શંકા નથી.

શ્રુતજ્ઞાનારાધનાશ્ચ કેવલજ્ઞાનમપિ સુલભમ્ ।

શ્રુતજ્ઞાનની આરાધનાથી કેવલજ્ઞાન પણ સુલભ બને છે.

અપૂર્વ જ્ઞાનગ્રહણં,

મહતીકર્મનિર્જરા ।

સમ્યગ્દર્શનં નૈર્મલ્યાત્ ,

કૃત્વા તત્ત્વપ્રબોધતઃ ॥

અપૂર્વ જ્ઞાન ગ્રહણ કરવાથી મોટી કર્મની નિર્જરા થાય છે અને સમ્યગ્દર્શનની નિર્મળતા થવાથી તત્ત્વનો બોધ થાય છે.

श्री लुवनतिलकसूरि ग्रंथभाषाना
प्रकाशने।

- अध्यात्मसार (संस्कृत टीका)
- अध्यात्मोपनिषत् (संस्कृत टीका)
- विजयोदलास महाकाव्य (संस्कृत टीका)
- ललितविस्तरा महाग्रंथ (संस्कृत टीका)
- स्तुतितरंगिणी भाग-१, २, ३.
- दशवैकालिक (सं. छाया, शब्दार्थ, भावार्थ)
- उत्तराध्ययनसूत्र भाग-१-२
(सं-छाया भावार्थ)
- नवपद्म विधि-हिन्दी
- वीशस्थानक तपविधि-हिन्दी
- पालिताष्टांशे मन भाव्युं-हिन्दी-गुज.
- जिनन्द्र स्तवन शोवीशी-नोटेशन शास्त्रीय
- स्तोत्रध्वयम्-(हिन्दी-लक्ष्मण-कल्याणमंदिर
अर्थ साथे.)

શ્રી ભુવનતિલકસૂરીશ્વરજી ગ્રંથમાલાના

પ્રકાશનો

	લલિતવિસ્તરા (ભદ્રંકરી ટીકા)... ..	૨૦=૦૦
	સ્તુતિતરંગિણી ભાગ-૧, ૨, ૩...	૪૫=૦૦
	ઉત્તરાધ્યયનમૂત્ર (ગુજ.અનુવાદ) ભાગ-૧, ૨	૩૦=૦૦
	અધ્યાત્મસાર (સંસ્કૃતટીકા)..	૨૦=૦૦
	અધ્યાત્મોપનિષદ્ (સંસ્કૃતટીકા)...	૧૦=૦૦
	વિજયોલ્લાસ મહાકાવ્ય (સંસ્કૃતટીકા)...	૧૦=૦૦
	પાલિત્તણ્ણાએ મન ભાવ્યુ (હિન્દી)...	૧૦=૦૦
	દશવૈકાલિકસૂત્ર (ગુજરાતી અનુવાદ)...	૧૦=૦૦
	તું તને ફોન કર !!! (ગુજરાતી) (પ્રેક્ષમાં) ...	

પ્રાપ્તિસ્થાન

N. C. SHAH, P.C. CHANI- 391740 (Guj.)

ભરત પ્રિન્ટરી, ન્યુ માર્કેટ, પાંજરાપોળ, રીલીફરોડ,

અમદાવાદ-૧ ☐ ફોન - ૩૮ ૭૯ ૬૪